

The background features a vintage-style illustration of a vineyard and wine-making tools. At the top, there are sketches of grapevines with clusters of grapes and leaves. Below this, a large, semi-transparent brown banner contains the title text. At the bottom, there are sketches of wine-making equipment, including barrels, a bottle, glasses, and a corkscrew, along with a large, stylized red circular graphic element.

UPPONY TÉRSÉG TÁJVÉDELMI ÉS TÁJFEJLESZTÉSI TANULMÁNYTERVE

Készítették

2022. február-június

Tájépítész mérnök MSc. II. évfolyam hallgatói:

1. Benedek-Kolumbán Erzsébet
2. Birta Gyöngyi Andrea
3. Csepeliné Óvári Rebeka Eszter
4. Gyöngyösi Eszter Zsófia
5. Gyöngyösi Kevin Márk
6. Hetényi Renáta
7. Kecskeméti Lilla
8. Kovács Marcell
9. Kutasi Andrea
10. Lach Bálint
11. Lipcsei Dániel
12. Michels Bori Judit
13. Murvay Anna Rebeka
14. Nagy Viktória
15. Reischl-Vértesi Kornélia Virág
16. Richter Noémi Alexandra
17. Selymes Sára Ajnácska
18. Sőregi Anna Piroska
19. Szekeres Edina
20. Szücs-Józsa Sára Réka
21. Tajola Dominika
22. Tóth Kata Henrietta
23. Vajda Noémi
24. Váradi Eszter

A Tájtervezési és Területfejlesztési és a Tájvédelmi Tanszék oktatói:

1. Dancsokné dr. Fóris Edina
2. Filepné dr. Kovács Krisztina
3. Hubayné dr. Horváth Nóra
4. dr. Kollányi László
5. Módosné Bugyi Ildikó
6. dr. Sallay Ágnes
7. dr. Szilvácsku Zsolt
8. Varga Dalma
9. Kutnyánszky Virág

A projektben résztvevő tantárgyak és települések

Tájtervezés

Térségi táj- és örökségvédelem

Turisztika

Vidékfejlesztés

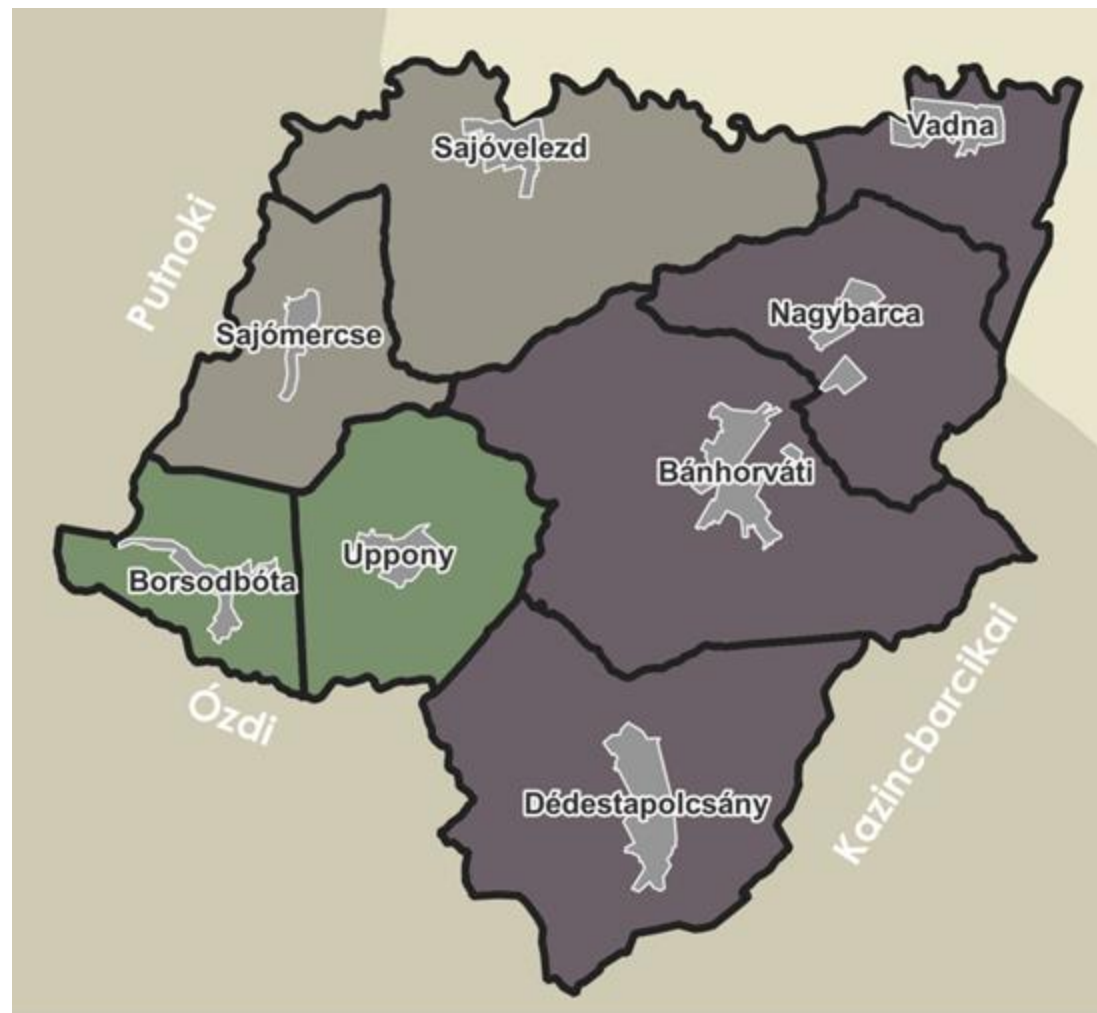
Zöldinfrastruktúra

Területfejlesztés és területrendezés

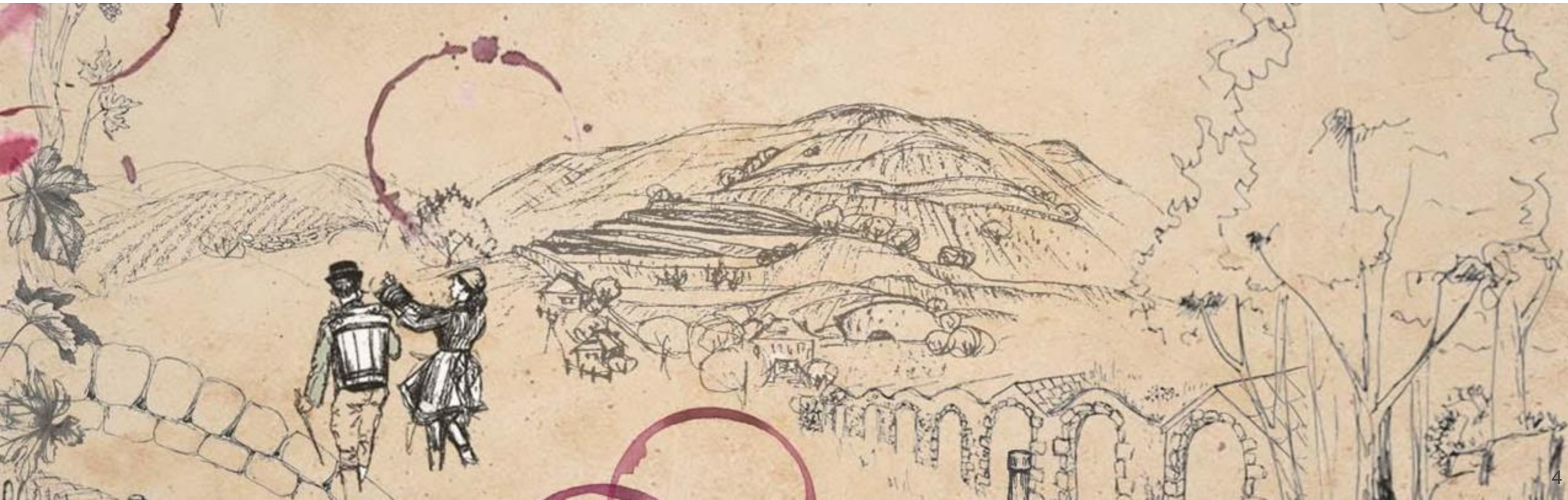
Zöldút tervezés

A projekt célja: Az upponyi térség komplex tájvizsgálatán alapuló tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmány kidolgozása

Tervezési terület: 8 település

TERMÉSZETI, TÁJI ADOTTSÁGOK

Tervezési terület alapadatai

Tervezési terület mérete

→ 12.937,6 ha ~ 130 km²

Kistáj

→ Upponyi-hegység

Települések

→ *Bánhorváti, Borsodbóta, Dédestapolcsány, Nagybarca, Sajómercse, Sajóvelezd, Uppony, Vadna*

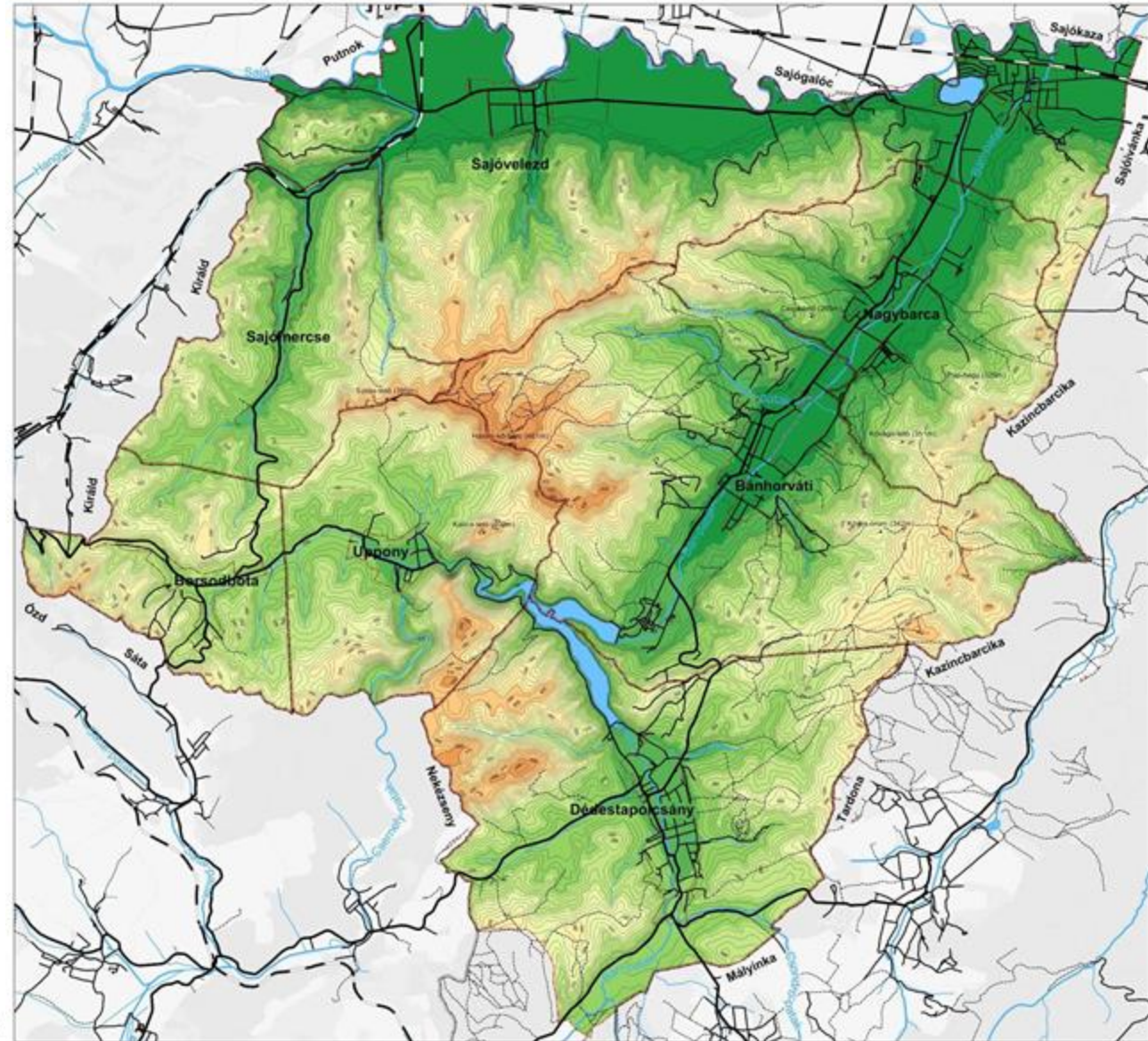
Vizuális adottságok

→ *Vizuálisan jelentős magaslati pontok - Kalica-tető, Három-kő-bérc, Szilas-tető, Csiga-tető, Pap-hegy, Kővágó-tető, Köves-orom*

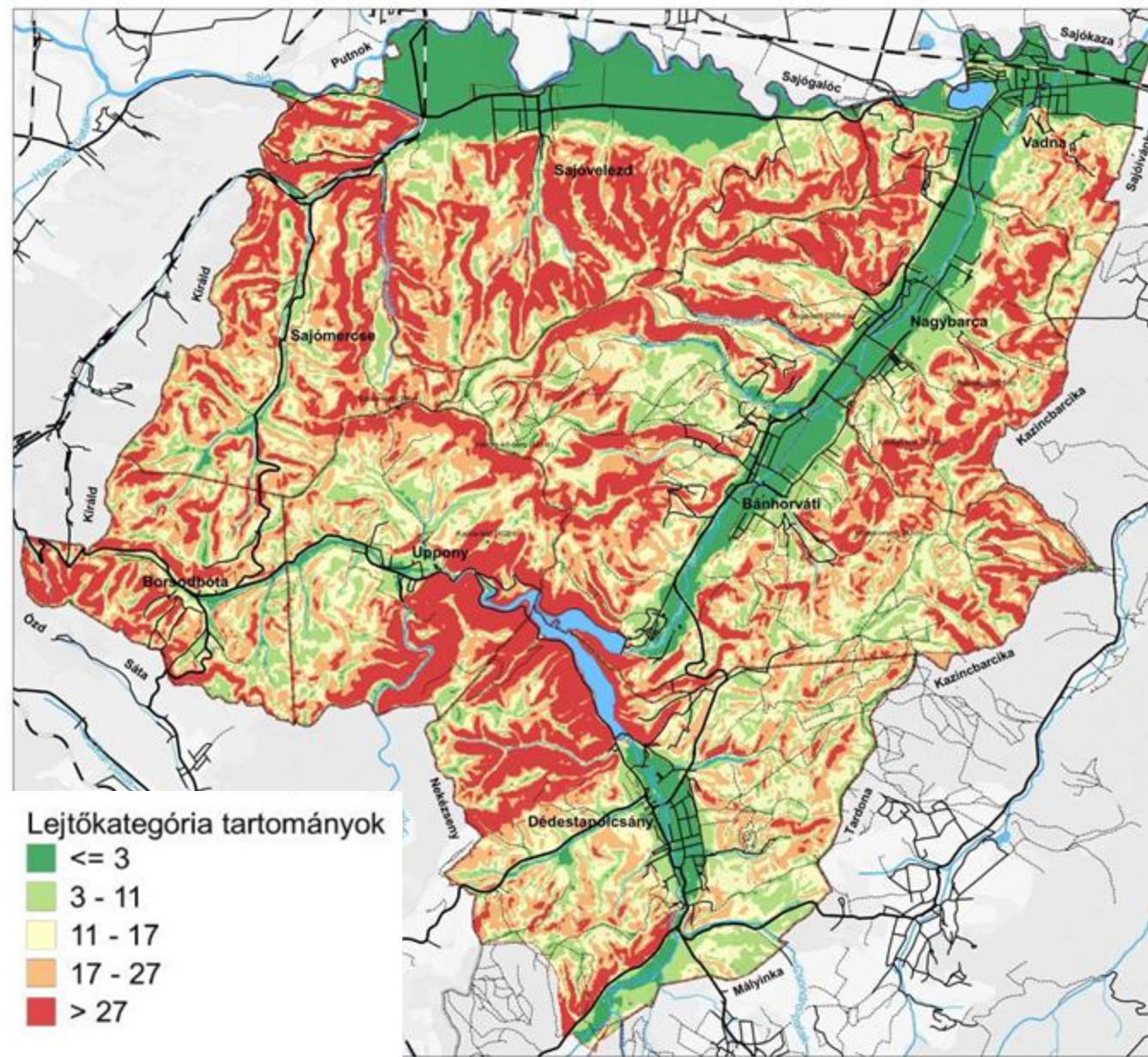
Domborzat, geomorfológia

- Bükk ÉNy-i előterében található
- 148 és 461 m közötti tszf-i magasság
- Jellemzően dombvidéki terület
- Legmagasabb pontja a Három-kő-bérc

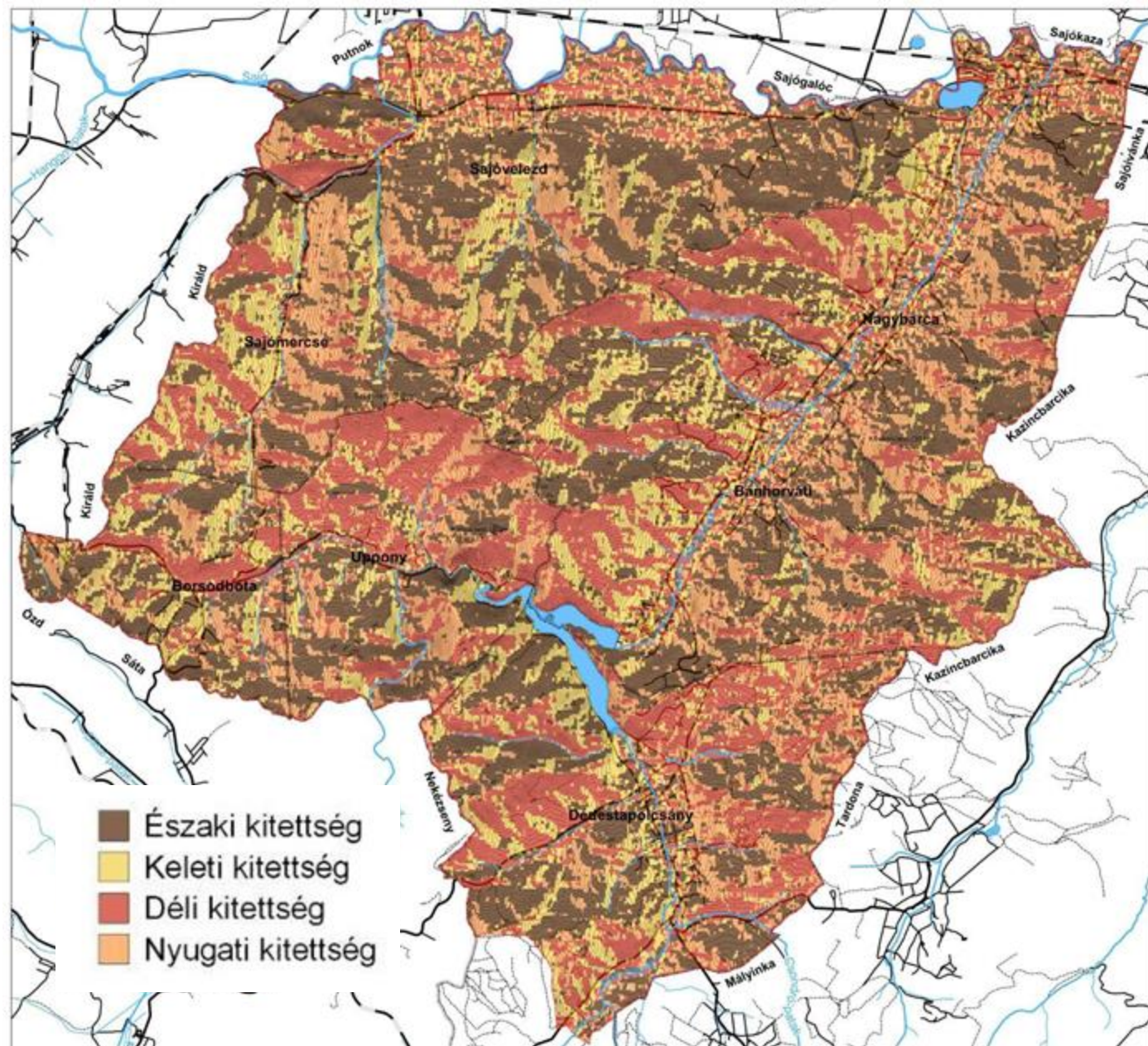
Lejtőkategória

- Víz tározó mentén meredekebb lejtők
- Települések síkabb környezetben helyezkednek el
- Víz folyások mentén síkabb
- A 27%-nál meredekebb területrészek meghaladják az összterület $\frac{1}{3}$ -át
- A sík területek aránya közelíti az összterület $\frac{1}{3}$ -át

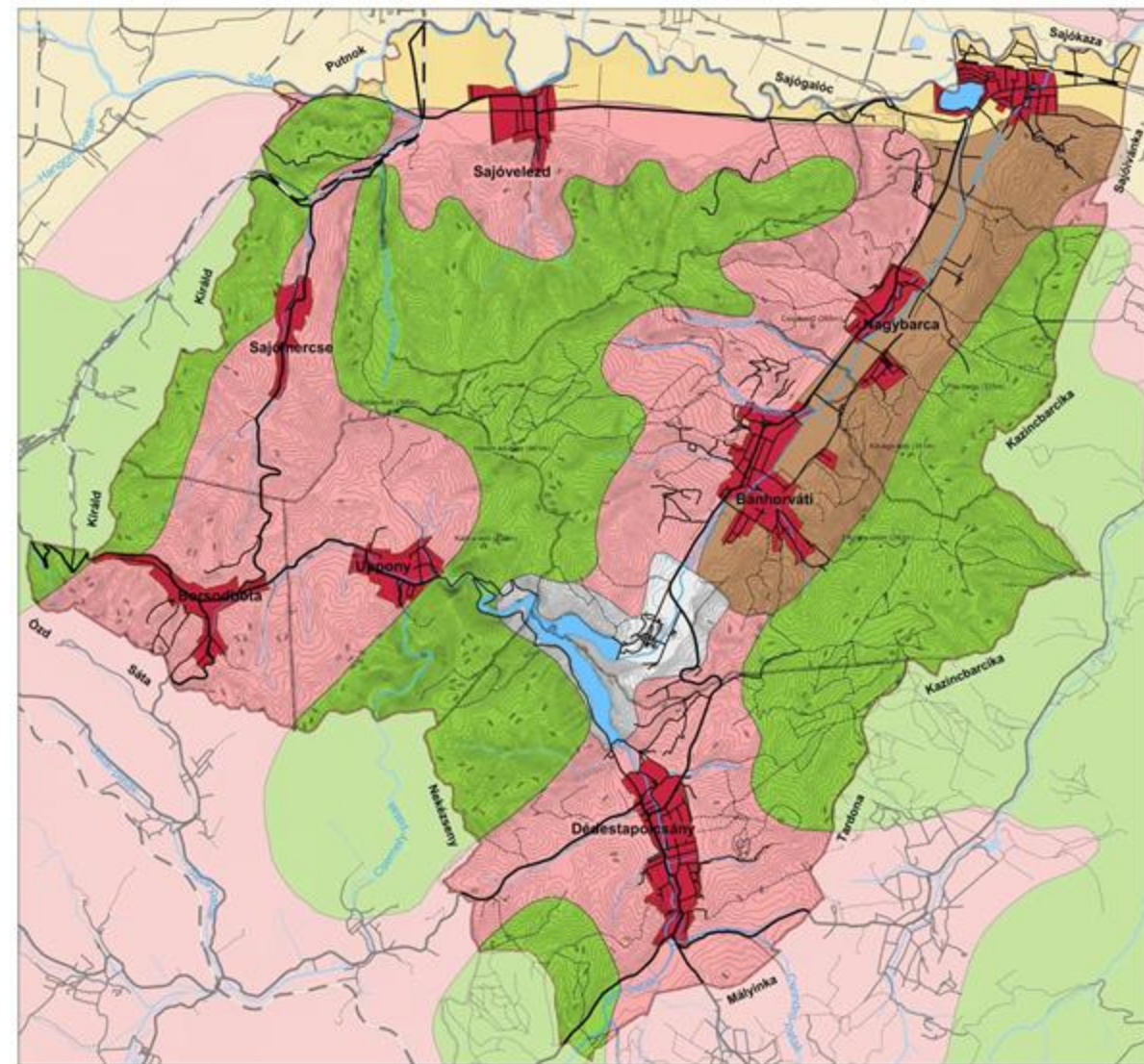
Éghajlat, kitettség

- Hűvös, mérsékelten száraz klíma
- Évi napsütéses órák száma 1850
- Évi átlaghőmérséklet 8,5-9 °C
- Csapadék évi átlaga 650-700 mm
- A jellemző szélirány nyugati

Geológia, talaj

- Közettanilag két nagy részre osztható
 - Upponyi-hegység paleo- illetve mezozoos tömege
 - Miocén medenceüledékekből és vulkano-szedimentekből felépülő Upponyi-hegyhát
- Felszínét mészkő, homokkő és pala építi fel
- Talajtípusok
 - Agyagbemosódásos barna erdőtalaj
 - Erdőtalaj
 - Humuszos öntéstalaj
 - Lejtőhordalék talaj
 - Lejtőhordalék talaj

Vizsgálati terület h.
 --- Vizsgálati terület h.
 --- Közigazgatási hat.
 --- Belterületi hat.

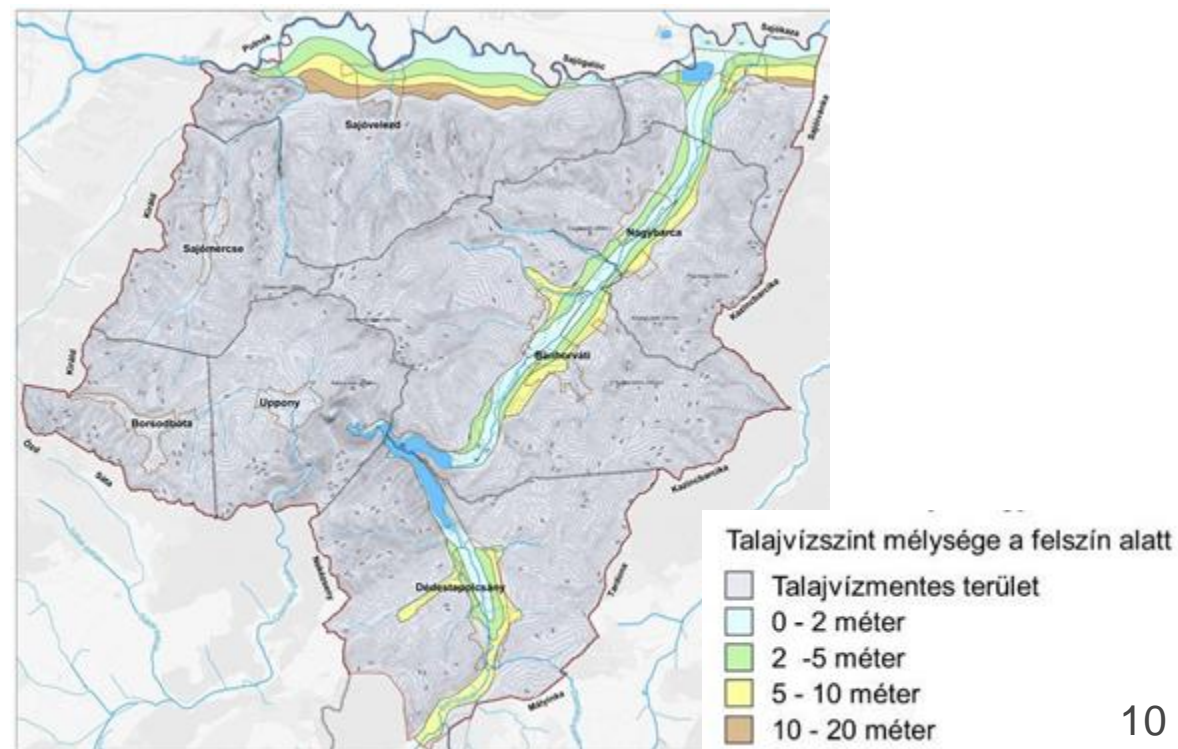
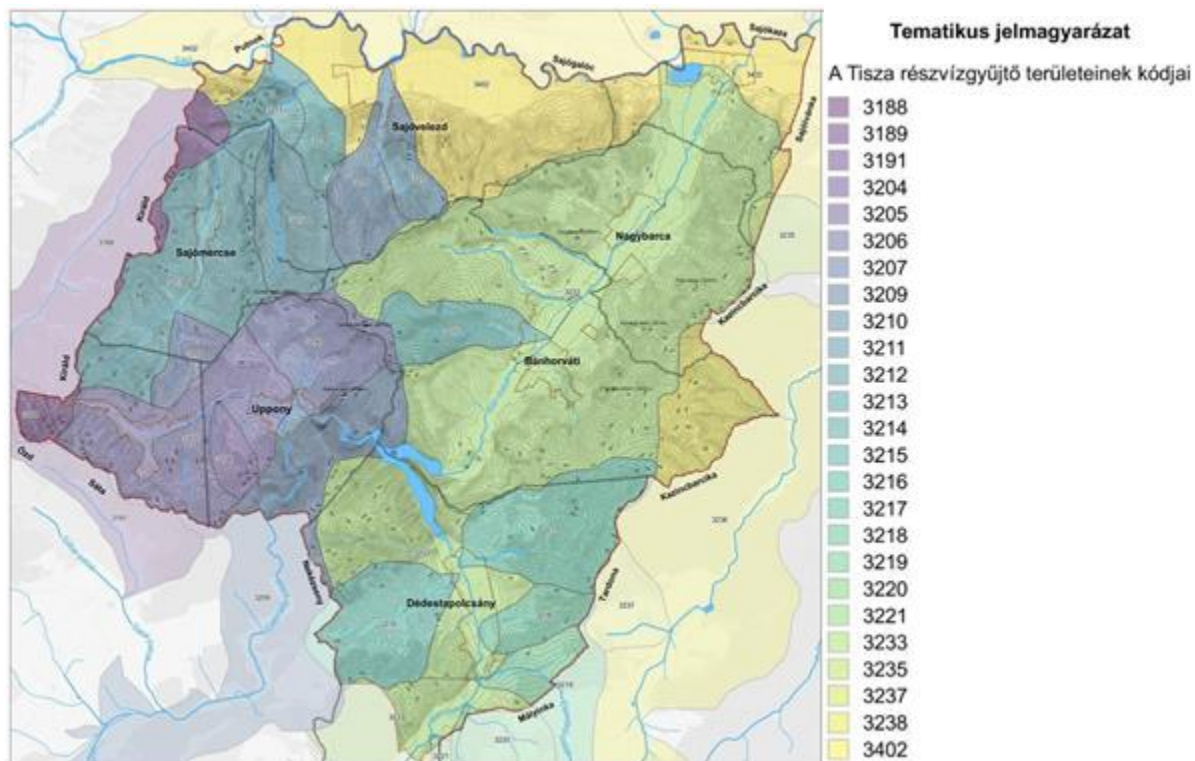
— Vasút
 — Út
 --- Földút
 — Folyó, Patak
 ■ Tavak

Genetikai talajtípusok
 ■ Agyagbemosódásos barna erdőtalaj
 ■ Erdőtalaj
 ■ Humuszos öntéstalaj
 ■ Lejtőhordalék talaj
 ■ Belterületek

Vízrajz - talajvíz- és vízgyűjtők

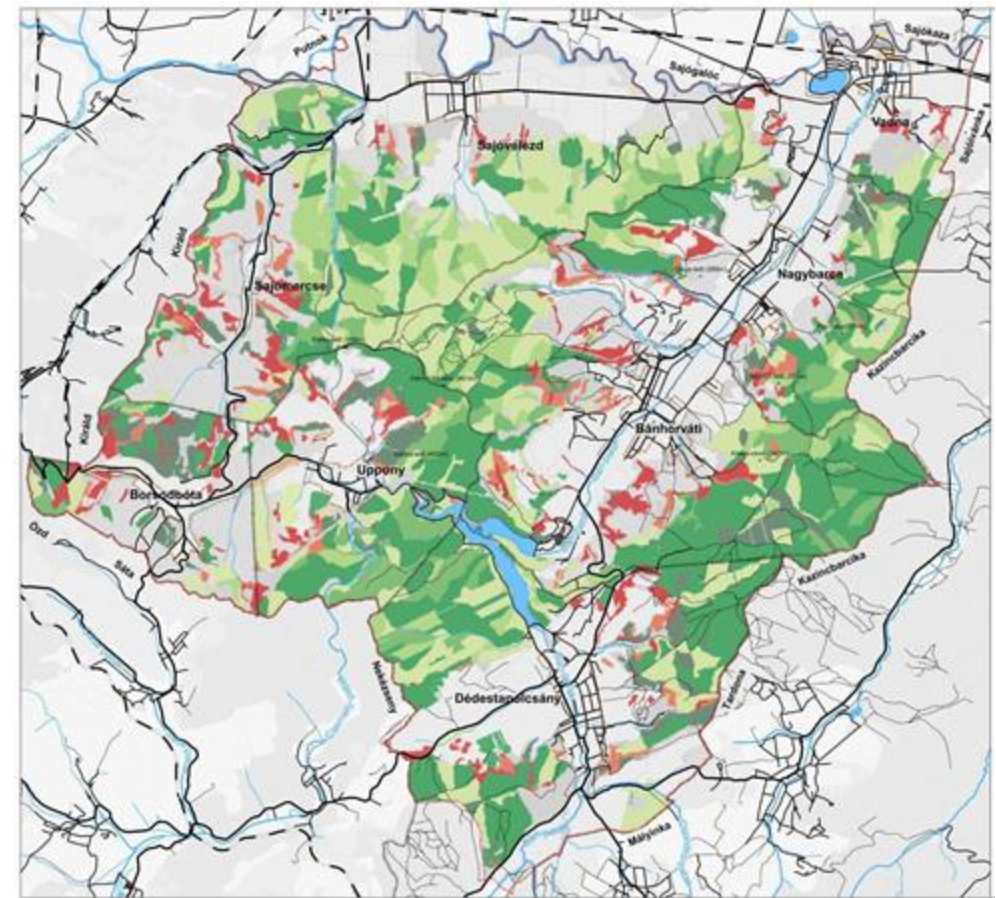
- Kisvízfolyások és Sajó
- A térség III/4 kategóriába tartozó, kiemelt vízvédelmi terület
- A településeket veszélyeztetik a villámárvizek
- beépített területek bizonyos részein a talajvíz magasan van

- Patakok:
 - Csernely-patak,
 - Bán-patak,
 - Csimás-patak
 - Som-patak
 - Barci-patak
- Vízterelő:
 - Lázberci-vízterelő

Erdők típusai - fafajösszetétel

- Behurcolt (adventív) és erősen terjedő (inváziós) növények elegyalkotó állománya
- Magas elegyszámú fenyveserdők
- Pozitív ökológiai hatások
- Nagyobb, egybefüggő (homogén) felületek fajösszetétel alapján
- Szegélyhatás - összekapcsoló elem (kitöltő)
- Helyi vegetáció hosszútávú megőrzése

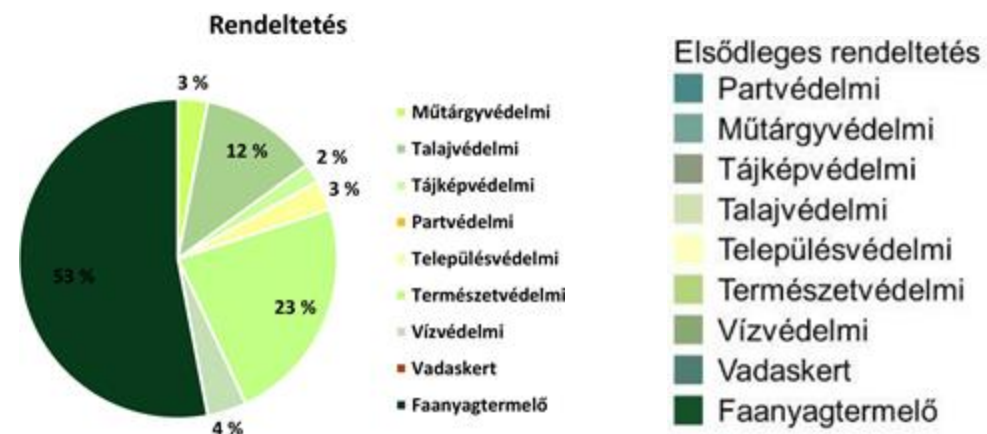
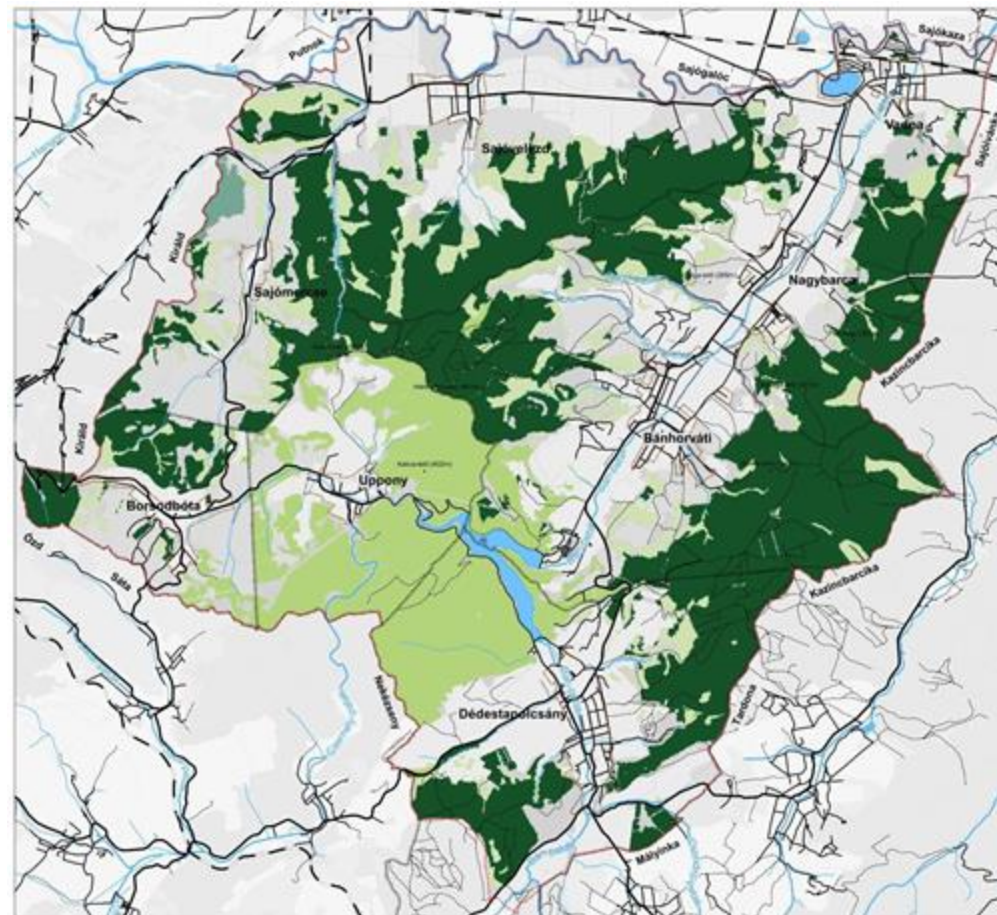

Erdők fajtái

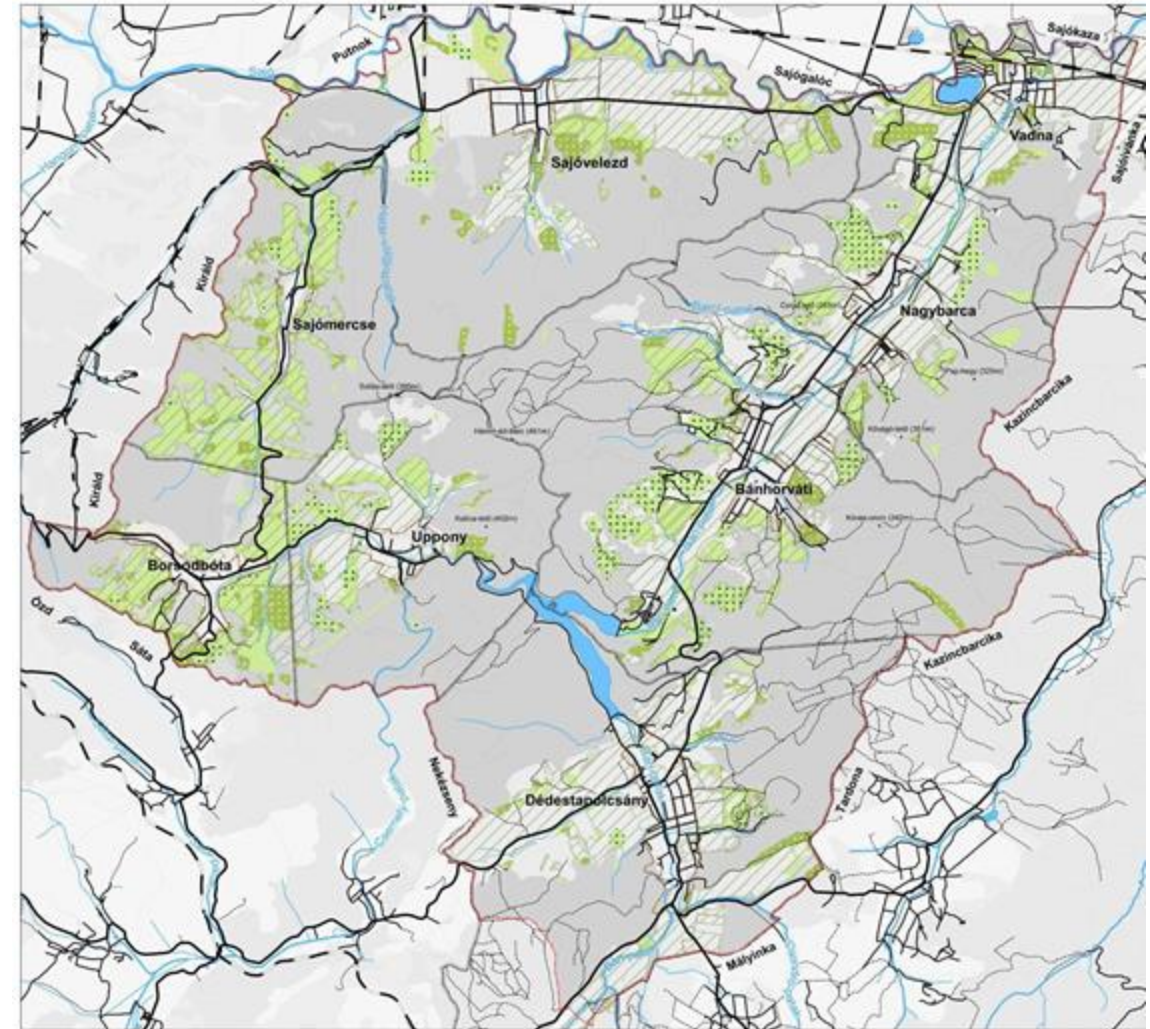
Erdők elsődleges rendeltetése

- Nagy kiterjedésű területek
- Különböző rendeltetések elkülönése
→ gazdasági, védelmi és közjóléti
- Helyi vegetáció
- Különböző típusú erdők turizmus vonzó hatásai
- Klimatikus viszonyok javítása - vízfelülettel együttesen
- Rekreáció - egészség
- Oktatási lehetőség
- Különböző védelmi funkciók ellátása
- Gazdasági funkciók térséget segítő hatásai

Gyepterületek típusai

- Különböző védettségi szintek megjelenése
 - Natura 2000, helyi védettség
- Fenntartási különbségekből származó változások
 - túllegeltetés, erózió problémák
 - spontán kialakult területek
 - magára hagyott gyepek eltűnése/ megváltozása
- Nagyterjedésű erdőterületek közt gyepek
 - ÉRTÉK
- Potenciális közterületek

Alaptérkép jelmagyarázat

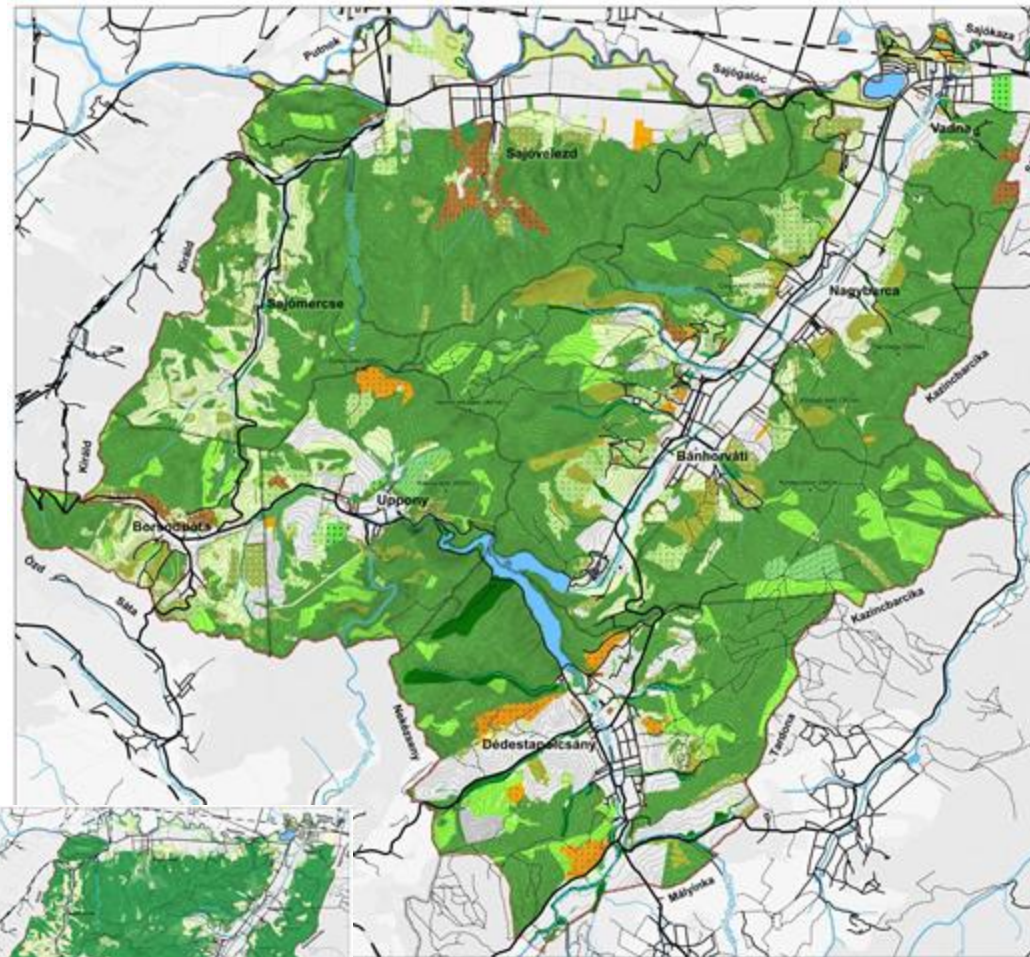
Vizsgálati terület h.	— Vasút
Vizsgálati terület h.	— Út
Közigazgatási hat.	--- Földút
Belterületi hat.	— Folyó, Patak
	■ Tavak

Tematikus jelmagyarázat

□ Állandó gyepek
■ Jelenlegi területhasználata szerinti gyepek
■ Gyep
■ Cserjésedő gyep
■ Hagyásfás legeő
■ Ártéri gyep

Zöldinfrastruktúra elemek - meglévő elemek

- a zöldinfrastrukturális ellátottság meglehetősen jónak mondható
 - ökológia, multifunkcionális
- A legtöbb zöldinfrastruktúra elem természetes
 - mesterséges kialakításuk jellemzően a gazdasági erdők
- jellemzően külterületi zöldfelületek és zöldterületek
- belterületen inkább magán zöldfelületek
 - hiányos közösségi zöldterületek

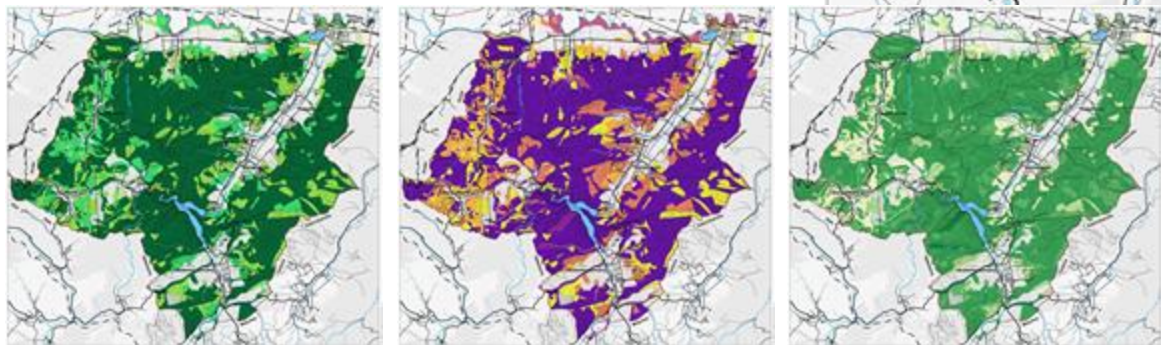

Alaptérkép jelmagyarázat

— Vizsgálati terület h.	— Út
--- Vizsgálati terület h.	--- Földút
--- Közigazgatási hat.	— Folyó, Patak
--- Belterületi hat.	■ Tavak

Tematikus jelmagyarázat

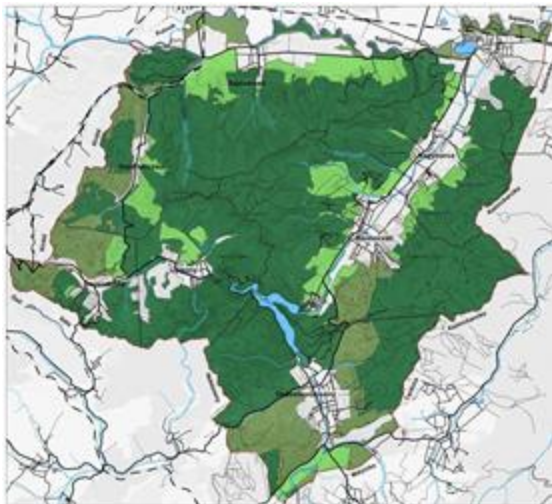
■ Erdő
■ Karsztbokorerdő
■ Újulat
■ Galériaerdő
■ Facsoport
■ Mezővédő erdősáv
■ Gyep
■ Cserjésedő gyep
■ Hagyásfás legeő
■ Gyümölcsös
■ Szőlő
■ Temető
■ Erdősülő zártkert
■ Cserjésedő zártkert
■ Ártéri gyep
■ Felhagyott gyümölcsös
■ Ültetvény

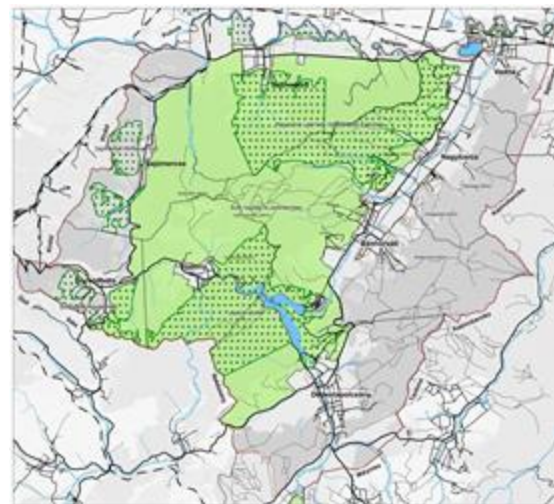
Természetvédelmi és műemléki védettségek

- Ökológiai folyosó területei
- Natura 2000 területek
- Műemléki, illetve tájképvédelmi területek
- Törvény erejénél fogva védett területek

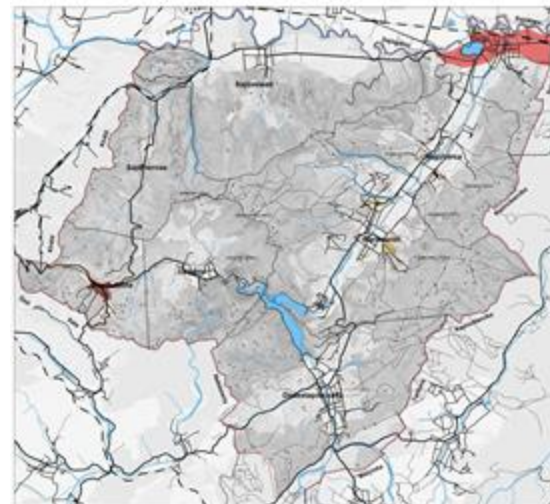
- Magterület
- Ökológiai folyosó
- Pufferterület

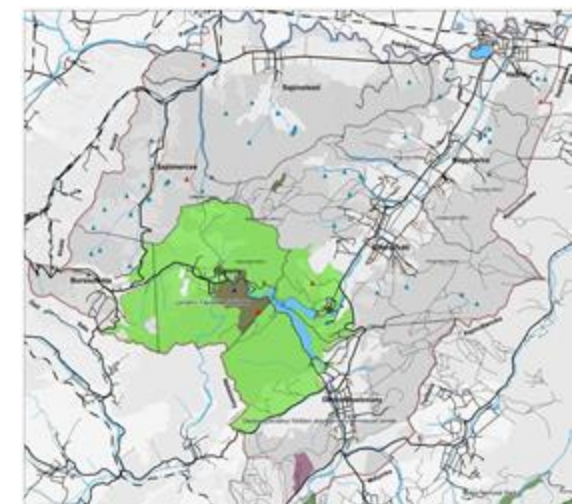
- Natura 2000 SCI
Különleges természetmegőrzési területek
- Natura 2000 SPA
Különleges madárvédelmi területek

- Országos jelentőségű műemléki terület,
történelmi kert
- Helyi jelentőségű műemléki terület
- Tájképvédelmi szempontból nem
kiemelten kezelendő kezelendő terület

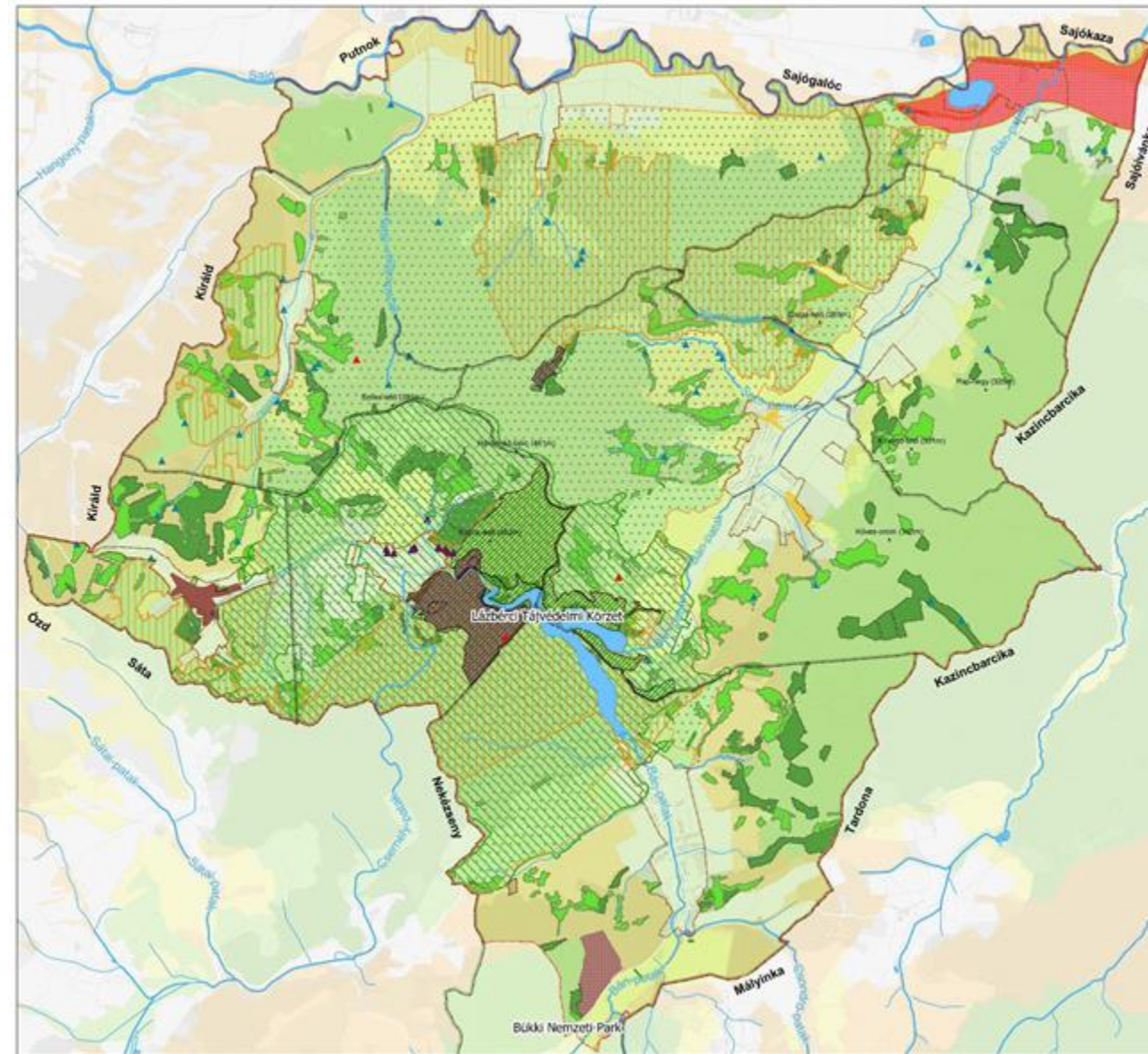

- ▲ Ex lege védett barlang
- ▲ Ex lege védett forrás
- ▲ Ex lege védett földvár
- Ex lege védett láp
- Nemzeti Park
- Természetvédelmi emlék
- Tájképvédelmi körzet
- Barlang felszíni védőövezete

Területet érintő védettségek (összesítve)

- Országos Ökológiai hálózat elemei
- Natura 2000 területek
- Ex lege területek
- Műemléki, illetve tájképvédelmi területek

Alaptérkép jelmagyarázat

- Vizsgálati terület h.
- Közigazgatási hat.
- Belterületi hat.
- Folyó, Patak
- Tavak

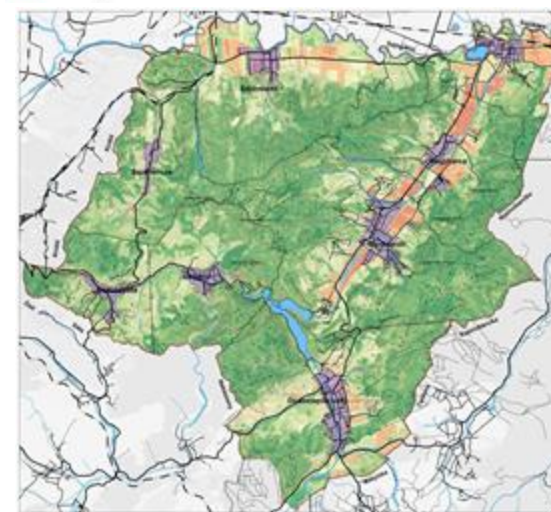
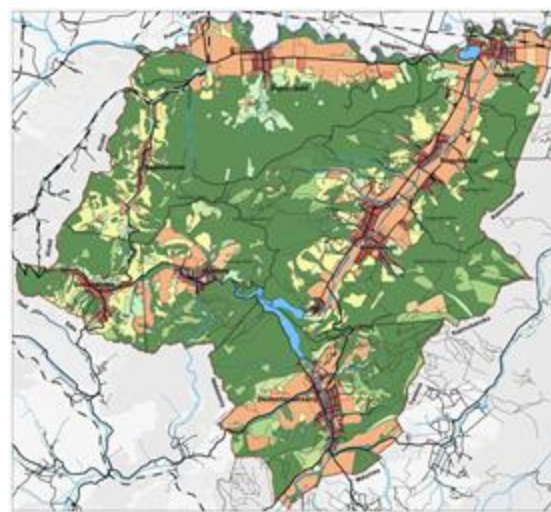
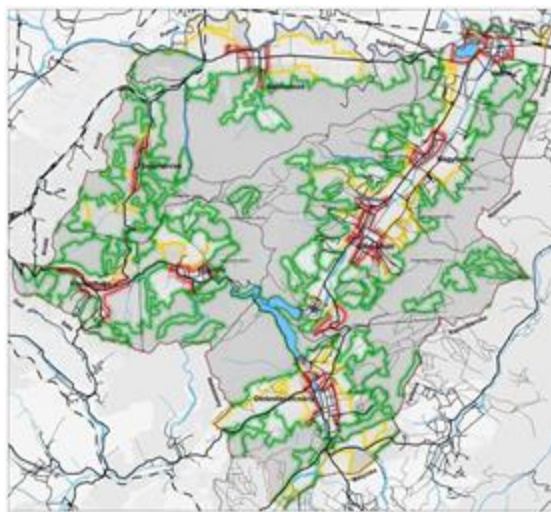
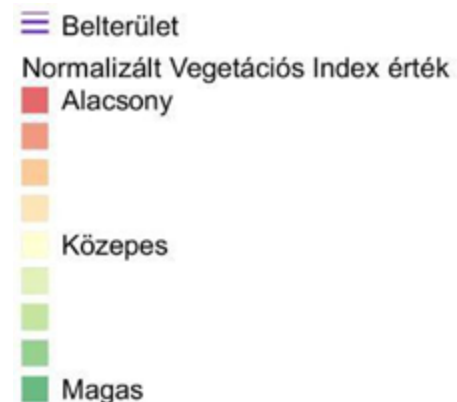
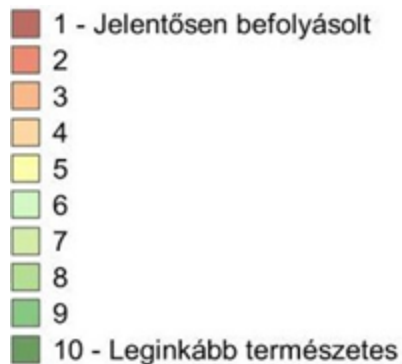
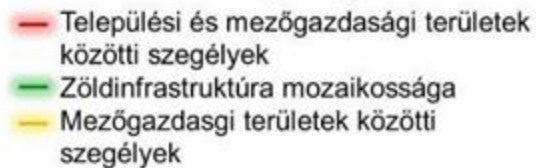
Tematikus jelmagyarázat

- ▲ Ex lege védett barlang
- ▲ Ex lege védett forrás
- ▲ Ex lege védett földvár
- Ex lege barlangok felszíni védőövezete
- Ex lege védett lápok
- Natura 2000 Természetmegőrzési területek
- Natura 2000 Madárvédelmi területek

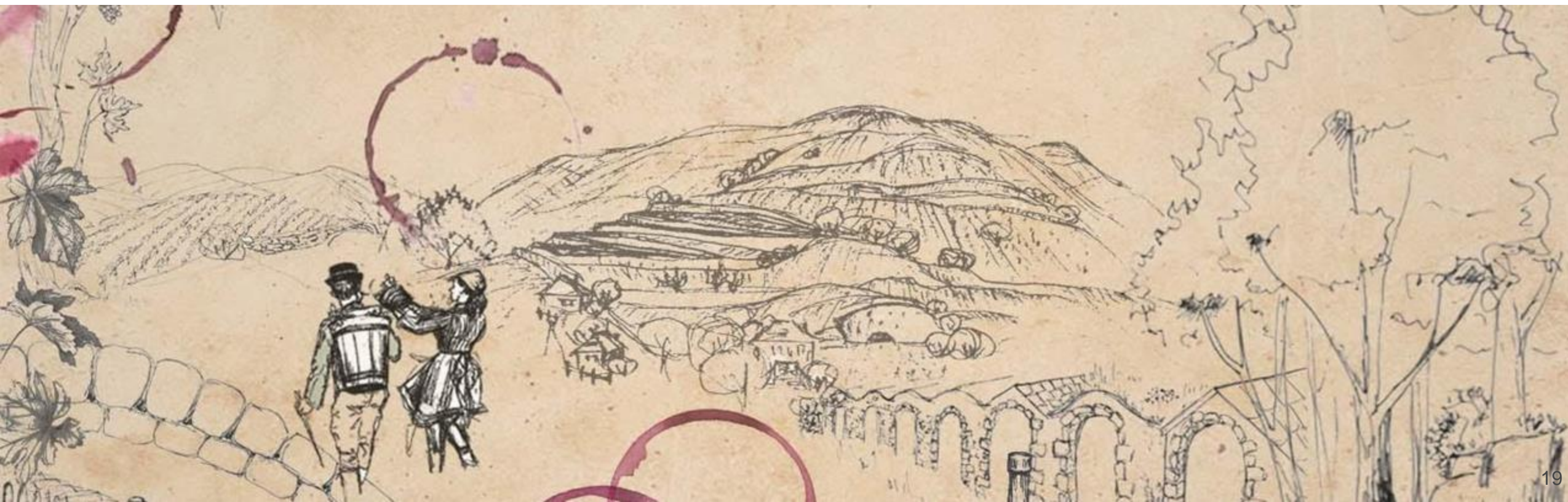
- Büki Nemzeti Park
- Lászlóvári Tájvédelmi Körzet
- Fokozottan védett területek
- Tájképvédelmi területek
- Helyi védett területek
- Magterület
- Ökológiai folyosó
- Pufferterület
- Országos jelentőségű műemléki terület, történelmi kert
- Helyi jelentőségű műemléki terület
- Tájképvédelmi szempontból nem védett
- Természetvédelmi emlék

Kiegészítő zöldfelületi vizsgálatok

- Shannon diverzitás (táji sokszínűség)
- Szegélyelemzés
 - területhasználatok egymás melletti elhelyezkedése
 - védősávok hiányosságát/ meglétét jelzi
- Befolyásoltság
 - emberi befolyásoltság - biológiai sokféleség
- NDVI (biológiai aktivitás érték)

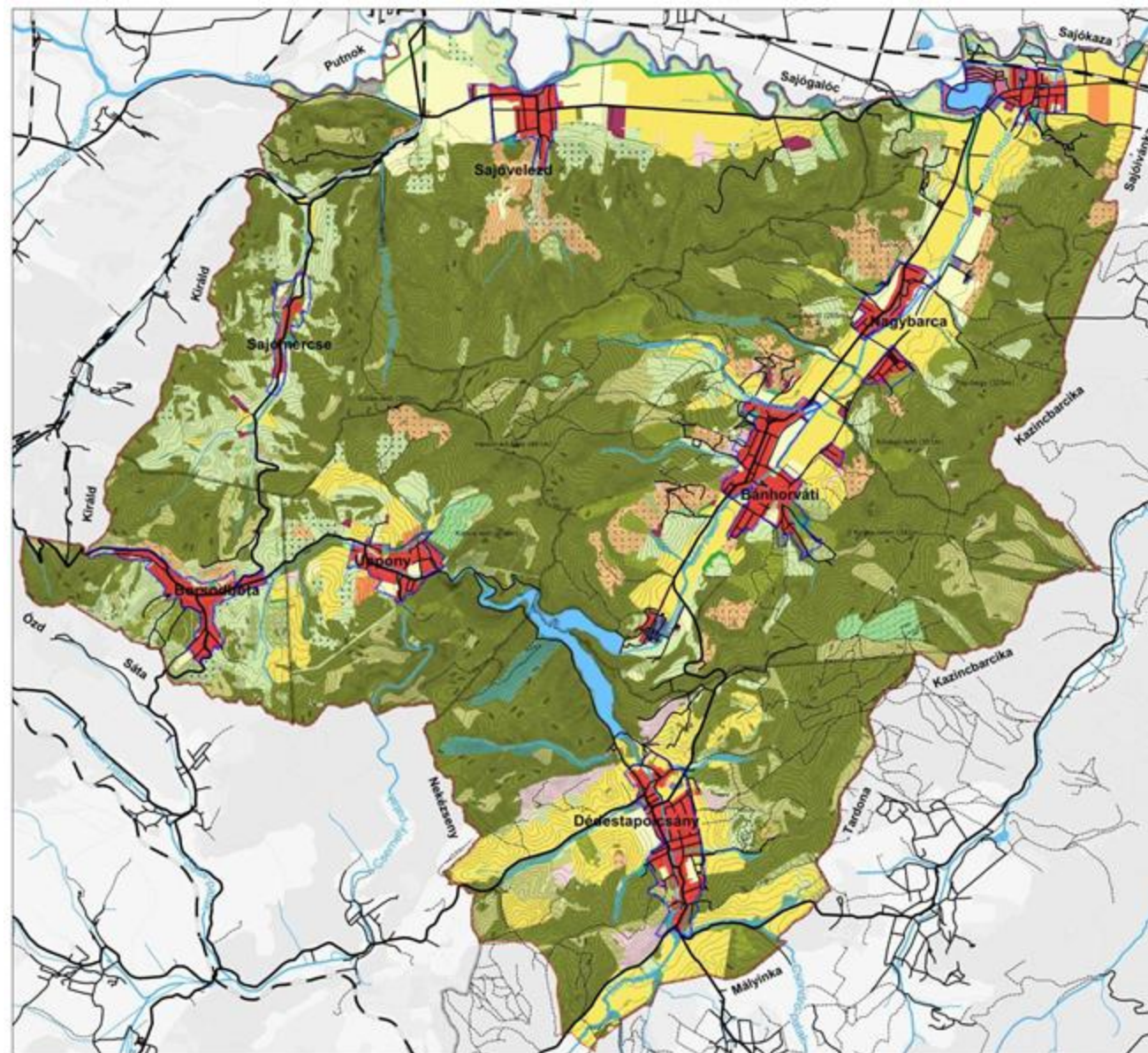
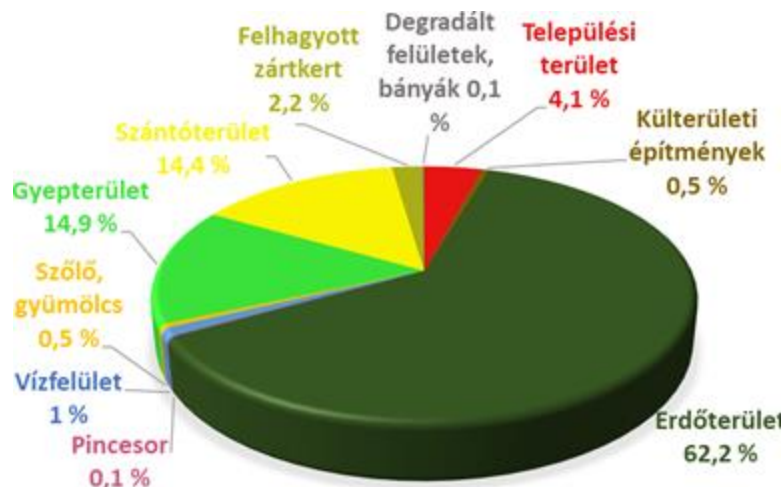

TERÜLETHASZNÁLAT, TÁJHASZNÁLAT

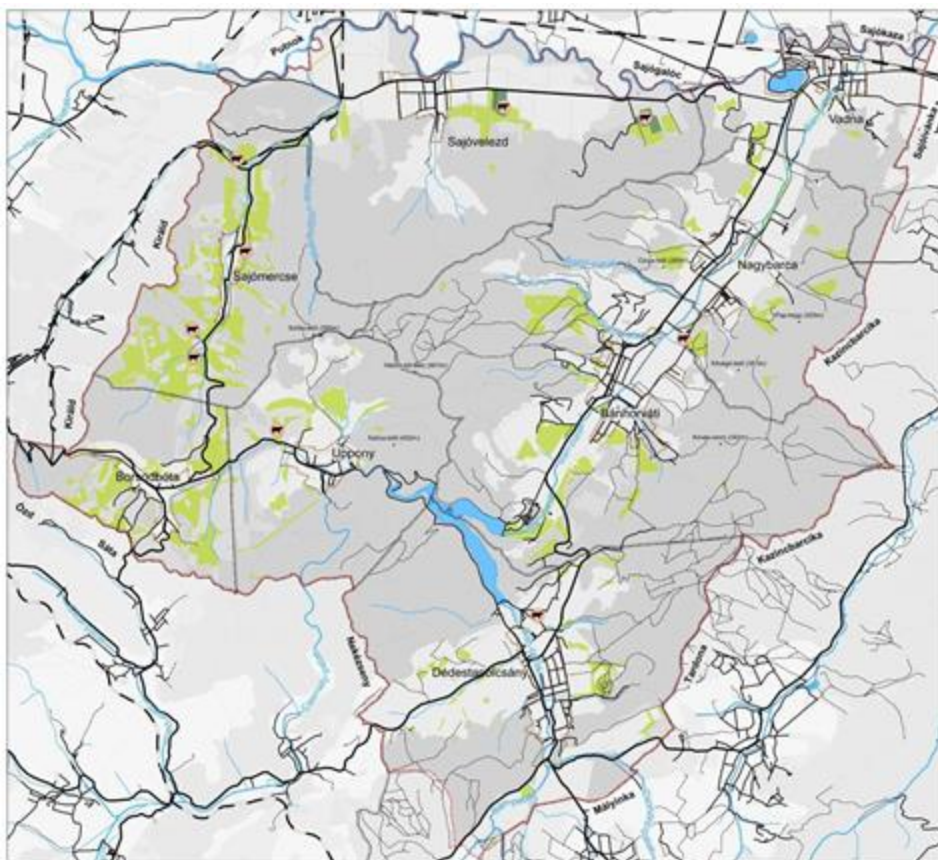
Jelenlegi tájhasználat

- 31 területhasználati kategória
- Erdők magas aránya 62,2 %
- Szántók a települések körül 14,4%
- Gyepek (főként Natura 2000) 13,7%
- Gyümölcsösök és szőlők a déli lejtőkön
- Településekhez képest gyepek és erdők magas arányban jelennek meg

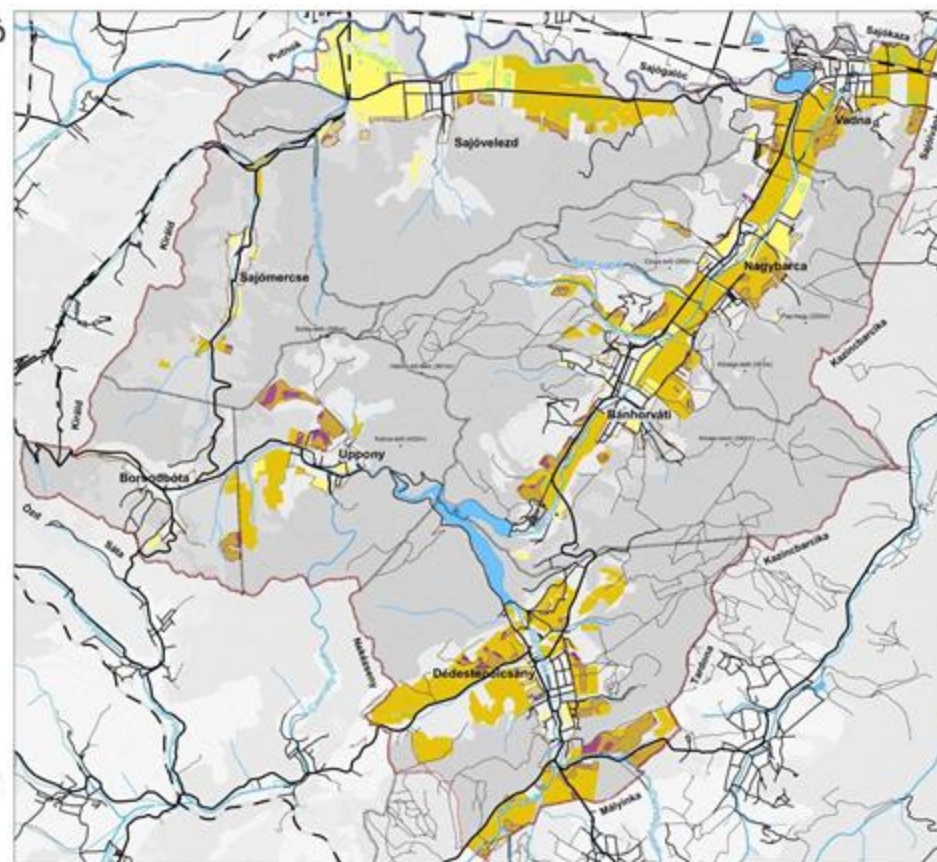
Mezőgazdaság

- Sok mezőgazdasági tábla művelés hiányos → kezdetben gyepesedés, később cserjésedés
- Gyepes gyakori túllegeltetése → erózió
- Kevés állattartással foglalkozó vállalkozás

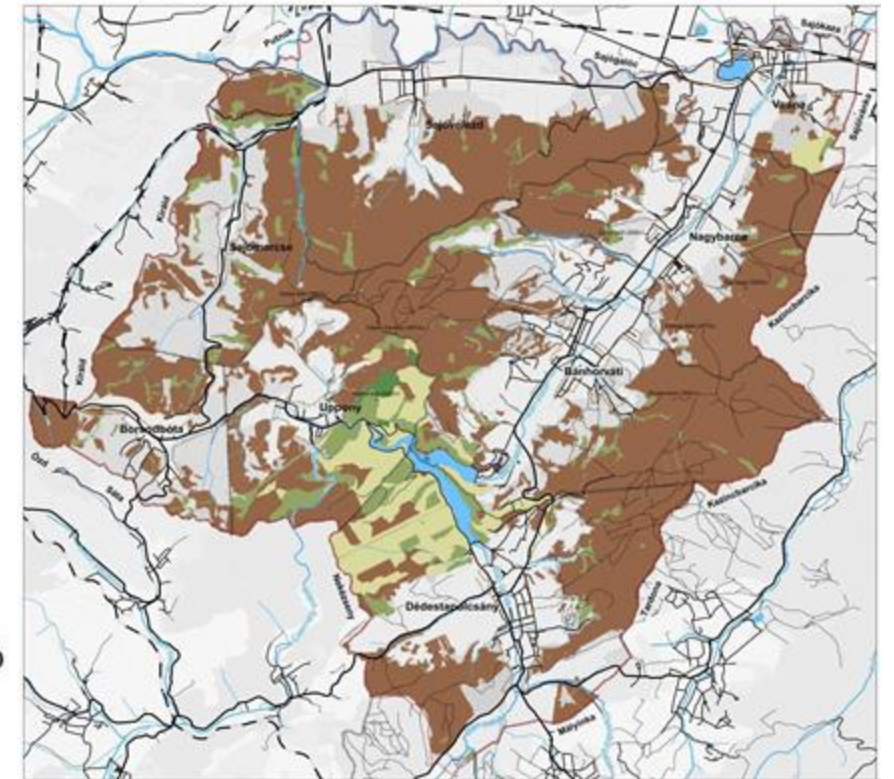
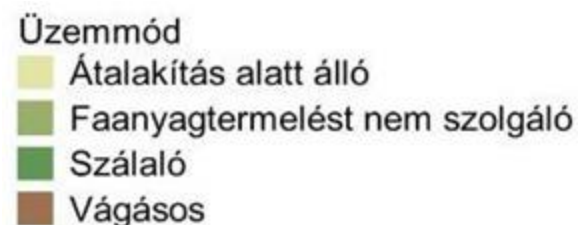
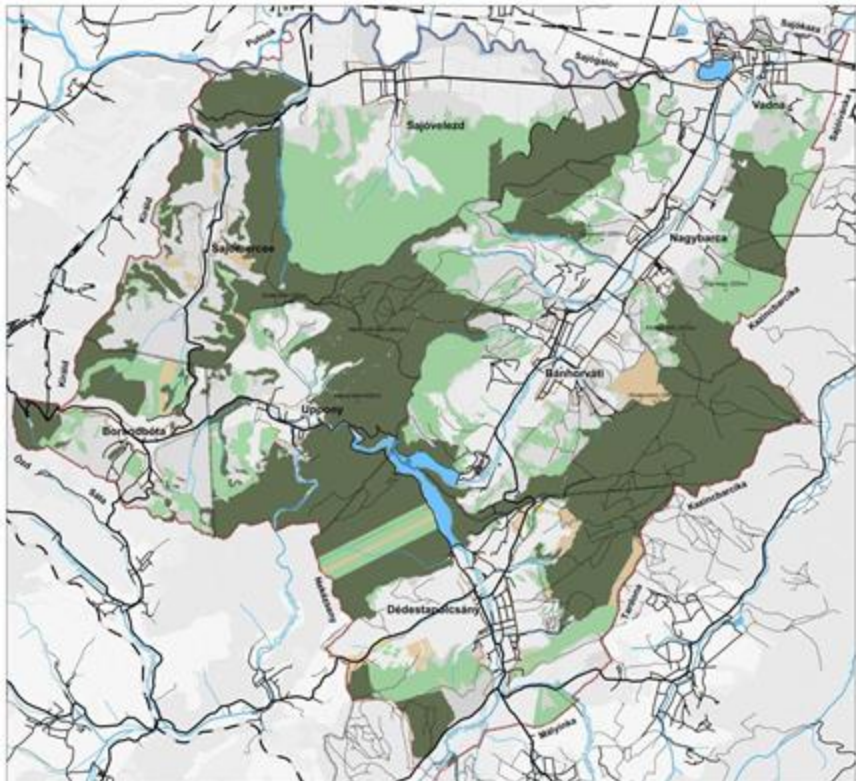
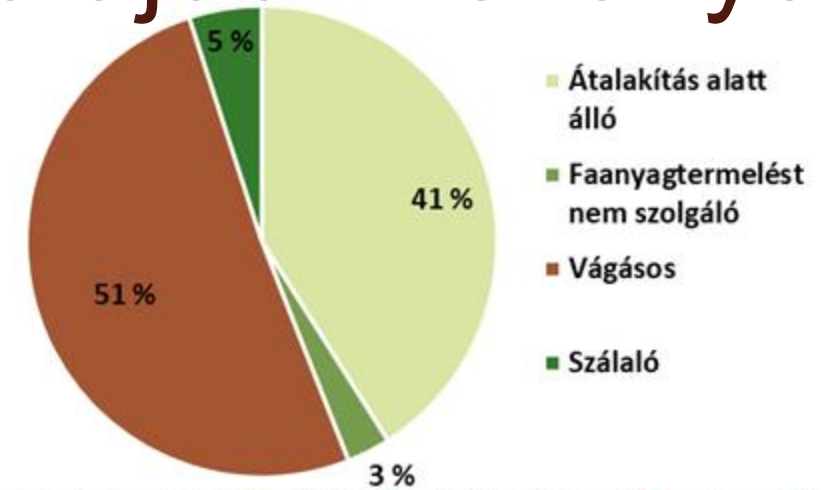
Belvízveszélyeztetett szántó
Rossz minőségű szántó
Erózióveszély
17% magasabb lejtő
Kisparcellás szántók
Nagyterületű szántók

Állattartó telepek
Állattartó telepek területe
Gyepterület

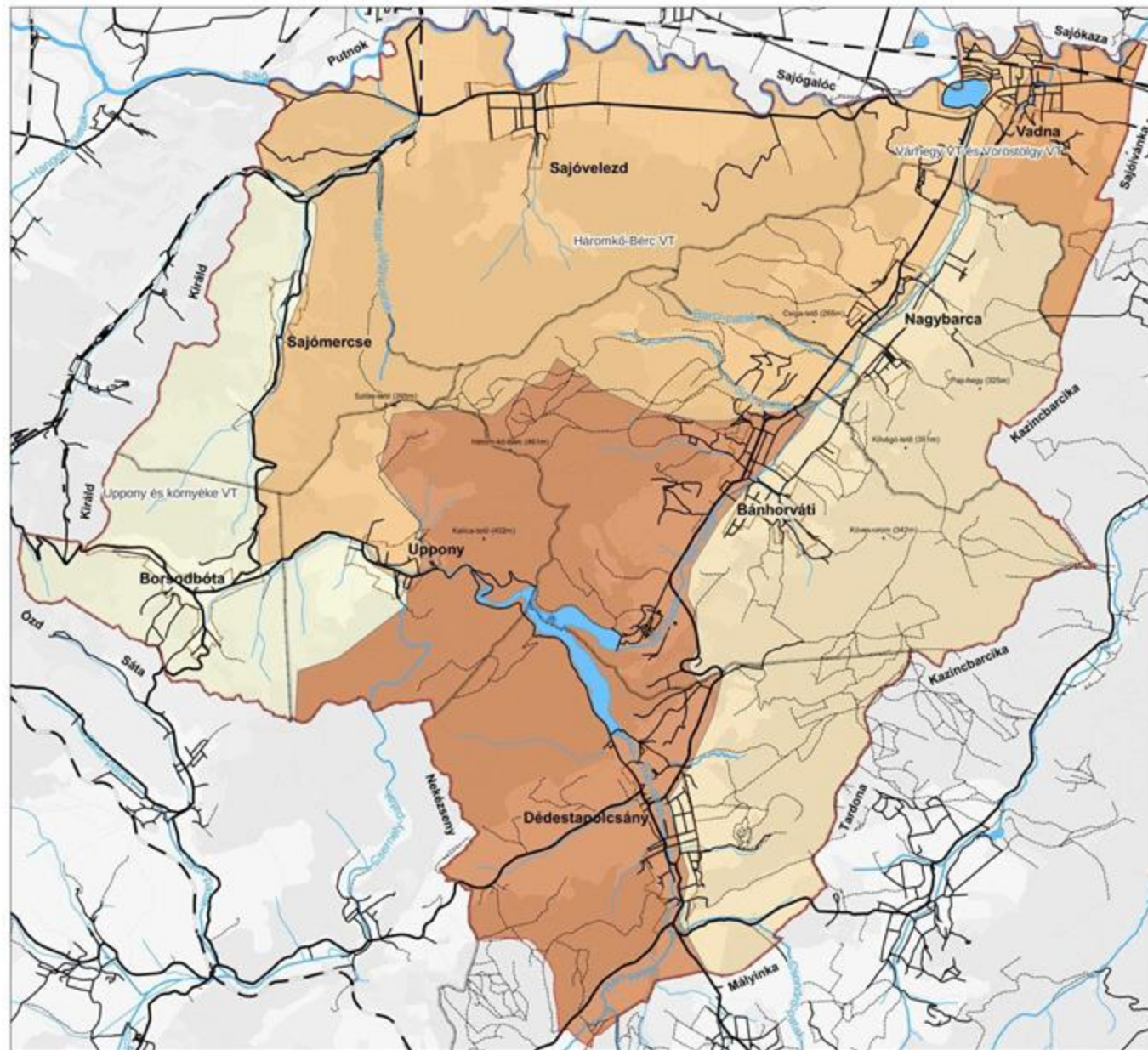
Erdőgazdálkodás módja és tulajdonviszonyok

- Legnagyobb kiterjedésű erdőterületek állami kézben
- Közterületek hiányosokat a településekről
 - → magánkertek
- Állam és magán emberek együttműködése hiányzik
- Jellemző erdőgazdálkodási mód
 - → vágásos
 - → átalakítás alatt álló

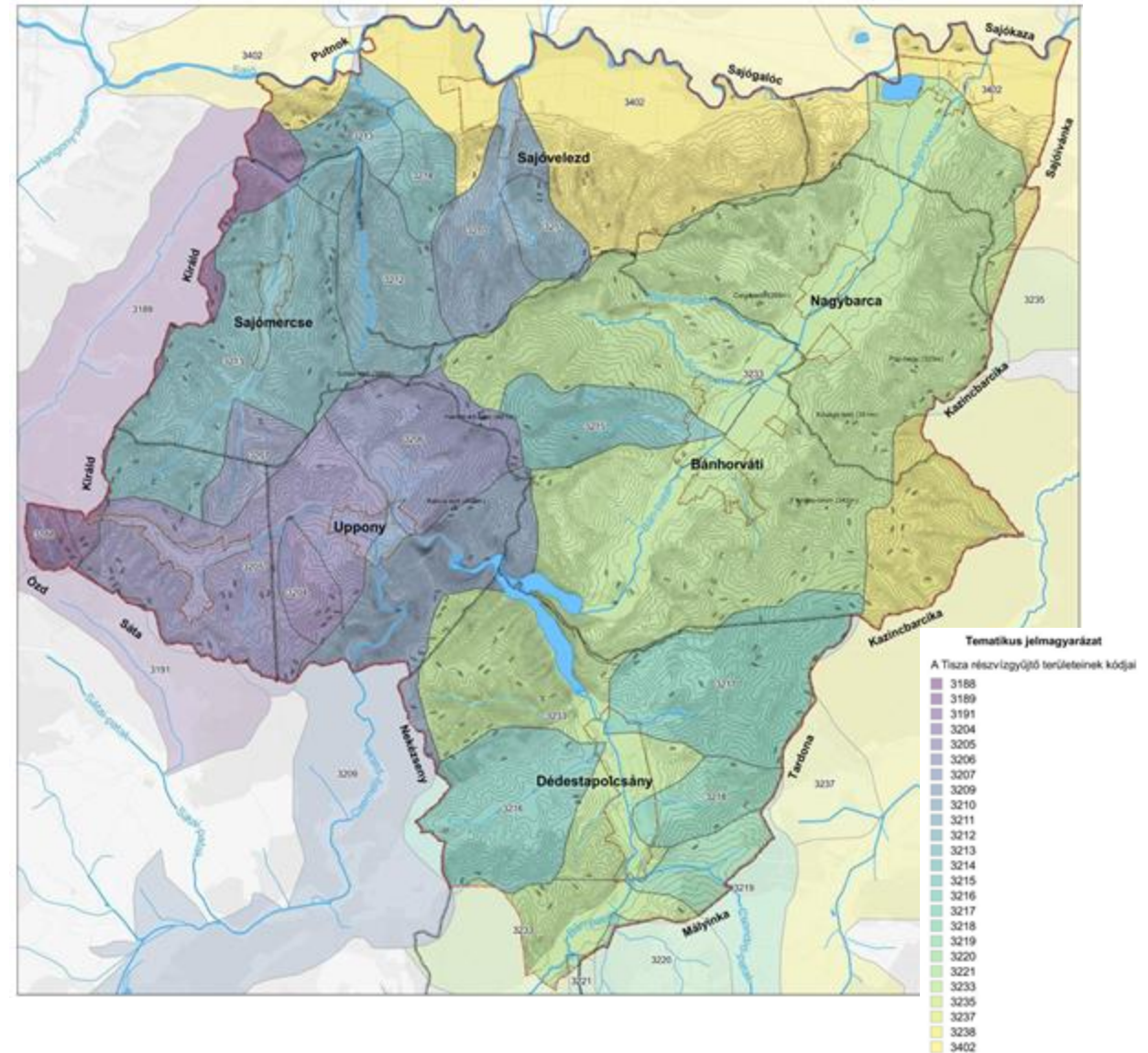
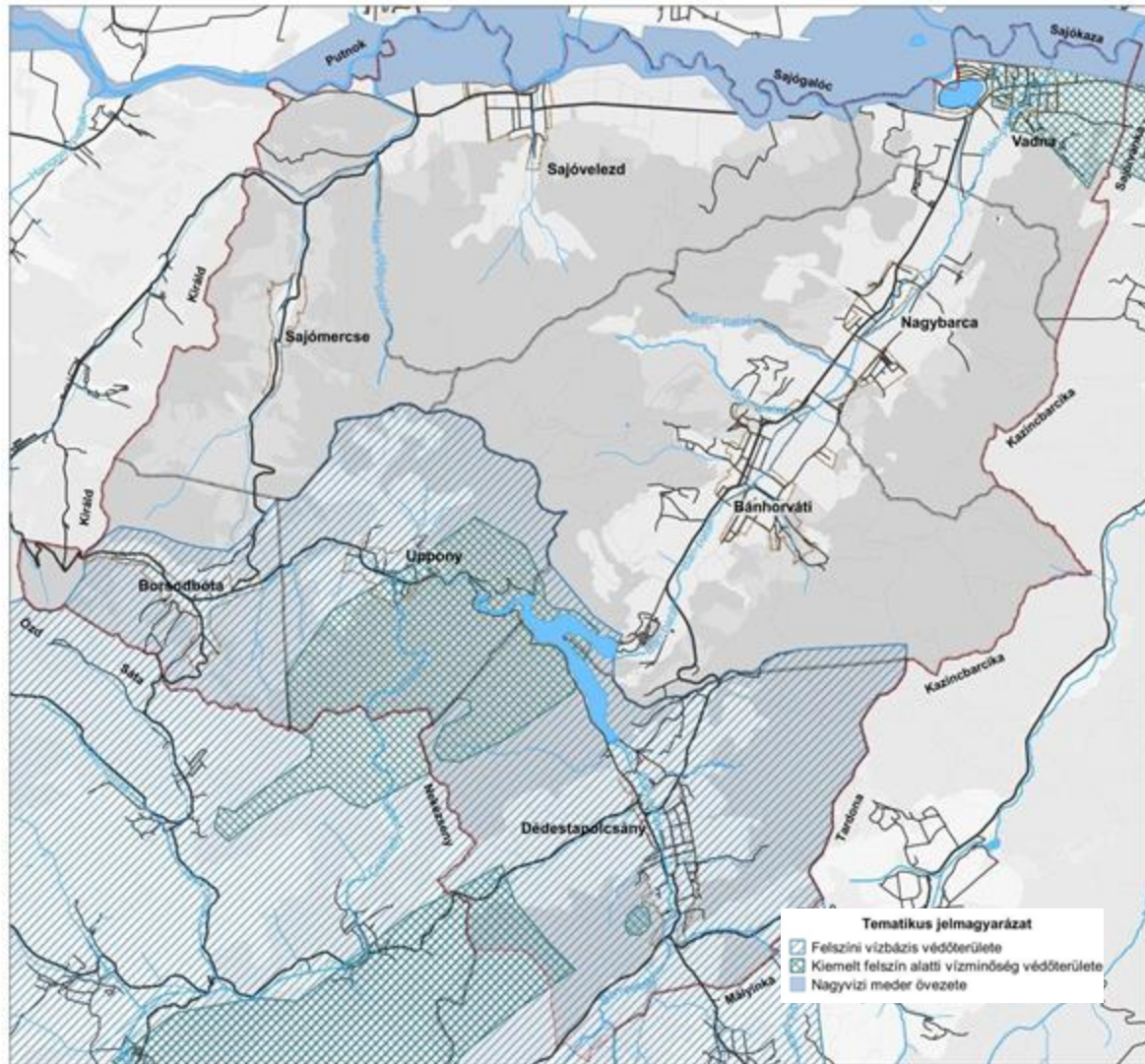

Vadásztársaságok

- A területen öt vadásztársaság működik
 - Uppony és környéke vadásztársaság
 - Háromkő-Bérc vadásztársaság
 - Várhegy vadásztársaság és Vöröstölgy vadásztársaság
 - 651100
 - 652100

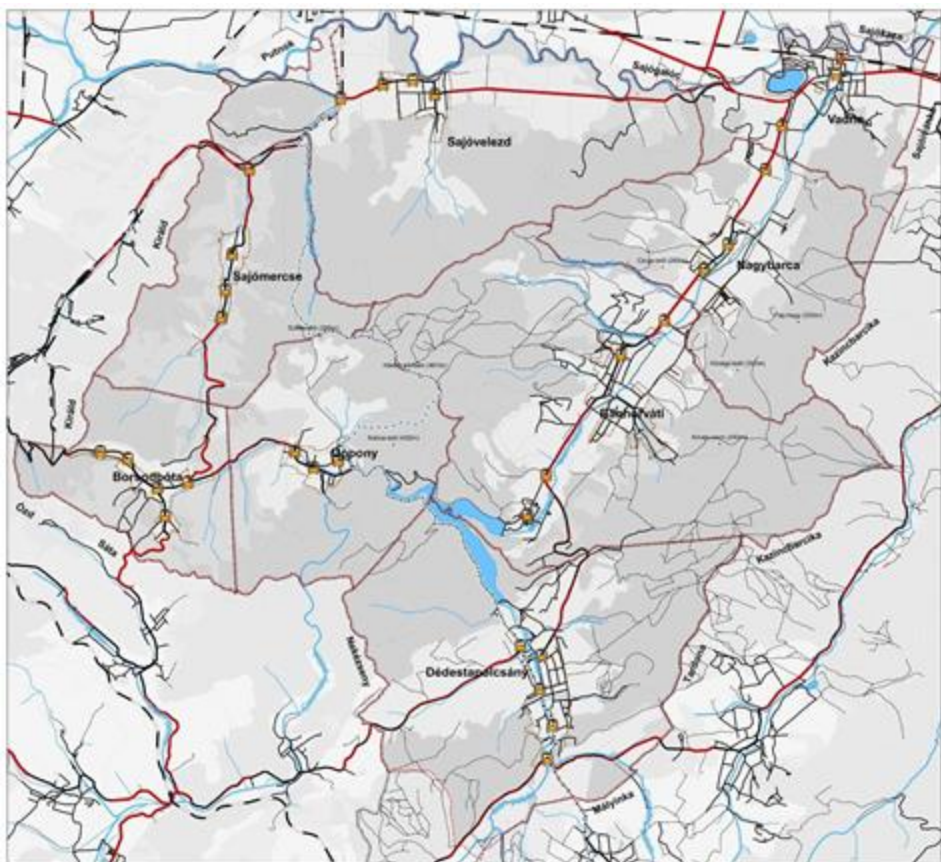

Vízgazdálkodás

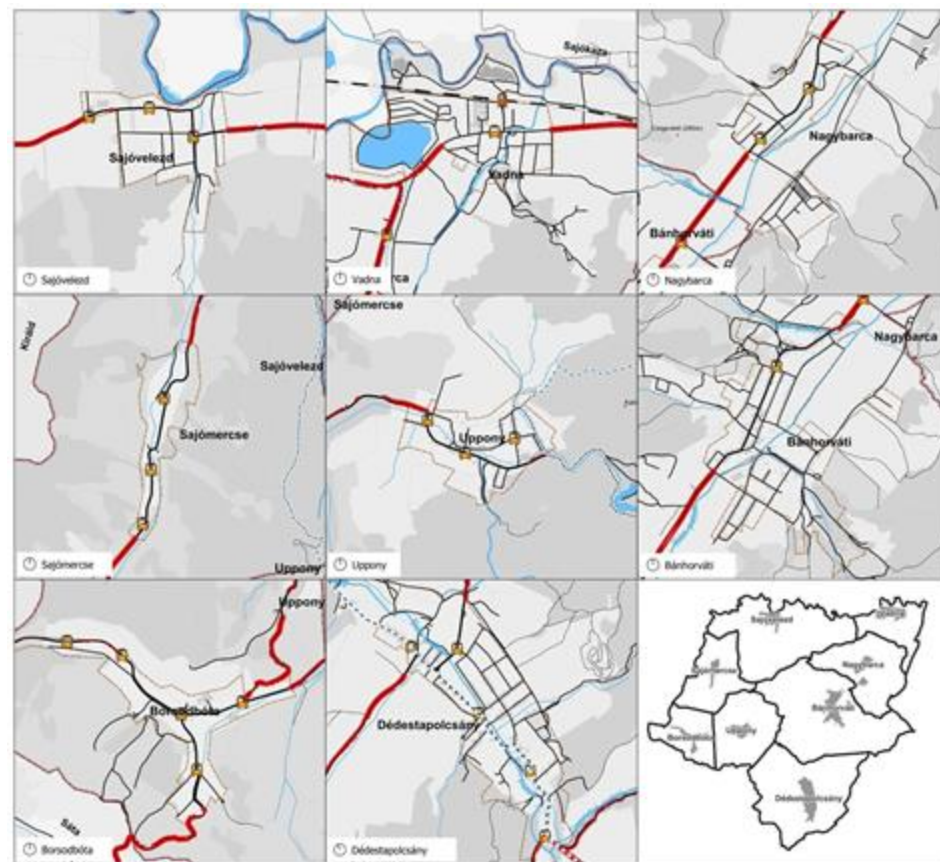

Közlekedés

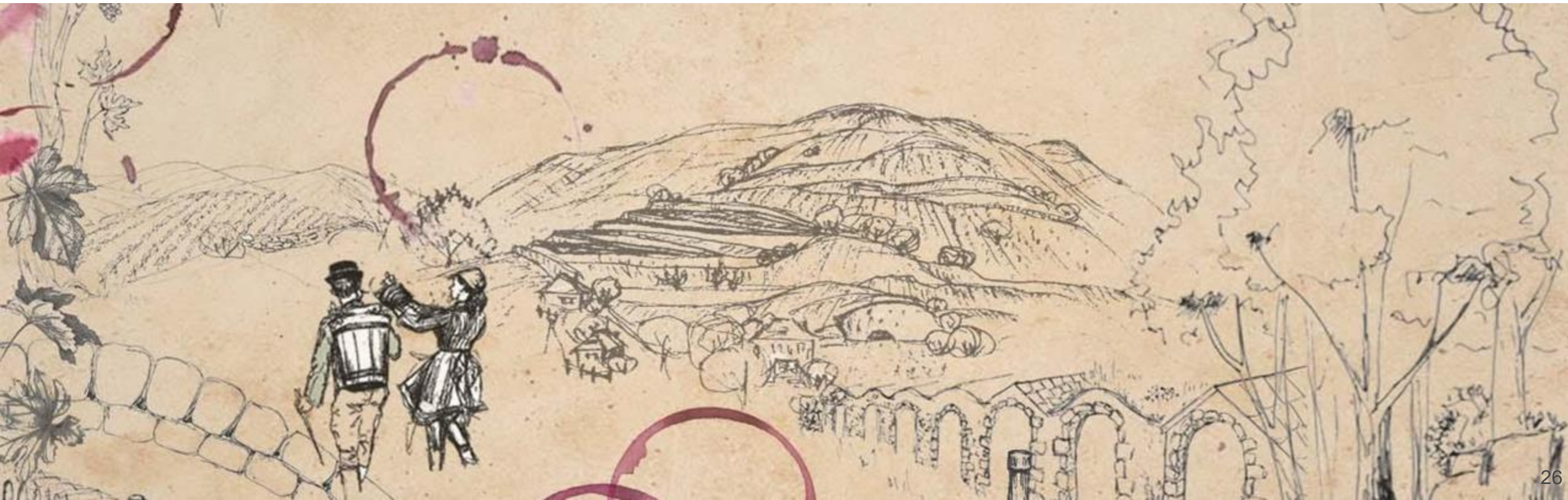
- Jelentős Kék Túra útvonal
- Jellemző a közutak mellől hiányzó fasorok
- Kötőtpályás közlekedés hiányossága
- Ritkán közlekedő autóbuszjáratok

- Autóbusz megállóhely
- Vasútállomás
- Hiányzó közút fásítás
- Országos Kék Túra útvonala

TÁJI ÖRÖKSÉGVÉDELEM

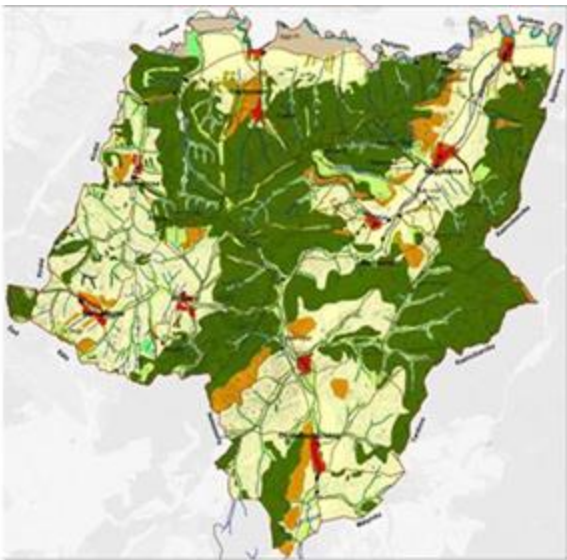
Feldolgozott témakörök, módszertan

- Térség tájhasználatának változásai az 1700-as évek végétől történeti térképek alapján - hat időállapot
- Sorsfordító tájalakító események azonosítása
- Táji örökségfeltár összeállítása - térinformatikai adatbázis
- Táji értékek, örökségek változásai - elpusztult/fennmaradt
- Hajdani szőlő- és gyümölcsstermesztő területek tájváltozásának részletes elemzése
- Upponyi pincesor vizsgálata, elemzése
- Felélesztett pincesorok, mint jó példák
- Örökségvédelmi, fejlesztési javaslatok, tematikus út

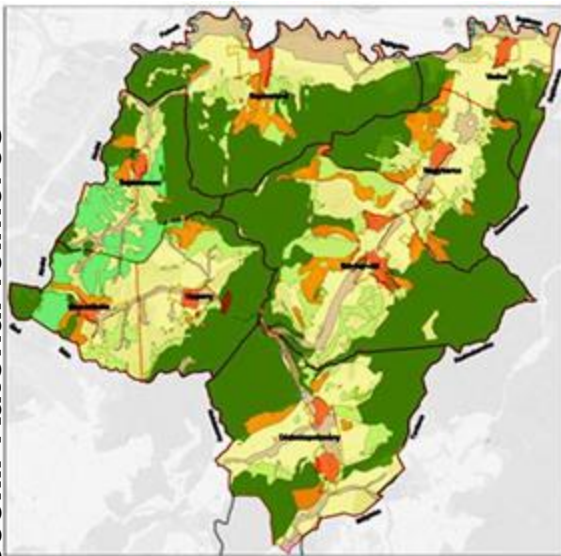

Térségi tájhasználatok változása

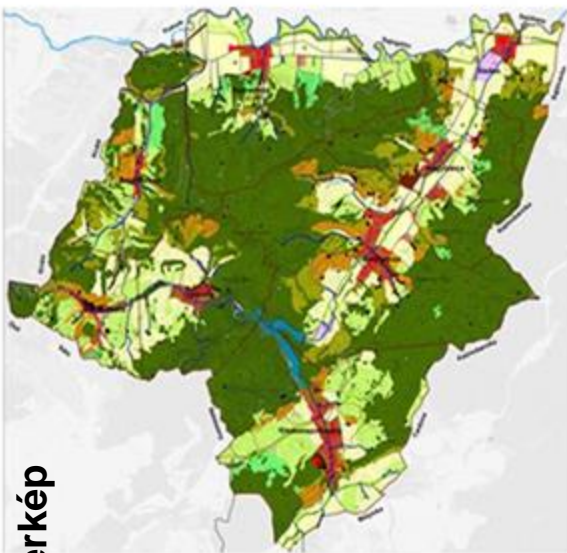
1784. I. Katonai felmérés

1858. II. Katonai felmérés

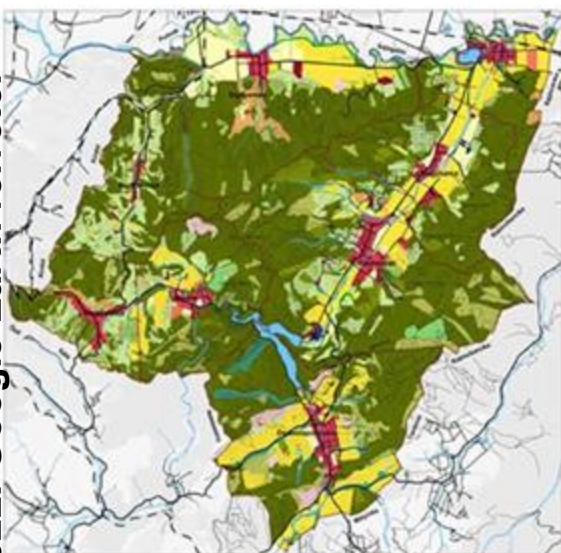

1990. Topográfiai

térkép

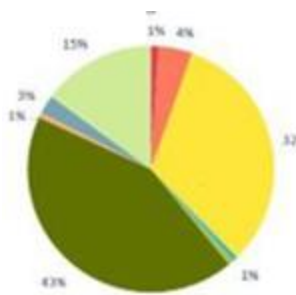
2022. Google Earth felvétel

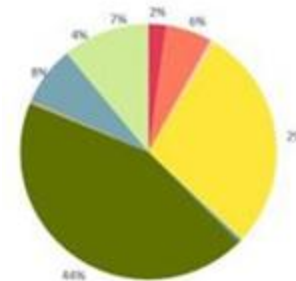
Tematikus jelmagyarázat

- Erdő
- Karsztbokorerdő
- Újulat
- Gallériaerdő
- Ültetvény
- Mezővédő erdősáv
- Facsoport
- Gyep
- Cserjésedő gyep
- Hagyásfás legeő
- Ártéri gyep
- Kisparcellás földművelés
- Nagyterületű földművelés
- Gyümölcsös
- Felhagyott gyümölcsös
- Erdősülő zártkert
- Cserjésedő zártkert
- Szőlő
- Települési családi házas
- Temető
- Pincesor
- Külterületi építmény
- Iparterület
- Major, magüzem, tanya
- Üdülőterület
- Vízfelület
- Folyóvíz
- Vizes élőhely
- Degradált felület
- Bánya

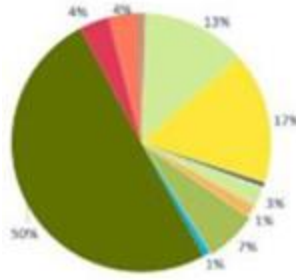
1784.

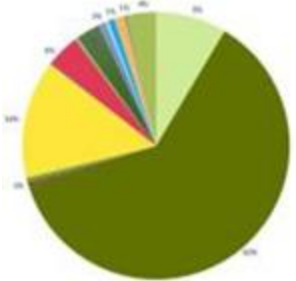
1858.

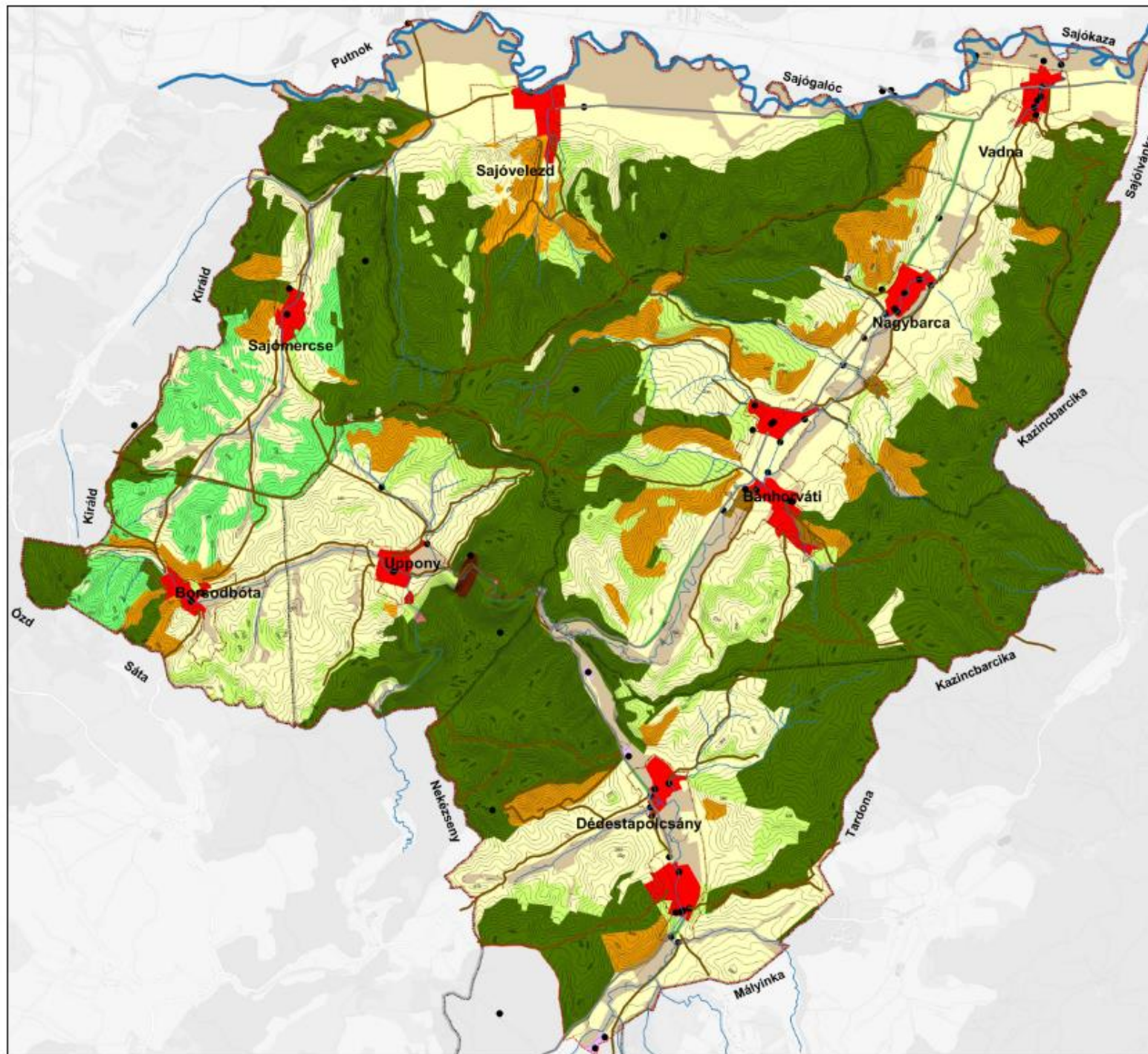

1990.

2022.

Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

Területhasználatok a II. Katonai felmérés (1883) idején

Alaptérkép jelmagyarázat

— Vízgálati terület h.	— Burkolt út
— Közigazgatási hat.	— Föld út
— Belterületi hat.	— Vízfolyások
— 10m szintvonal	— Sajó
	— Kisvízfolyás

Tematikus jelmagyarázat

- Történelmi tájértékek
 - Fasorok
- Területhasználatok
- Erdő
 - Fás legelő
 - Gyepterület
 - Gyümölcsös
 - Vizenyős terület
 - Szántó
 - Szőlőterület
 - Települési terület
 - Vízfelület
 - Kert
 - Bozótos, cserjés
 - Ipari-gazdasági terület
 - Bányaterület, rombolt felület
 - Tanya, major
 - Homok
 - Honvédelmi terület

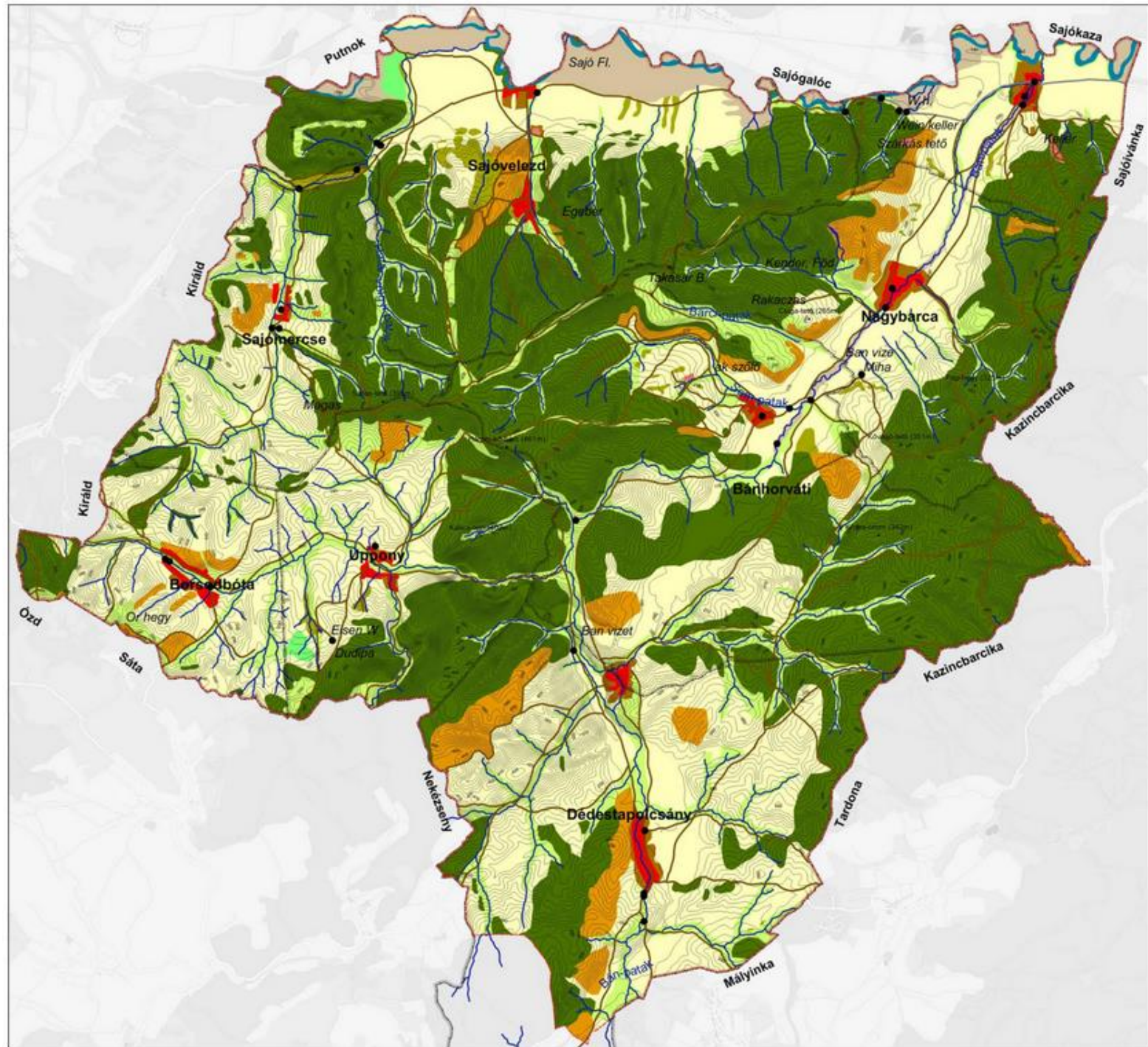
*Alaptérkép forrás: OpenStreetMap WMS (<https://www.openstreetmap.org/>)

1 0 1 2 km

Eredeti méretarány 1:50 000

MATE Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Tájépítészeti, Településtervezési és Diszkontárszati Intézet

Dátum: 2022 | Készítette: Tájépítész Msc. II. évfolyam

Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

A térség területhasználata az első katonai felmérés idején (1784)

Alaptérkép jelmagyarázat

- Vizgálati terület h.
- Közigazgatási hat.
- Belterületi hat.
- Vasút
- Út
- Földút
- Folyó, Patak
- Tavak

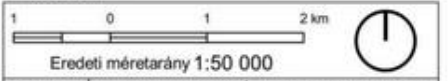
Tematikus jelmagyarázat

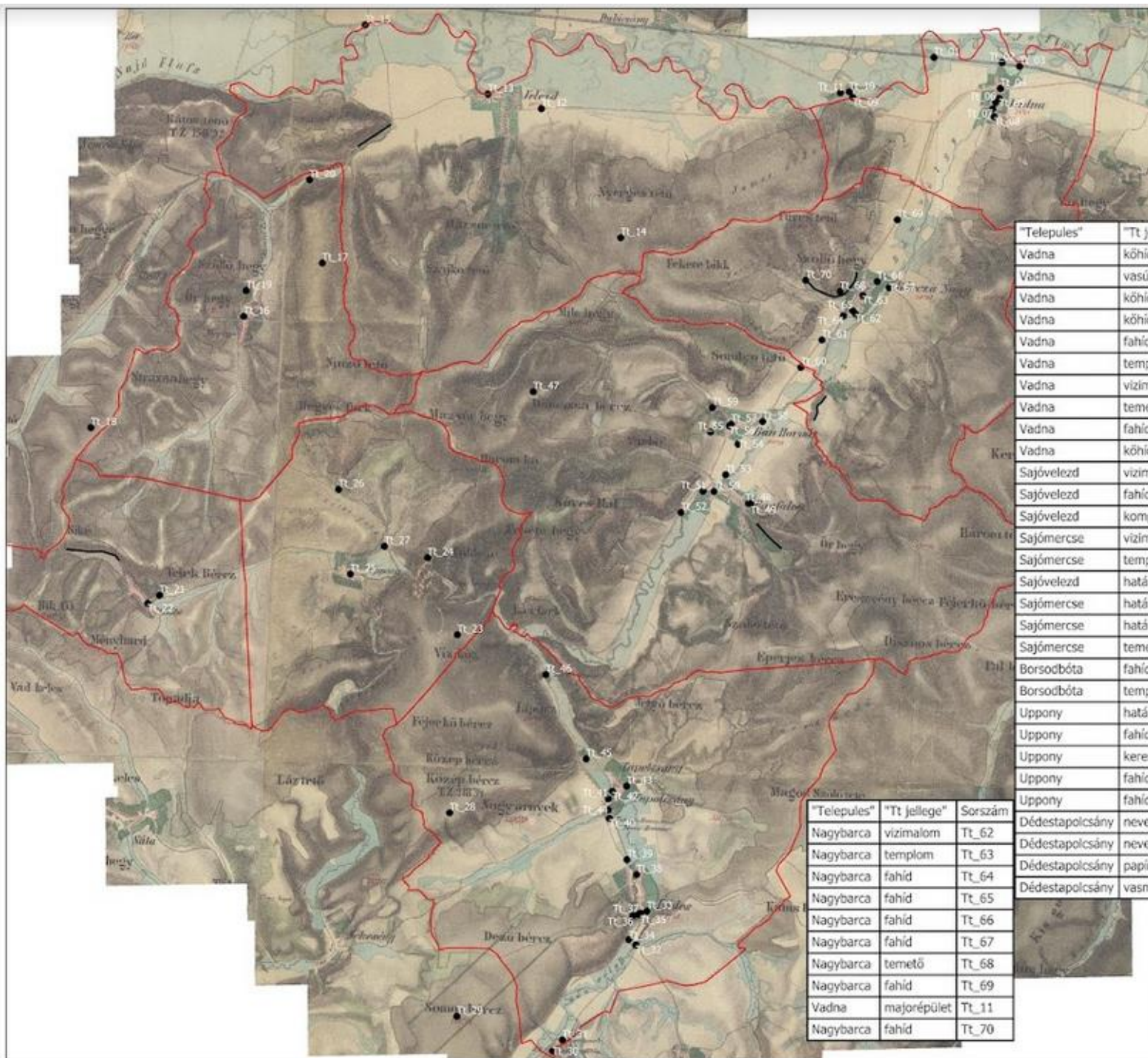
● Történelmi tájértékek

- Burkolt út
- Vízfolyás
- Földút

- Bozotos, cserjés
- Erdőterület
- Fás legelő
- Gyepterület
- Kert
- Vizenyős terület
- Szántó
- Szőlőterület
- Települési terület
- Tanya, major
- Vízfelület

*Alaptérkép forrása: OpenStreetMap WMS (<https://www.openstreetmap.org/>),
Műgyoronok (1782-1785) - Első Katonai Felmérés (<https://nepszervezok.com/hu/mgp/>)
(<https://www.erdotudomany.hu/>)

Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

II. Katonai felmérés (1819–1869) Pontelemek

Alaptérkép jelmagyarázat

- Vizsgáti terület
- Horhosok
- Pontelemek

"Település"	"Tt jellege"	Sorszám	"Település"	"Tt jellege"	Sorszám
Vadna	kőhid	Tt_01	Dédestapolcsány	fahíd	Tt_32
Vadna	vasútállomás	Tt_02	Dédestapolcsány	fahíd	Tt_34
Vadna	kőhid	Tt_03	Dédestapolcsány	kastély	Tt_33
Vadna	kőhid	Tt_04	Dédestapolcsány	fahíd	Tt_35
Vadna	fahíd	Tt_05	Dédestapolcsány	templom	Tt_36
Vadna	templom	Tt_06	Dédestapolcsány	vizimalom	Tt_37
Vadna	vizimalom	Tt_07	Dédestapolcsány	fahíd	Tt_38
Vadna	temető	Tt_08	Dédestapolcsány	fahíd	Tt_39
Vadna	fahíd	Tt_09	Dédestapolcsány	vizimalom	Tt_40
Vadna	kőhid	Tt_10	Dédestapolcsány	fahíd	Tt_44
Sajóvelezd	vizimalom	Tt_15	Dédestapolcsány	fahíd	Tt_41
Sajóvelezd	fahíd	Tt_12	Dédestapolcsány	fahíd	Tt_42
Sajóvelezd	komp	Tt_13	Dédestapolcsány	fahíd	Tt_43
Sajómercse	vizimalom	Tt_20	Dédestapolcsány	vizimalom	Tt_45
Sajómercse	templom	Tt_16	Bánhorvát	vizimalom	Tt_46
Sajóvelezd	határfa	Tt_14	Bánhorvát	határfa	Tt_47
Sajómercse	határfa	Tt_17	Bánhorvát	kastély	Tt_48
Sajómercse	határfa	Tt_18	Bánhorvát	templom	Tt_49
Sajómercse	temető	Tt_19	Bánhorvát	fahíd	Tt_50
Borsodbóta	fahíd	Tt_22	Bánhorvát	vizimalom	Tt_51
Borsodbóta	templom	Tt_21	Bánhorvát	fahíd	Tt_52
Uppony	határfa	Tt_23	Bánhorvát	fahíd	Tt_53
Uppony	fahíd	Tt_26	Bánhorvát	fahíd	Tt_54
Uppony	kereszt	Tt_24	Bánhorvát	temető	Tt_55
Uppony	fahíd	Tt_25	Bánhorvát	templom	Tt_56
Uppony	fahíd	Tt_27	Bánhorvát	templom	Tt_57
Dédestapolcsány	nevezetes fa	Tt_28	Bánhorvát	vizimalom	Tt_58
Dédestapolcsány	nevezetes fa	Tt_29	Bánhorvát	fahíd	Tt_59
Dédestapolcsány	papírdaráló	Tt_30	Bánhorvát	fahíd	Tt_60
Dédestapolcsány	vasmű	Tt_31	Nagybarca	fahíd	Tt_61
Nagybarca	vizimalom	Tt_62			
Nagybarca	templom	Tt_63			
Nagybarca	fahíd	Tt_64			
Nagybarca	fahíd	Tt_65			
Nagybarca	fahíd	Tt_66			
Nagybarca	fahíd	Tt_67			
Nagybarca	temető	Tt_68			
Nagybarca	fahíd	Tt_69			
Vadna	majorépület	Tt_11			
Nagybarca	fahíd	Tt_70			

"Település"	"Tt jellege"	Sorszám
Nagybarca	vizimalom	Tt_62
Nagybarca	templom	Tt_63
Nagybarca	fahíd	Tt_64
Nagybarca	fahíd	Tt_65
Nagybarca	fahíd	Tt_66
Nagybarca	fahíd	Tt_67
Nagybarca	temető	Tt_68
Nagybarca	fahíd	Tt_69
Vadna	majorépület	Tt_11
Nagybarca	fahíd	Tt_70

*Képfelbontás: 2. Kétféle felbontás (folyó, tócsa, acsornak, szőlőmész)

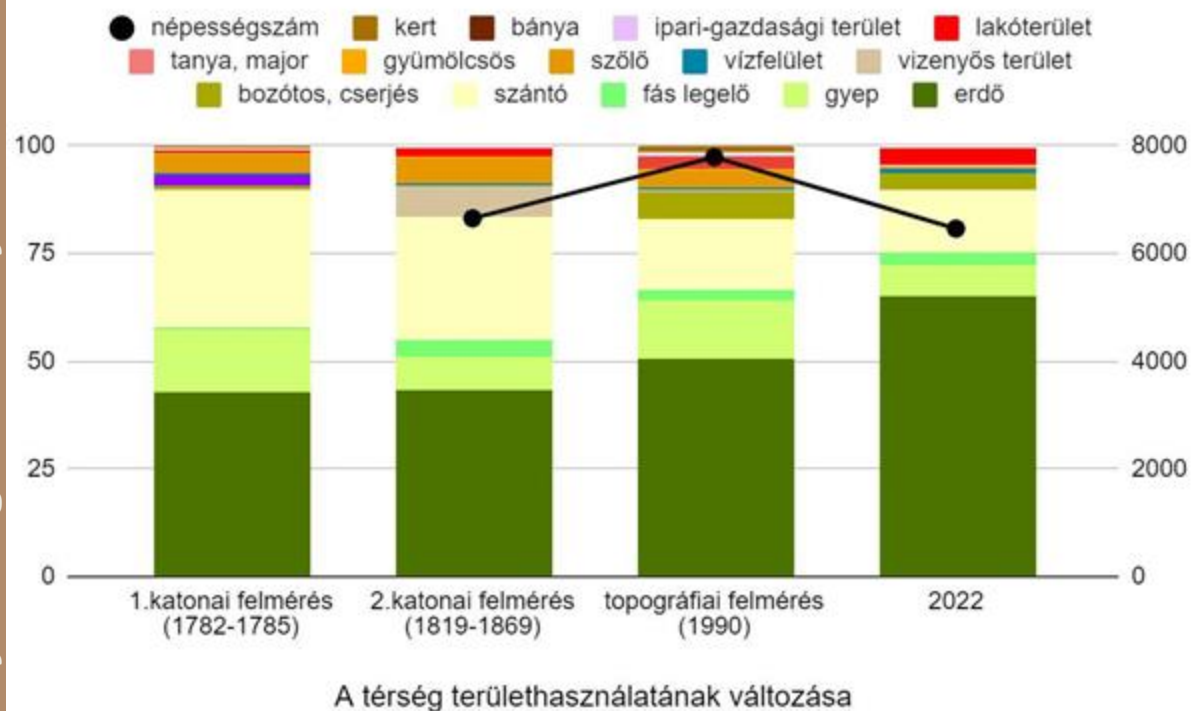
1 0 1 2 km

Eredeti méretarány 1:50 000

MATE Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Dátum: 2022 | Készítette: Tájépítész Msc. II. évfolyam

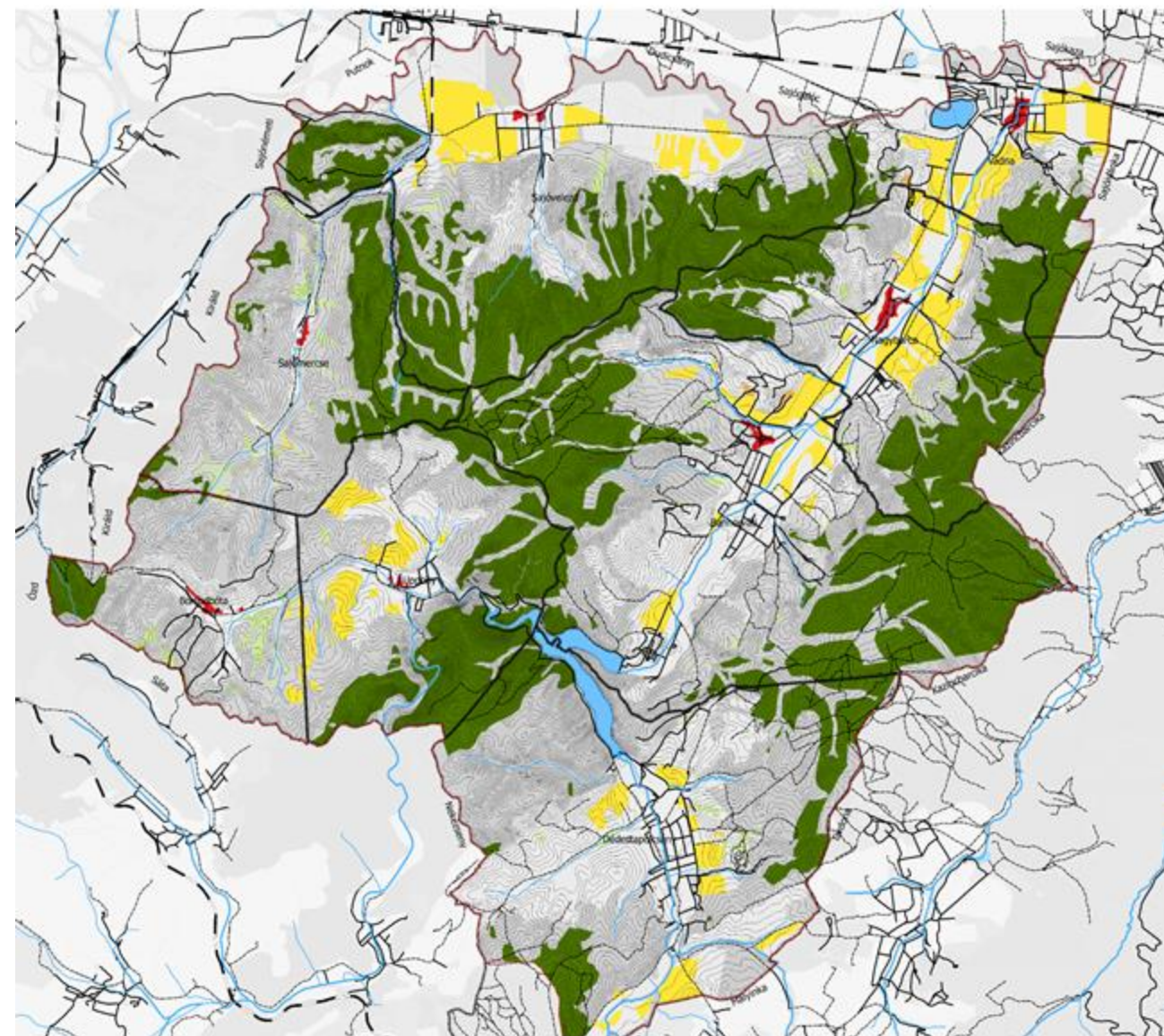
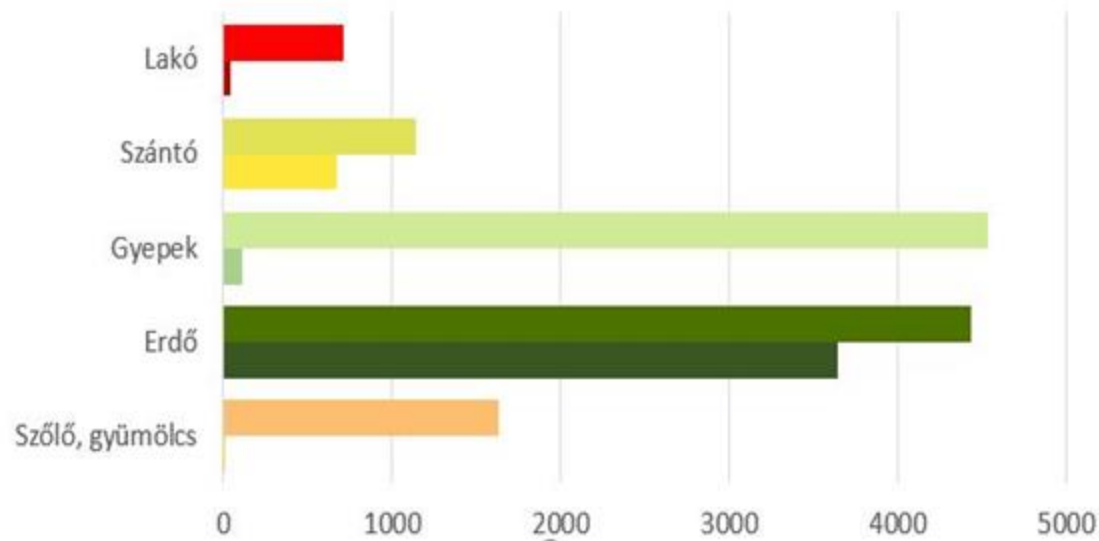
Térségi tájhasználatok változása

- Jelentősebb területhasználati változások
 - Szántók csökkenése (32,3%-ról 14,3%-ra)
 - Erdők növekedése (42,8%-ról 64,9%-ra)
 - Gyepek csökkenése (14,7%-ról 7,5%-ra)
 - Gyümölcsös, szőlő jelentős csökkenése (4,5%-ról 0,6%-ra)
 - Lakóterületek növekedése (0,9%-ról 4,1%-ra)
- Bányászat elterjedése - mezőgazdasági területek visszaszorulása, cserjésedése
- Megváltozott életmód - ingázás - szőlő és gyümölcsstermesztés eltűnése

Stabil tájhasználatok és átalakított területek

- 6 meghatározó tájhasználat vizsgálata közel 250 évre visszamenően: erdő, gyepek, szántó, szőlő és gyümölcsstermesztő területek, települések belterülete
- Nagy kiterjedésű stabil erdő (45,16%)
- Állandó szántóterületek völgyekben, vízfolyások mentén (37,21%)
- Szőlő- és gyümölcsstermesztő területek (0,35% stabil), illetve gyepterületek átalakultak (2,33% stabil)
- Átalakult területek aránya: 72%

Állandó (lent) és átalakult (fent) területek (ha)

Sorsfordító tájalakító események, a térség története

13. század: Dédesi vár építése

1567: a törökök

közel 30 települést égettek porrá

1875-97: filoxéra vész pusztít

1934: bányák nyitások

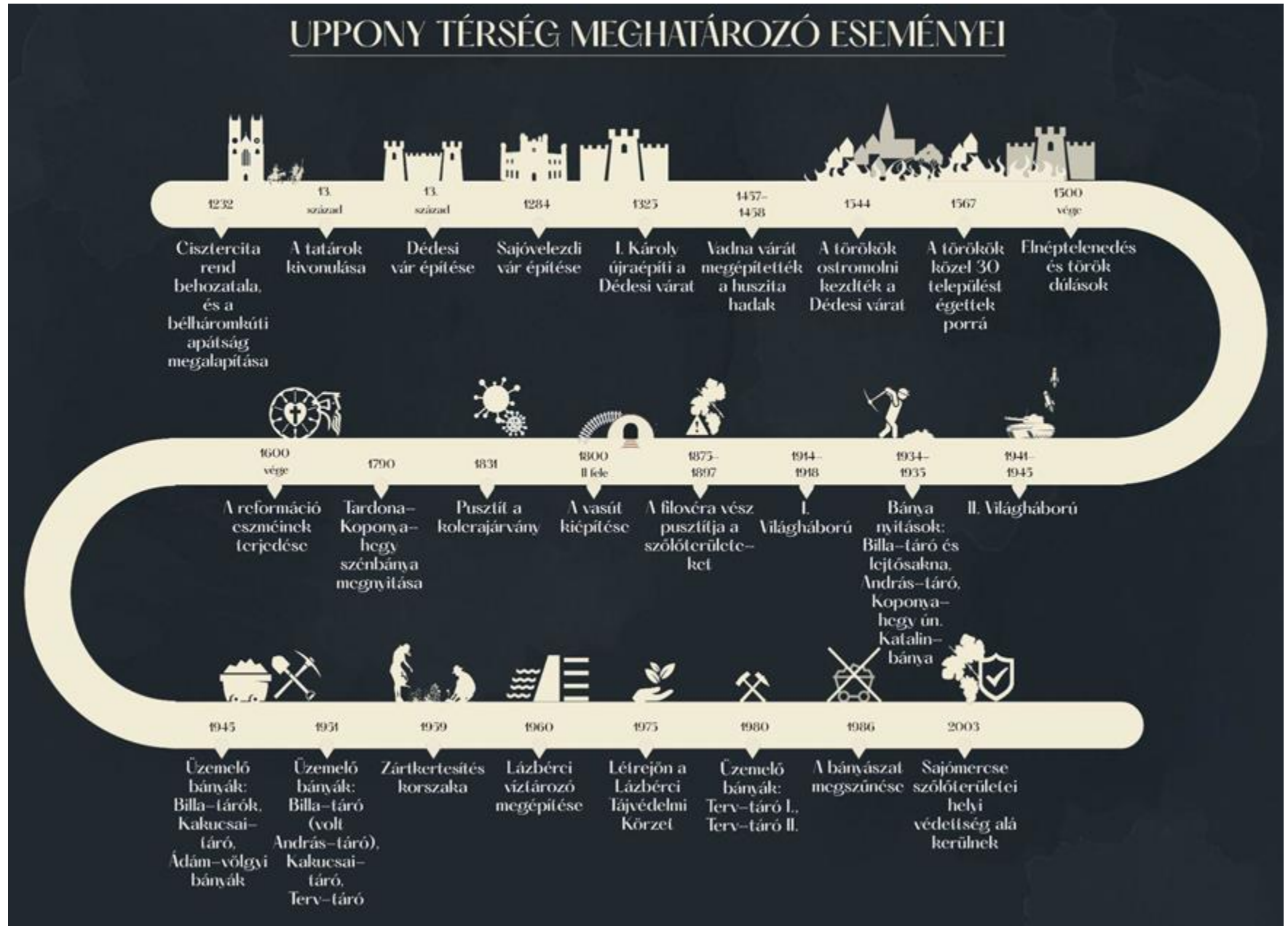
1967-1969:

Lázbérci víztározó megépítése

1975: Lázbérci

Tájvédelmi Körzet létesítése

1986: bányászat megszűnése

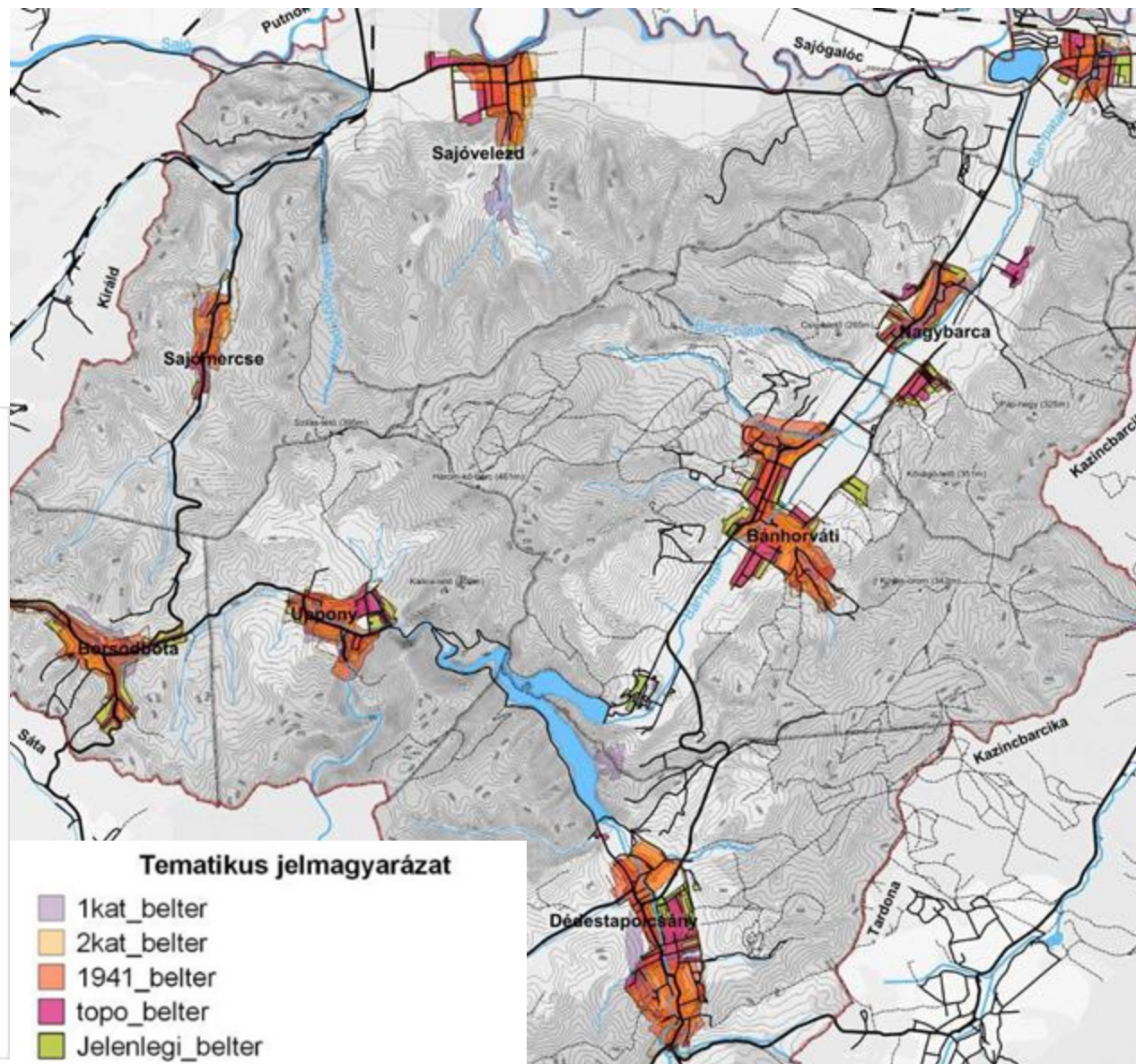
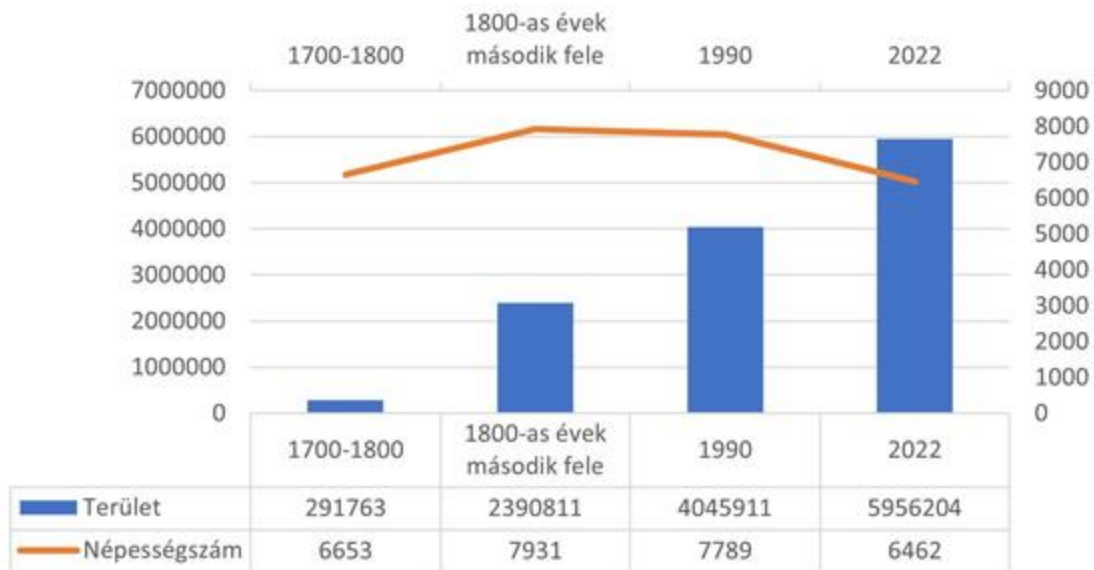

Beépített területek változásai

Beépített területek folyamatos növekedése figyelhető meg.

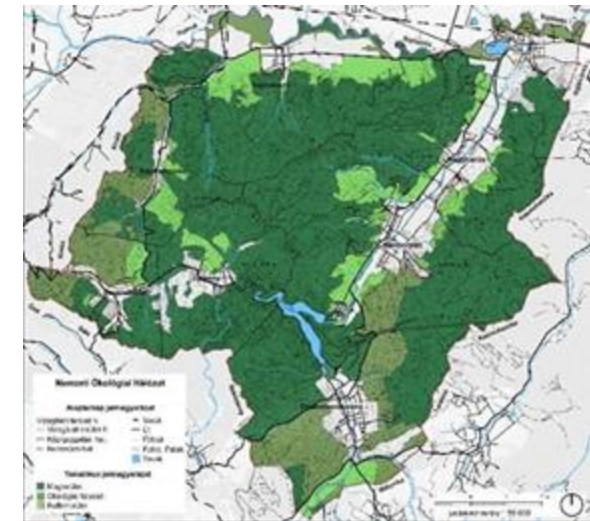
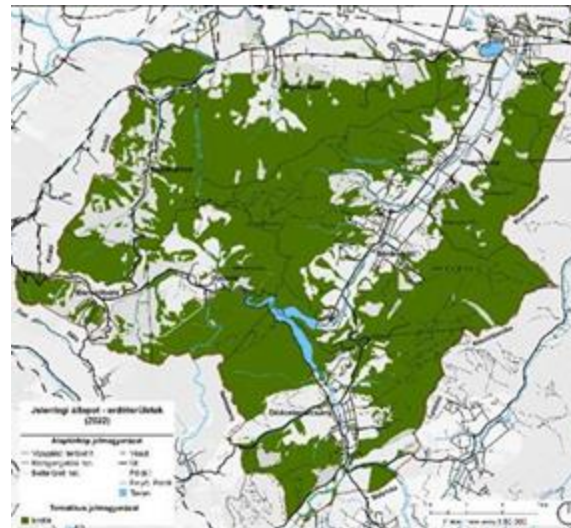
A népességszám ma már csökkenőben van.

Beépített területek változása a népességszám alakulással összevetve

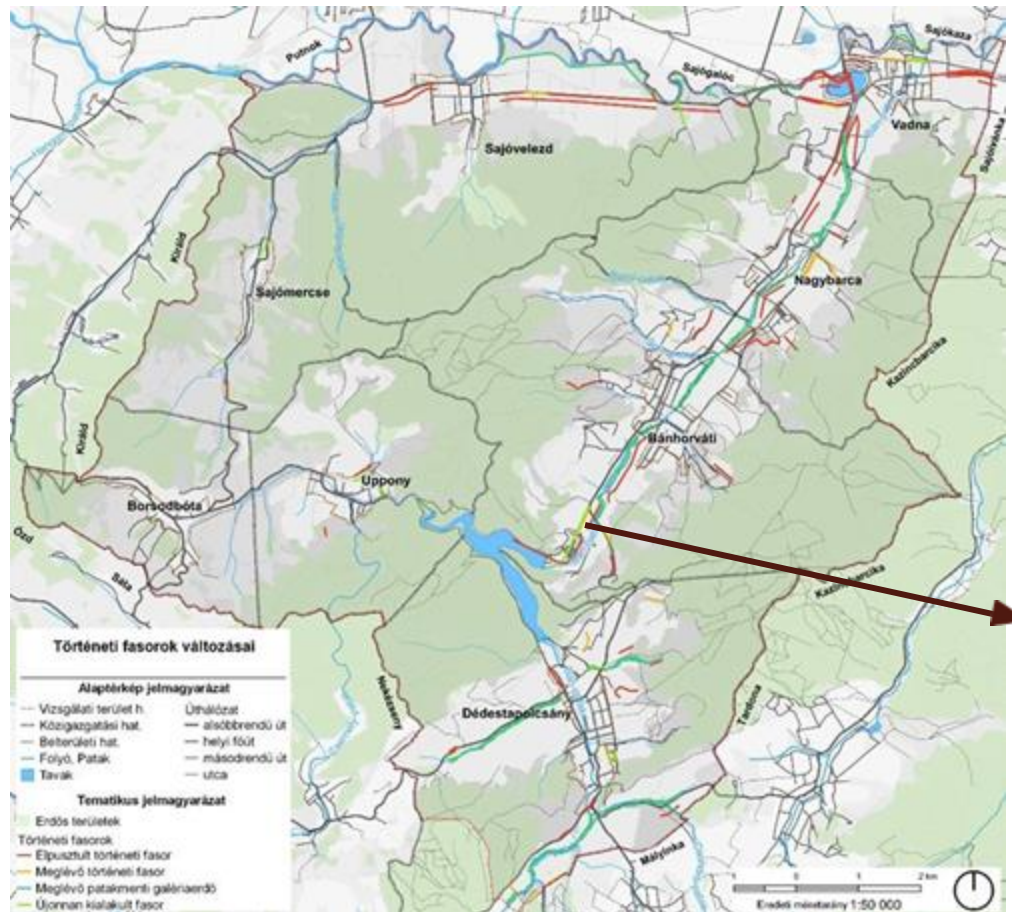

Történelmi fasorok változásai és erdőterületek

- Az 1700-as évek végétől az 1800-as évek végéig **telepített történelmi fasorok nagy része mára elpusztult.** A lineáris fásítások emlékét főleg a mára partmenti galériaerdővé nőtt sávok őrzik. A jelenlegi **utak mentén hiányoznak a fasorok.**

Jelenlegi erdős területek és az Országos Ökológiai Hálózat

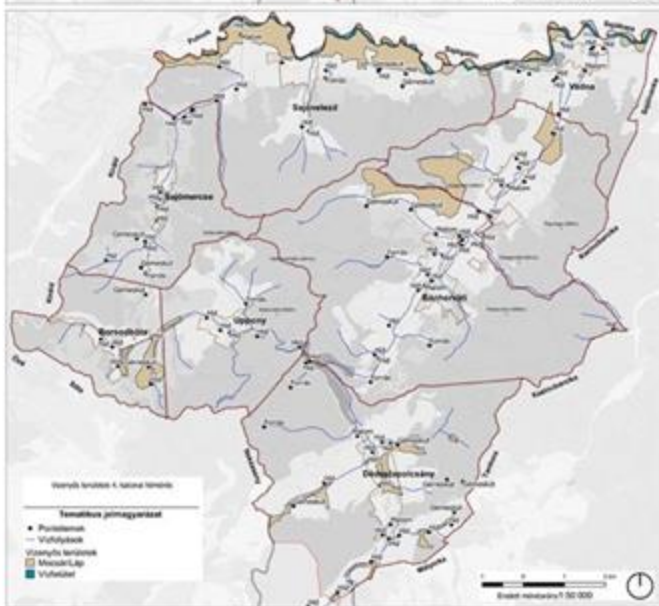
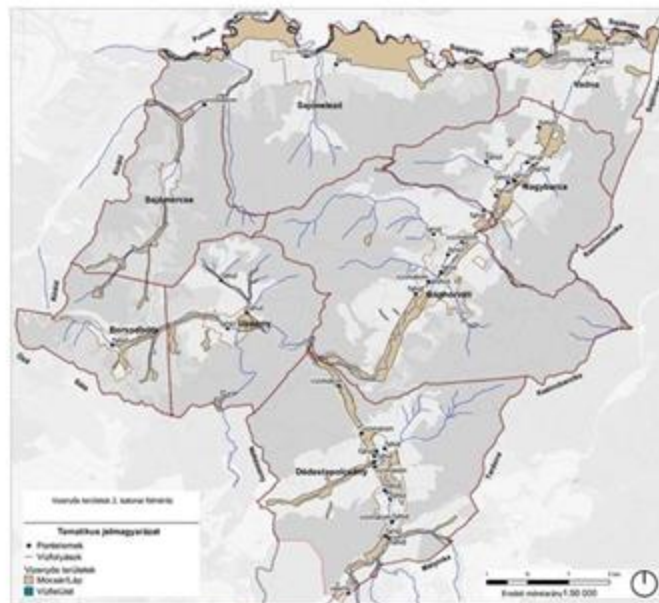
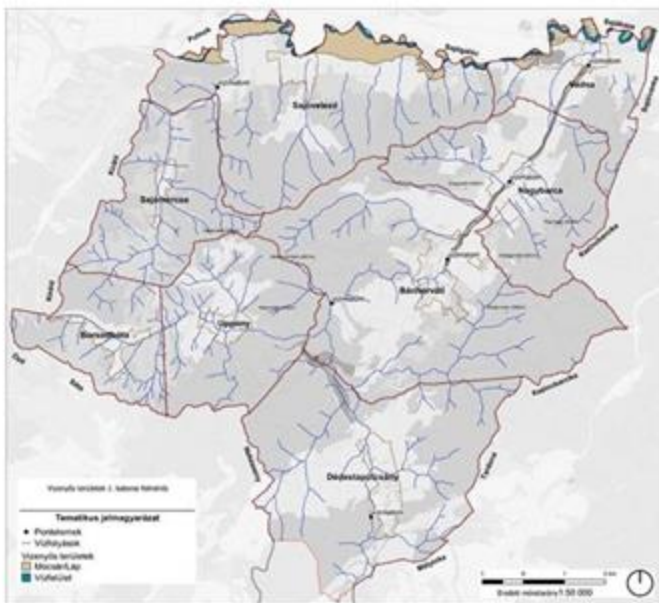

Az **erdők** adják az **ökoháló magterületének** legnagyobb részét, a **pufferterületeket** és a **folyosókat cserjésedő, gepes területek** adják.

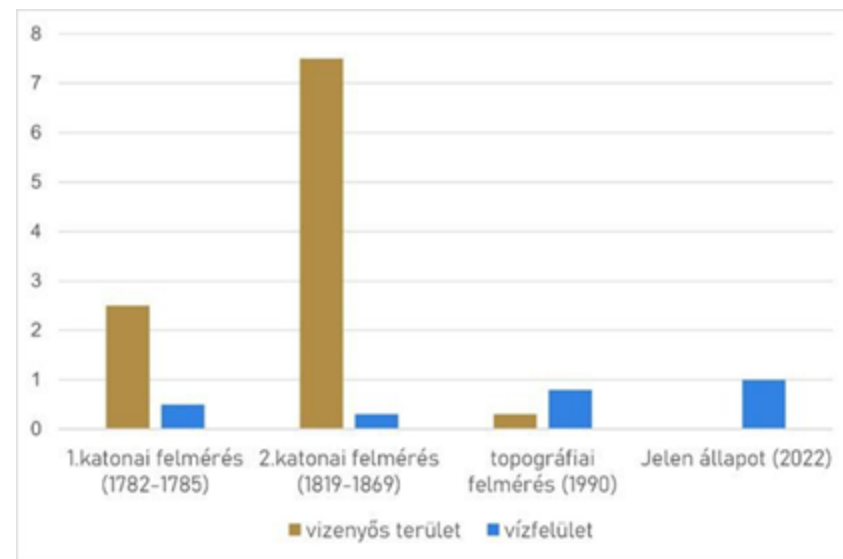
Főleg a mezőgazdasági területek esetén **hiányoznak a folyosóként szolgáló mezővédő erdősávok, gepszegélyek.**

Északmagyarországi Regionális Vízművekhez vezető megmaradt történelmi fasor Bánhorvátiban

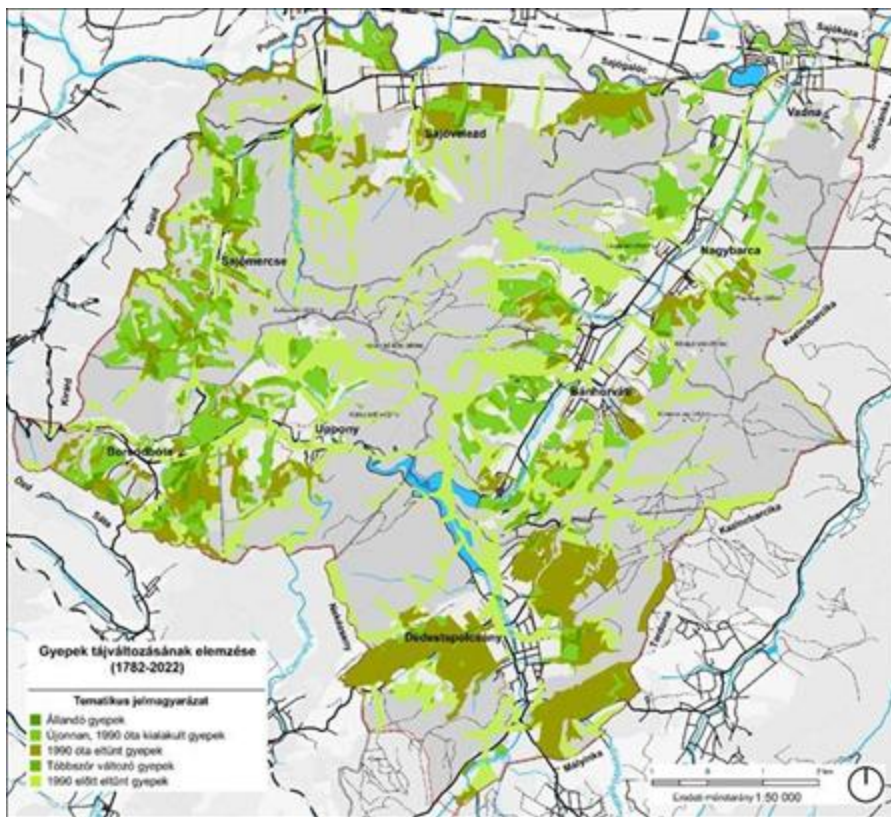
Felszíni vizek és vizenyős területek változásai

- Az első katonai felmérés (1782-1785) óta teljesen **eltűntek a vizenyős területek** (mocsarak, lápok)
- A mocsarak, lápok drasztikusan a 1980-1990-es Topográfiai térkép készítésére (4.katonai) csökkentek
- A **nyílt vízfelületek** lassan növekedtek, a **teljes terület 2%-át adják** napjainkban, ez a növekedés a **tározó és a vadnai tó** létrehozásának köszönhető.

Gyepek és állattartás változásai

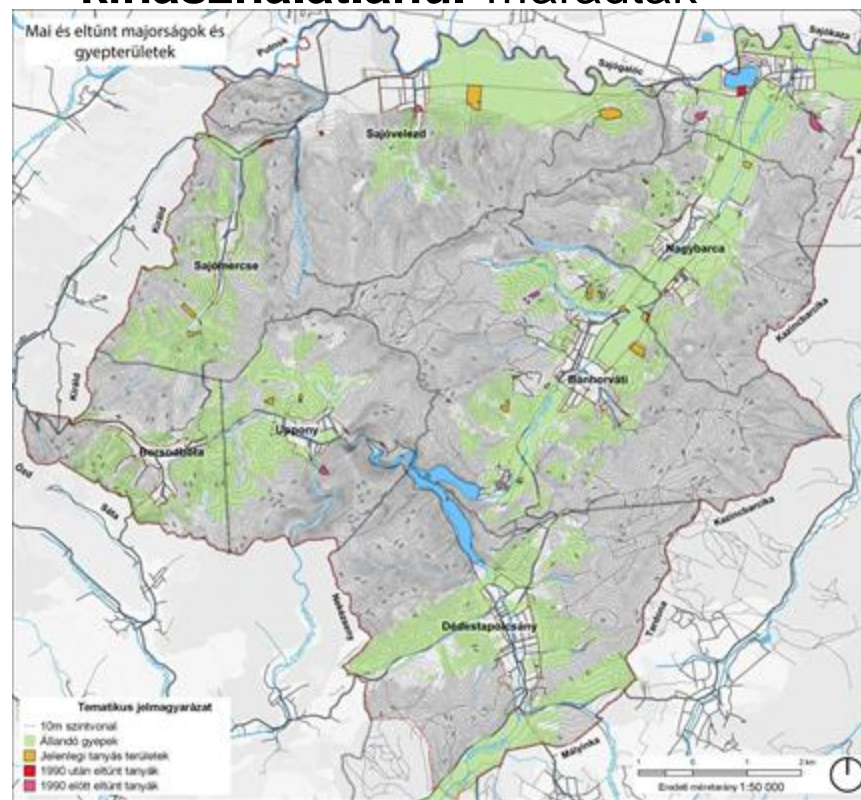

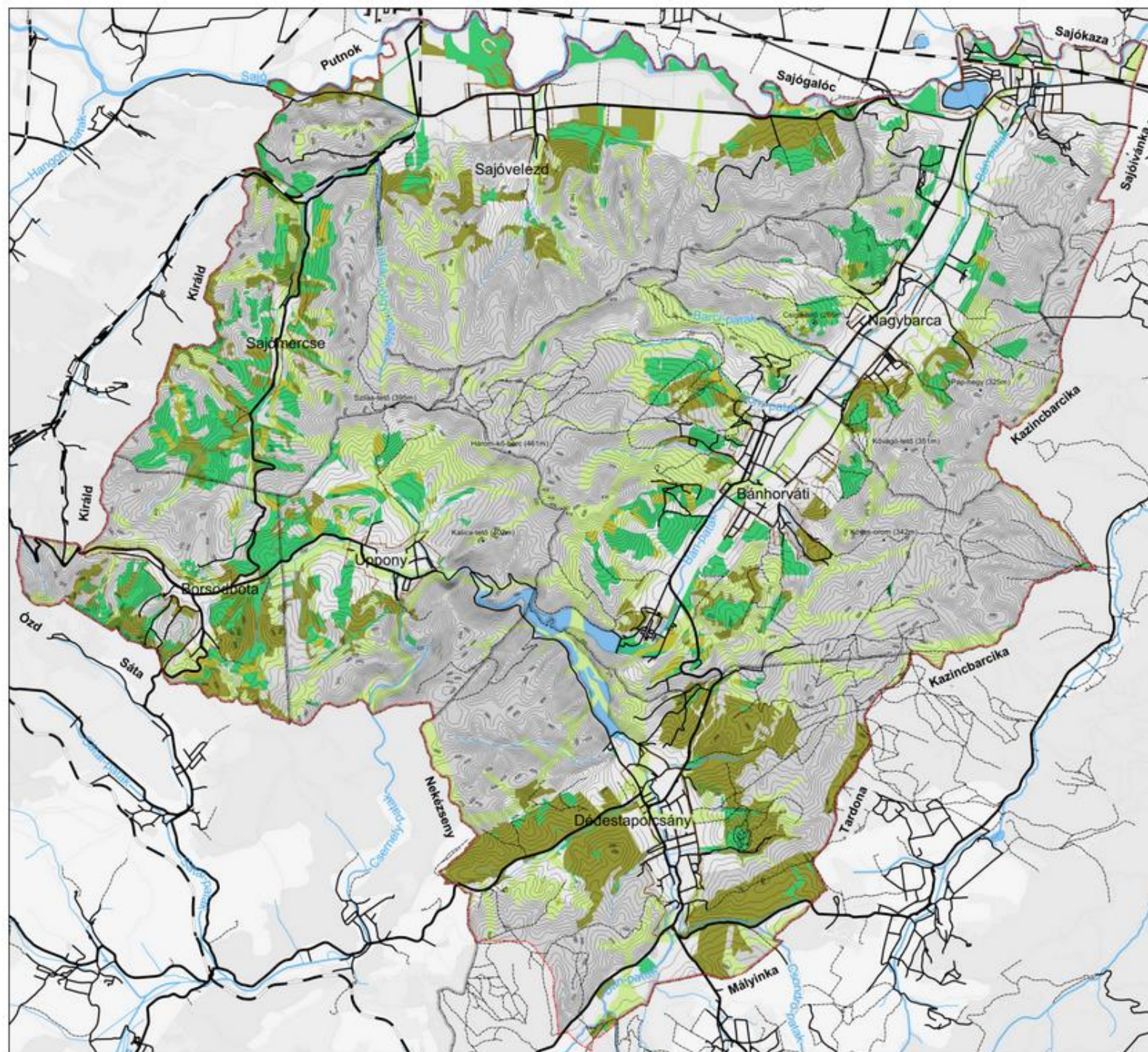
- A legtöbb az **majorság** **1990-es évek előtt eltűnt**
- A **gyepes területek** **kihasználatlanul** maradtak

- Fenti képen a Sajóvelezden található **marhazongorás legelő**
- Jó példa a **hagyományos tájhasználat** tájalakító tevékenységére, a Bükki Nemzeti Park **védett érték**ként tartja nyilván

- A **gyepek nagy része** már az 1990-es időállapot előtt **eltűnt**
- 1990 és 2022 között is a gyepek **cserjésedése** tapasztalható, amit a **művelés, állattartás megszűnése** okoz

Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

Gyepek tájváltozásának elemzése (1784-2022)

Alaptérkép jelmagyarázat

- Vizsgálati terület h.
- Közigazgatási hat.
- Belterületi hat.
- Vasút
- Út
- Földút
- Folyó, Patak
- Tavak

Tematikus jelmagyarázat

- Állandó gyepek
- Újonnan, 1990 óta kialakult gyepek
- 1990 után eltűnt gyepek
- Többször változó gyepek
- 1990 előtt eltűnt gyepek

*Alaptérkép forrása: OpenStreetMap WMS (<https://osm.javas.hu/arcgis/arcgis/arcgis/>)

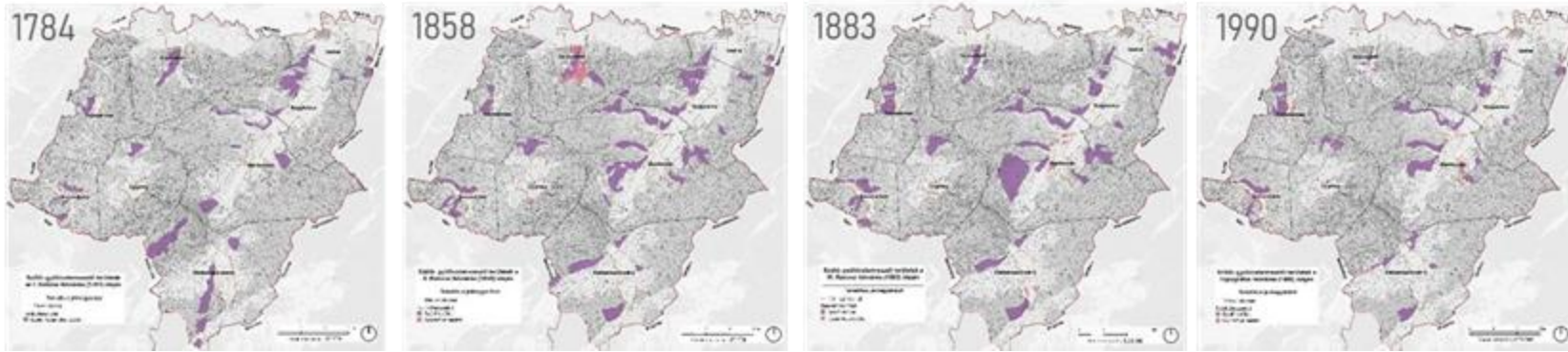
1 0 1 2 km

Eredeti méretarány 1:50 000

MATE Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Tájépítészeti, Településtervezési és Diszertációs Intézet

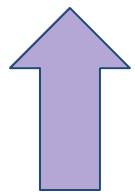
Dátum: 2022 Készítette: Tájépítész Msc. II. évfolyam

Hajdani szőlő- és gyümölcsstermesztő területek

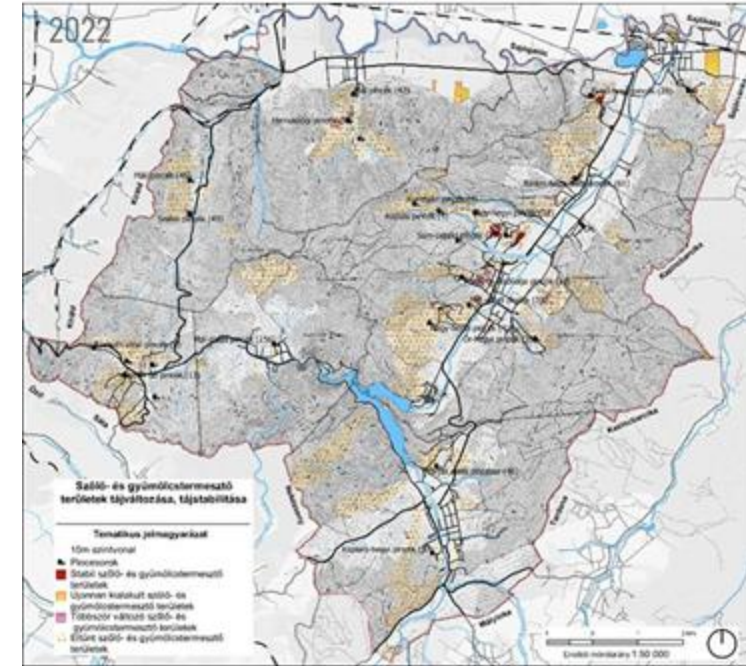

- A filoxéra vész előtt a teljes terület közel 6%-án termesztettek szőlőt
- 1880-as évek végétől drasztikusan csökkent a szőlő területek kiterjedése
- A hajdani borvidéki arculatot a fennmaradt pincesorok őrzik

Ma

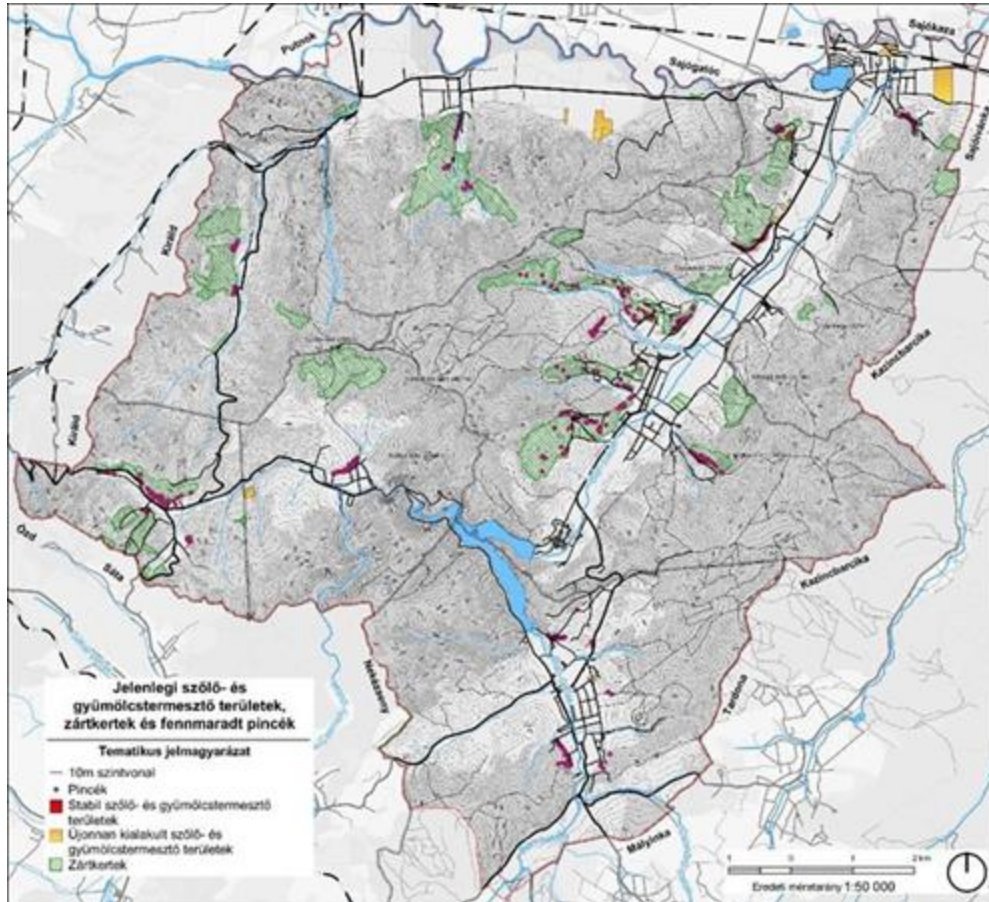

1784

- Az archív felvételeken a Sajóvelezdi és a Borsodbótai pincesor (mandadb.hu)
- A legelterjedtebb típus a lyukpince volt, de felfedezhetőek présházás kiépítések is

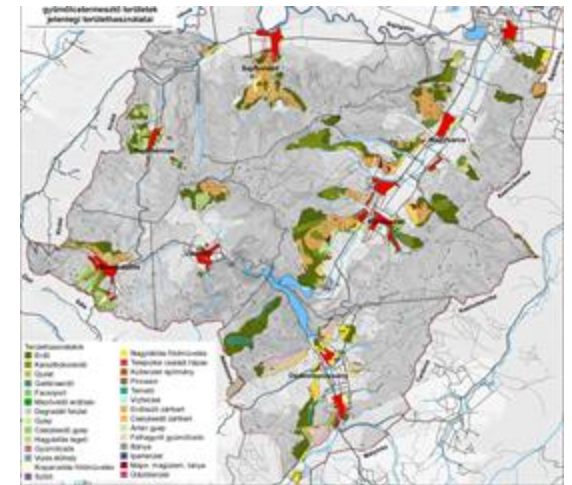
Szőlőtermesztési hagyományok jelenléte

Dédestapolcsányi és Bánhorvátiban található pincék

Nagybarcai (felül) és vadnai (alul) pincesor

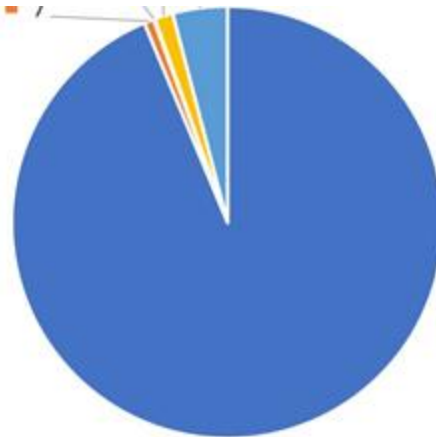

- A **pincék** többsége hajdani szőlőhegyeken
- Többségét **már nem művelik**, csak elvételek természetnek csak szőlőt vagy gyümölcsöt
- A **8 településen** összesen **891 pincét** számoltunk össze a bejárások során - nagy érték!

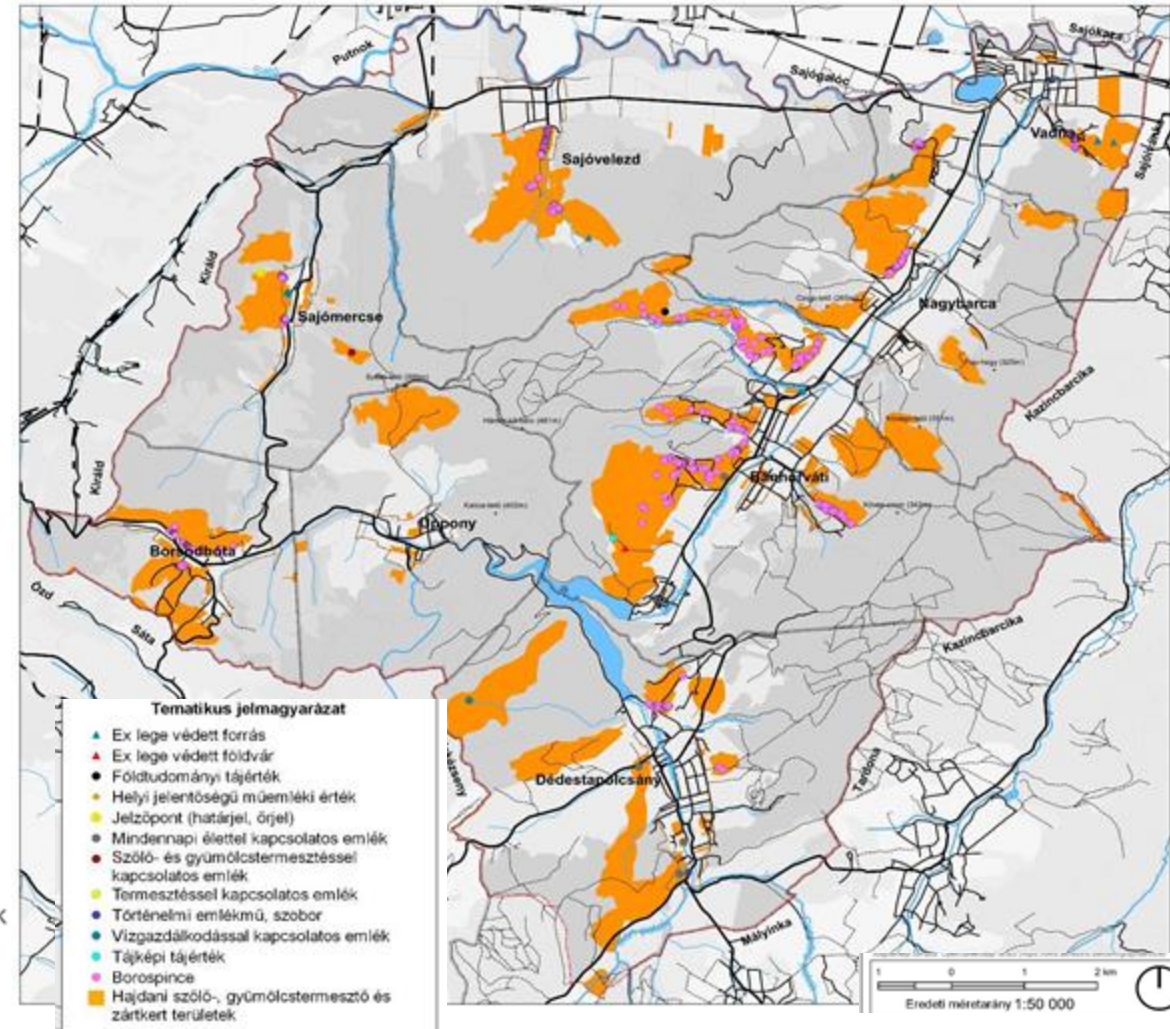
- **Cserjésedés, erdősülés**
- **Veszélyeztető folyamatok:** szukcesszió, átépítés, beomlás, karbantartás hiánya, kihasználatlanság, inváziós fajok terjedése

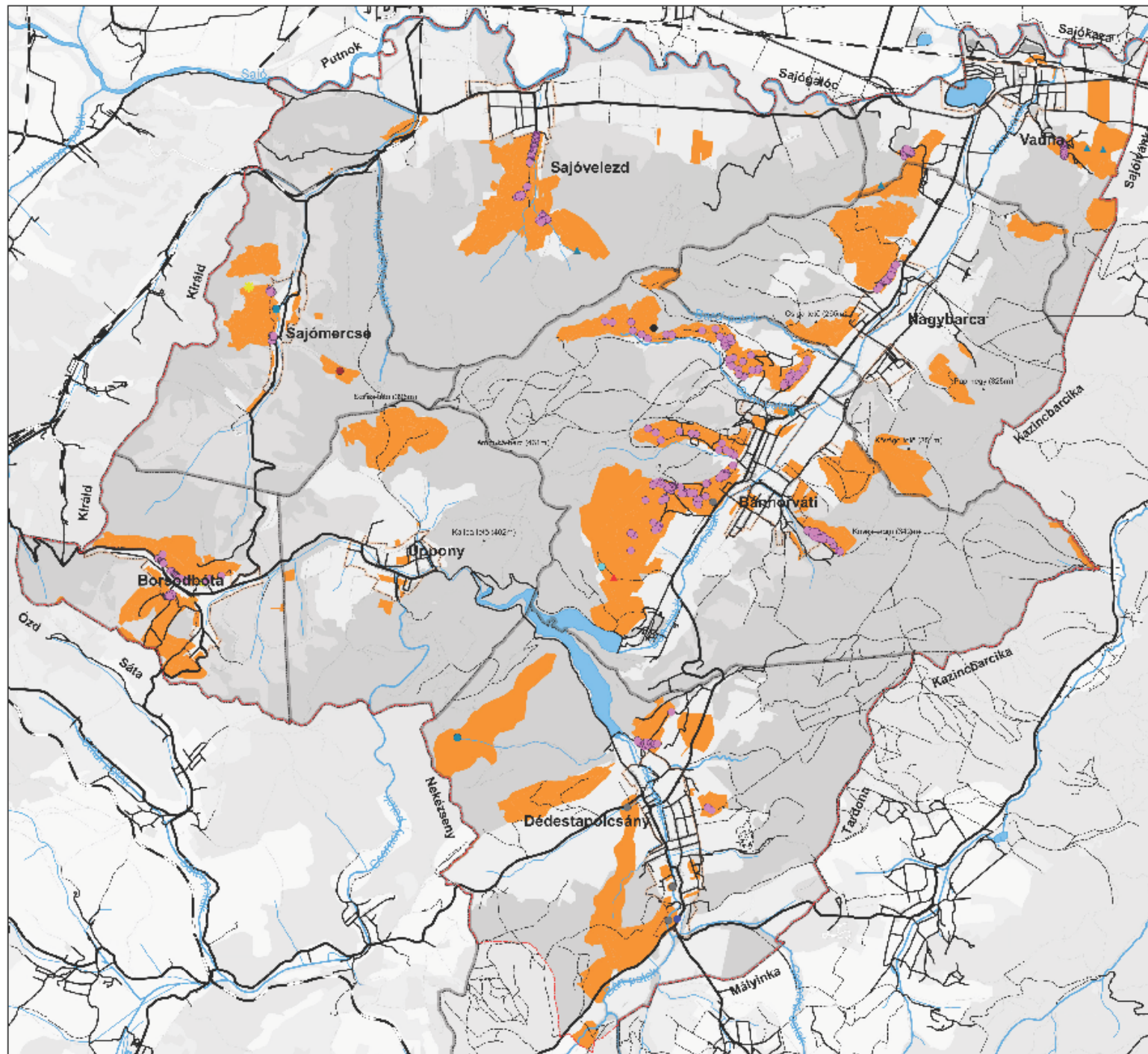
Hagyományos szőlőtermesztő tájhasználathoz, zártkertekhez kötődő táji értékek típusai, mennyisége

- Összesen 951 db, szőlőtermesztéshez és zártkertekhez kötődő táji érték, ebből 891 db borospince
- Termesztéssel kapcsolatos emlékek, jelzőpontok, kutak, források, idős fák, gyümölcsösök

- Borospince
- Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos emlékek
- Vízgazdálkodással kapcsolatos emlékek
- Jelzőpont
- Termesztéssel kapcsolatos emlékek

Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

Hajdani szőlő-, gyümölcstermesztő és zártkert területeken előforduló táji értékek

Alaptérkép jelmagyarázat

— Vizsgálati terület h.	— Vasút
— Közigazgatási hat.	— Út
— Belterületi hat.	— Földút
	— Folyó, Patak
	■ Tavak

Tematikus jelmagyarázat

- ▲ Ex lege védett forrás
- ▲ Ex lege védett földvár
- Földtudományi tájérték
- Helyi jelentőségű műemléki érték
- Jelzőpont (határjel, őrjel)
- Mindennapi élettel kapcsolatos emlék
- Szőlő- és gyümölcstermesztéssel kapcsolatos emlék
- Termesztéssel kapcsolatos emlék
- Történelmi emlékmű, szobor
- Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék
- Tájképi tájérték
- Borospince
- Hajdani szőlő-, gyümölcstermesztő és zártkert területek

Ford: TÉKA ajándéktár adatbázis és saját készítésű pincelómás
 *Alaptérkép forrás: OpenStreetMap WMS (<https://osm.amoszi.de/osm-gpx-service/>)

1 1 2 km

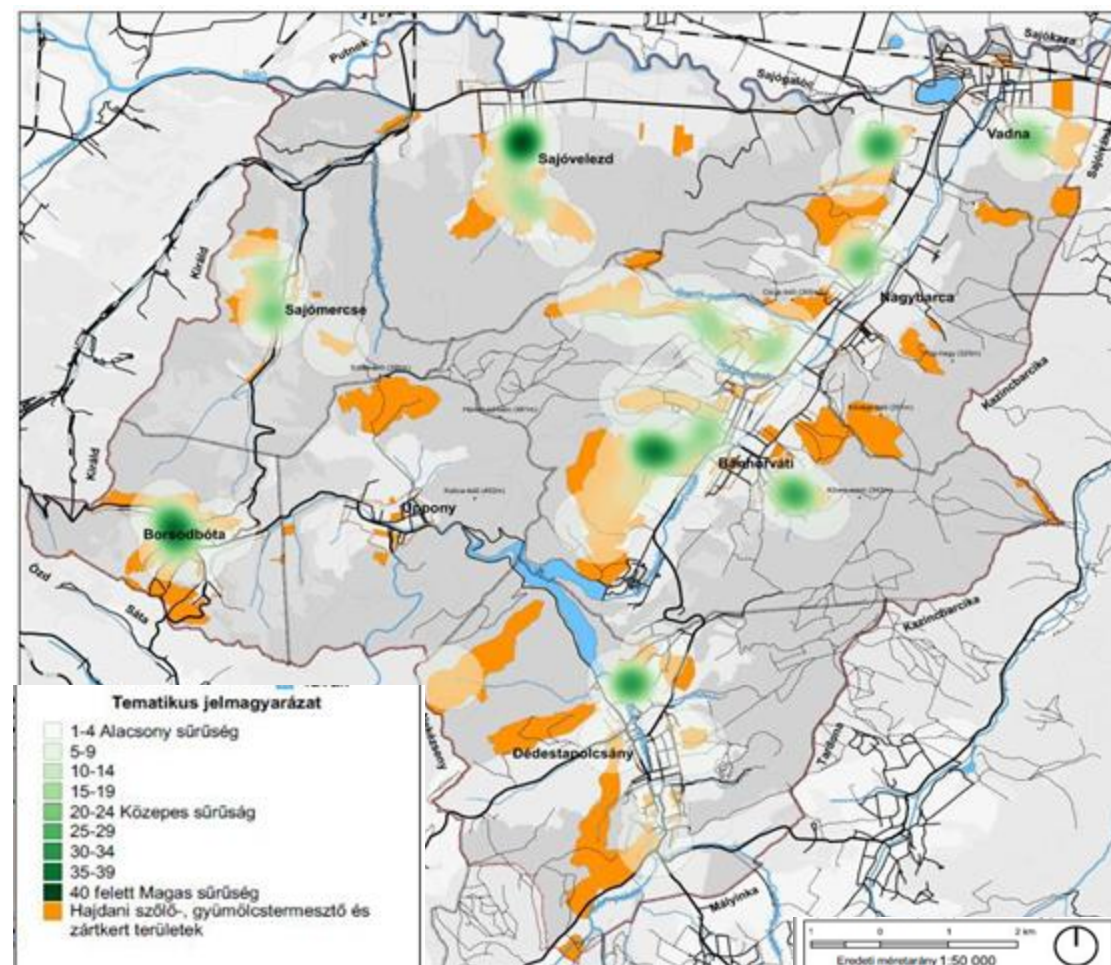
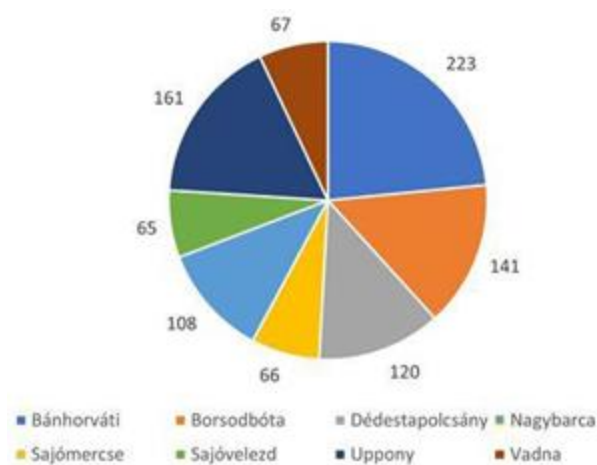
Eredeti méretarány 1:60 000

MATE Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
 Tájépítészeti, Településtervezési és Diszkeresztési Intézet

Dátum: 2022 Készítette: Tájépítész Msc. II. évfolyam

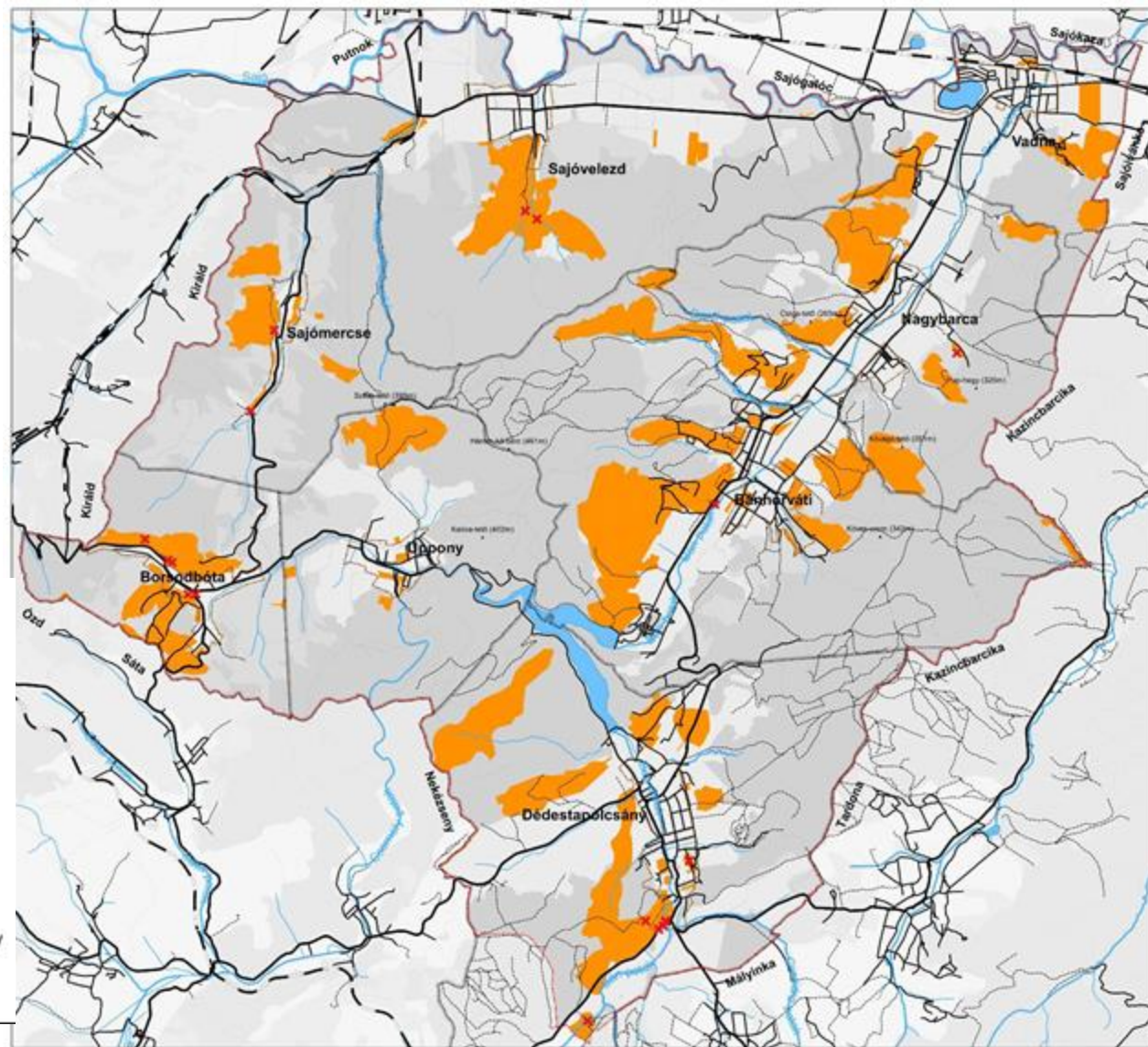
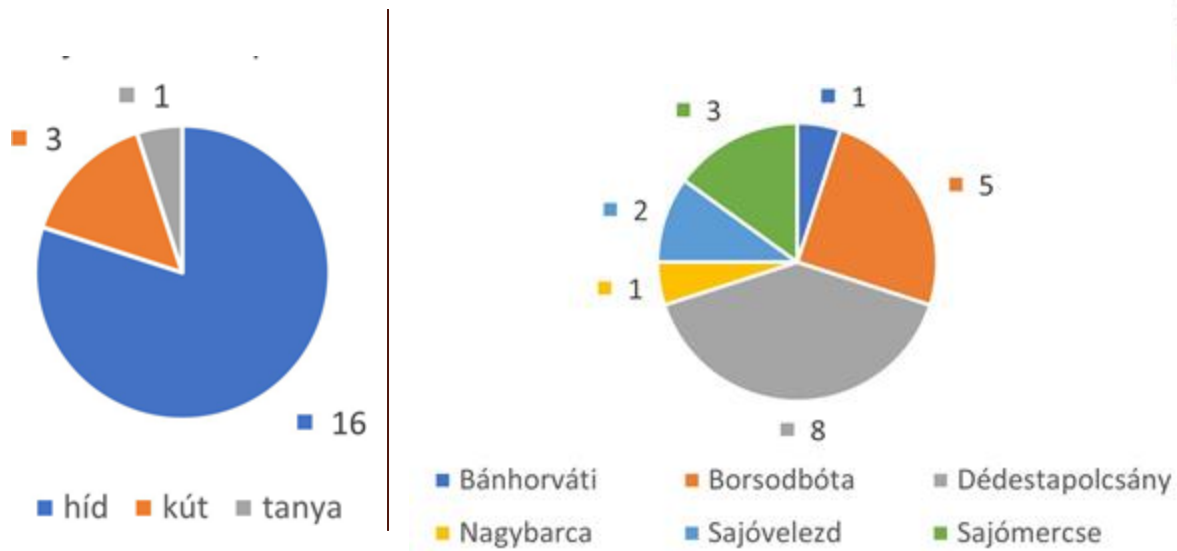
Hagyományos szőlőtermesztő tájhasználatához zártkertekhez kötődő táji értékek megoszlása, sűrűsödési helyei

- Bánhorváti rendelkezik a legnagyobb szőlőterületekkel, itt található a legtöbb érték is, összesen 223 db
- Sajómercsén található a legkevesebb, 65 db
- zártkertekkel és szőlőtermesztéssel kapcsolatos táji értékek jellemzően a belterület közelében találhatók, vízfolyáshoz közel

Hajdani szőlő- és gyümölcsstermesztő területek elpusztult táji értékei

- hidak, kutak, tanya
- okok: filoxéra vész, társadalmi, gazdasági változások következtében
- legtöbb Dédestapolcsány területéről tűnt el

Térségi örökségileltár és elemzése

- Adatállomány térinformatikai feldolgozása - **táblázatos** dokumentálás
- Összesen: 1253 db elemet tartalmaz

Értéktípusok (helyi, országos, nemzetközi védelem):

- Természeti értékek, védett természeti területek
- Épített kultúrtörténeti értékek, műemlékek
- Régészeti örökség
- Egyedi tájértékek
- Barlangok, források, földtani értékek

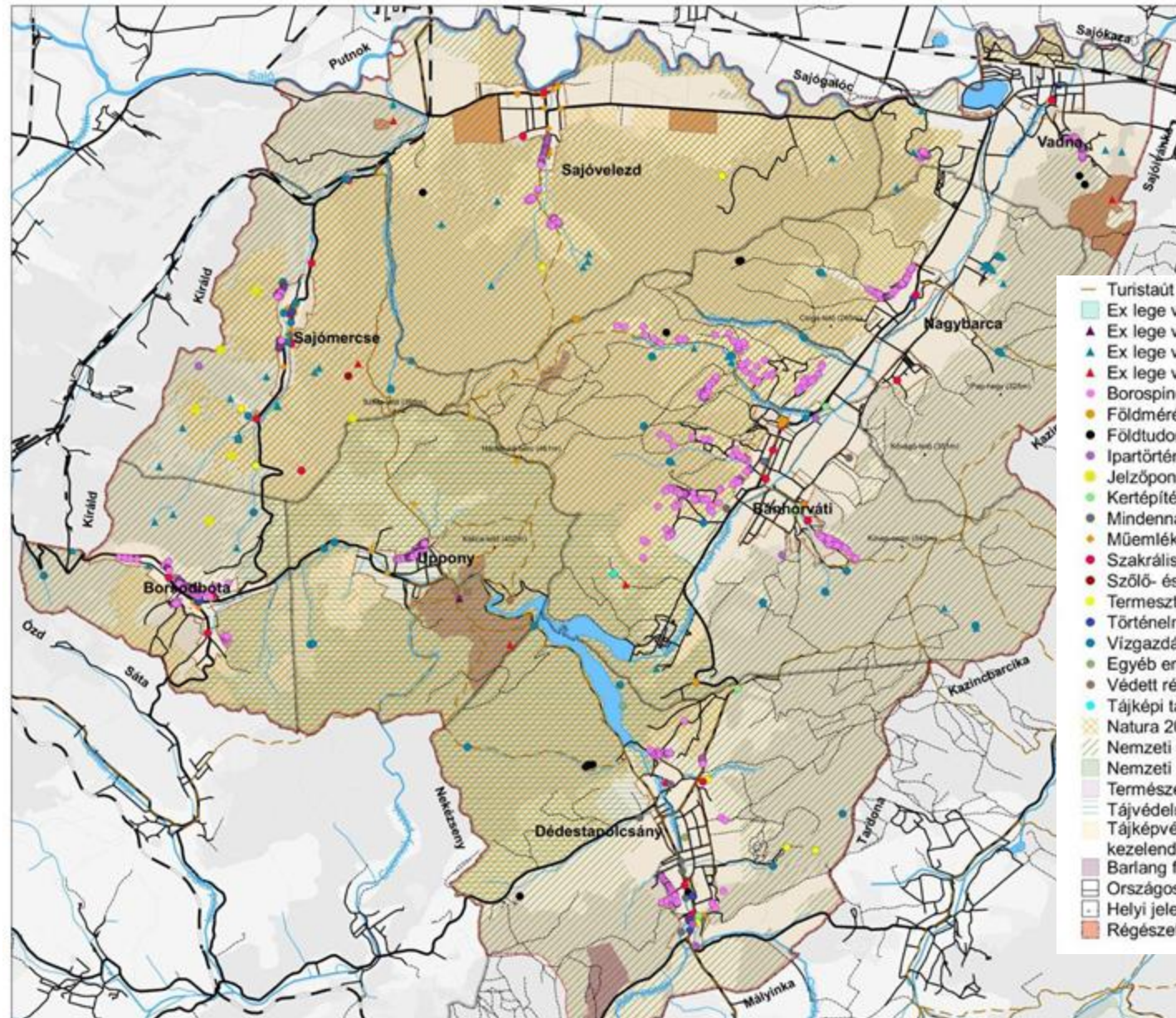
	A	B	C	D
1	Jelzet	Megnevezés	Település	Jelleg
207		Nagy-hegyi pincék	Bánhorváti	Egyedi tájérték
208		Nagy-hegyi pincék	Bánhorváti	Egyedi tájérték
209		Nagy-hegyi pincék	Bánhorváti	Egyedi tájérték
210		Nagy-hegyi pincék	Bánhorváti	Egyedi tájérték
211		Nagy-hegyi pincék	Bánhorváti	Egyedi tájérték
212	FTK_1	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
213	FTK_2	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
214	FTK_3	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
215	FTK_4	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
216	FTK_5	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
217	FTK_6	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
218	FTK_7	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
219	FTK_8	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
220	FTK_9	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
221	FTK_10	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
222	EX_FO_1	Forrás	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
223	EX_FOL_	Földvár	Bánhorváti	Természeti örökségelemek
224	ET	Függőleges földkéregmozgást vizsgáló	Bánhorváti	Egyedi tájérték
225	ET	Egyedülálló, kimagasló szikla	Bánhorváti	Egyedi tájérték
226	ET	Homokbánya	Bánhorváti	Egyedi tájérték
227	ET	Malom, malomárok	Bánhorváti	Egyedi tájérték
228	ET	Platthy-kastély és kertje	Bánhorváti	Egyedi tájérték

Örökségileltár - Védett természeti értékek

Típusai:

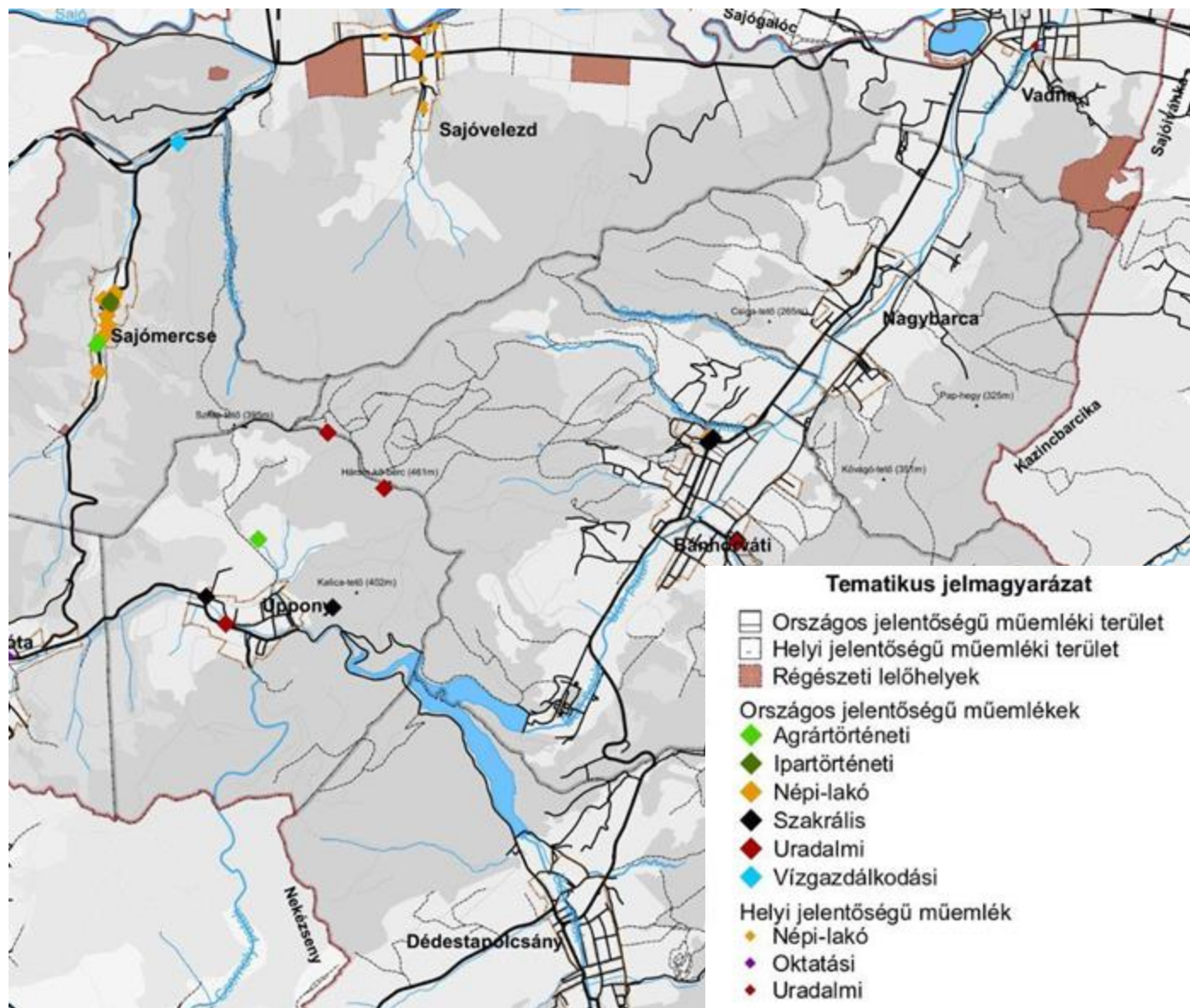
- Védett földtani alapszelvény
- Tájvédelmi körzet (1 db)
- **Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület (5 db)**
- Nemzeti park (1 db)
- **Nemzeti ökológiai hálózat (68 db)**
- **Natura 2000 területek (6 db)**
- Helyi jelentőségű természetvédelmi terület
- Fokozottan védett természetvédelmi terület
- Ex lege védett láp (1 db)
- **Ex lege védett földvár (6 db)**
- **Ex lege védett forrás (51 db)**
- Ex lege védett barlang
- Barlang felszíni védőövezete

Országos viszonylatban kiemelkedő értékekkel rendelkezik a terület.

Táji örökség összefoglaló tervlap

Örökségleltár - Kulturális örökség

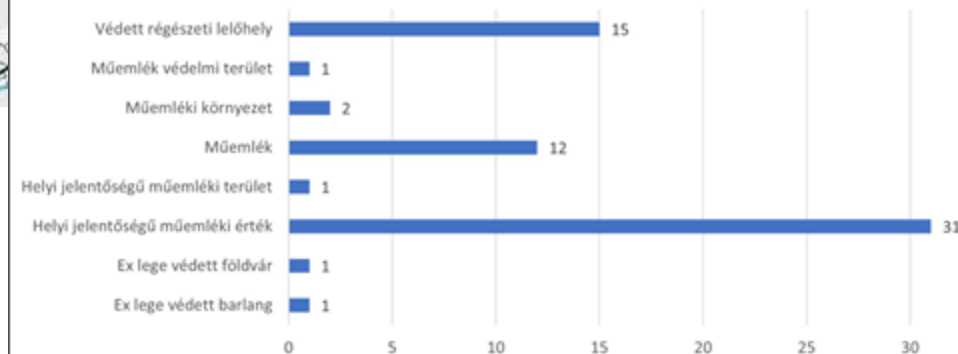
Összesen 69 db épített,
kulturális örökség

Jelentősebbek:

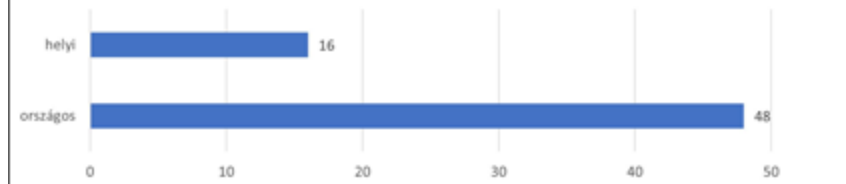
védett régészeti lelőhely,
műemlékek,

helyi jelentőségű műemléki értékek

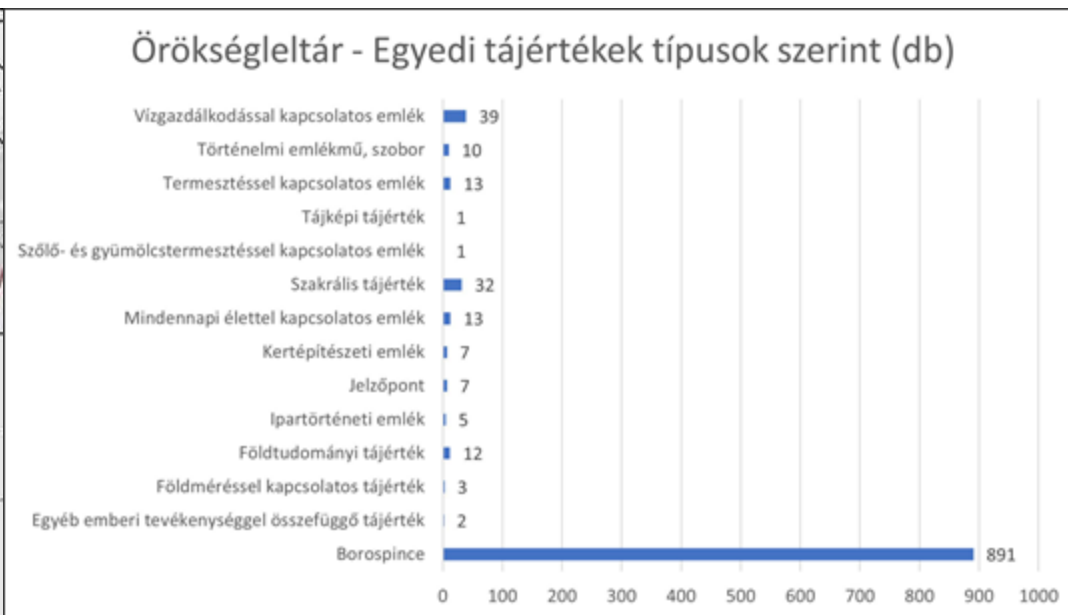
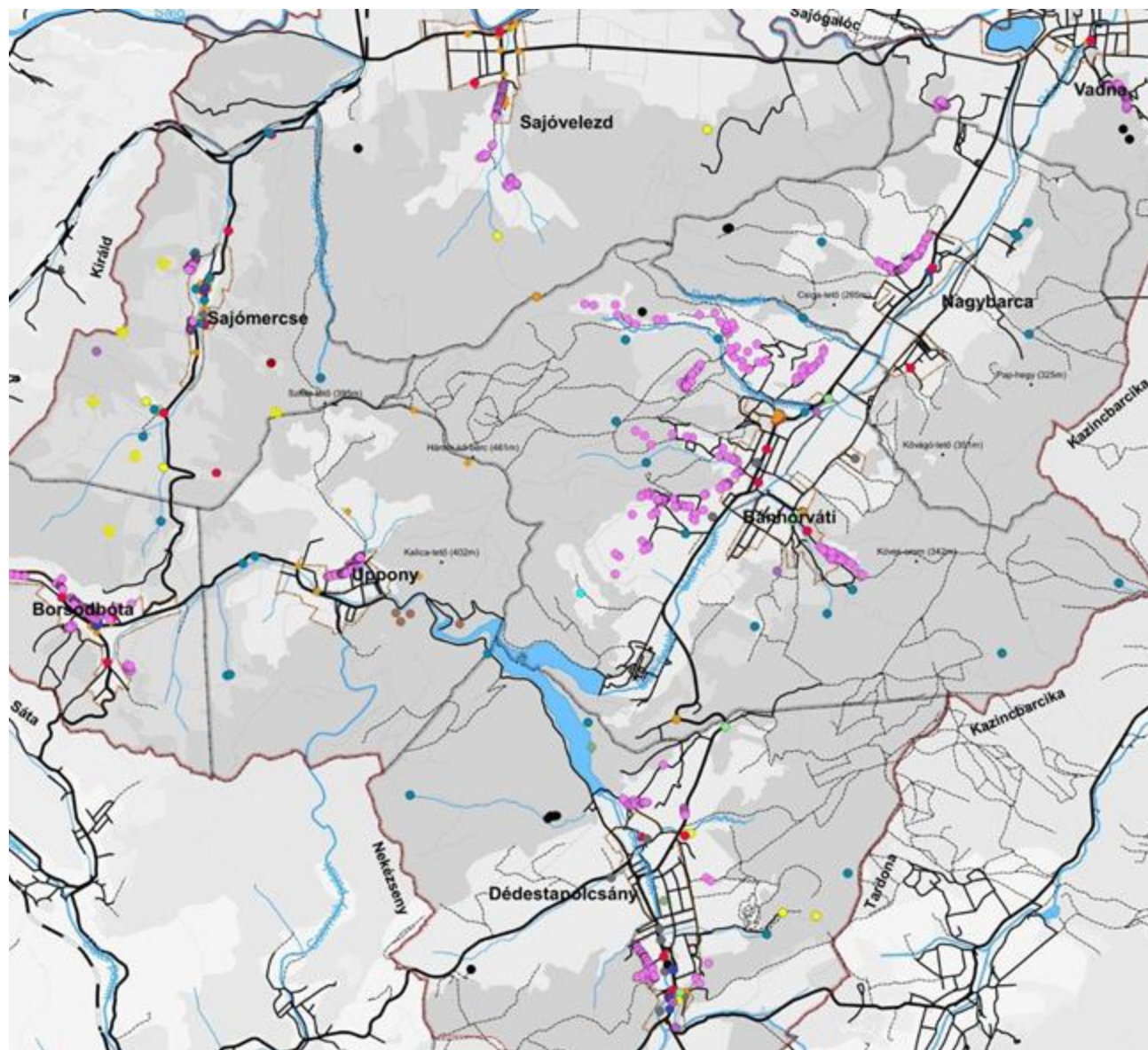
Örökségleltár - Kulturális örökség típusok szerint (db)

Örökségleltár - Kulturális örökség jelentőség szerint (db)

Örökségileltár - Egyedi tájértékek

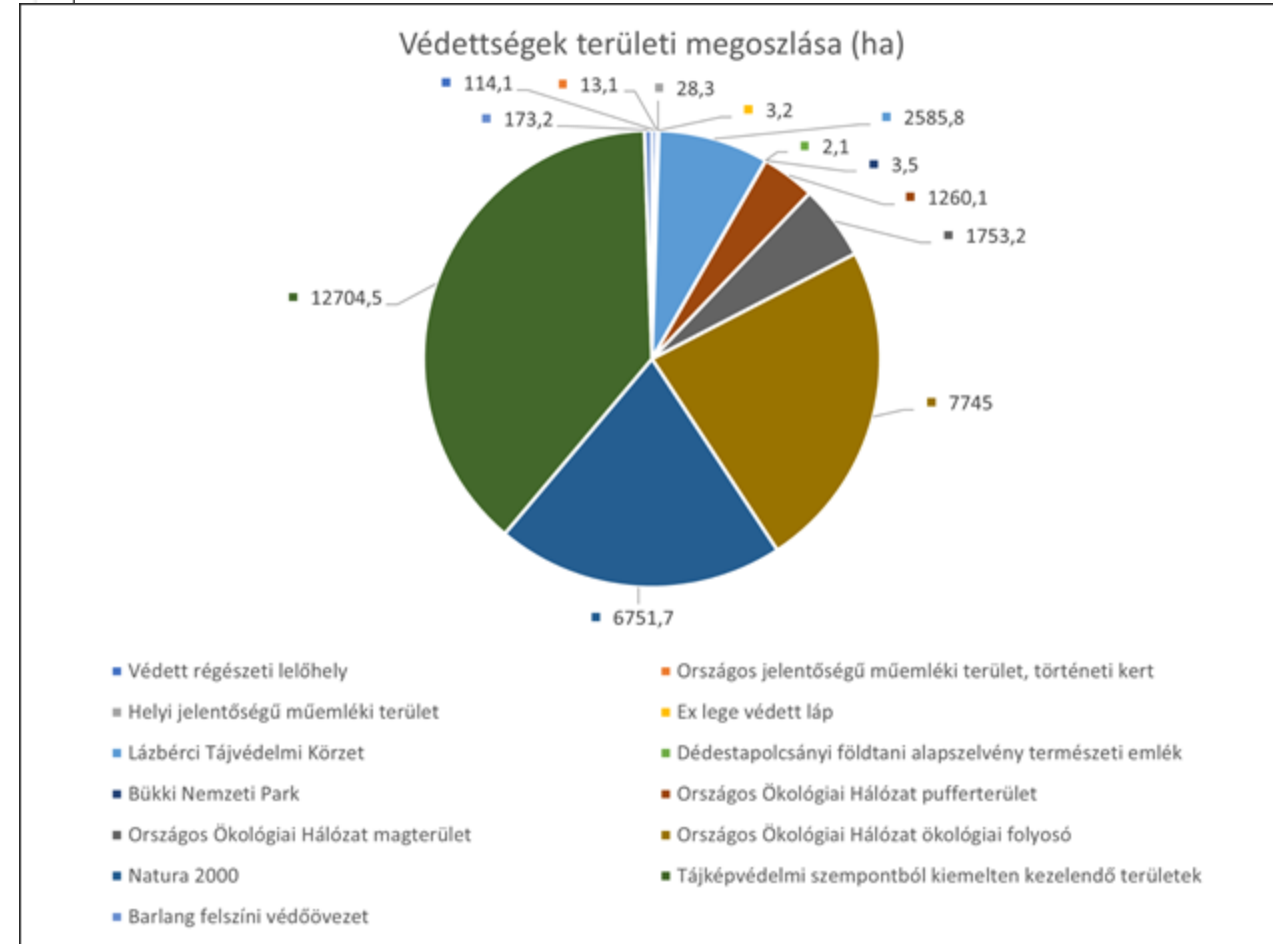
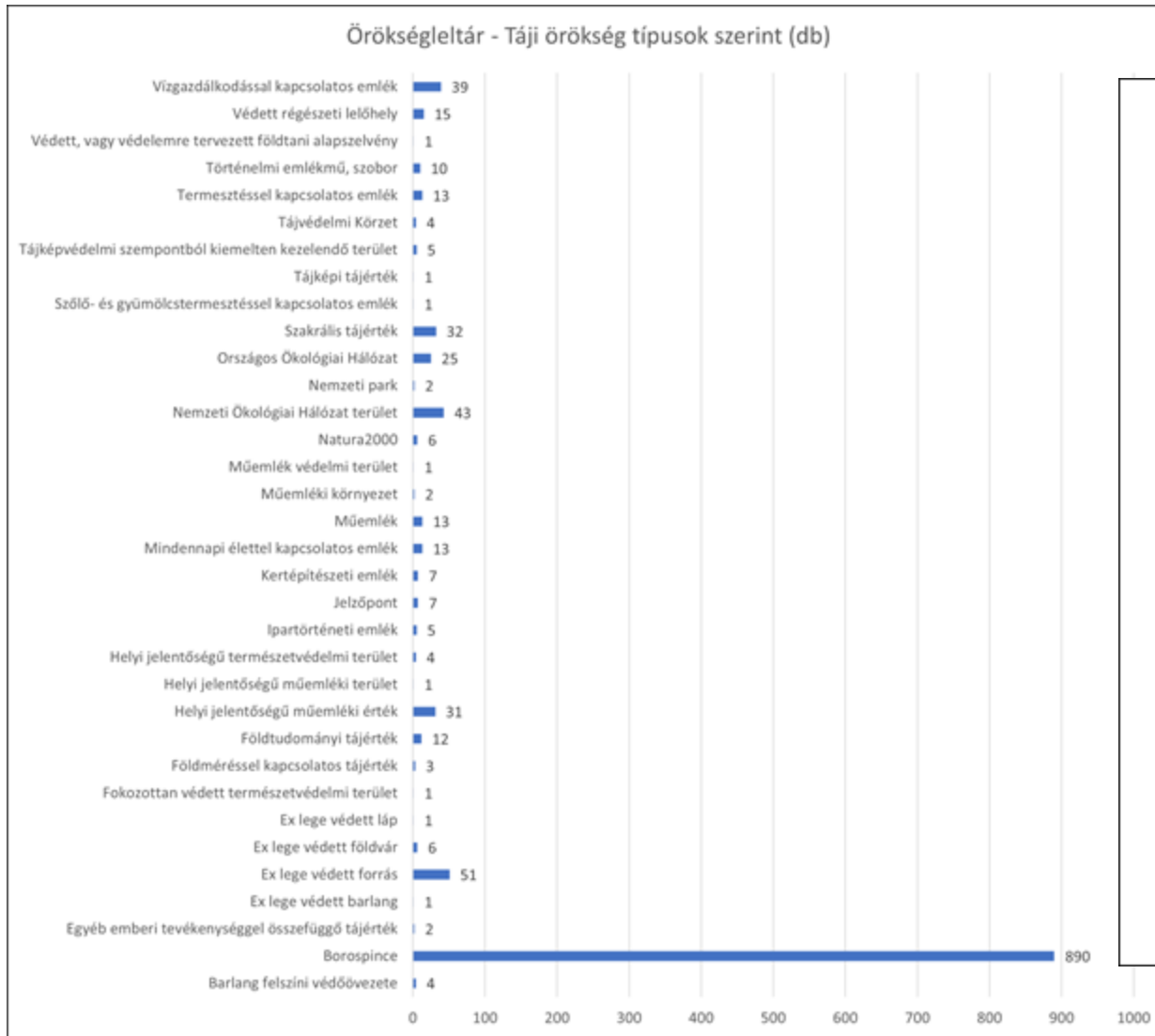

- Boroszinca
- Egyéb emberi tevékenységgel összefüggő
- Földméréssel kapcsolatos tájérték
- Földtudományi tájérték
- Helyi jelentőségű műemléki érték
- Ipartörténeti emlék
- Jelzőpont (határjel, őrjel)
- Kertépítészeti emlék
- Mindennapi élettel kapcsolatos emlék
- Műemlék
- Szagrális tájérték
- Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos
- Tájképi tájérték
- Termesztéssel kapcsolatos emlék
- Történelmi emlékmű, szobor
- Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék
- Védett régészeti lelőhely

Összesen: 1036 db

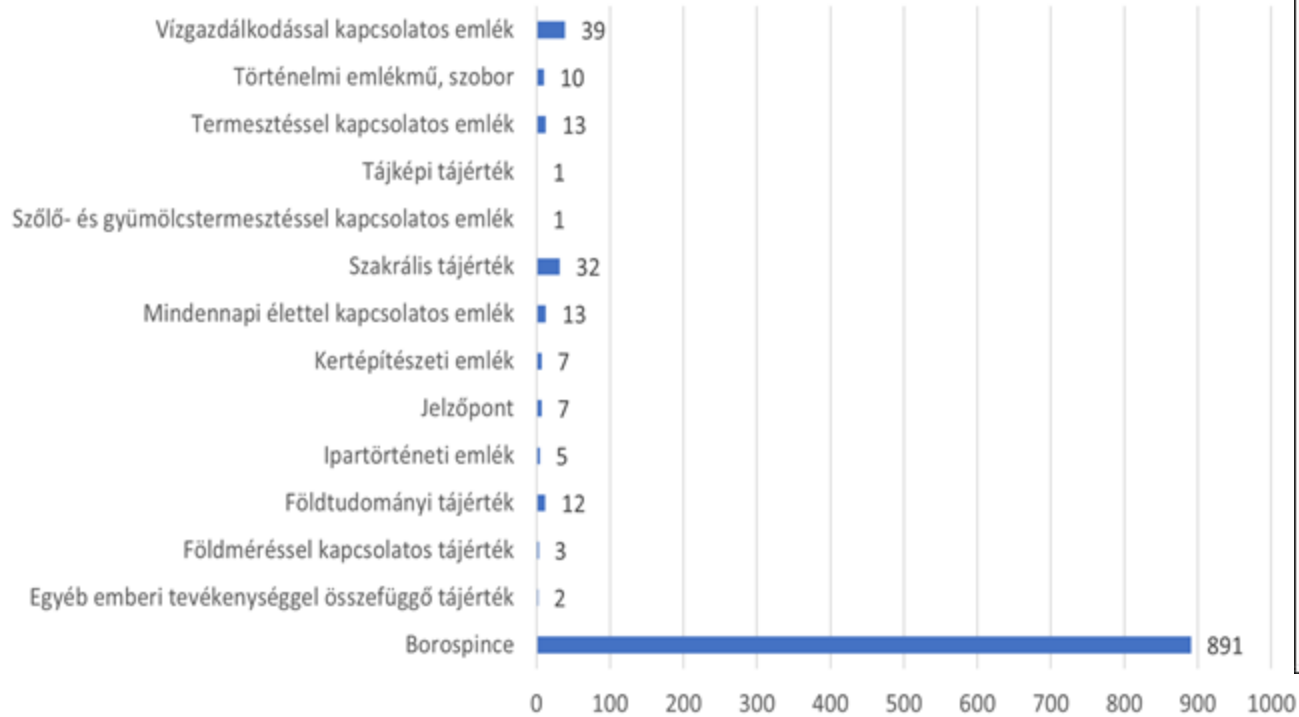
Legjelentősebbek a vízgazdálkodással kapcsolatos emlékek, természéssel kapcsolatos emlékek, szagrális tájértékek, földtudományi értékek és borospincék.

Meglévő táji értékek típusai, mennyisége

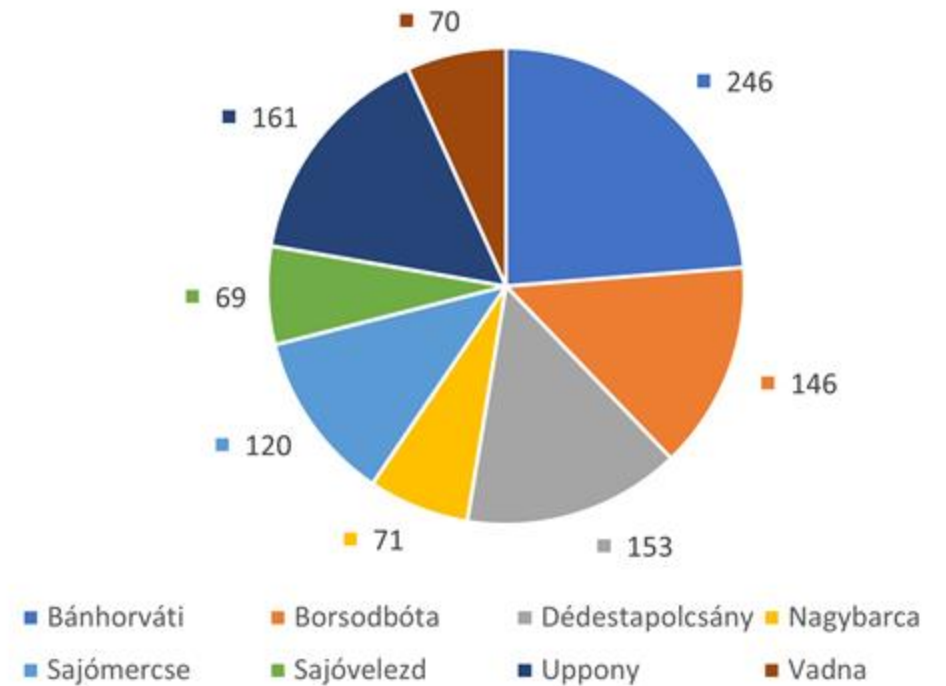

Egyedi tájértékek

Örökségileltár - Egyedi tájértékek típusok szerint (db)

Egyedi tájértékek eloszlása településenként (db)

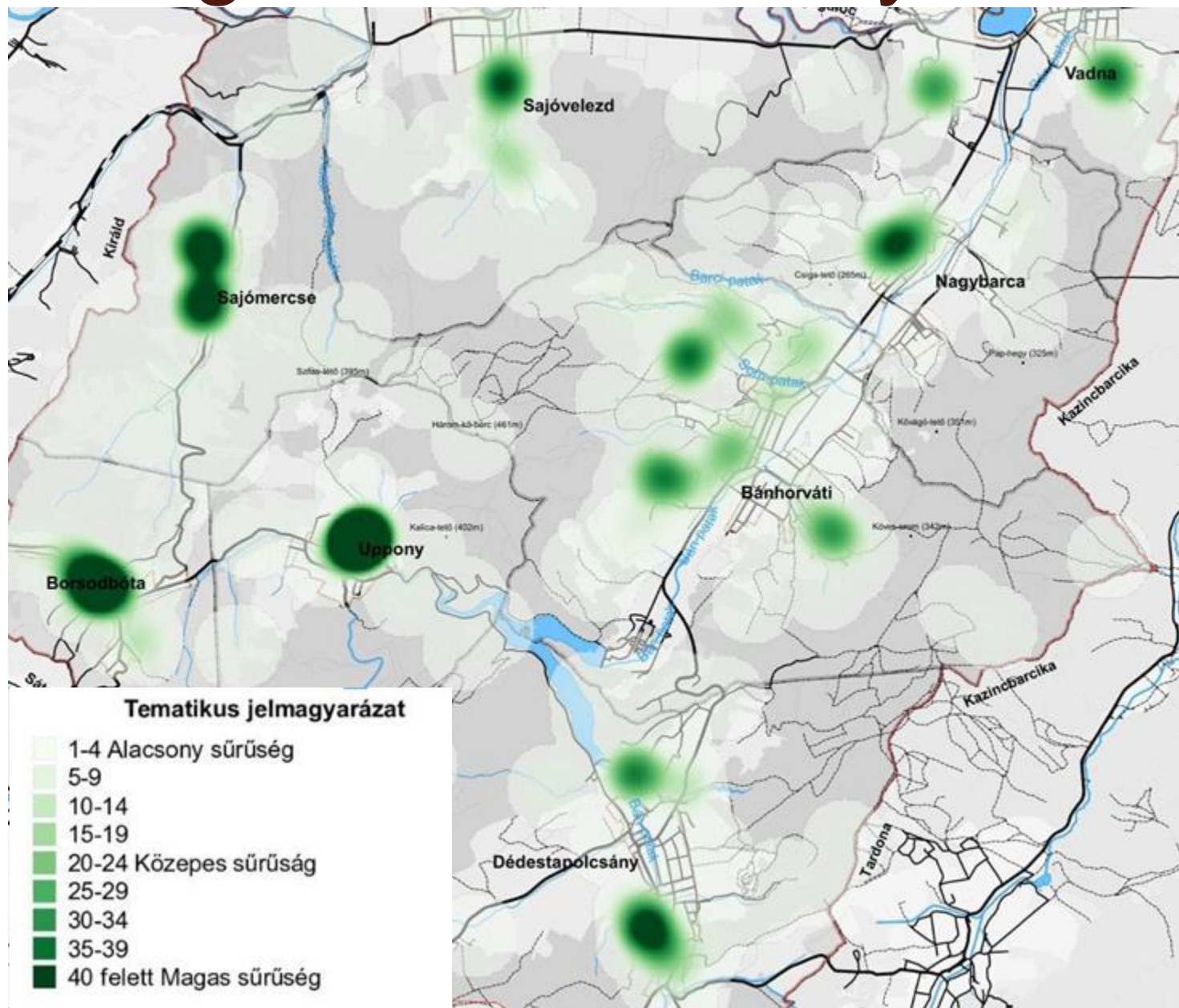
Pontszerű táji örökség sűrűsödési helyei

Sűrűsödési helyek:

Uppony, Sajómercse és Borsodbóta kiemelkedő.

Táji örökség mennyisége:

Országos szinten rendkívül jónak mondható.

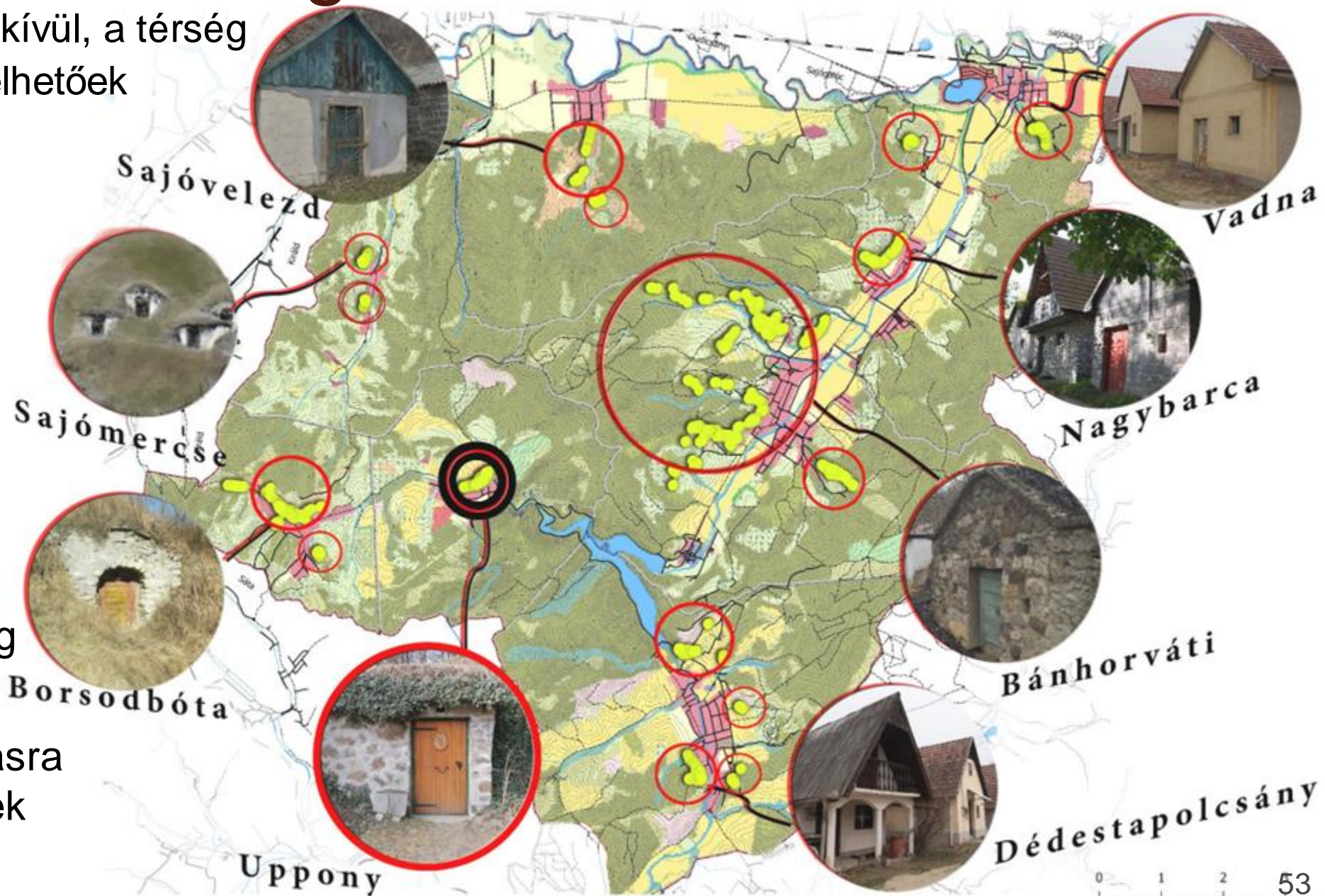
Pincesorok a térségben

Az Upponyi pincesoron kívül, a térség többi településén is fellelhetőek pincesorok:

- Borsodbóta
- Sajómercse
- **Sajóvelezd**
- Vadna
- **Nagybarca**
- Bánhorváti
- Dédestapolcsány

A pincesorokat hasonlóság - egyediség egyaránt jellemzi

A pincesorok bemutatásra érdemes térségi értékek

Pincesorok a térségben

Az Upponyi pincesoron kívül,
a térség többi településén is
fellelhetőek pincesorok:

Borsodbóta

Sajómercse

Sajóvelezd

Vadna

Nagybarca

Bánhorváti

Dédestapolcsány

Legalább 62 db pince található
itt, többségük jó állapotban,
présházzal. Művelt szőlőterületek
is tartoznak a pincékhez

Szőlőtermesztő területek és pincesorok – Borsodbóta

Rákóczi utca

- 70-80 db
- lyukpince (lőszfalba vájt)
- 5-6 m hosszú, egy ágú
- boltozatos
- gádor
- faajtó
- 90 % felhagyott
- 10 % nyeregvetős prэшázás

Kossuth utca

- Rákóczi folytatása
- lyukpince
- egy ágú
- átépített

Széchenyi út

- 3 sornyi
- lyukpince
- 5-6 m hosszú, egy ágú
- 80 % felhagyott
- 20 % prэшázás

Szőlőtermesztő területek és pincesorok – Sajómercse

Szeles pincék

- Rákóczi Ferenc út
- Szeles dűlő
- 2 sor
- lyukpince
- előtérrel bővült
- egyágú
- gádor (lépcső)
- nagyobb arány használatban

Mál pincék

- Petőfi Sándor utca
- Máli dűlő
- 1 sor
- lyukpince
- előtér mentes
- egyágú
- nagyobb arány használaton kívül

S
Z
E
L
E
S

M
Á
L

Szőlőtermesztő területek és pincesorok – Sajóvelezd

Hamuszögi pincék

- Belterület felől a Sipos domb irányába
- Domboldalba vájt, később épülettel bővített
- Háború idején menedék
- 30-40 db
- Beerdősödött terület

Mál aljai pincesor

- Bel- és külterület határa
- Kb. 40 db
- Domboldalba vájt, később épülettel bővített
- Zártkertek

Kakas alji pincék

- Dobogó-Horka-Kakas dombok völgye
- 25-30 db
- Korábbi szőlőtermő területektől távolabb

Szőlőtermesztő területek és pincesorok – Vadna

Kisvadnai pincék

- Várhegy oldalába vájt
- Aktív használat
- Emelt présházak
- 35-40 db

Felső hegyi pincék

- Elhanyagolt, akácossal benőtt
- 25-30 db

Hajdani zártkerti foltok, szőlőterületek övezeti besorolásai

Pincék

- Szabályozási tervben - Különleges beépítésre nem szánt övezet területébe sorolhatók
- HÉSZ: pincék anyaghasználata (lábazat, falazat, tető), elhelyezhető funkciók: hétvégi házas, borászati, borgazdasági és azokat kiszolgáló funkciók + zöldterületek karbantartása.

Szőlőterületek

- Szabályozási tervben - Mezőgazdasági területek övezete (MK) vagy Korlátozott használatú mezőgazdasági terület övezete (Mák)
- HÉSZ: szőlőterületek feldarabolását megakadályozó szabályozások a beépítésre (lakó-, pince- és vízfogó épület), hagyományos és talajkímélő művelési formák támogatása

Zártkertek

- Szabályozási tervben - Mezőgazdasági területek övezete (MK)

Művelt, fennmaradt és átalakult szőlőtermesztő, illetve zártkerti területek, veszélyeztető folyamatok

- művelésre affinitás hiánya
- tudás átadás hiánya
- gyümölcs- és szőlő fajta jellemzők elvesztése
- tudattalan fajtahasználat
- örökségre jogosítható egykori szőlőterületek helytelen művelése, felhagyása
- kártevők, kórokozók megjelenése
- fragmentálódás - területhasználat átalakulása
- erózióveszély
- pincék funkciótlanágából adódó elpusztulás
- bányászat általi robbantás következtében beomlás (történelmi múlt)
- egymásra épülő tájalakulási folyamatok és fenntartás hiánya miatt a pincék állapota romlik és beomlik (talaj kritériumok változása)
- zártkertek - hulladéklerakás gyakorisága
- félszáraz gyepeken a felhalmozódott fűavar leégésének veszélye
- gyümölcsfák, és szőlő tőkék elöregedése
- (éghajlatváltozásra való felkészületlenség) klímaváltozás negatív hatása a gyümölcsstermesztésre
- lopások miatti elkedvetlenedés a termés iránt
- modernizálódásból eredő elkényelmesedés -> bevásárlóközpontok
- tulajdoni érdektelenség a pincék irányába

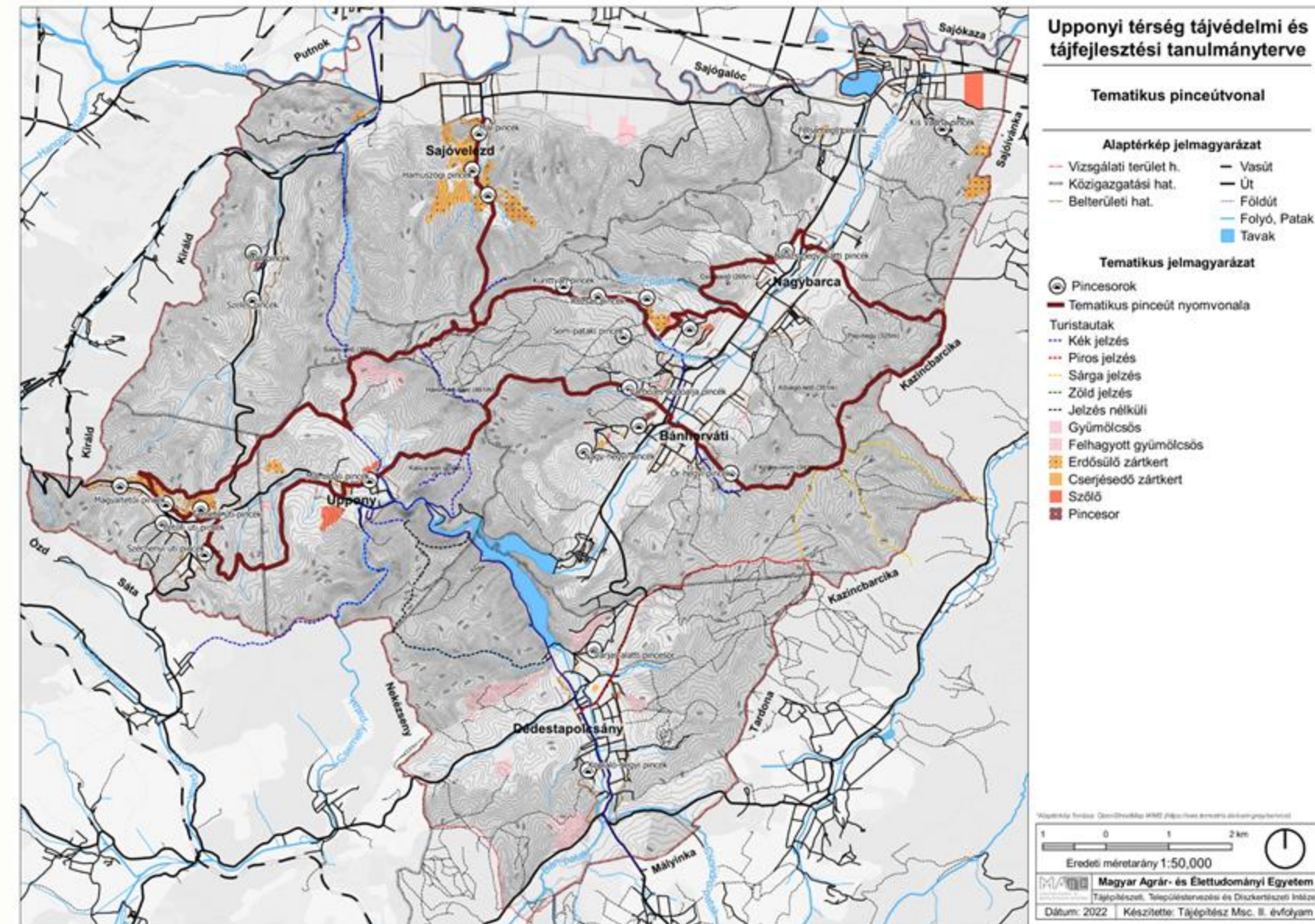
**Veszélyeztető
tényezők**

Tematikus út a táji örökség/ pincesorok bemutatására

Tematikus útvonal kialakításának meghatározó szempontjai

- jellegzetes pincesorok
- A nyomvonal érinti:
 - turistautak kapcsolatát
 - gyümölcsösöket, felhagyott gyümölcsösöket
- A nyomvonal kialakításánál figyelembe vettük, hogy kényelmes túraútvonalakon haladjon a forgalomtól a lehető leginkább elválasztott módon
- Azok a települések, ahol a pincesor már csak részben van meg, vagy nem különleges az építészeti stílusuk nem kerültek bele az útvonalba

A pinceutat érintő települések:
Sajóvelezd, Borsodbóta, Uppony,
Bánhorváti, Nagybarca

Az upponyi pincefelmérés eredményei

Általános ismertető

Pincék épületállományának elemzése

Állapot

Hagyományos jelleg, átépítettség

Jellemző anyaghasználat

Színezés

Szintszám

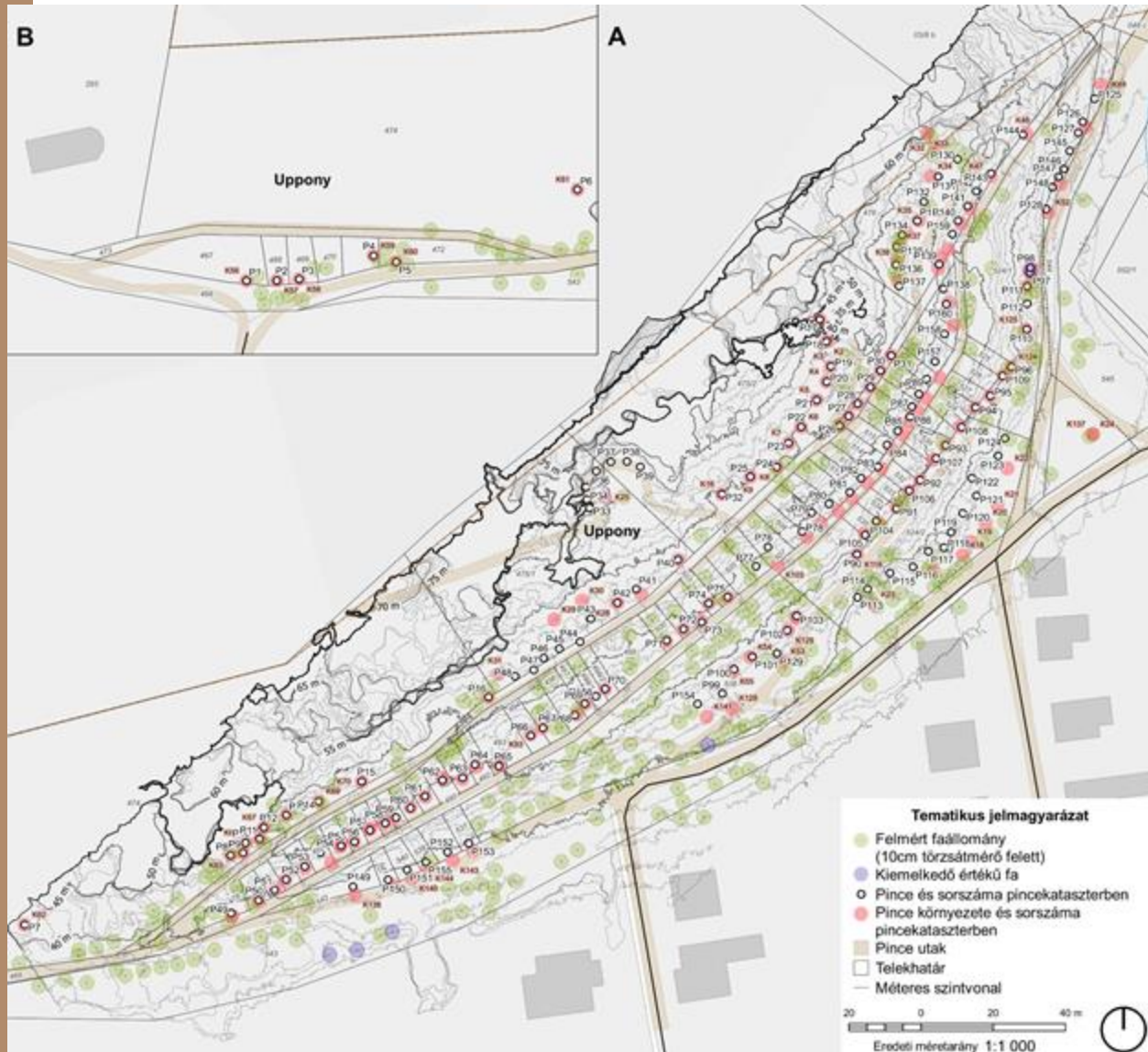
Pincék jelenlegi hasznosítása

Úthálózat, megközelíthetőség

Környezet, gondozottság

Növényállomány

Az upponyi pincesor katasztere - felmérési módszertana

Az upponyi pincesor felmérésének szempontjai

- homlokzatszín
- pince állapota és típusa
- homlokzat színe és anyaga
- pince elhelyezkedése
- kapuzata és annak anyaga
- léleklyuk
- a tető szerkezete-és anyaga
- pince előterének megléte
- pergola
- szintek és használat

A pincesor felmérése

Upponyi pincesor helyszínrajza

Az upponyi pincesor

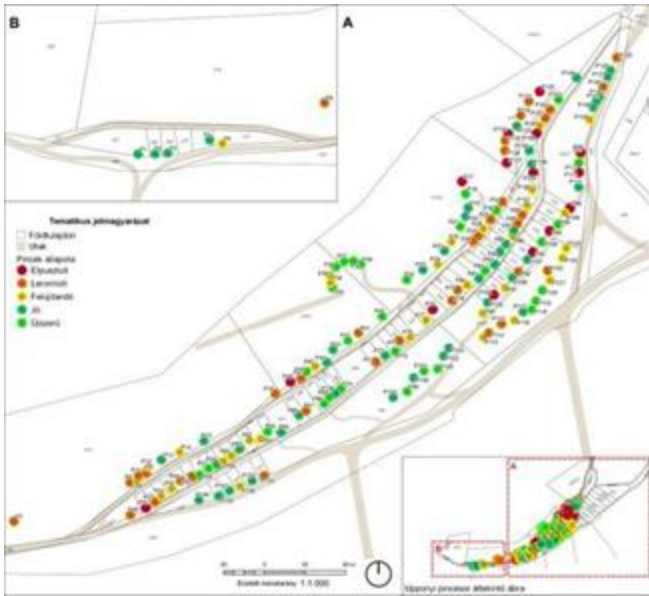
- Az upponyi pincesor felmérésekor az alábbi **szempontokat** vettük figyelembe:
- **állapot, átépítettség, szintszám, szín, tetőzet, anyaghasználat, hasznosítás, fás állomány, pincék környezete**

- Összesen **160 pincét** mértünk fel
- Felül látható a XIX. Században készült **Habsburg kataszteri felmérés** (mapire.eu), melyek jól láthatóak a pincék helyrajzi számai és telkei
- Alul archív felvételek (mandadb.hu) mutatják a **hagyományos lyukpincék** kialakításának képét

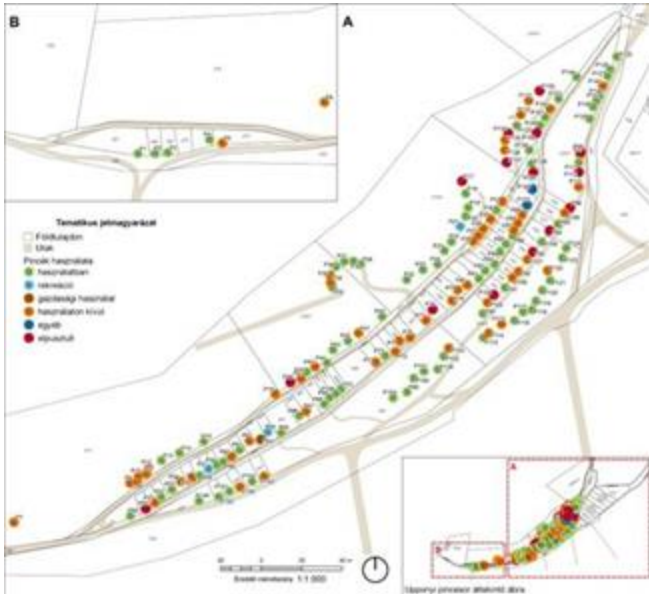
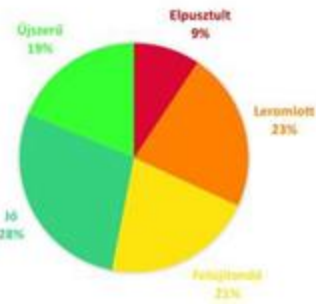

Az upponyi pincesor

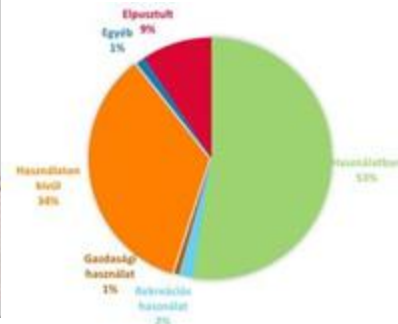
Állapot:

- 15 pince elpusztult
- 36 leromlott állapotban van
- 34 felújításra szorul

Használat:

- 88 pince használatban van
- 57 elhagyatott, nem használt

Átépitettség:

- 75 pince hagyományos építészeti stílussal rendelkezik
- 50 átépített vagy hozzáépített épülettel ellátott

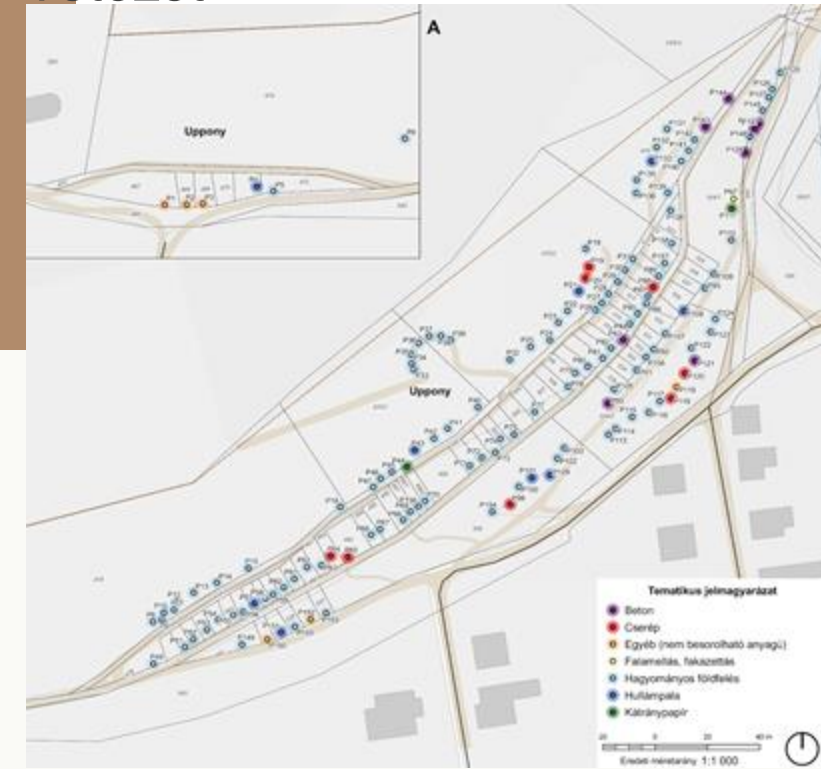
- **Jobbra két jó példa** felújított pincékre
- **Balra egy rossz színválasztásra** példa és egy példa arra, hogy **bizonyos átépítések veszélyeztethetik a pincék állapotát**, mivel a nyeregtetőről oldalra lefolyó víz beáztathatja a szomszédos pincéket

Jellemző anyaghasználat

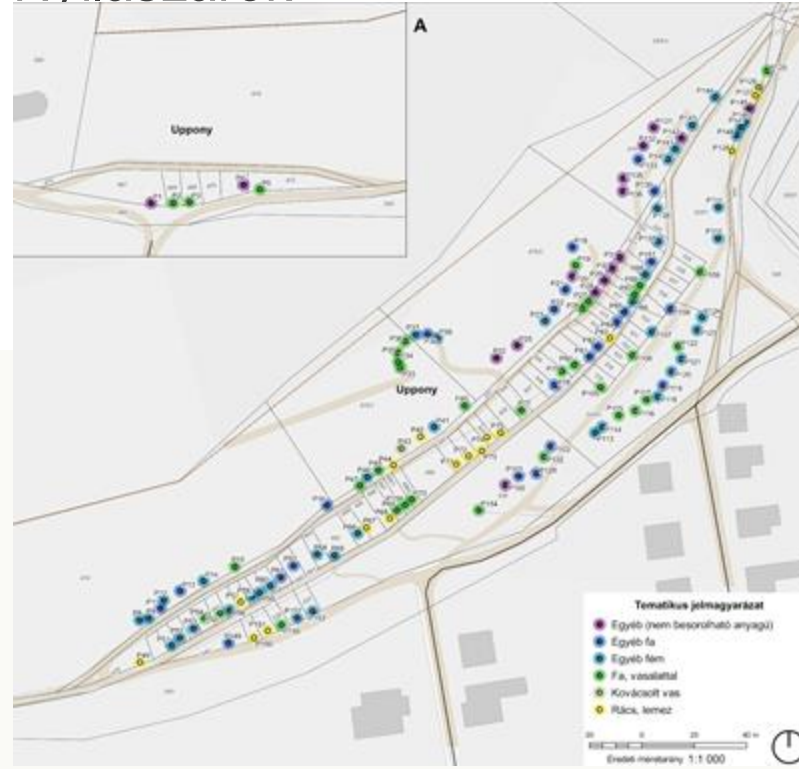
Tetőzet

alaptérkép forrása: OSM

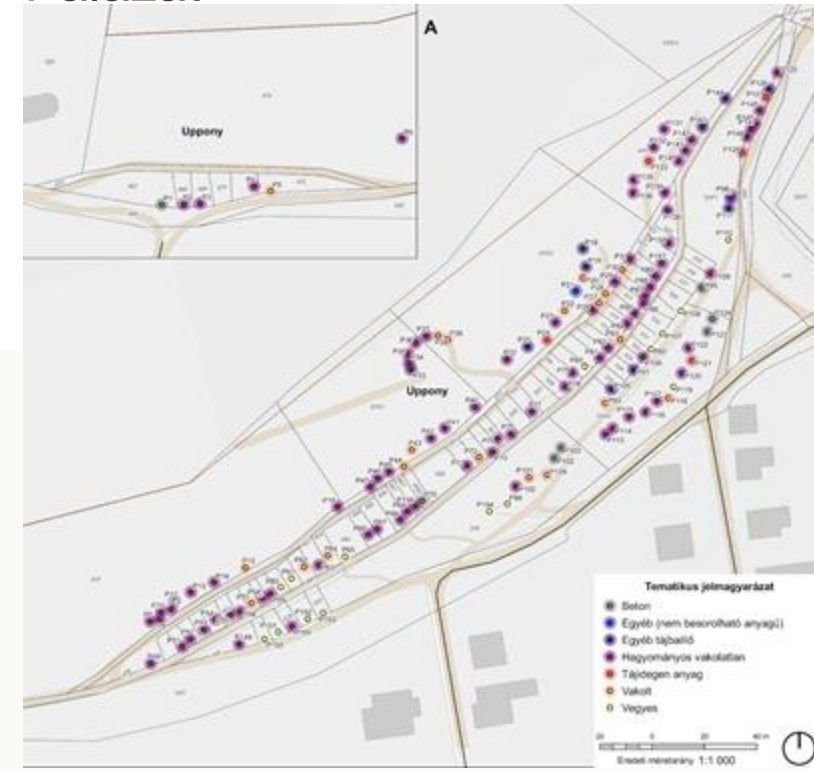
Nvílászárók

alaptérkép forrása: OSM

Falazat

alaptérkép forrása: OSM

Legjellemzőbb:

- Hagyományos földfedés
- Falamellás, fakazettás
- Beton
- Cserép
- Egyéb
- Hullámpala
- Kátránypapír

Vegyesen jelenik meg:

- Rács, lemez
- Kovácsolt vas
- Fa, vasalattal
- Egyéb fém
- Egyéb fa
- Egyéb

Legjellemzőbb:

- Hagyományos vakolatlan
- Egyéb tájbaillő
- Tájidegen anyag
- Vakolt
- Vegyes

Egyéb megjelenő anyagok:

- Beton
- Egyéb

Színezés

117 db

Hagyományos, színezetlen

24 db

Színezetlen, tájbailló

9 db

Tájidegen

Pincék vizsgálata szín alapján

Jelmagyarázat

- Telekhatárok
- Utak
- Felmért faalomány

Színezés

- Hagományos, színezetlen
- Tájbailló színezés
- Tájidegen színezés
- Elpusztult pince

● Hagományos ● Tájbailló ● Tájidegen ● Elpusztult

0 25 50 75 100 m

Szintszám

117 db

Hagyományos
egyszintes

117 db

Kétszintes

Ráépítéses

Pincék vizsgálata szintszám alapján

Jelmagyarázat

- Telekhatárok
- Utak
- Felmért faálmány

Pincék típusai

- 🏠 Hagyományos egyszintes
- 🏠 Kétszintes
- 🏠 Ráépítés

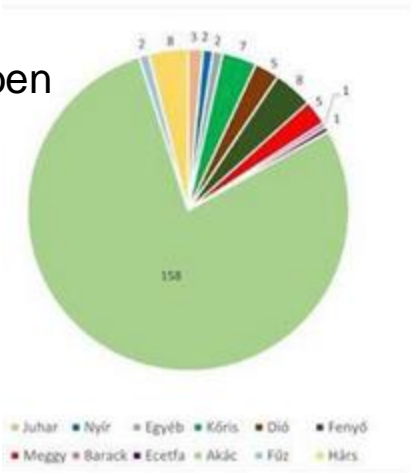
0 25 50 75 100 m

Pincék környezete, növényállománya

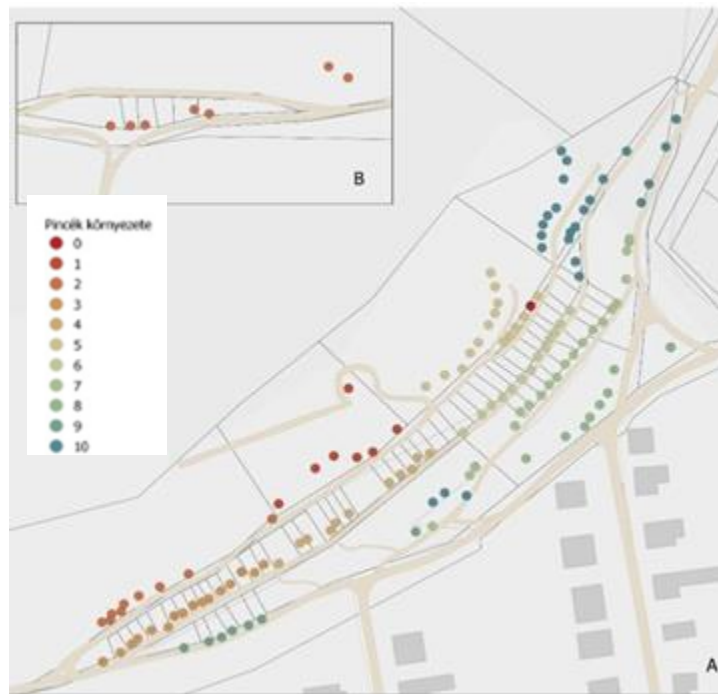
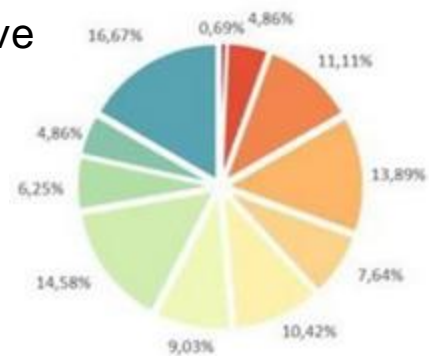
Növényállomány:

- 202 faegyed, többségében idegenhonos fajok
- 156 akác
- honos fajok: hárs, kőris
- gyümölcsfák
- fák gyökérzete a pincékben kárt tehet

Pincék környezete

- 1-10-es skálán értékelve (elpusztult (1) - kiváló állapotú (10))
- Értékelés szempontjai: megközelíthetőség, növényzet állapota, burkolatok, kültéri bútorok

Pincék jelenlegi hasznosítása

Úthálózat, megközelíthetőség, parkolási viszonyok

Megközelíthetőség:

- Aszfaltozott, jó állapotú úton elérhető gépjárművel
- Parkoló nincs
- Járda és kerékpárút nincs, de biztonságosan megközelíthető
- Tömegközlekedés: busz Putnok és Ózd között

- Terrárium jellegű terület
- Útvonalak
 - Aszfalt út
 - Tervezett út
 - Köves út
 - Földút
 - Térfelső járdák
 - Tájképző jellegű övvezet
 - Örökzöld Kék Tűz övvezet
 - Örökzöld Kék Tűz övvezet
 - Gyökérút
 - Szerelő
 - Autóbusz megállóhely
 - Pince

Felélesztett pincefalvak Magyarországon

Herceggút

Gomboshegyi pincesor

Kőporosi pincesor

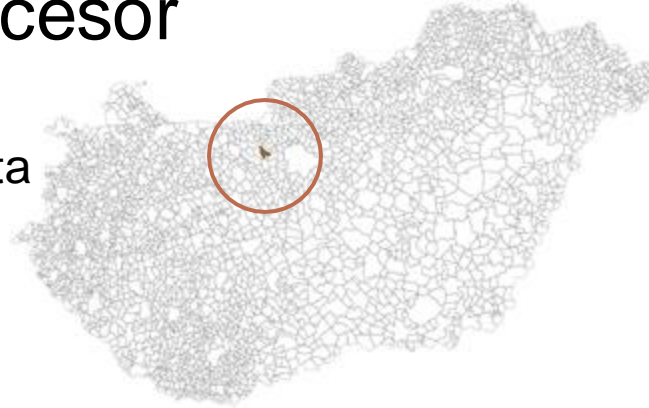
- upponyhoz hasonló lyukpincék
- átépítés nélkül, egységesen fennmaradt
- világörökségi védeltsége a megőrzést biztosítja

Felélesztett pincefalvak Magyarországon

Zsámbék, Józsefvárosi pincesor

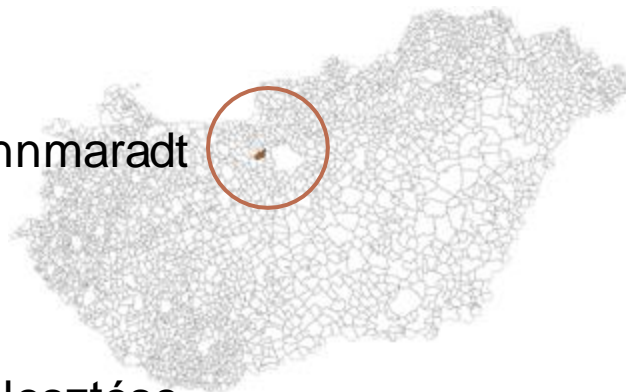
- svábok kitelepítése után pusztulás
- 2005-ben civil szervezet helyreállította
- tanösvény kialakítás
- sváb hagyományok felélesztése
- műemlékként és természetvédelmi területként védett

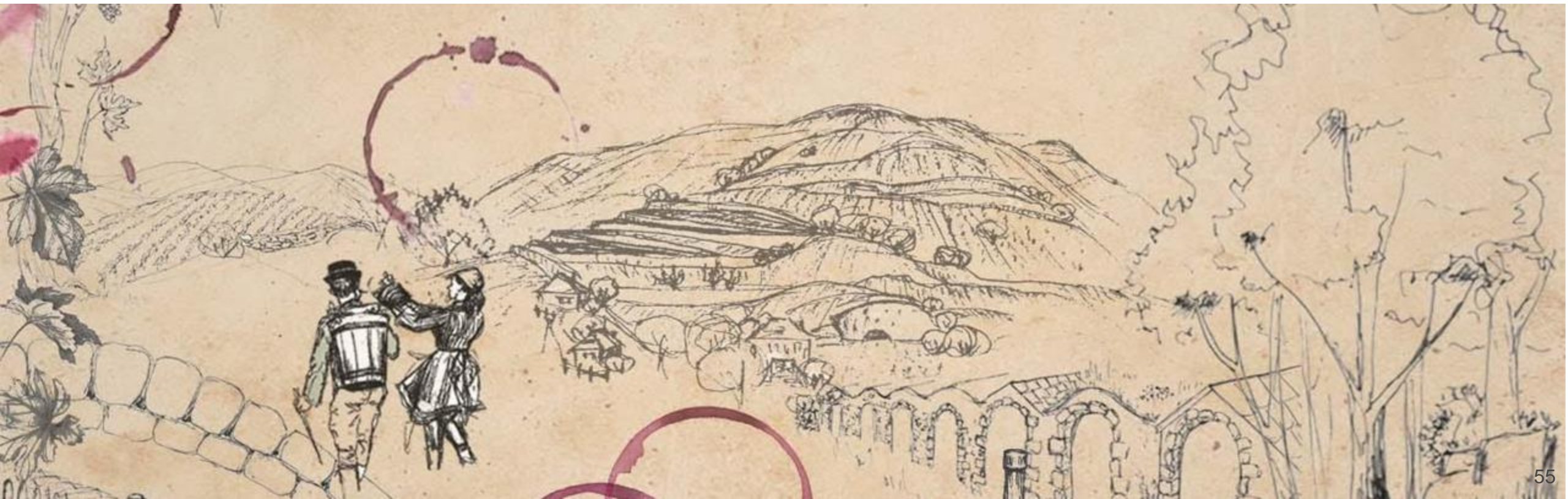
Felélesztett pincefalvak Magyarországon

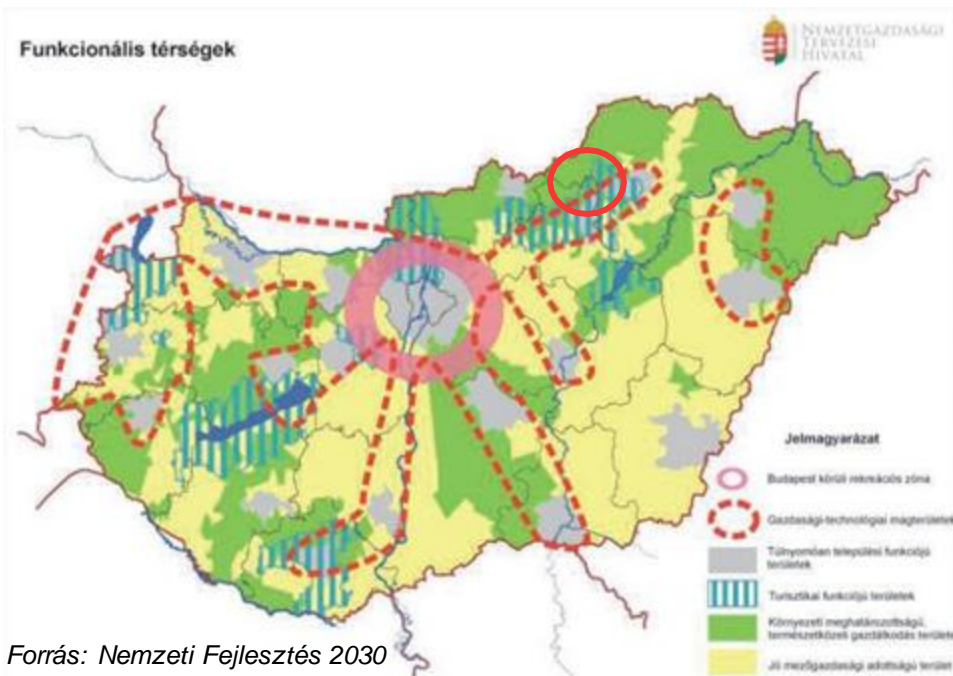
Pátyi pincesor

- a Zsámbéki-medence legegységesebben fennmaradt pincesor
- Pátyi Pincenapok
- hagyományos szőlőgazdálkodás felélesztése

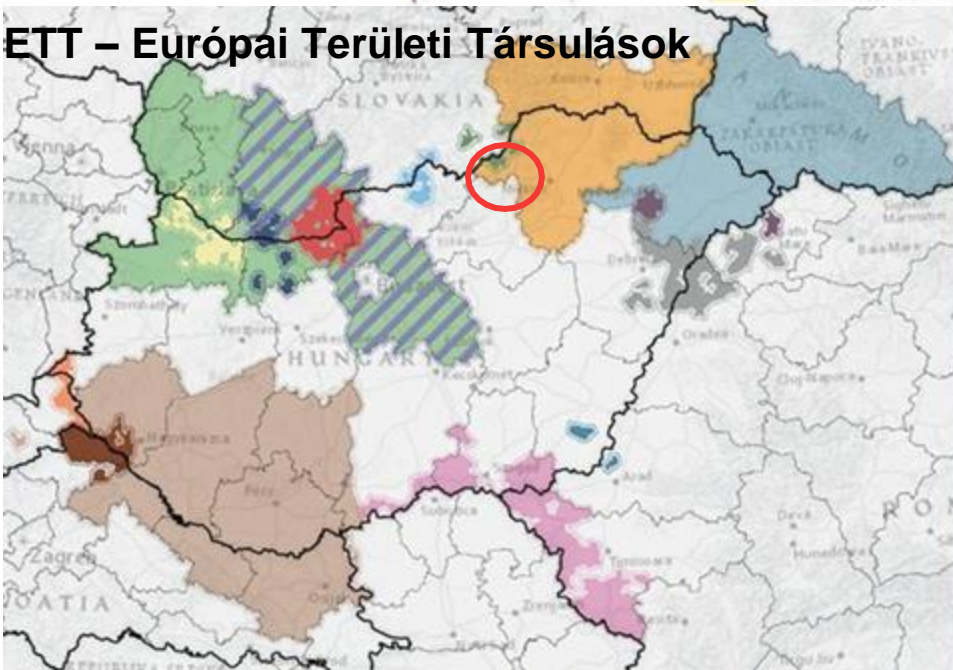
TERÜLETRENDEZÉS ÉS TERÜLETFEJLESZTÉS

Forrás: Nemzeti Fejlesztés 2030

ETT – Európai Területi Társulások

Forrás: <https://egt.c.kormany.hu/mi-az-az-ett-egt>

Adott térségre értelmezhető külső környezet vizsgálata

- Miskolc-Kazincbarcika-Ózd ipari tengely közelében
- Határközeli fekvés
- **Funkcionális térségek (Nemzeti Fejlesztés 2030)**
 - **Környezeti meghatározottságú, természetközeli gazdálkodás területe**
- **Határon átnyúló Via Carpatia Korlátolt Felelősségű EGTC**
 - megyék közötti gazdasági és szociális kohézió erősítése
 - a megyék természeti, kulturális és történelmi örökségeinek bemutatása és megőrzése
 - kis- és középvállalkozások támogatása
 - Kisprojekt Alap irányítása
 - A régióra jellemző magas munkanélküliség - Foglalkoztatási akcióterv

Közlekedési és kommunális infrastruktúra

- **Úthálózat**

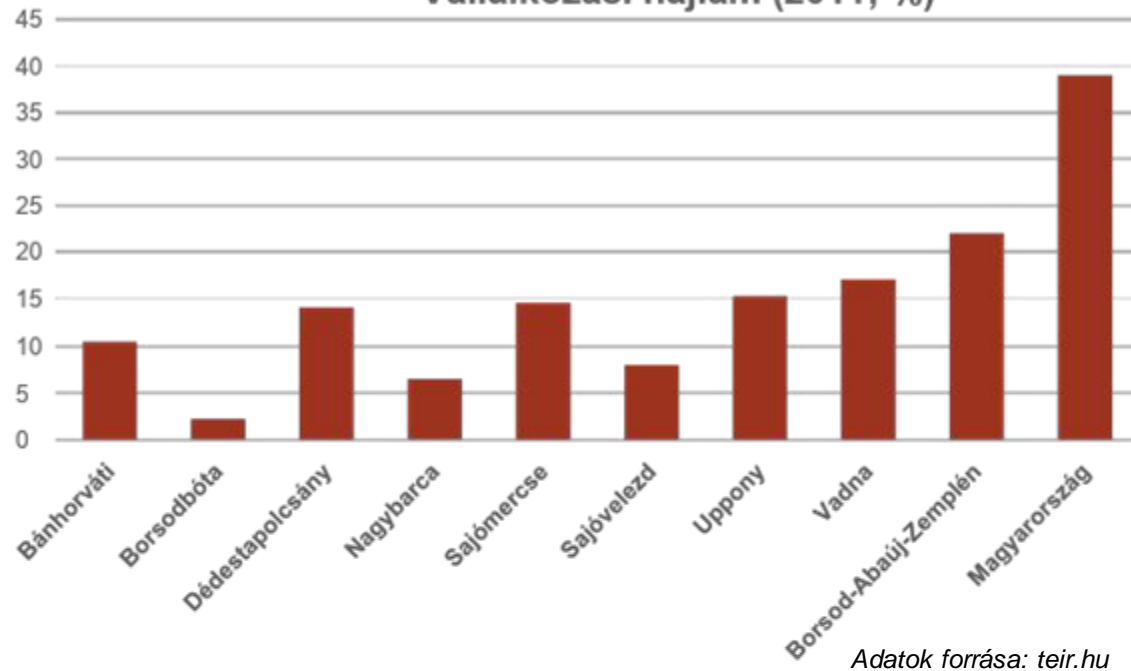
- Fontos térségeket összekötő útvonalak ölelik körül a térséget
- **Közlekedési tengelyek között** elhelyezkedő térség

- **Térségi- és országos jelentőségű úthálózat**

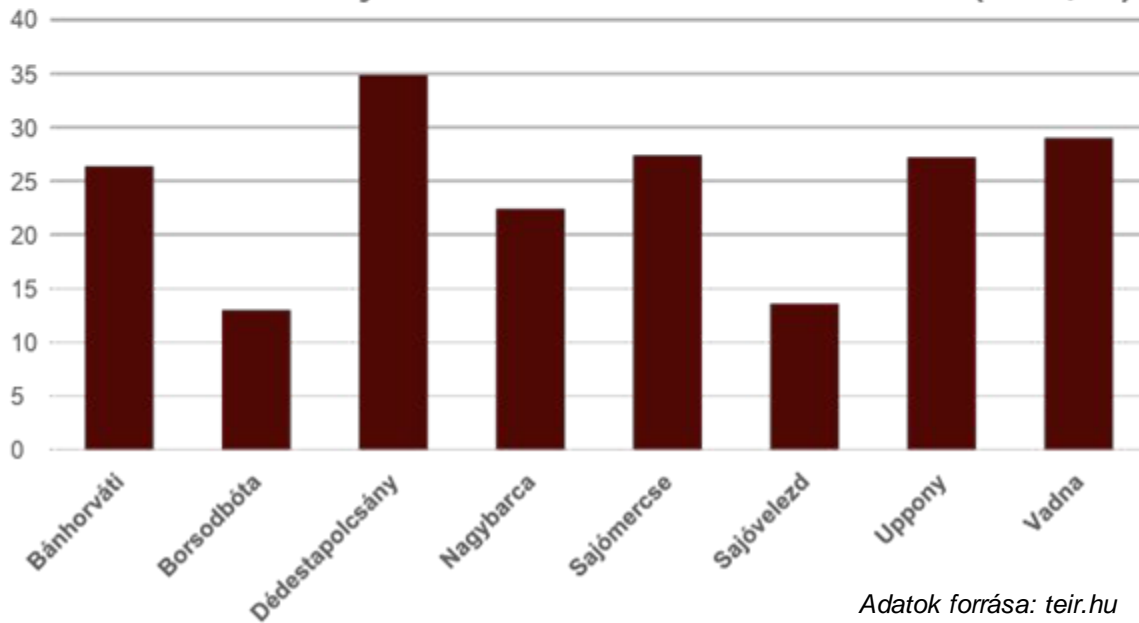
- Mellékutak hálózata
- Tervezett **térségi kerékpárútvonal**
- Tervezett **országos kerékpárút törzshálózati vonal**
- **Térségi szerepű összekötő utak**

Vállalkozási hajlam (2011; %)

Ezer főre jutó működő vállalkozások száma (2011, %)

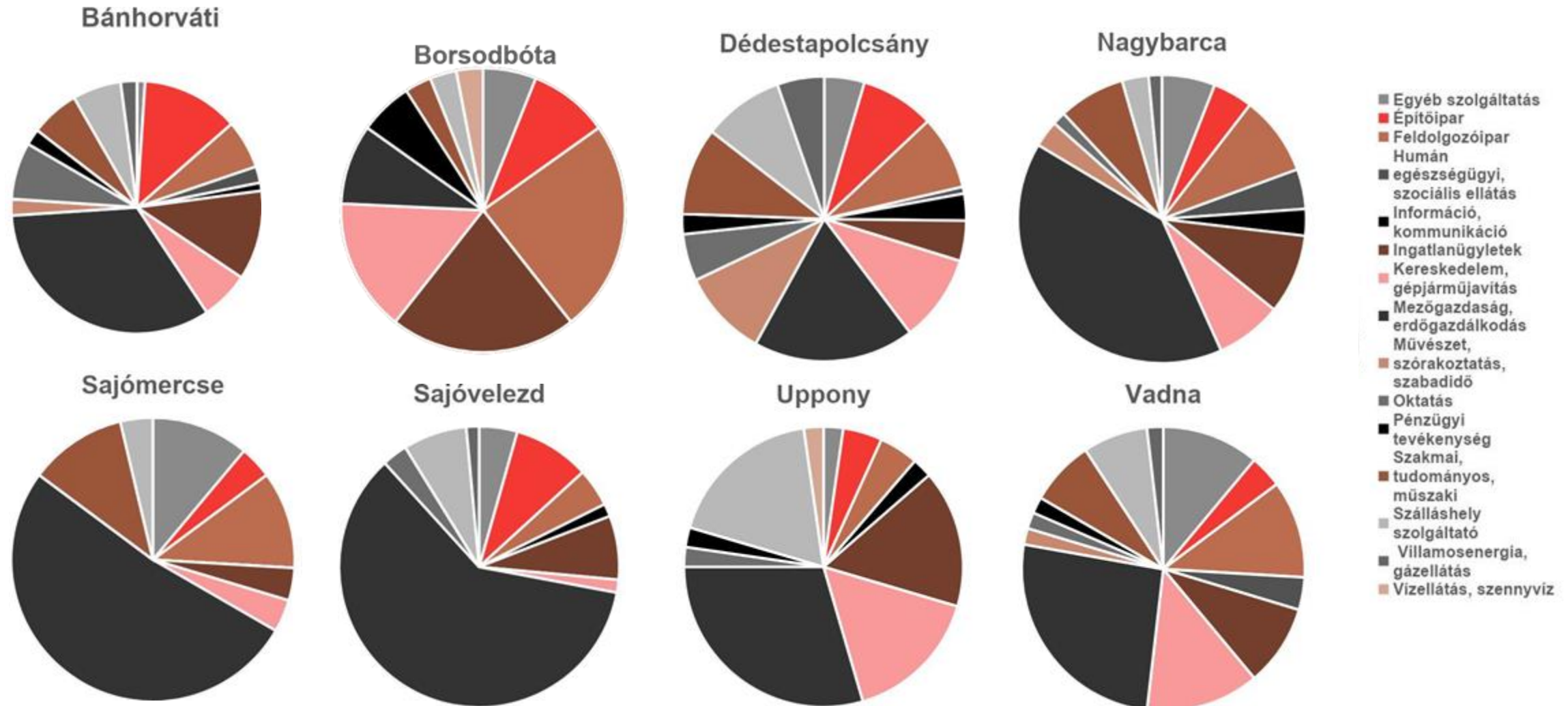

Gazdasági bázis

- **Vállalkozási hajlam** tekintetében messze el vannak maradva az **országos és a megyei átlagtól**
- **Borsodbótán** jön létre a **legkevesebb új vállalkozás**
- **Vadna, Uppony, Dédestapolcsány és Sajómercse** településén a legmagasabb
- Az ezer főre jutó működő vállalkozások száma **Dédestapolcsányban** mutatja a legmagasabb értéket, 2011-es adatok alapján 35 vállalkozás működött a településen
- **Sajóvelezden és Borsodbótán** a legalacsonyabb az ezer főre jutó működő vállalkozások száma, Borsodbótán 13, míg Sajóvelezden 14 vállalkozás működött 2014-ben

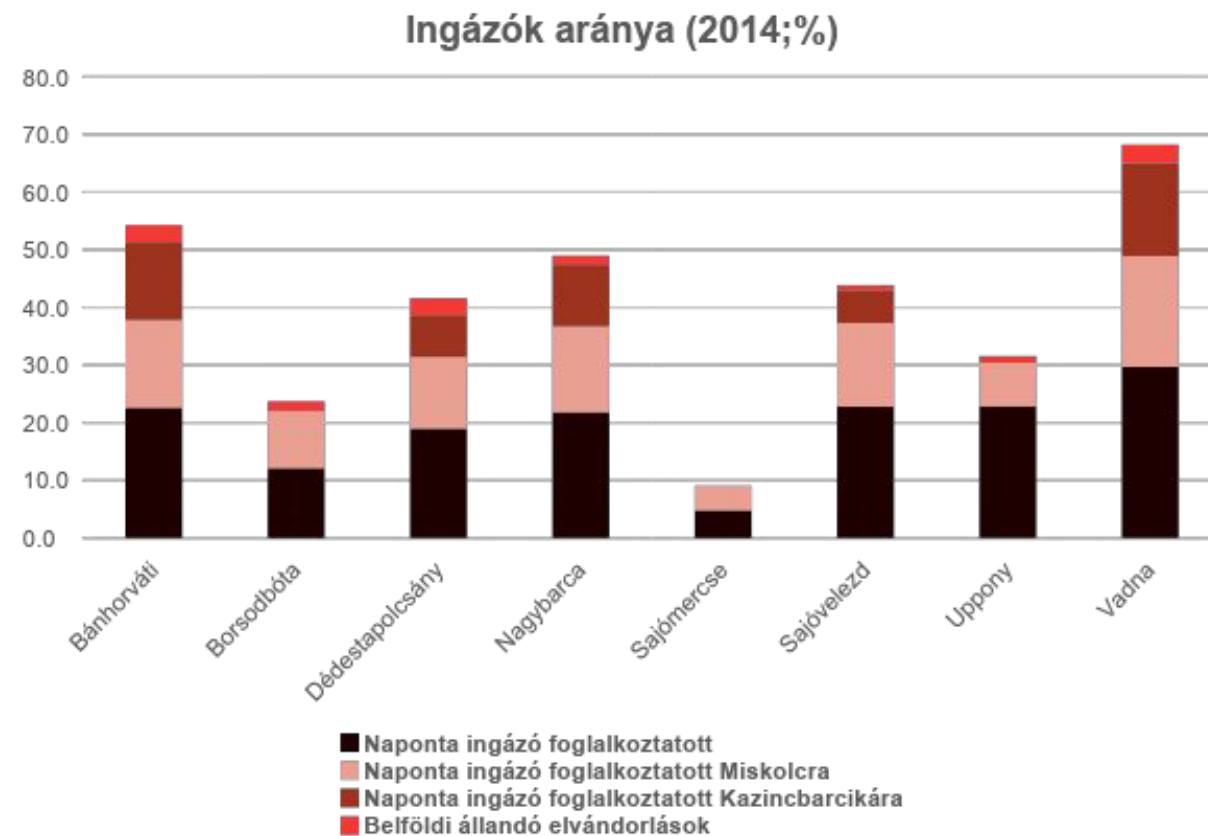
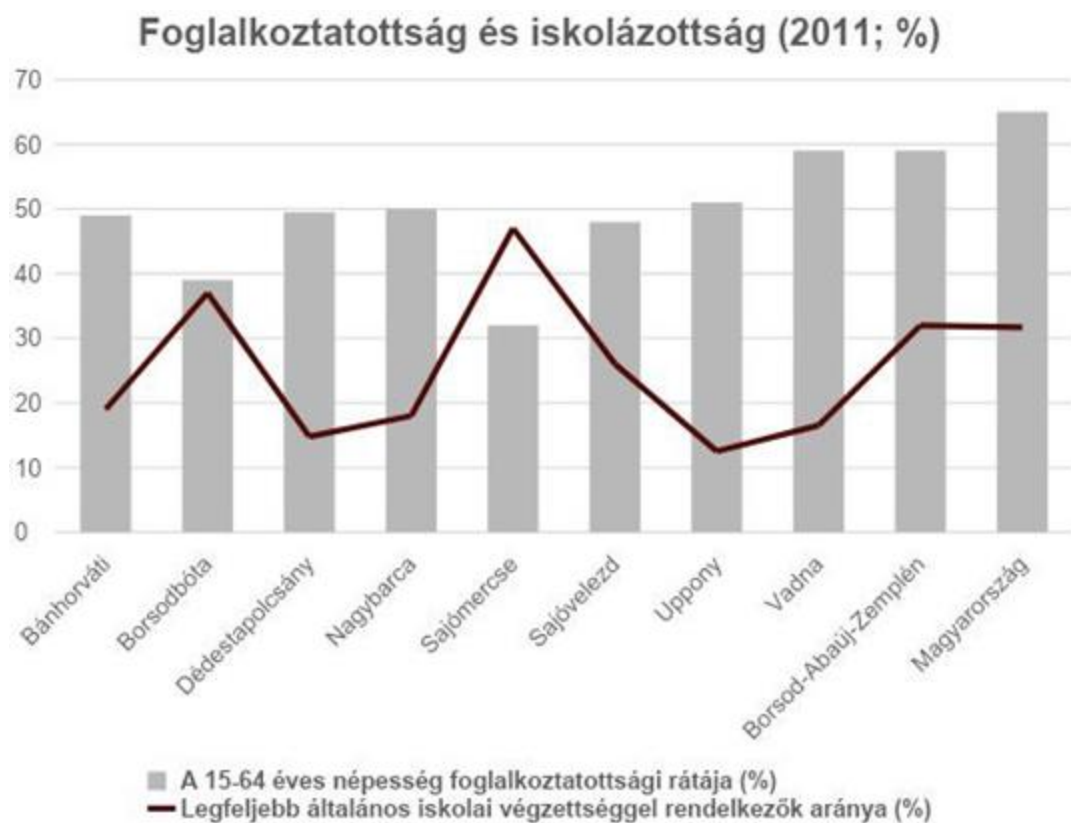
Főbb gazdasági ágazatok

mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, üdülés, idegenforgalom, vízgazdálkodás, ipar, szolgáltatás (megoszlása településekenként)

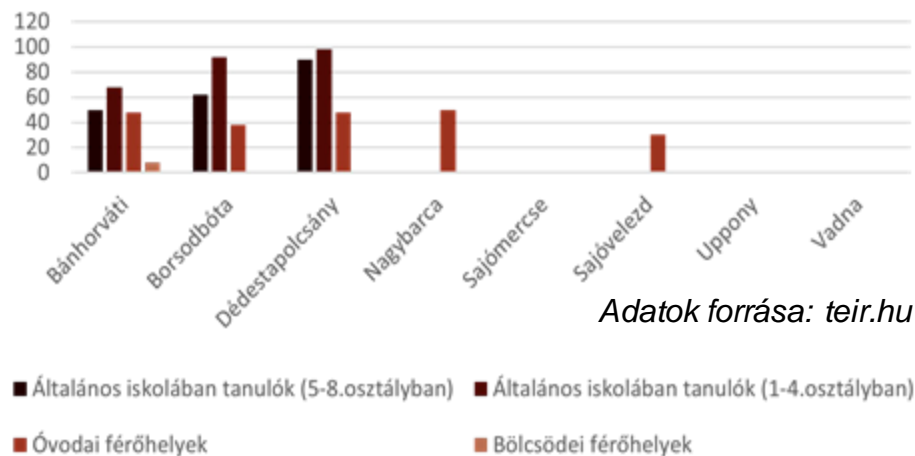
Humán erőforrások: foglalkoztatási viszonyok, ingázás, humánkapacitások-képzettség, jövedelmi viszonyok

- **Magas iskolázatlanságú településeken alacsonyabb a foglalkoztatottak aránya**
- **Vadnán és Bánhorvátí településéről ingáznak a legtöbben**

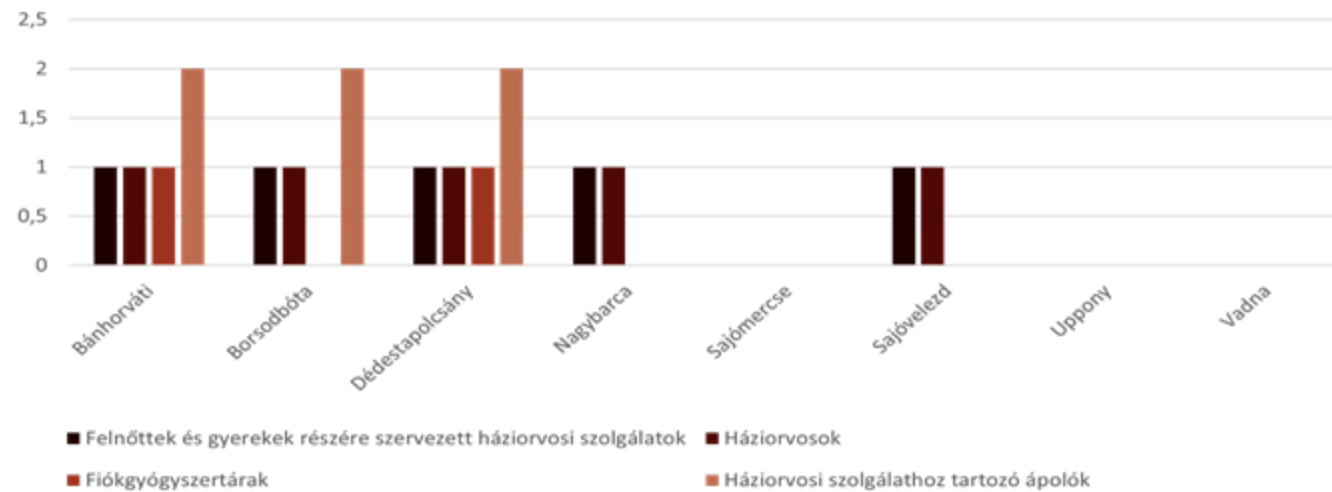

A települések ellátottsága (a lakosság egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális, szabadidő-, sport-, kereskedelmi, szolgáltató és igazgatási intézményekkel való ellátottsága)

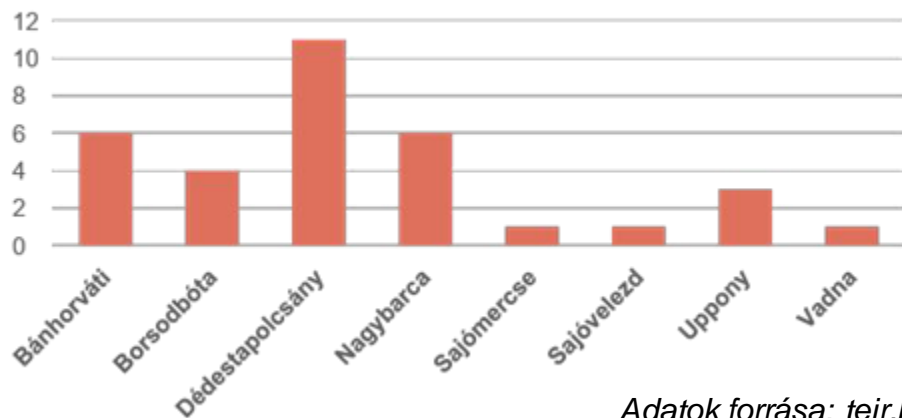
Oktatási intézmények (férőhely, 2011)

Egészségügy (db, 2019)

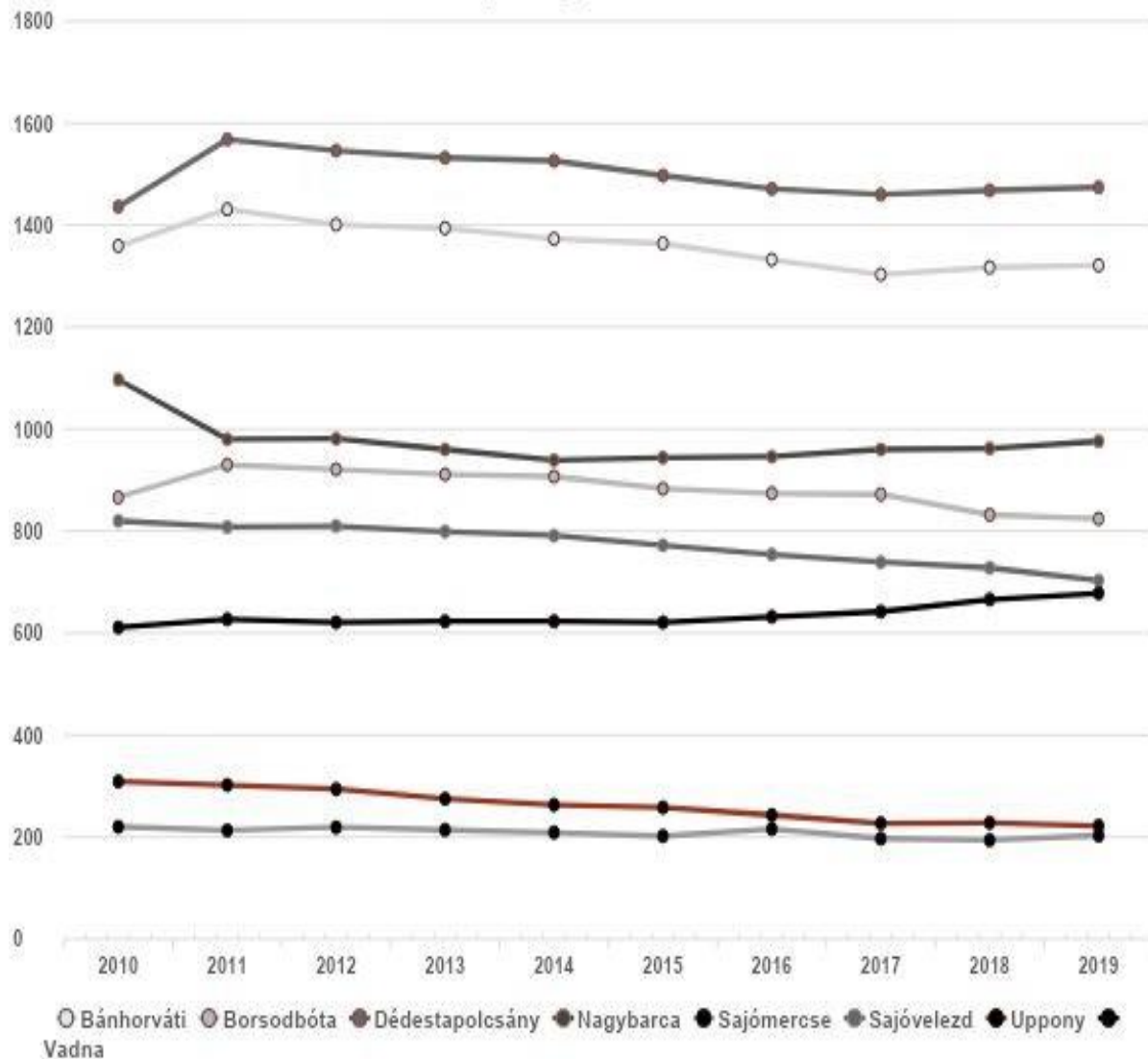
A települések kiskereskedelmi üzlet fenntartóképesége (db, 2011)

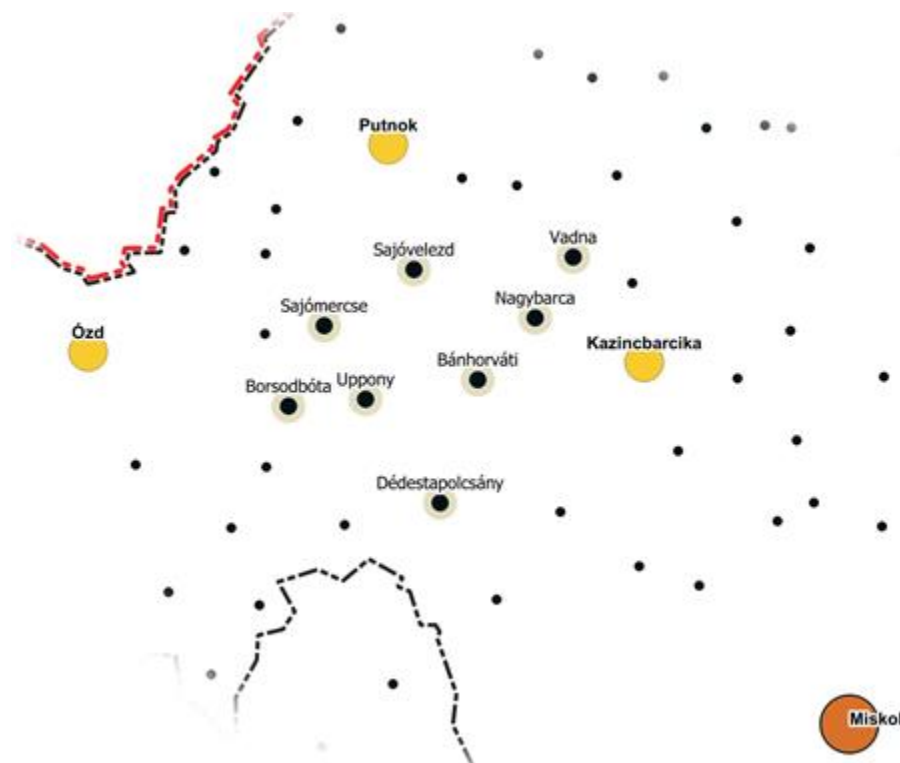
- **Háziiorvosi és gyógyszertári** ellátás több településen hiányzik (Sajómercse, Uppony, Vadna)
- **Oktatási intézmény csak Bánhorvát, Borsodbóta és Dédestapolcsány** településén található
- **Kiskereskedelmi üzlet fenntartóképesége** tekintetében **Dédestapolcsány** áll a legjobban, Sajómercse, Sajóvelezd és Vadna településén a legalacsonyabb

Település-hálózat, településhierarchia

Népesség változása

- Aprófalvas térség
- Uppony zsákfalu
- Vadna agglomerálódó település – fejlődés
- Ózd, Putnok és Kazincbarcika központi szerep

Adatok forrása: teir.hu

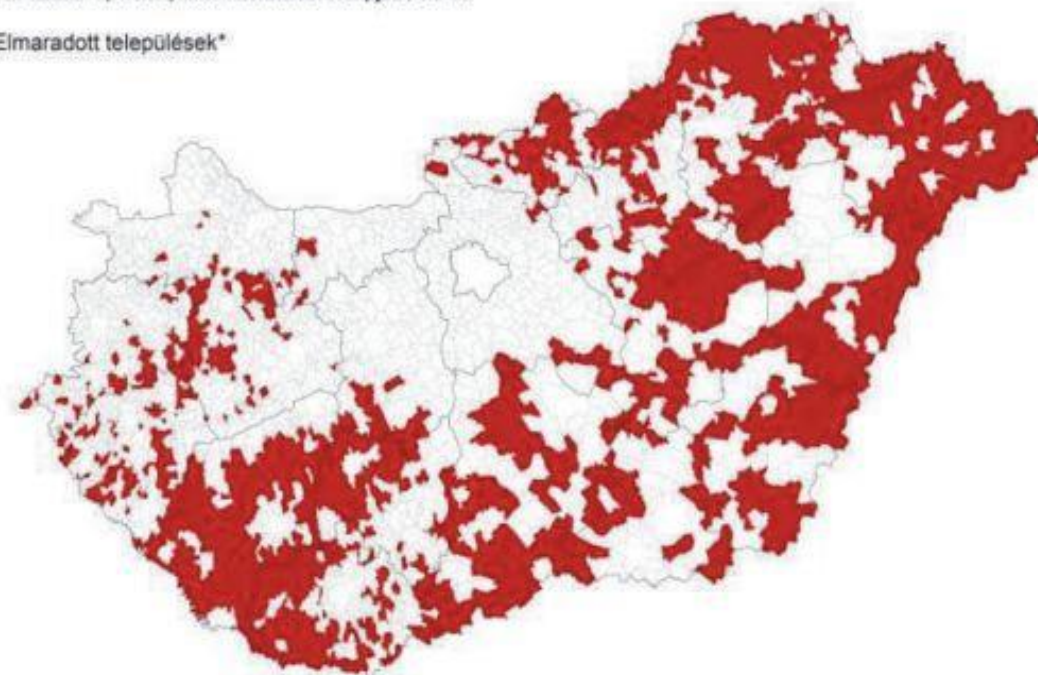
A térséget érintő ágazati koncepciók, területfejlesztési elképzelések és hatályos területi tervek áttekintése

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció - Nemzeti Fejlesztés 2030

- Borsod-Abaúj-Zemplén megye **erősségei**:
ipar, erdőgazdálkodás, turisztika, energetika
- **gyengeségek: gazdasági szerkezetének fejletlensége - területi különbségek** - városok-falvak
- magas arányú **munkanélküliség**
- gazdasági potenciál emelése - **gazdasági övezetek kialakítása**
- **foglalkoztatottak számának növelése**
- **letelepedési morál** fellendítése
- **vállalkozások támogatása**
- halmozottan hátrányosak **felzárkóztatása**
- **táji, környezeti szempontok** figyelembe vétele
- turizmus fellendítése - bor- és kulturális turizmus is, illetve a termál- és gyógyturizmus

A települések társadalmi, gazdasági és infrastrukturális fejlettsége a 67/2007. (VI.28.) OGY-határozat alapján, 2010

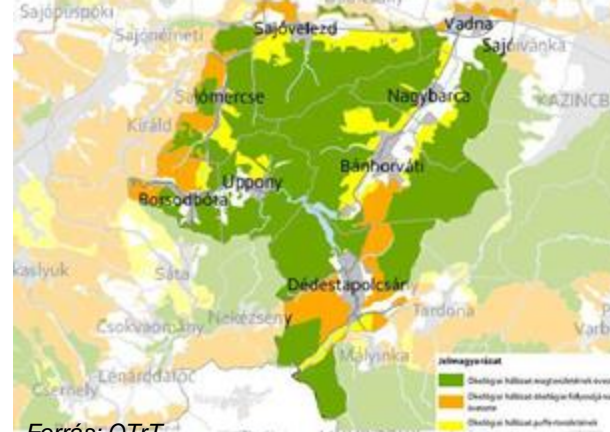
Elmaradott települések*

A területrendezési tervek térséget érintő vonatkozásai

• Országos Területrendezési Terv

- **Országos kerékpárút hálózat** köti össze Sáta-Borsodbóta-Uppony-Dédestapolcsány településeit
- A Bükki-kerékpárút nyomvonala Ózd–Dédestapolcsány–(Szilvásvárad–Bélapátfalva–Eger) településeit fűzi fel
- A térség egésze az Országos Ökológiai Hálózat részét képezi (magterület, ökológiai folyosó, puffertérület)
- A települések **tájképvédelmi övezetként** vannak nyilvántartva

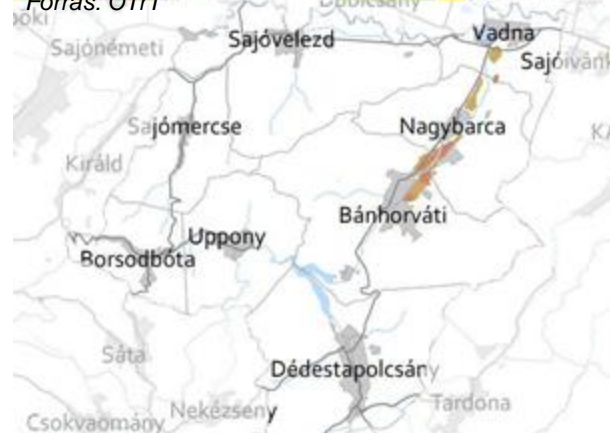
Forrás: OTrT

Forrás: OTrT

• Borsod-Abaúj-Zemplén megye Területrendezési Terve 2020

- **Térségi jelentőségű kerékpárút** fogja összekötni Borsodbóta és Putnok településeit
- **Vízminőség-védelmi terület övezete**
- **Nagyvízi meder övezete**
- **Kiváló és jó termőhelyi adottságú szántók övezete**
- **Kiemelt jelentőségű gazdasági övezettel érintett település**

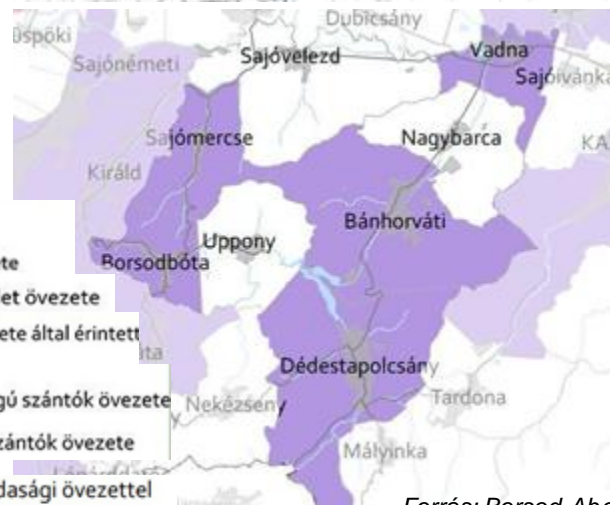
Forrás: Borsod-Abaúj-Zemplén megye rendezési terve

Forrás: Borsod-Abaúj-Zemplén megye rendezési terve

Jelmagyarázat

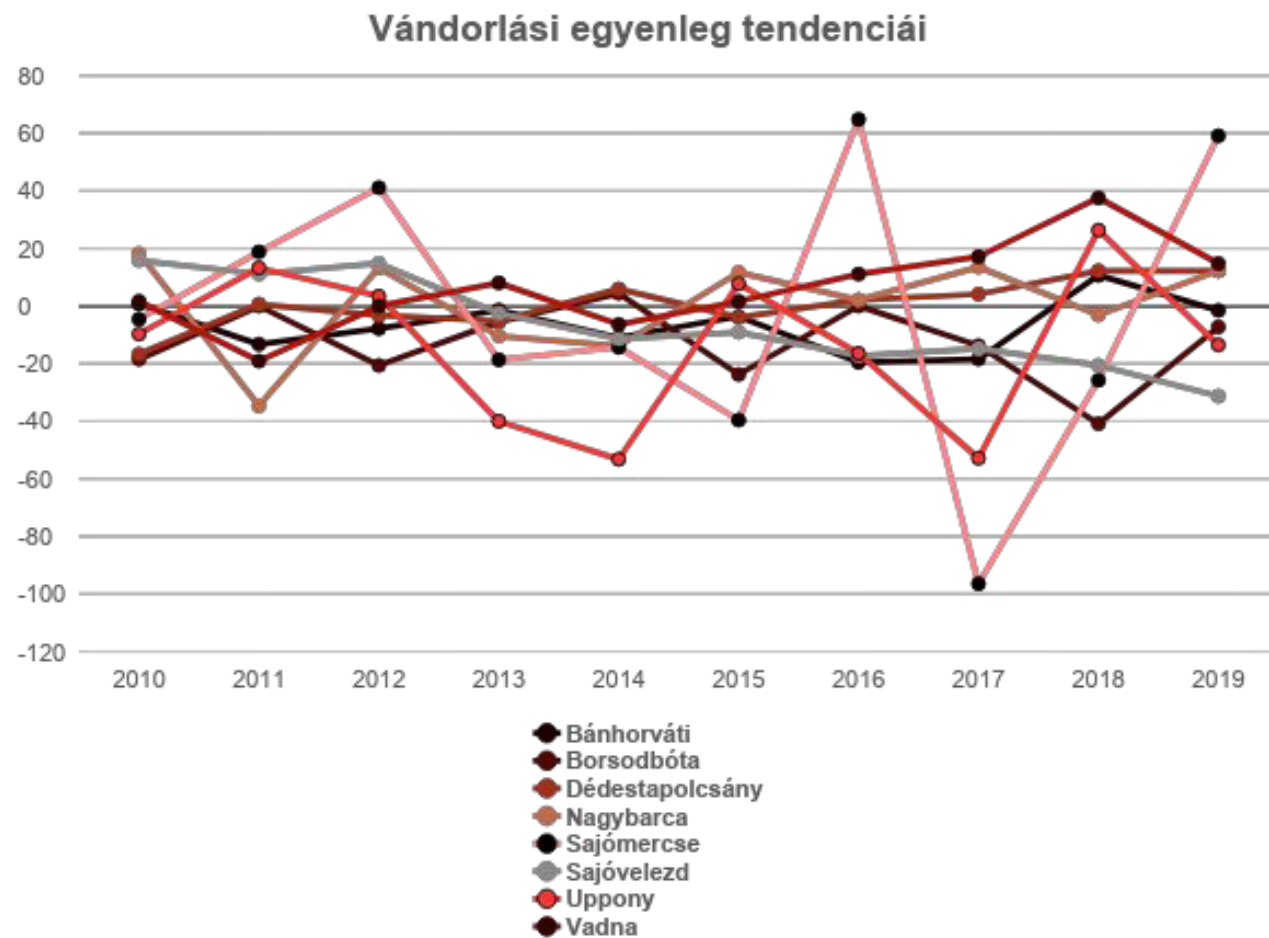
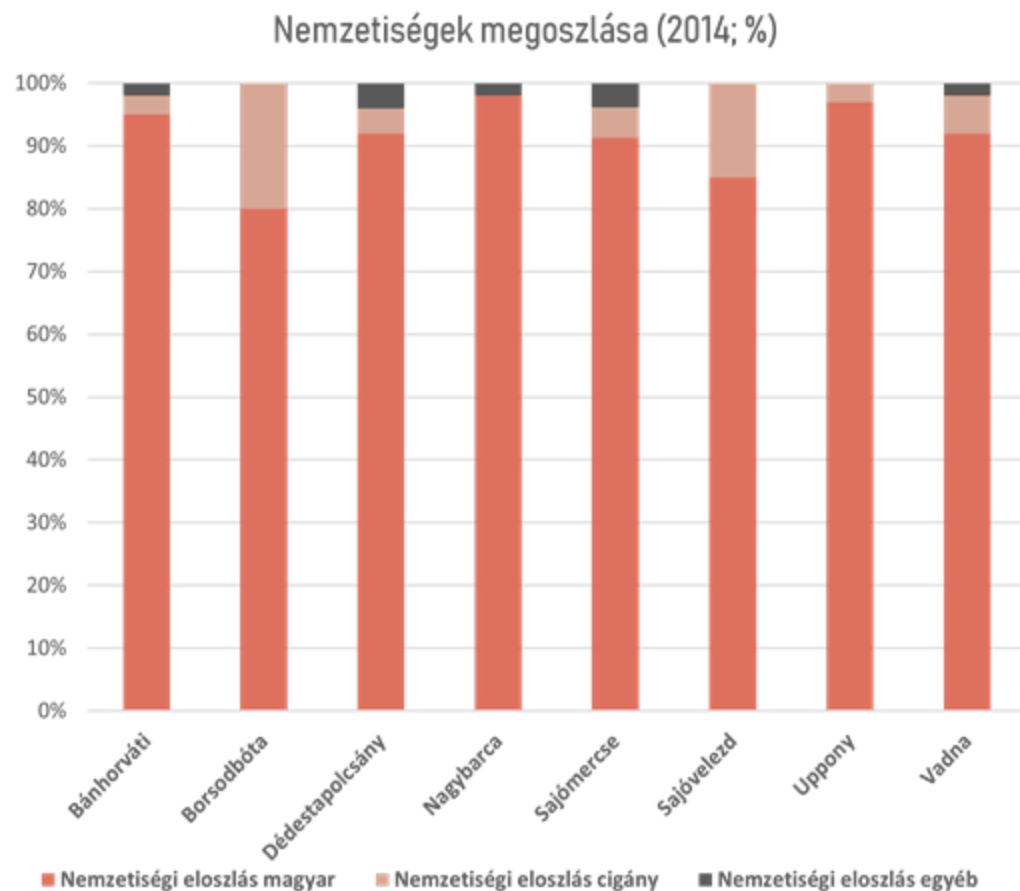
- Tájképvédelmi terület övezete
- Vízminőség-védelmi terület övezete
- Földtani veszélyforrás területe által érintett települések
- Kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete
- Jó termőhelyi adottságú szántók övezete
- Kiemelt jelentőségű gazdasági övezettel érintett település

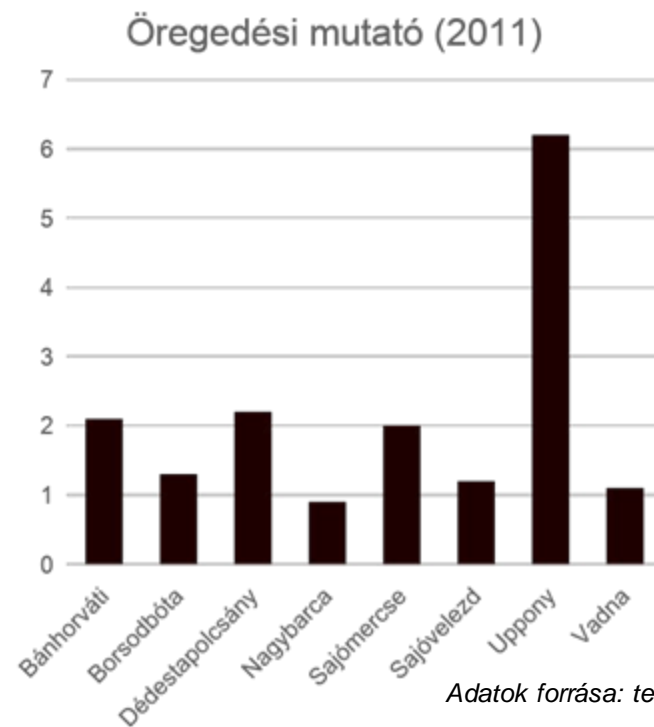
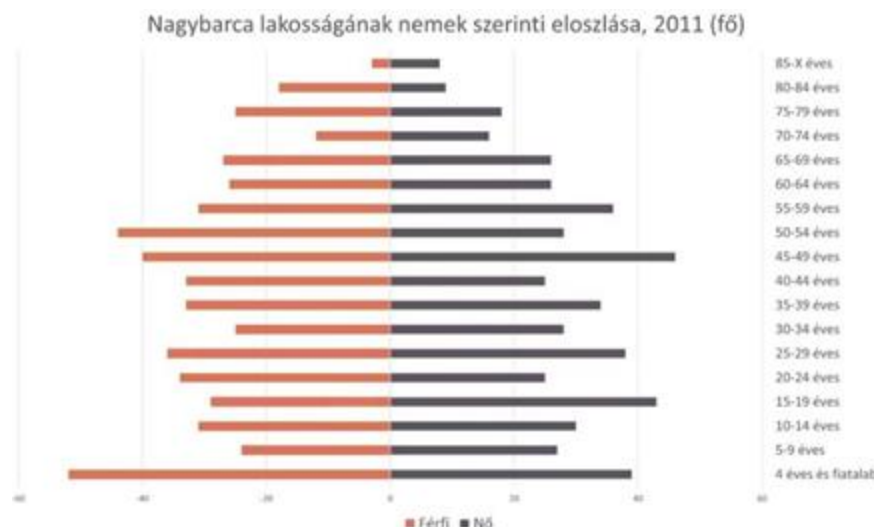
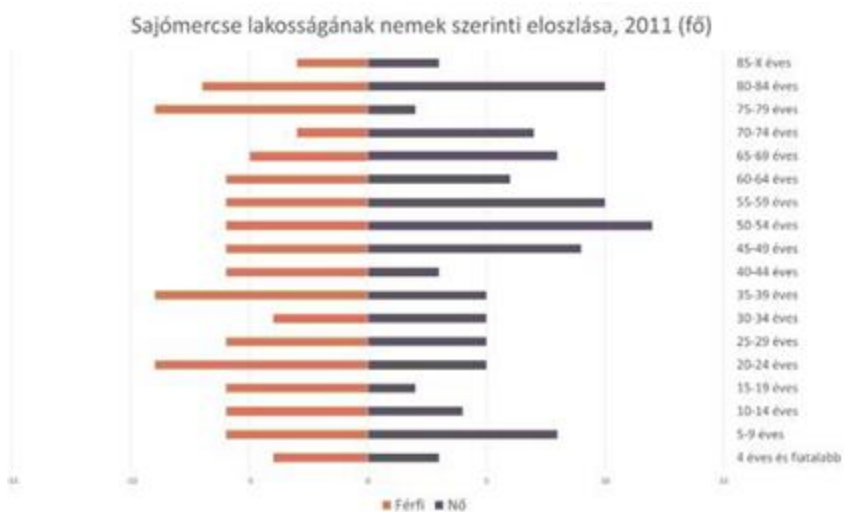
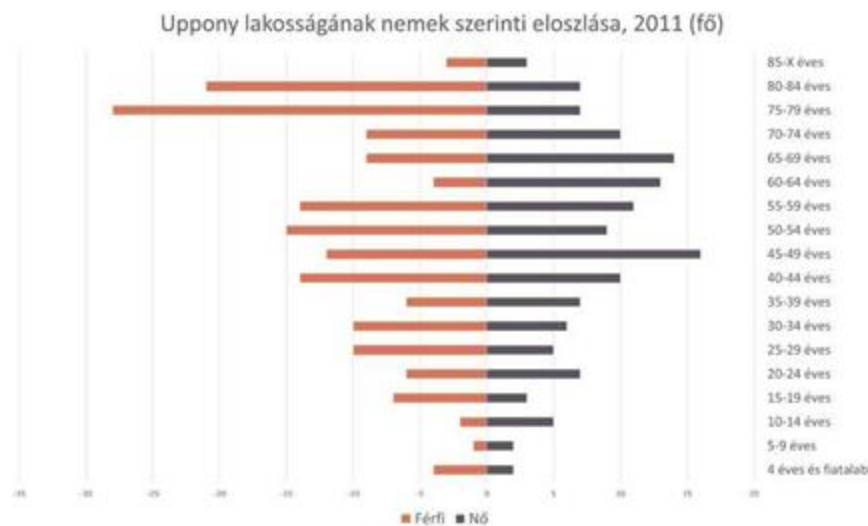
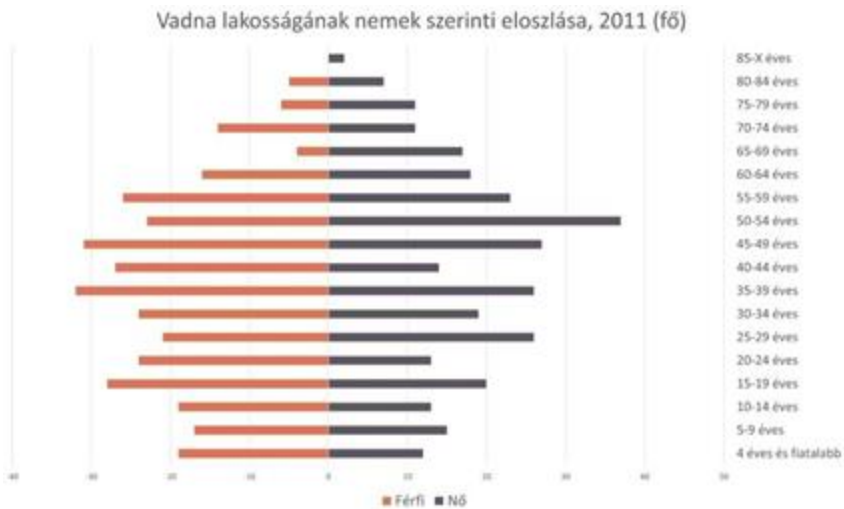
Forrás: Borsod-Abaúj-Zemplén megye rendezési terve

Demográfiai folyamatok, nemzetiségek (korszerkezet, természetes szaporodás, vándorlási folyamatok)

- A cigányság Borsodbótán és Sajóvelezden jelenik meg a legnagyobb arányban
- Vadnán és Bánhorvátin növekvő a vándorlási egyenleg, a többi településen csökkenő

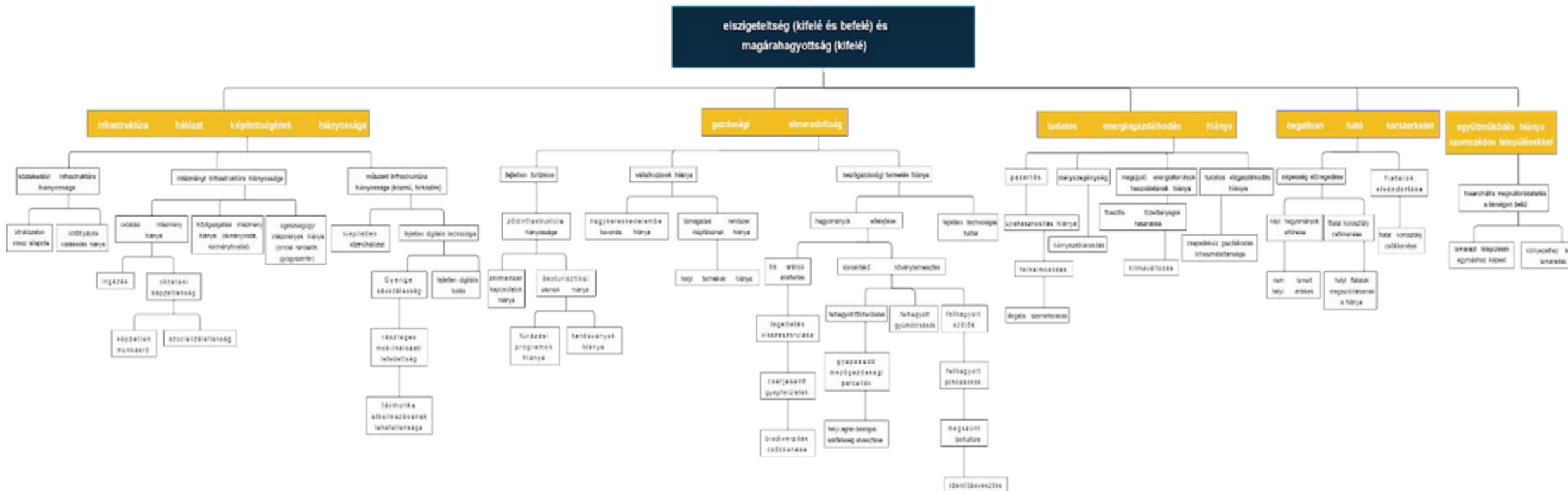

Demográfiai folyamatok, nemzetiségek (korszerkezet, természetes szaporodás, vándorlási folyamatok)

- A települések többségére az **urna**, illetve a **harang** korfa jellemző – **öregedő népesség**
- **Nagybarca** településén **sok fiatal**
- **Öregedési mutató Upponyban kiugróan magas**, Nagybarcán és Vadnán a legalacsonyabbak az értékek

Térségi problémamafa

Térségi problémamafa

elszigeteltség (kifelé és befelé) és magárahagyottság (kifelé)

infrastruktúra hálózat kiépítettségének hiányossága	gazdasági elmaradottság	tudatos energiagazdálkodás hiánya	negatívan ható korszerkezet	együttműködés hiánya szomszédos településekkel
<ul style="list-style-type: none"> • közlekedési infrastruktúra fejletlensége • intézményi infrastruktúra nem megfelelő kiépítettsége • műszaki infrastruktúra rossz állapota 	<ul style="list-style-type: none"> • fejletlen turizmus • vállalkozások alacsony száma • mezőgazdasági termelés visszaszorulása 	<ul style="list-style-type: none"> • energiapazarló életmód <ul style="list-style-type: none"> • mélyszegénység • tudatos vízgazdálkodás hiánya • megújuló energiaforrások használatának alacsony aránya 	<ul style="list-style-type: none"> • népesség elöregedése <ul style="list-style-type: none"> • fiatalok elvándorlása • fiatal korosztály csökkenése <ul style="list-style-type: none"> • népi hagyományok eltűnése 	<ul style="list-style-type: none"> • hierarchia belső megkülönböztetés a térségen belül <ul style="list-style-type: none"> • lemeradt települések egymáshoz képest • környezethez képest lemaradás

A területfejlesztés intézményrendszere (szervezet, működés, együttműködés)

- A területfejlesztési forrásokat döntően az **Európai Unió kohéziós politikájában** megfogalmazott célok határozzák meg, források elnyerése központi intézményrendszeren keresztül
- Célkitűzések 2021-2027: **intelligensebb, zöldebb, karbonmentes Európa, jobban összekapcsolódó szociálisabb a polgáraihoz közelebb álló Európa**
- A térségben működő **vidékfejlesztési szervezetek**
 - Bükk - Térségi Leader Egyesület - Dédestapolcsány
 - Borsod-Torna-Gömör Egyesület – Vadna, Bánhorváti, Nagybarca
 - Észak-Borsodi Leader Unió Helyi Közösség Egyesület - Sajómercse, Uppony, Borsodbóta, Sajóvelezd

A területfejlesztés hatékonysága, forrásrendszere

A 2021–2027-es időszakban célkitűzés : intelligensebb, zöldebb, karbonmentes Európa, jobban összekapcsolódó szociálisabb a polgáraihoz közelebb álló Európa

Hazai támogatások

- Magyar Falu Program
- Felzárkózó Települések

Európai Unió támogatások

- Új Magyarország Fejlesztési Terv

Széchenyi 2020

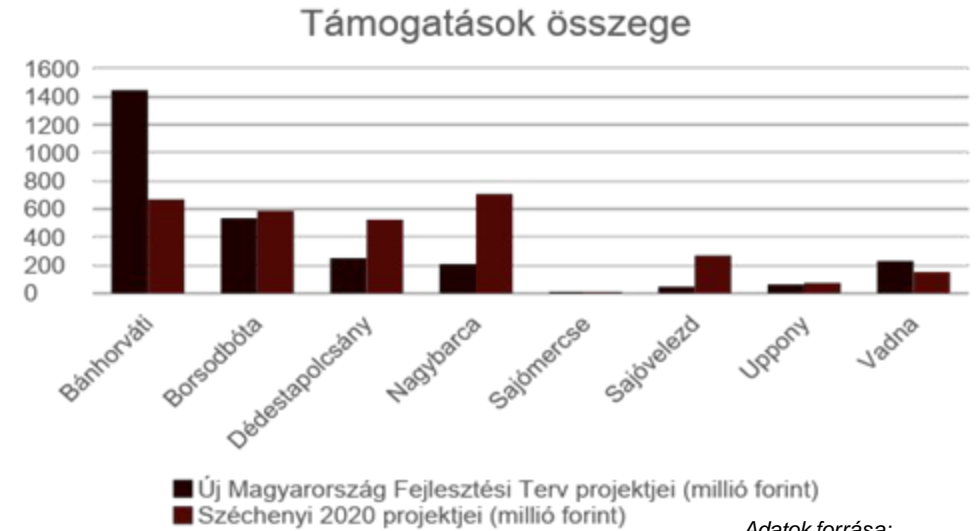
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
- Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Operatív Program
- Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program
- Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
- Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program

Széchenyi Terv Plusz 2021-27

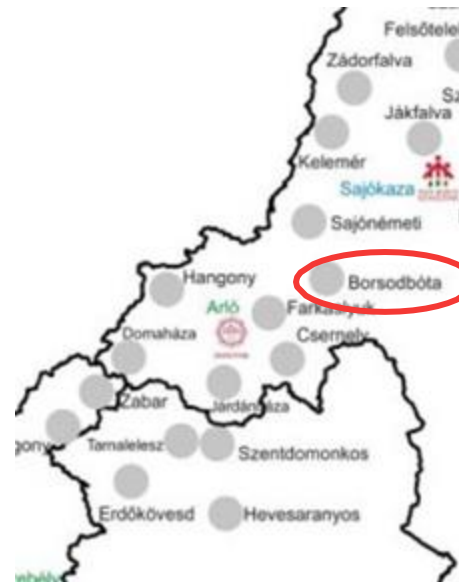
- Digitális Megújulás Operatív Program Plusz
- Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz
- Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz
- Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz
- Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz

Határon átnyúló

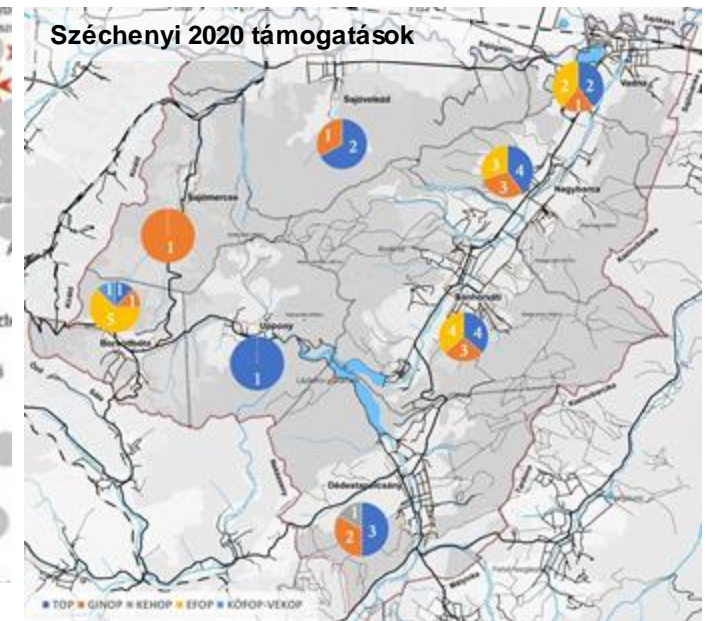
- INTERREG V-A Szlovákia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program

Adatok forrása:
teir.hu

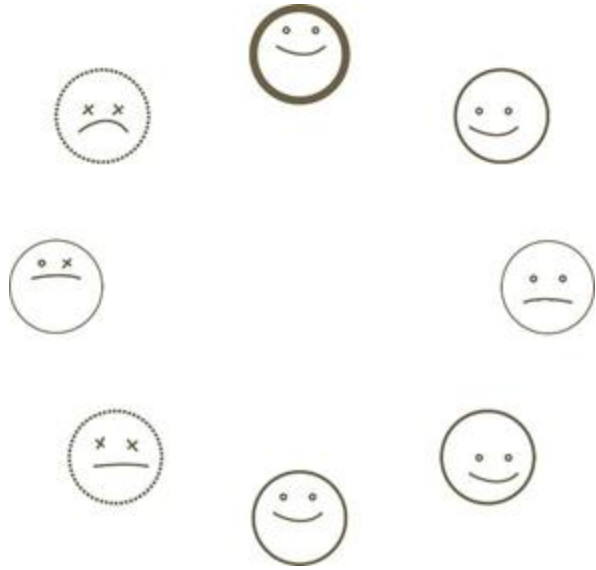

Forrás: fete.hu

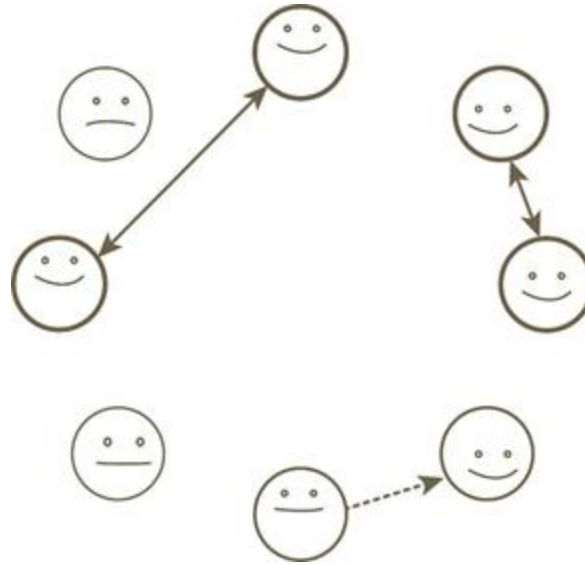
Forrás: palyazat.gov.hu

Forgatókönyvek - SMART fókusz

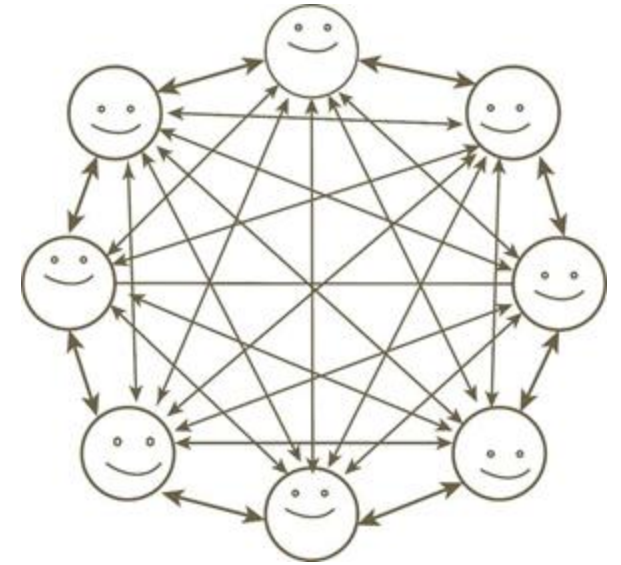
Pesszimista - "Út a nyomorba"

- helyi identitás megszűnése, helyhez való kötődés elvesz
- épített értékek romlása, elpusztulása,
- cigányság probléma felerősödése
- erőteljes elvándorlás, előregedés
- aluliskolázottság, szakemberhiány + munkanélküliség
- egyre kisebb esély az összefogásra

Realista - "Bizonytalan bizonyosság"

egyes települések tudatossága értékekről közös összefogás részlegesen települések maguk módján próbálnak érvényesülni
helyi gazdálkodások száma csökken társadalmi és gazdasági különbség növekedése
összefogás valószínűségének csökkenése

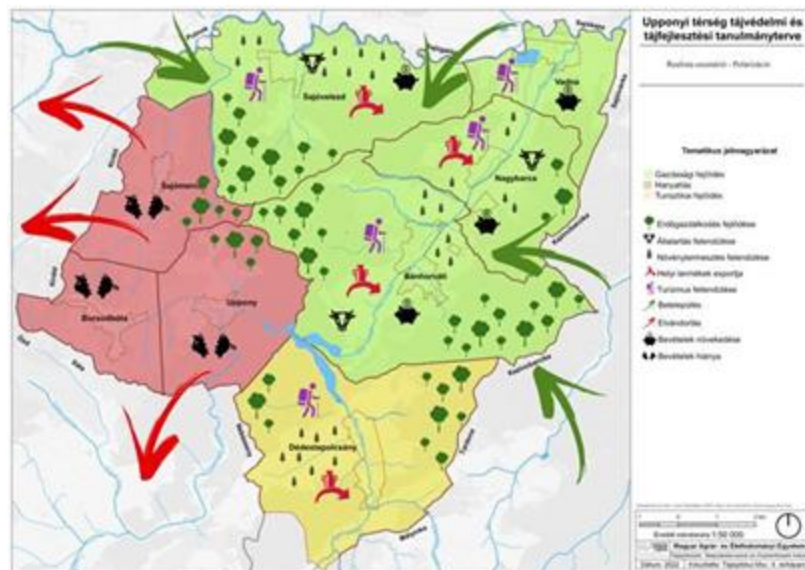
Optimista - "Közös siker"

nyolc település összefog

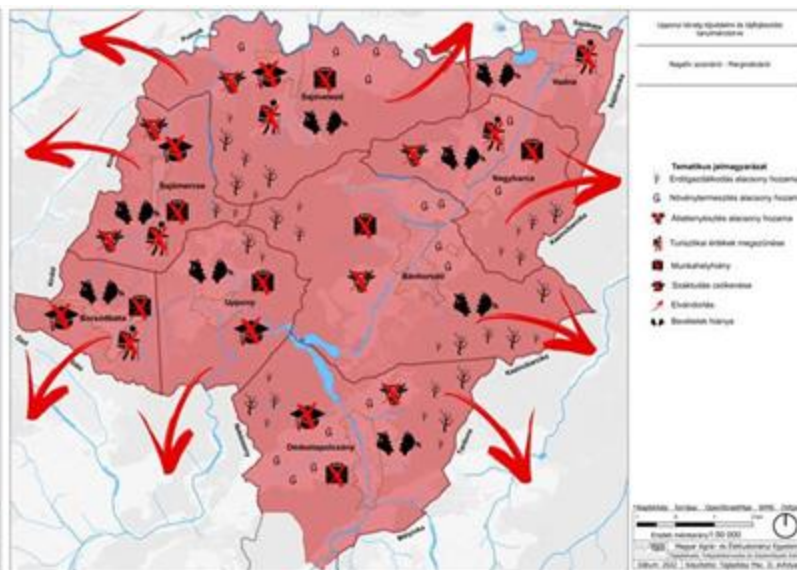
- *Natúrpark létrehozása*
- *megosztott feladat- és szerep körök - saját erőforrásra koncentráltan*
- *attrakciók egymásra épülése*
- *Közös pályázatok*
- *Növekvő népesség*

Forgatókönyvek - gazdasági fókusz

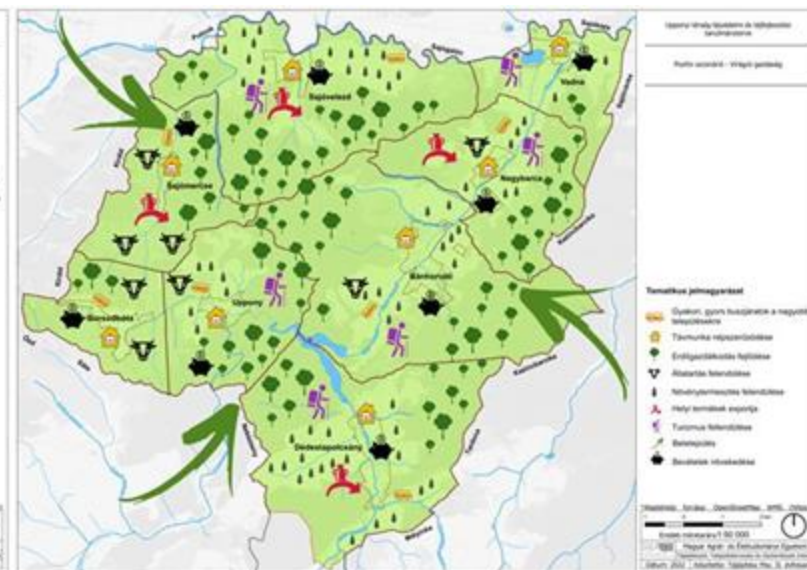
Realista scenárió- Polarizáció

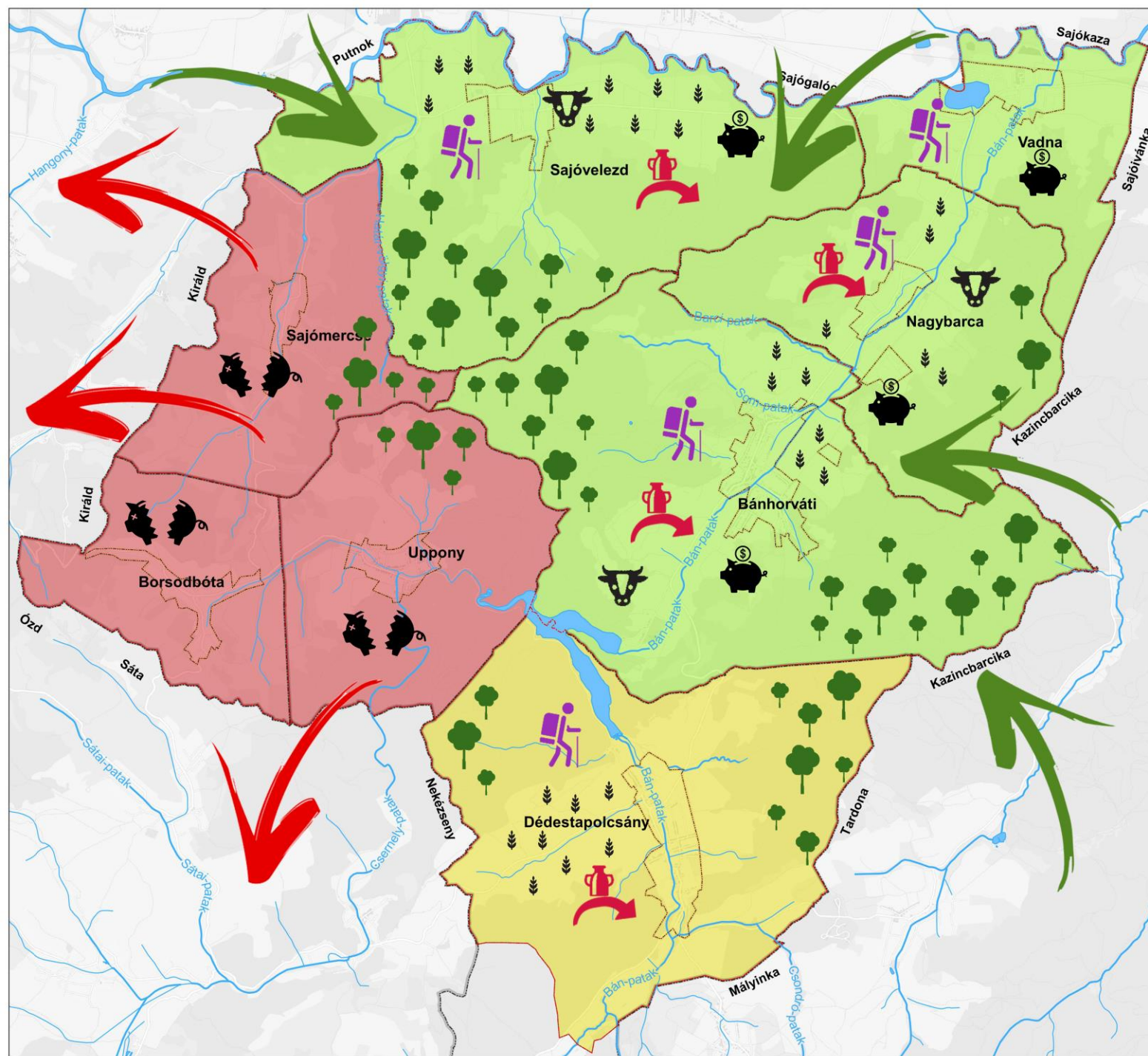

Negatív scenárió- marginalizáció

Pozitív scenárió- Virágzó gazdaság

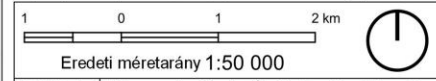
Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

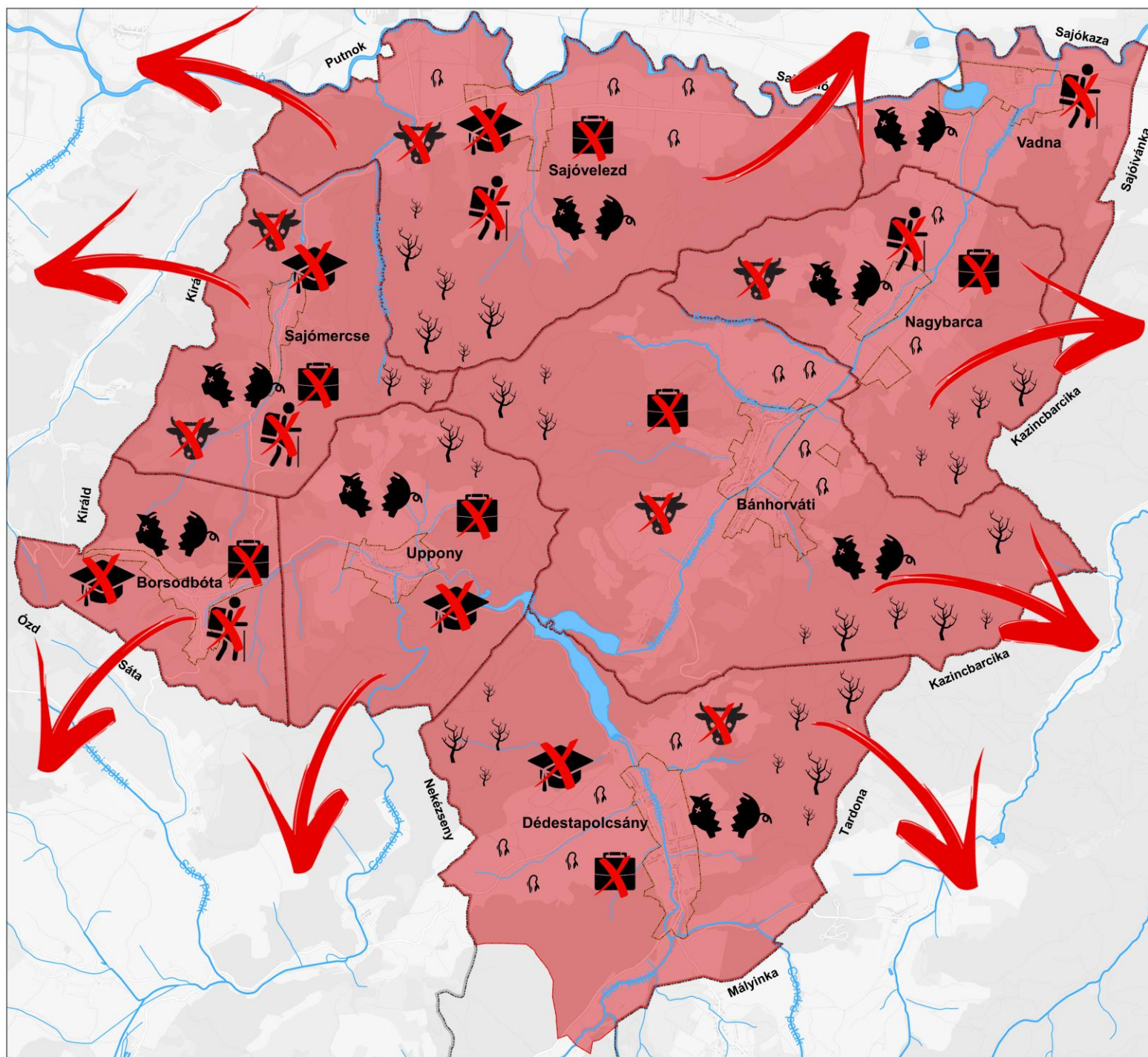
Realista szcenárió - Polarizáció

Tematikus jelmagyarázat

- Gazdasági fejlődés
- Hanyatlás
- Turisztikai fejlődés
- 🌳 Erdőgazdálkodás fejlődése
- 🐄 Állattartás felendülése
- 🌾 Növénytermesztés felendülése
- 👉 Helyi termékek exportja
- 🚶 Turizmus fellendülése
- ➡ Betelepülés
- ➡ Elvándorlás
- 💰 Bevételek növekedése
- 🚫 Bevételek hiánya

*Alaptérkép forrása: OpenStreetMap WMS (<https://ows.terrestris.de/osm-gray/service>)

Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

Negatív szcenárió - Marginalizáció

Tematikus jelmagyarázat

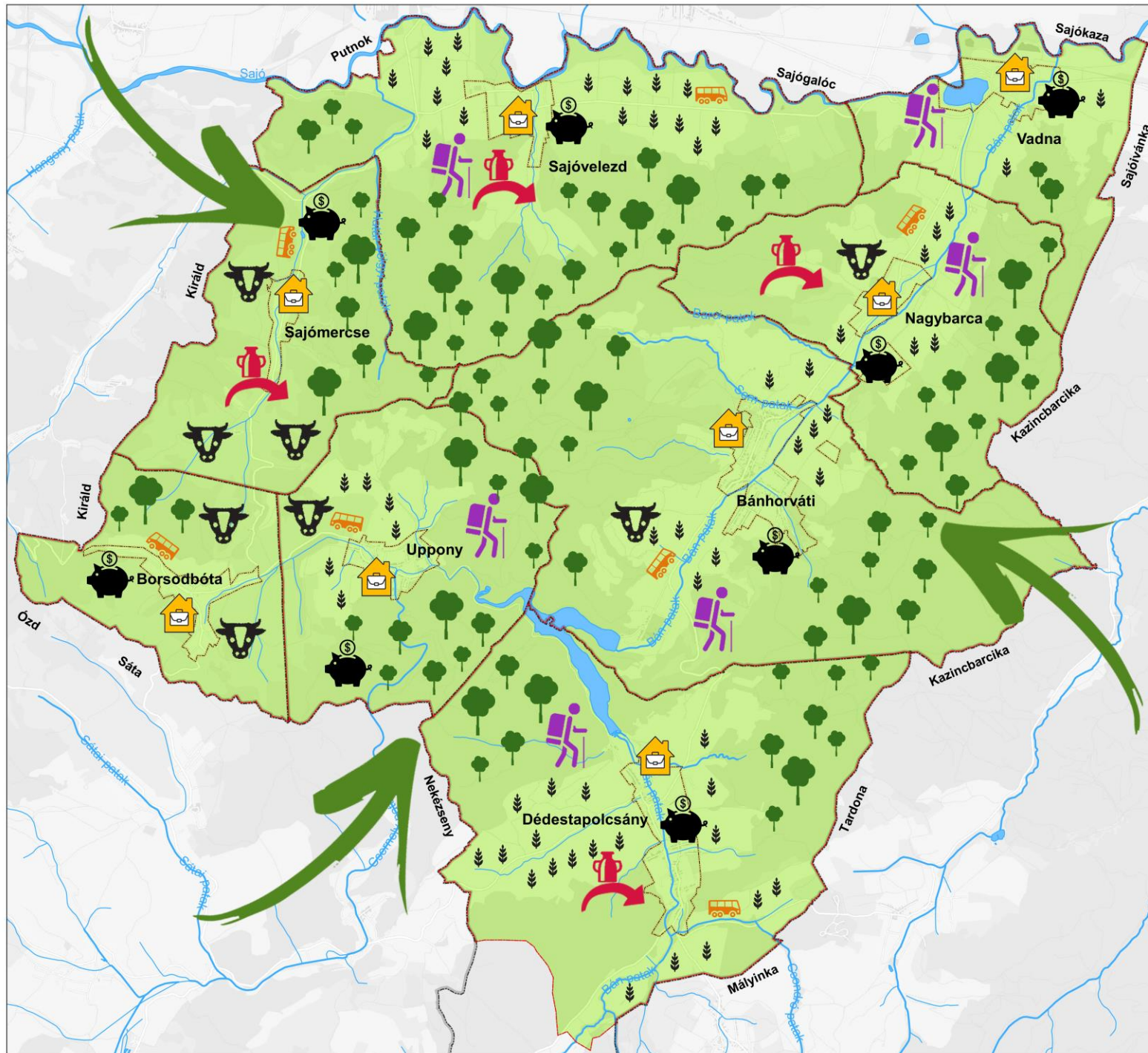
- Erdőgazdálkodás alacsony hozama
- Növénytermesztés alacsony hozama
- Állattenyésztés alacsony hozama
- Turisztikai értékek megszűnése
- Munkahelyhiány
- Szaktudás csökkenése
- Elvándorlás
- Bevételek hiánya

*Alaptérkép forrása: OpenStreetMap WMS (<https://>

1 0 1 2 km

Eredeti méretarány 1:50 000

	Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
<small>MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM</small>	Tájépítészeti, Településtervezési és Diszertészeti Intézet
Dátum: 2022	Készítette: Tájépítés Msc. II. évfolyam

Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

Pozitív szcenárió - Virágzó gazdaság

Tematikus jelmagyarázat

- Gyakori, gyors buszjáratok a nagyobb településekre
- Táv munka népszerűsödése
- Erdőgazdálkodás fejlődése
- Állattartás felendülése
- Növénytermesztés felendülése
- Helyi termékek exportja
- Turizmus felendülése
- Betelepülés
- Bevételek növekedése

*Alaptérkép forrása: OpenStreetMap WMS (<https://>)

Eredeti méretarány 1:50 000

MATE Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
 Tájépítészeti, Településtervezési és Diszkertészeti Intézet
 Dátum: 2022 | Készítette: Tájépítész Msc. II. évfolyam

Térségi együttműködést segítő és gátló tényezők

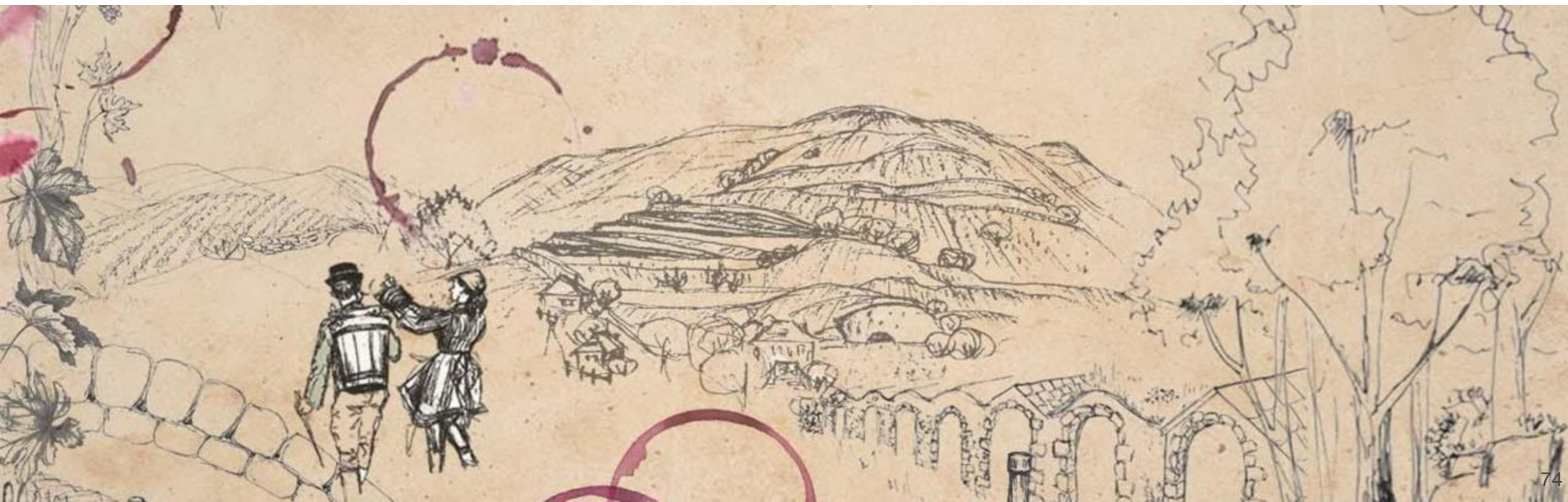
Segítő

- Lelkes, változtatni, **fejlődni akaró lakosság**
- **Mezőgazdaság** segítségével kilábalás a nehéz helyzetből - felismerés
- **Támogatások**
- **Képzések** - lehetőségek bemutatása
- **Egyesületek** jelenléte
- **Vezetőség pozitív gondolkodás**, tenni akarása
- Turisztikai **adottságok**, rendezvények
- Térségi marketing

Hátráltató

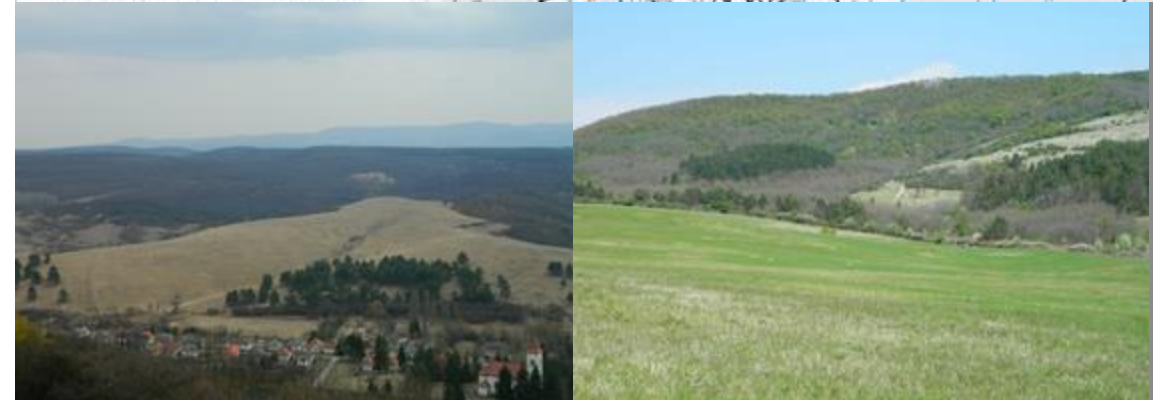
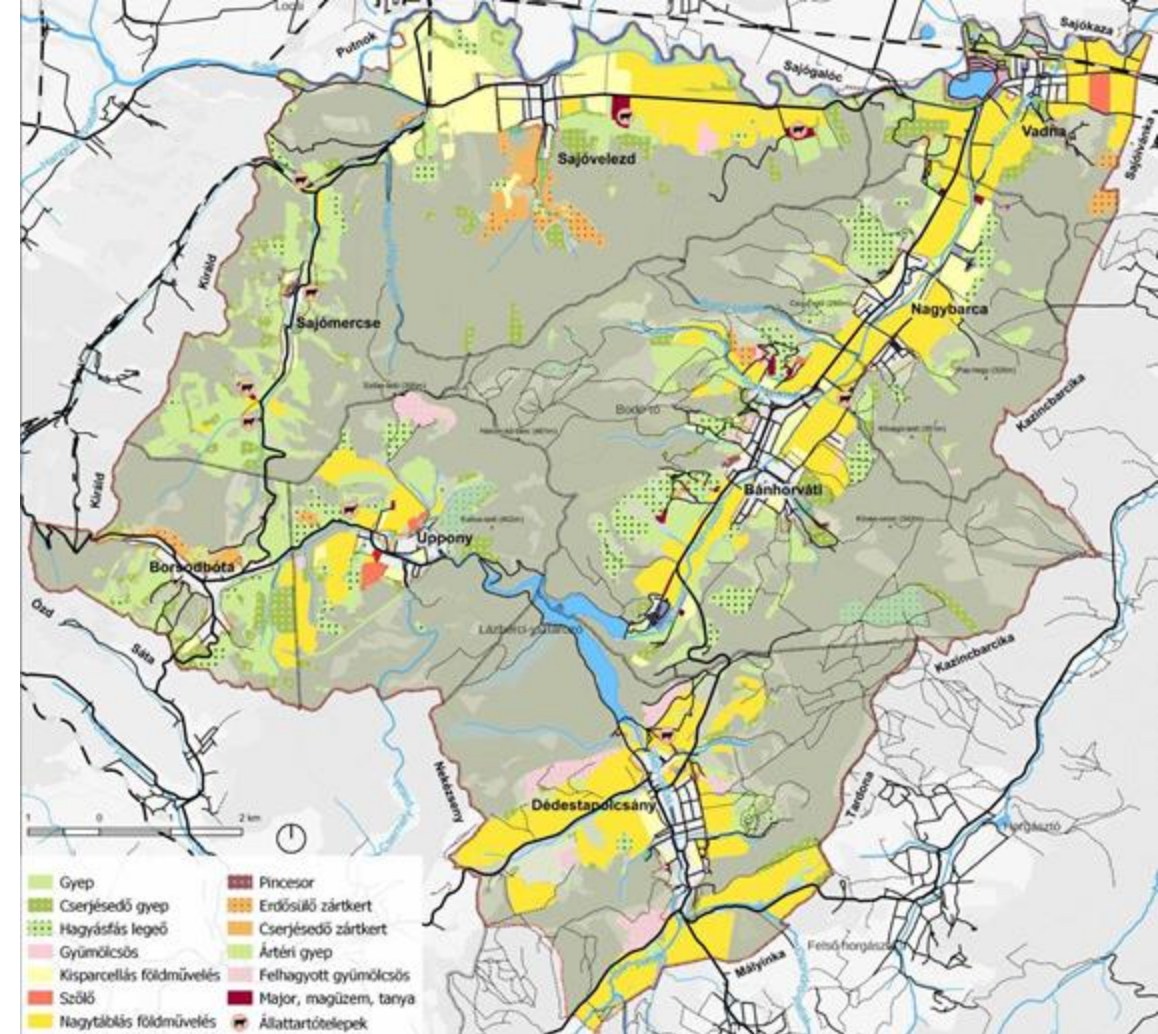
- **Települések** érdekeinek **ellentéte**
- Lakosság **eltérő életmódja** - a fiatalabbak környező városokban történő munkavállalása, a kertek felhagyása
- Adottságokból adódó lehetőségek és a kereslet eltérése
- **Közös cél hiánya**
- Elöregedő lakosság
- **Térségi elmaradottság**
- Domborzati adottságok - **települések elválasztása**

VIDÉKFEJLESZTÉS

Külterülethasználat típusai, jellemzői

- **Mozaikos tájhasználat**
- **Erdők** túlsúlyban
- Domborzati adottságok a **gyepgazdálkodásnak** kedveznek
- Egykori jelentős **szőlőterületek és gyümölcsösök felhagyása** - cserjésedés
- **Allattartás, legeltetés visszaszorulása** - cserjésedő gyep
- **állattartás:**
 - méhészet, apró jószágok (nyúl, baromfi), hízómarha - megélhetés
 - juh, kistestű ló, szamár - kedvtelés
- **Települések peremterületeinél szántóterületek** - síkabb, Sajó környéki területeken monokultúra veszélye
- **Gyep**ek kaszálása
- **Legintenzívebben** használt területek a **szántók**

Jelenlegi agrárkörnyezet- és kertgazdálkodási gyakorlat bemutatása

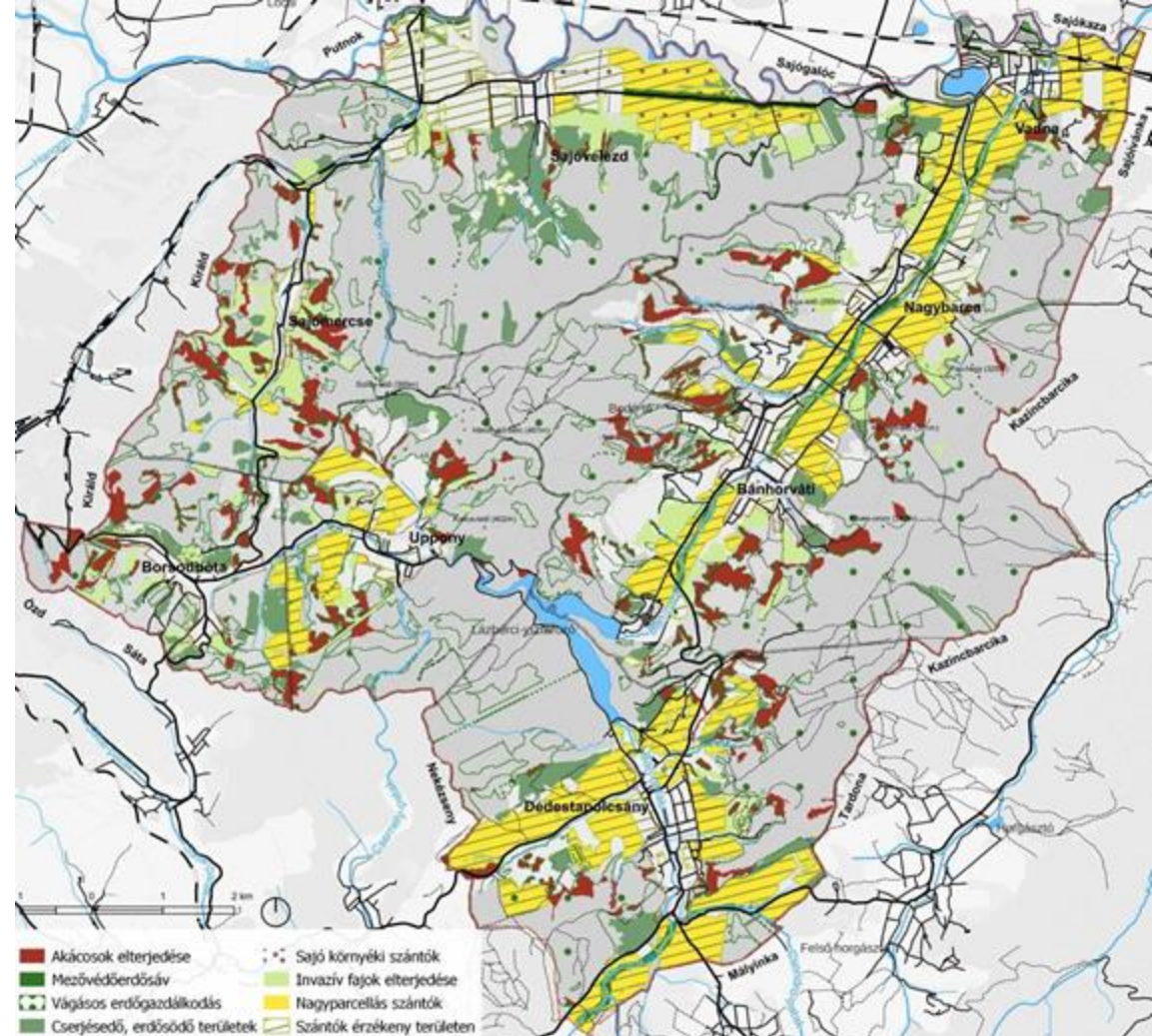
• Háztájak

- Jellemző: szűk keresztmetszetű, **nadrágszíjparcella**, hosszanti “felosztás”
- **szőlő:**
 - korábban legelterjedtebb **Noah**
 - **lejtésiránnyal merőleges ültetvény** pincéktől távol is és közel is
 - borkészítésre **ma már veszik a szőlőt**
- **gyümölcs:**
 - **cseresznye, szilva, alma**, (dió)
 - gyakori felhasználás: **lekvárfőzés, savanyú bor és pálinka** készítés
 - klímaváltozás hatásai érződnek: **3-5 évente van termés**
- **zöldeges kiskertek**
- jelentős mennyiségű a **mezőgazdasági művelésre nem használt terület**

Főbb belterületet és külterületet érintő, vagy területek használatából eredő környezeti konfliktusok

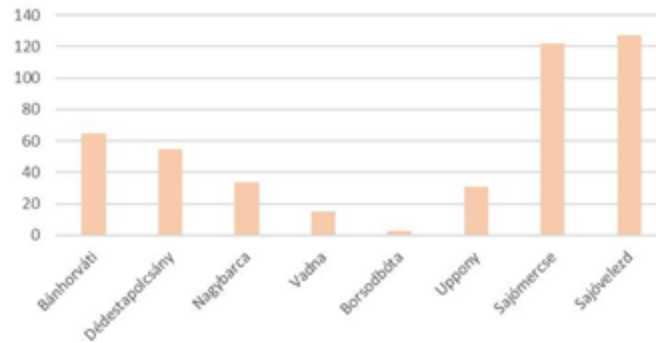
- Belterületen és külterületen
 - **invazív fajok** - fehér akácot (*Robinia pseudoacacia*)
 - kanadai aranyvesszőt (*Solidago canadensis*)
 - pozitív hatás: méhészet
 - környezeti konfliktus - erdőirtás gyümölcstermesztés céljából, ma félszáraz irtásrétek
 - **nagyvadállomány növekedés** - vadkárokozás
 - **helytelen tájhasználat** - védett területeken is!
 - **terület felhagyások** - becserjésedés, beerdősülés
 - **környezetkárosítás, felszín alatti vizek veszélyeztetése**
 - **ingázás, előregedés**
 - **tulajdonviszonyok rendezetlensége**
- Külterületen
 - **helytelen gazdálkodási mód**: szántási irány-> erózióveszély
 - **mezővédő erdősáv hiánya**
 - **Sajó környéki szántóterületek**
 - **nagyparcellás szántóterületek**
 - **avarégetés, gypégetés**

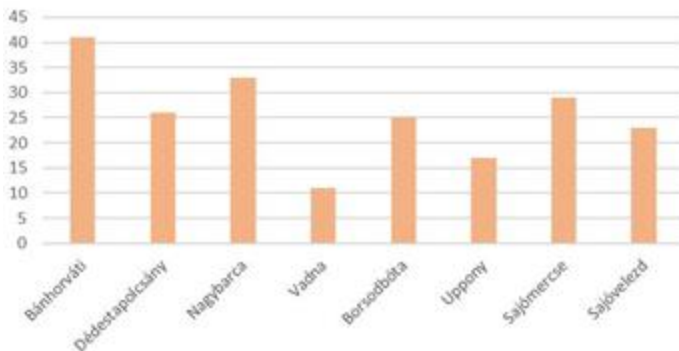
A településeken jelenlévő gazdálkodói egységek bemutatása

- A **gazdaságok száma** Vadnán és Upponyban a legalacsonyabb
- **Bánhorváti és Nagybarca** településén a legmagasabb
- **Borsodbótán a legalacsonyabb a mezőgazdaság használatában lévő földterület**, Sajóvelezd, Sajómercse és Bánhorváti településén a legmagasabb
- **Állategységek tekintetében Sajómercse és Sajóvelezd kiemelkedik** a többi település közül
- **Borsodbótán és Vadnán a legkevesebb állat található**

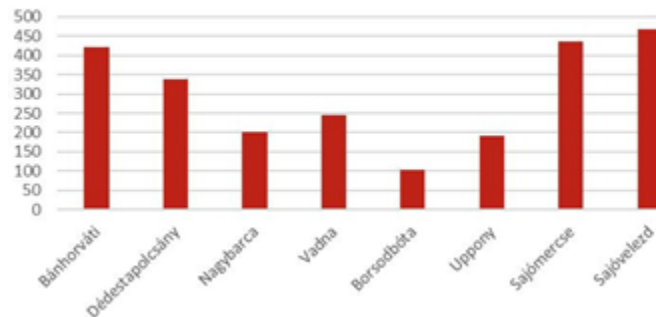
Állategység településenként (2020)

Gazdaságok száma (2020)

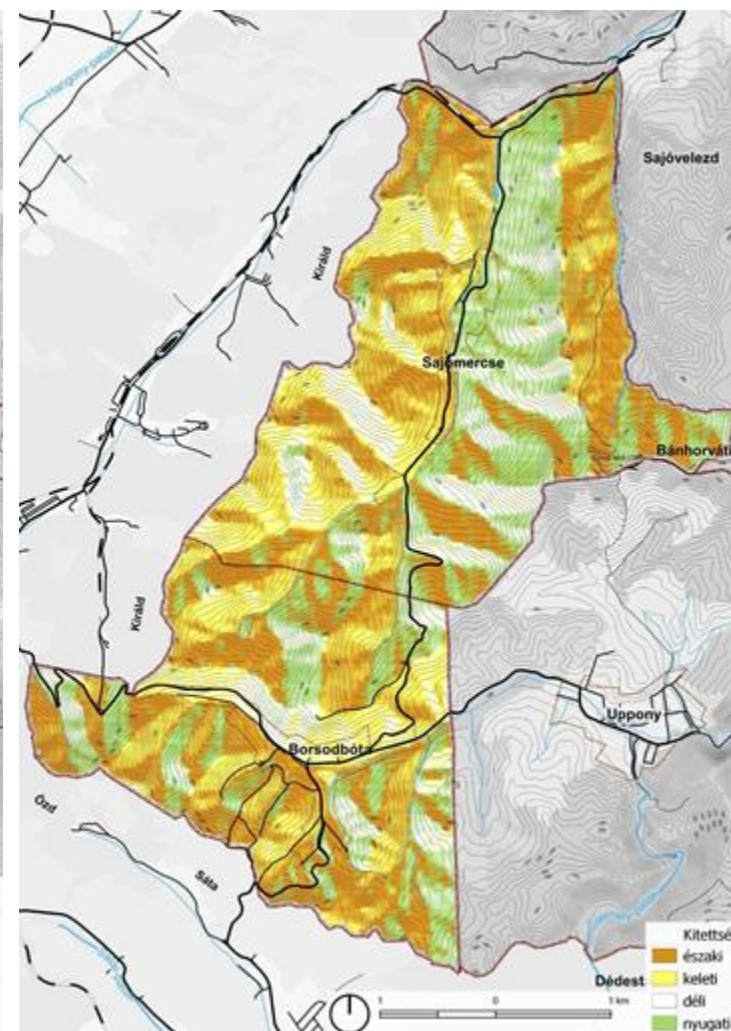
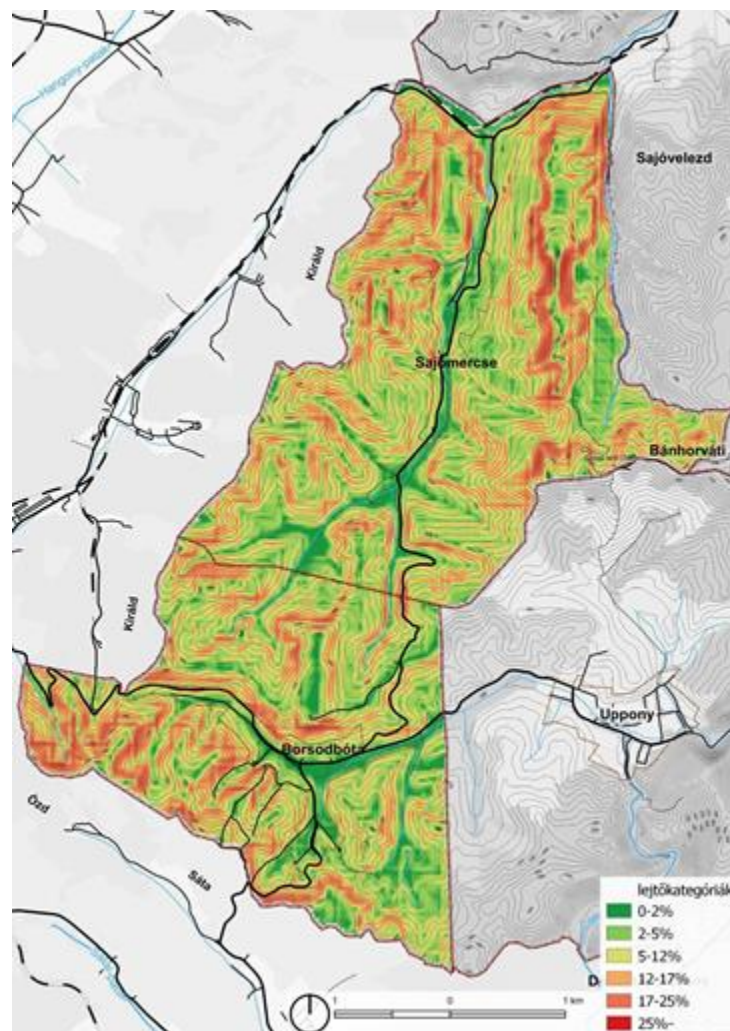
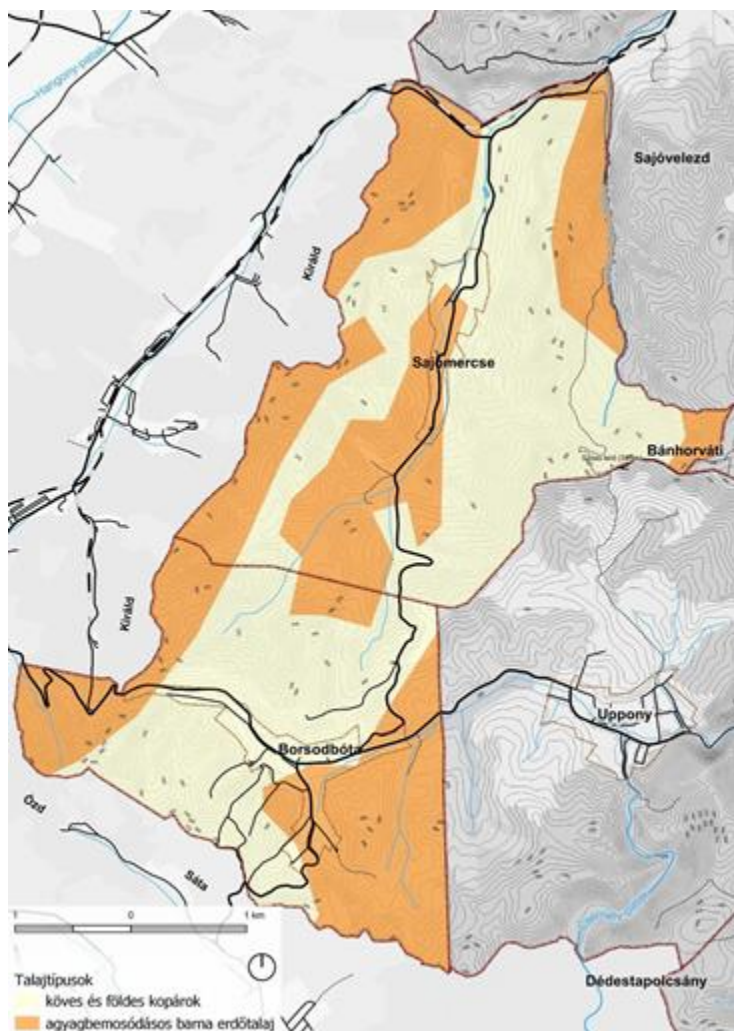
Gazdaságok használatában lévő földterület (2020; ha)

Vadna	Sajóvelezd
<ul style="list-style-type: none"> • Csakazértis Vadnai Bor- és Ökogazdaság: borászat, helyi termék előállítása • Vadna Park • BT Nylonplast kft. • Levendula virágoskert • Heni Vendégház 	Sáránszki gazdaság
Bánhorváti	Nagybarca
32-en foglalkoznak mezőgazdasággal	27-en foglalkoznak mezőgazdasággal
Uppony	Dédestapolcsány
10-en foglalkoznak mezőgazdasággal	25-en foglalkoznak mezőgazdasággal
Sajómercse	Borsodbóta
<ul style="list-style-type: none"> • MachoMercse kft - szarvasmarha tenyésztés • Ádám László gazdasága (100 juh) • Szavalenszky Dániel méhtenyésztő • 29 gazdaság (2020-as adat), leginkább egyéni vállalkozók • 4-5 őstermelő 	<ul style="list-style-type: none"> • gazdasági állattartás nincs • Borsodbótai Romajó Egyesület • 25 gazdaság (2020-as adat), leginkább egyéni vállalkozók • gazdaságok területe növekszik - birtokok felvásárlása

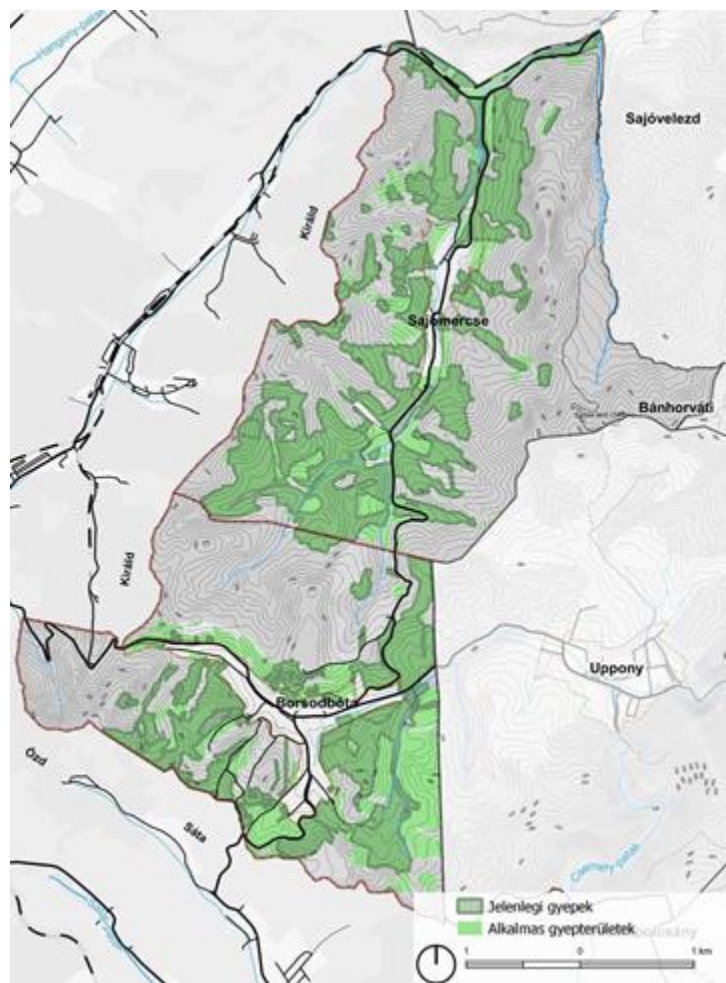
Agrárkörnyezeti adottságok értékelése Sajómercse és Borsodbóta mintaterületen

A talajtípusokat, a lejtőkategóriákat, a kiettséget, a beépített területeket és a védettségeket figyelembe véve a következő dián látható lehetséges területhasználatok alakultak ki, egyes mezőgazdasági terület típusokat figyelembe véve:

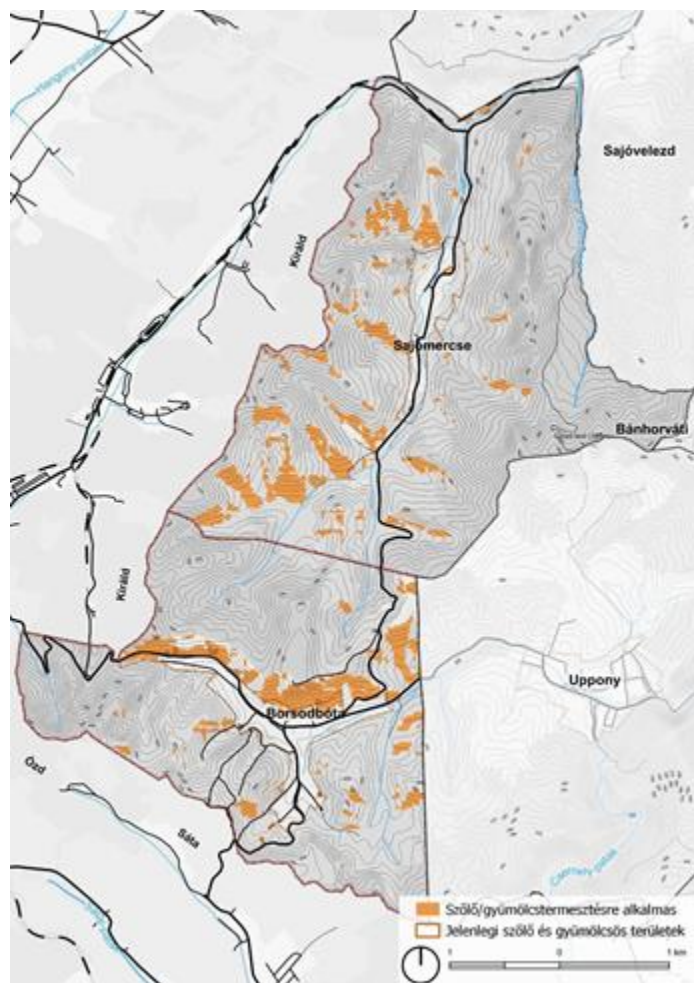

Agrárkörnyezeti adottságok értékelése Sajómercse és Borsodbóta mintaterületen

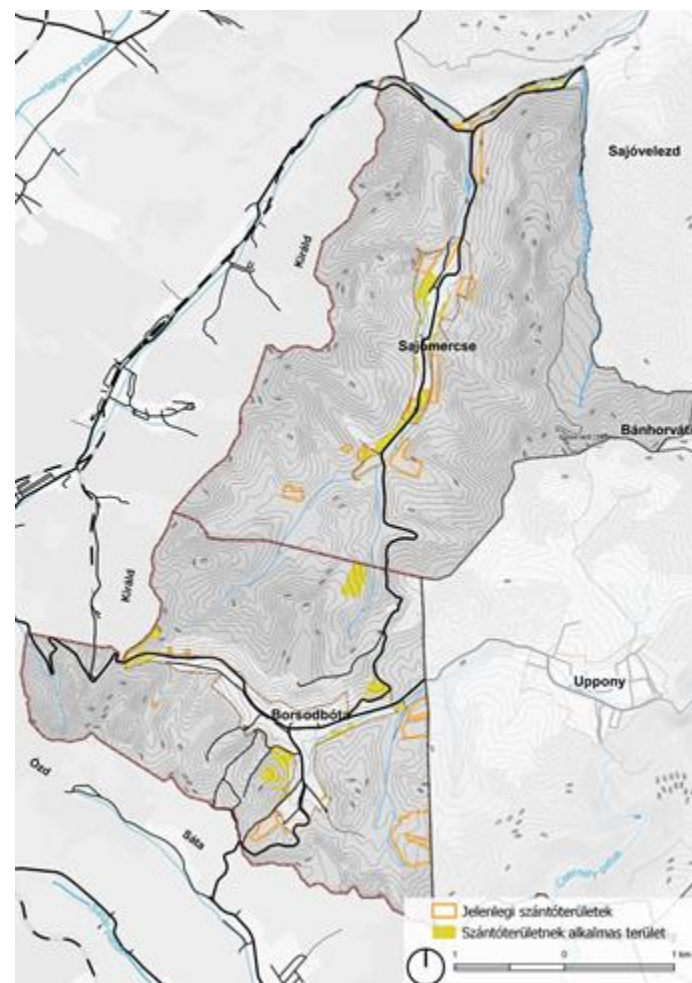
Gyepgazdálkodásra alkalmas területek: 25% alatti, jelenleg nem erdő, nem beépített

Gyümölcsstermesztésre alkalmas területek: déli kitétség, nem védett terület, nem beépített, jelenleg nem erdő

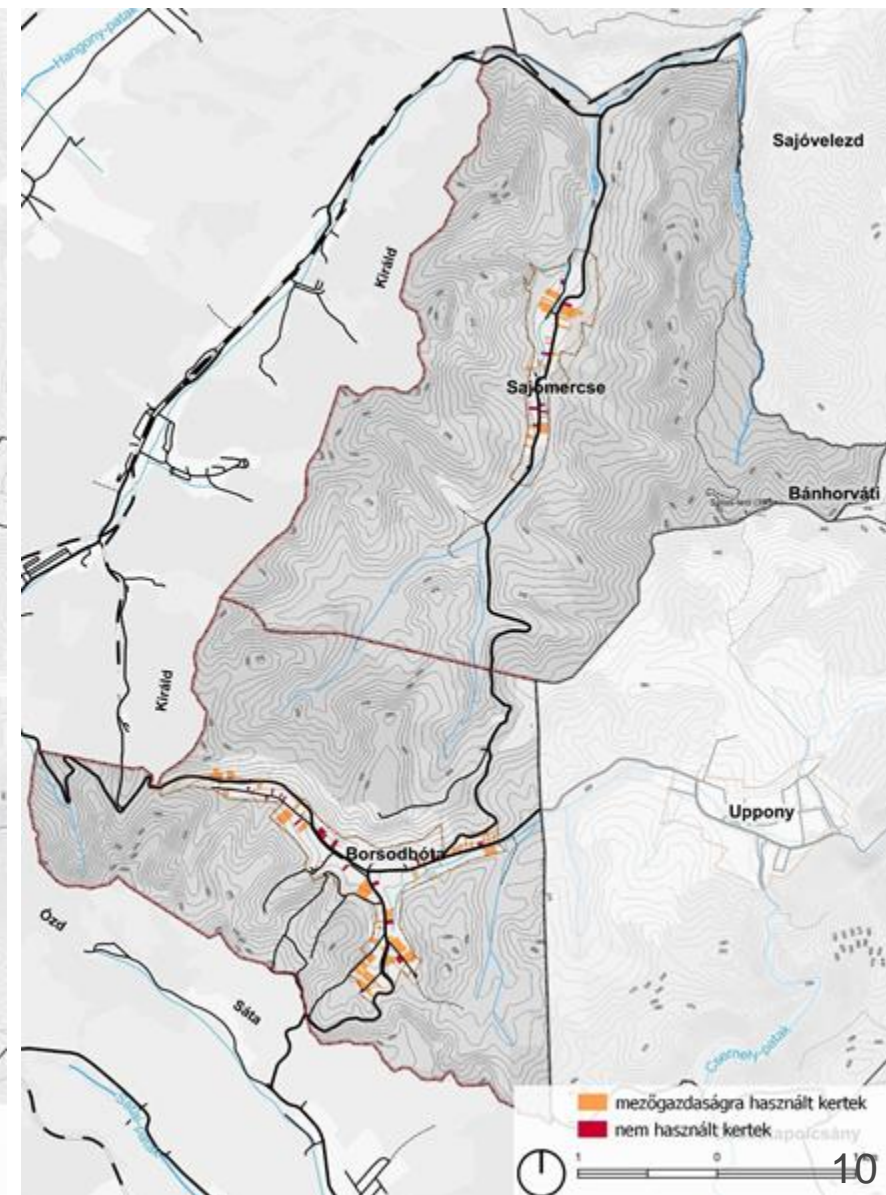
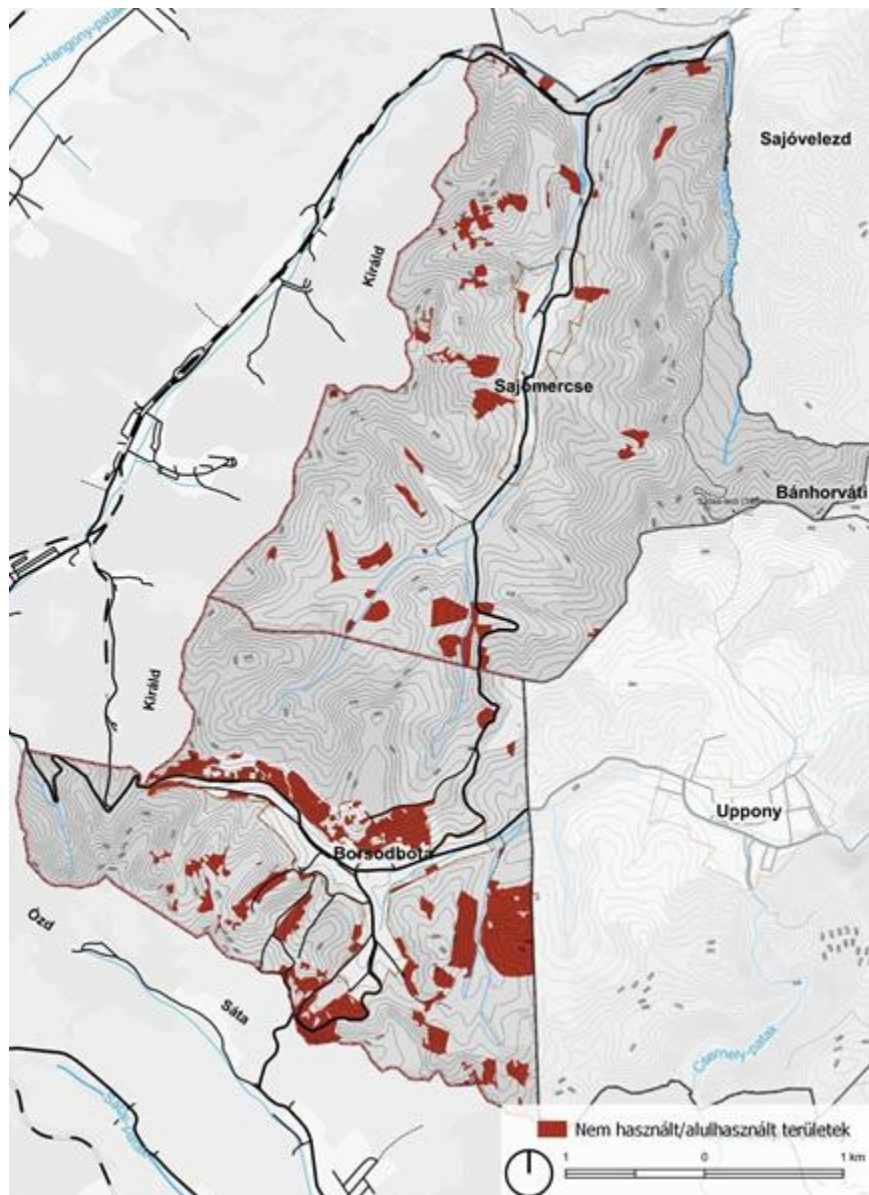
Szántóföldi művelésre alkalmas területek: 12% alatti, nem védett terület, nem beépített, jelenleg nem erdő

Külterületi és belterületi használatok értékelése Sajómercse és Borsodbóta mintaterületen

Nem használt/alulhasznált területek

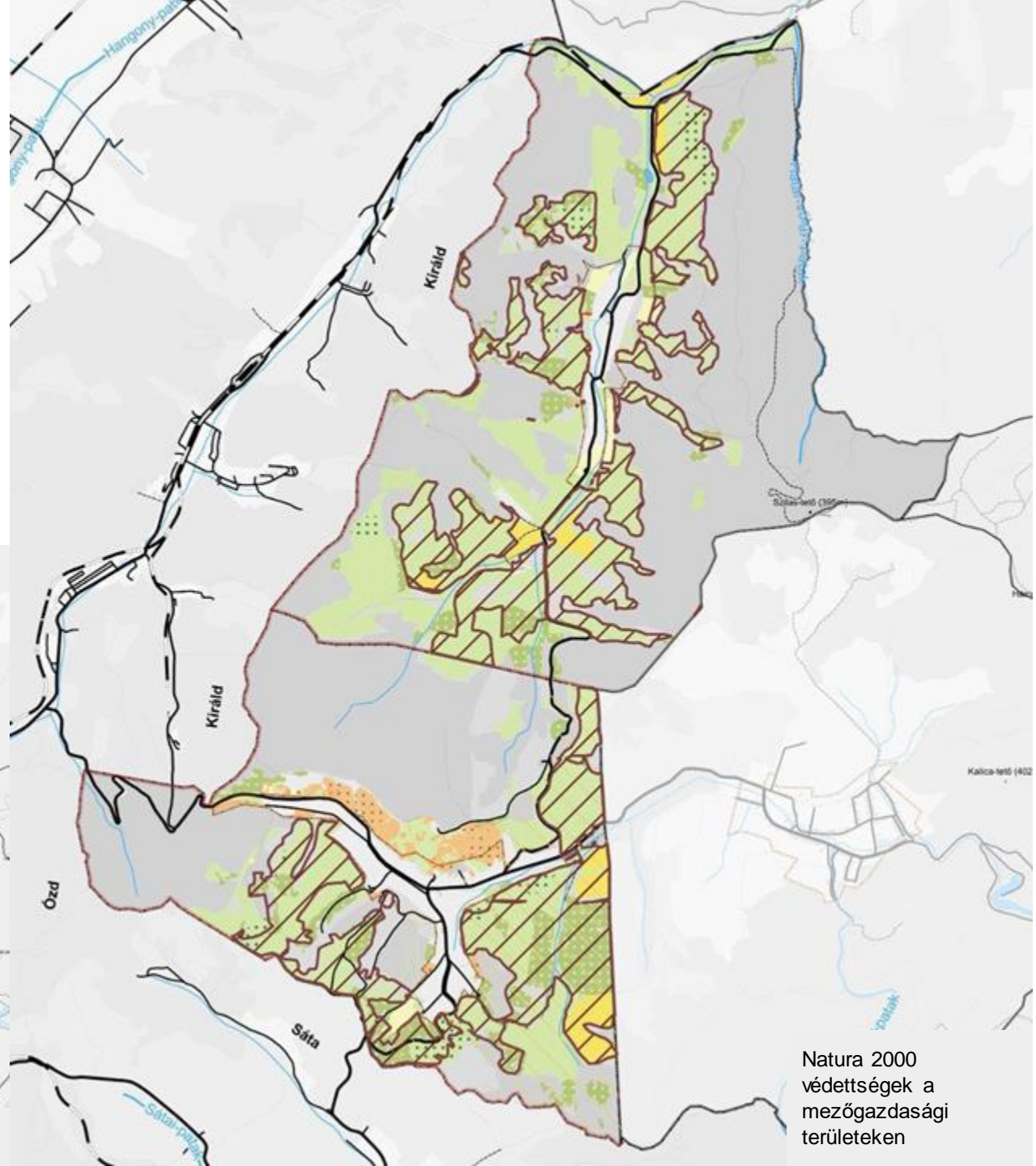
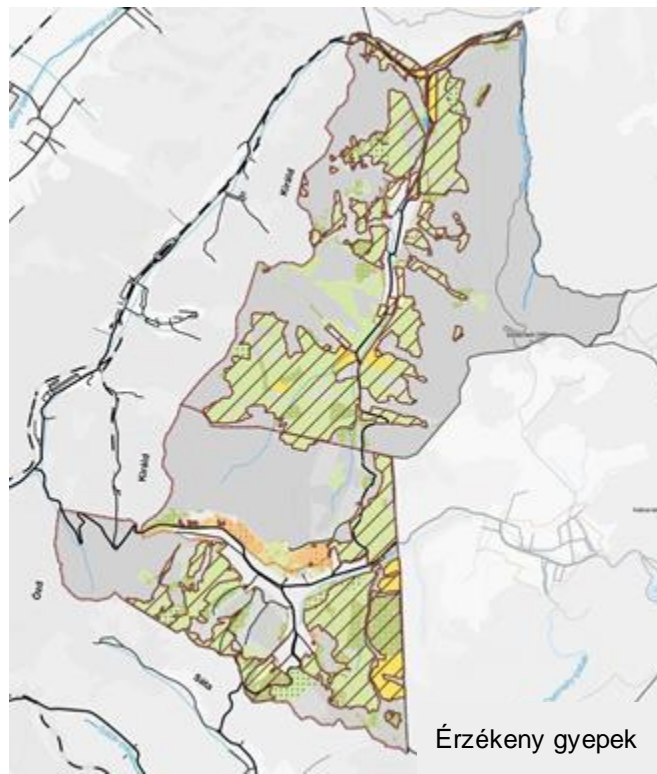
- Degradált területek
- Cserjésedő gyepek
- Cserjésedő zártkertek
- Erdősödő zártkertek
- Nem használt/hulladéklerakónak használt kertek

Agrárkörnyezeti érzékenység és védettség értékelése

Mezőgazdasági területek védett, illetve érzékeny területeken

- A legtöbb védett területre jellemző, hogy bár van érvényes kezelési tervük, **mégsem kezelik megfelelően a területeket**
- Elsősorban **gyepgazdálkodással érintettek**
- **Nem ideális helyen kialakított szántóterületek**

Gazdasági adottságok és potenciál értékelése

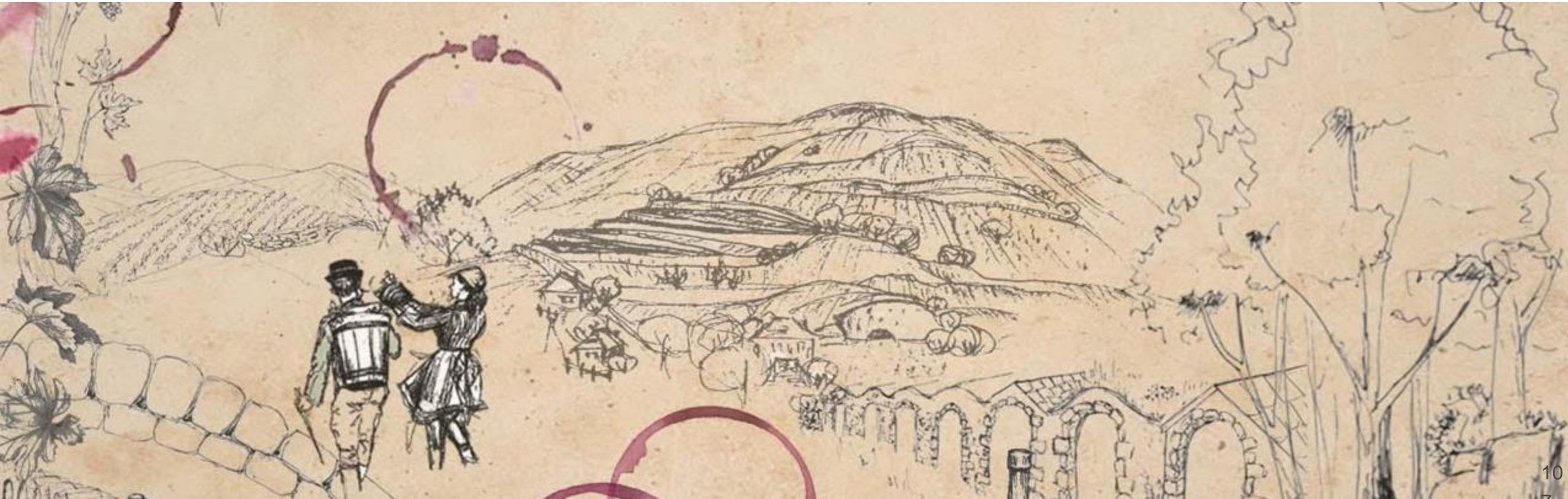
- Népeségcsökkenés, elöregedés - mezőgazdasági termelésre vonatkozó fellendítés kihívást jelent - **fiatalok számára vidéki élet népszerűsítése**
- **Terület adottságai - állattartás, legeltetés, kaszálás, kertek területén belül a mezőgazdasági művelés**
- **Összefogás erősítése**
- **Jó adottságok gyümölcsstermesztésre**
- **Közösségi kertgazdálkodás - nem használt területek hasznosítása**
- **Bio élelmiszerek népszerűsége - fellendülés lehetősége**
- **Erős közösségi élet és helyi szemléletmód**
- **Állattartás: lovak, marhák, birkák** → lenne igény és lehetőség is rá, mint területi, mint munkavállaló szempontjából, viszont nincs meg jelenleg a szükséges tőke a telepek kiépítéséhez → kellene rá vállalkozó
- **A lankásabb területeken szántóföldi művelés** folyhatna, míg a Sajó menti területeket alkalmasnak találtuk rekreáció és élőhely rehabilitáció szempontjából

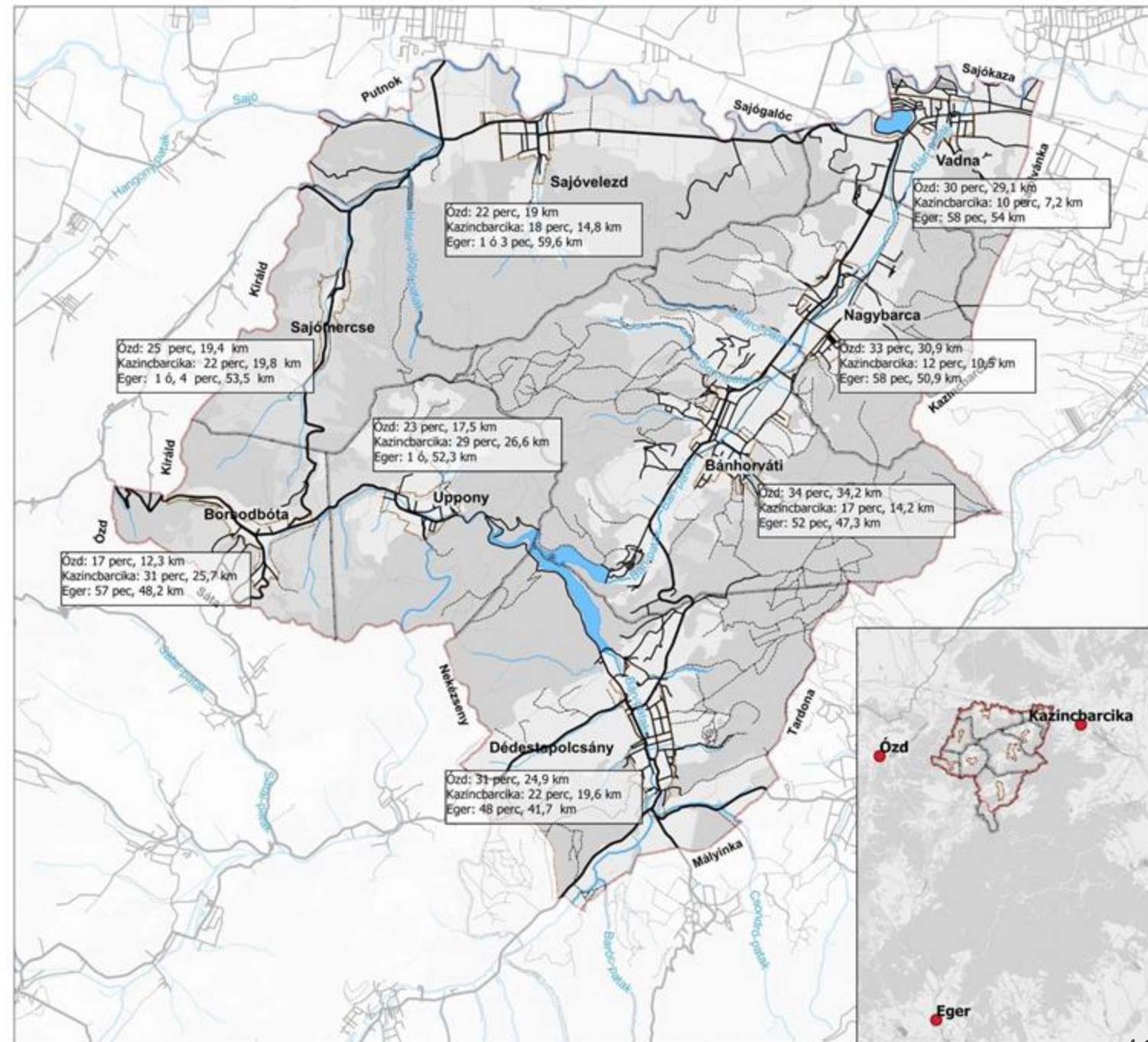
Agrárkörnyezeti szempontból stakeholder elemzés készítése

	Támogató	Semleges	Hátráltató
Magas	<ul style="list-style-type: none">• Országgyűlési képviselő• Agrárminisztérium• Vidékfejlesztési Kormánybizottság	<ul style="list-style-type: none">• Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal kormány megbízottja	
Közepes	<ul style="list-style-type: none">• Borsod-Abaúj-Zemplén megyében működő LEADER szervezetek képviselője• Magyar Faluszövetség• A 8 település polgármesterei• Sajómercse Jövőjéért Egyesület	<ul style="list-style-type: none">• Miskolc Megyei Jogú Város polgármestere	<ul style="list-style-type: none">• Környező települések polgármesterei/ polgárai
Alacsony	<ul style="list-style-type: none">• Pince tulajdonosok• Bolt tulajdonosok, környező piacok• Bánvölgye Hagyományőrző Lovas Egyesületet• Kis Méhészet, Herczeg Méhészet• Nyolc település lakossága• MachoMercse Kft.	<ul style="list-style-type: none">• Környező települések lakossága• Borsodbótai Romajó Egyesület• Települések Egyesületei	<ul style="list-style-type: none">• Környező települések gazdálkodói

TURISZTIKA

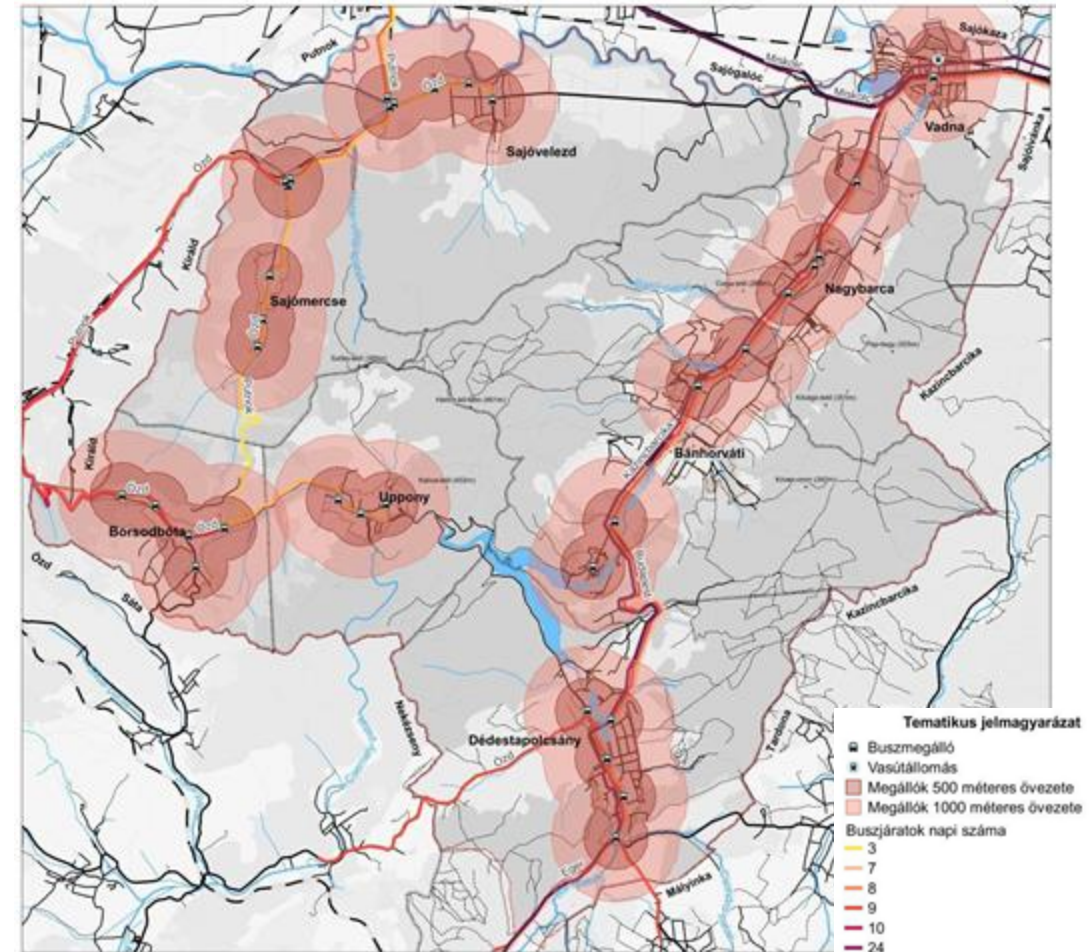

Közlekedés

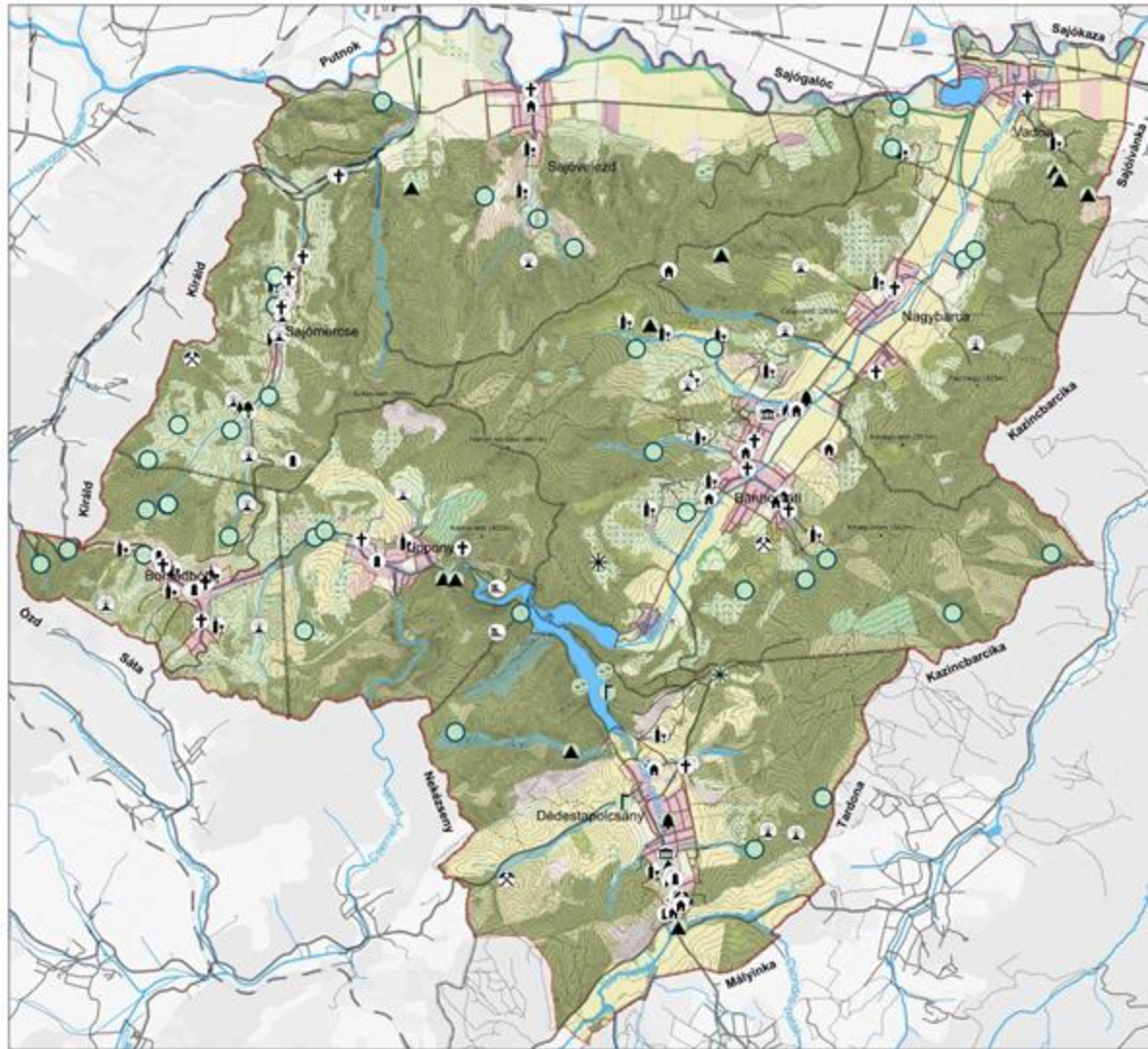

Közösségi közlekedés és megközelíthetőség

- Település megközelíthetősége
- Átlagban 4 buszmegálló településenként
- Megállók két tengelyre felfűzve
- Tömegközlekedéssel jól lefedett
- Vadna-Dédestapolcsány vonal sűrűbben járt

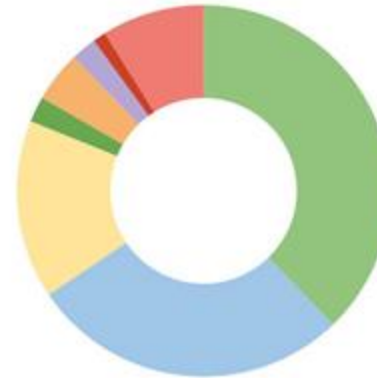
Turisztikai

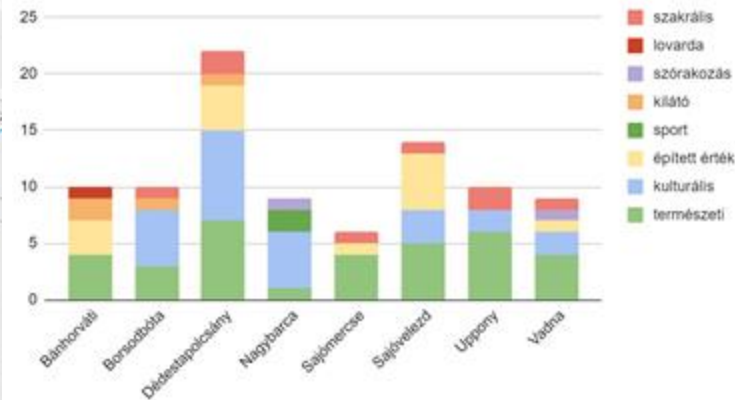
Tematikus jelmagyarázat			
Barlang	Fásor	Kút	Szakrális érték
Emlékmű	Forrás	Múzeum	Tanósvény
Épített érték	Geológiai érték	Park	Várrom
Értékes élőhely	Ipartörténeti emlék	Pincesorok	
	Kilátópont		
	Kilátóhely		

Értékek megoszlása a térségben

- természeti
- kulturális
- épített érték
- sport
- kilátó
- szórakozás
- lovarda
- szakrális

Értékek megoszlása településenként

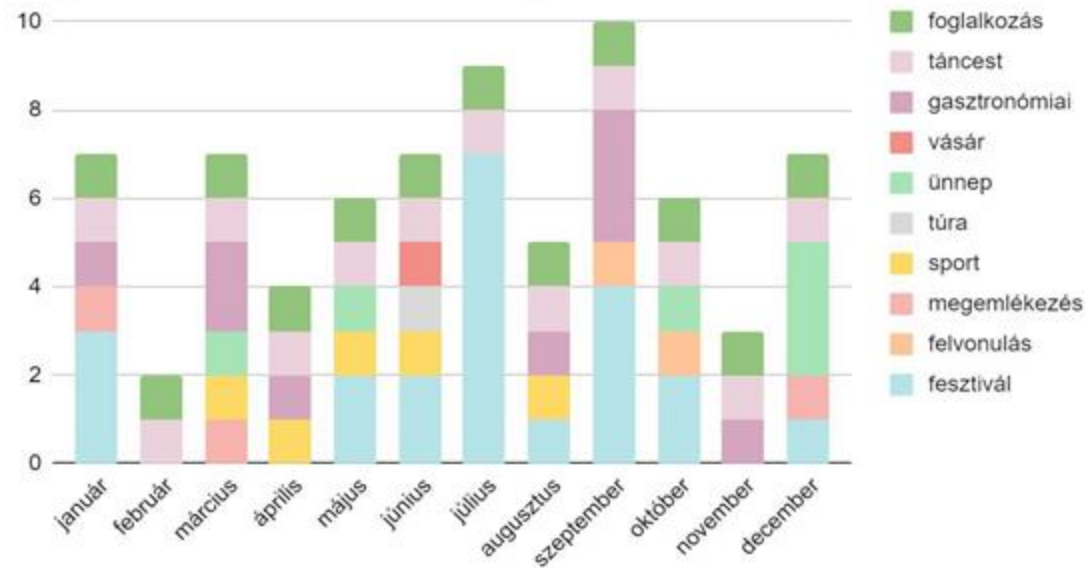

- Legtöbb vonzerő természeti és kulturális kategóriába tartozik.
- Mindegyik településen számos ilyen érték található.

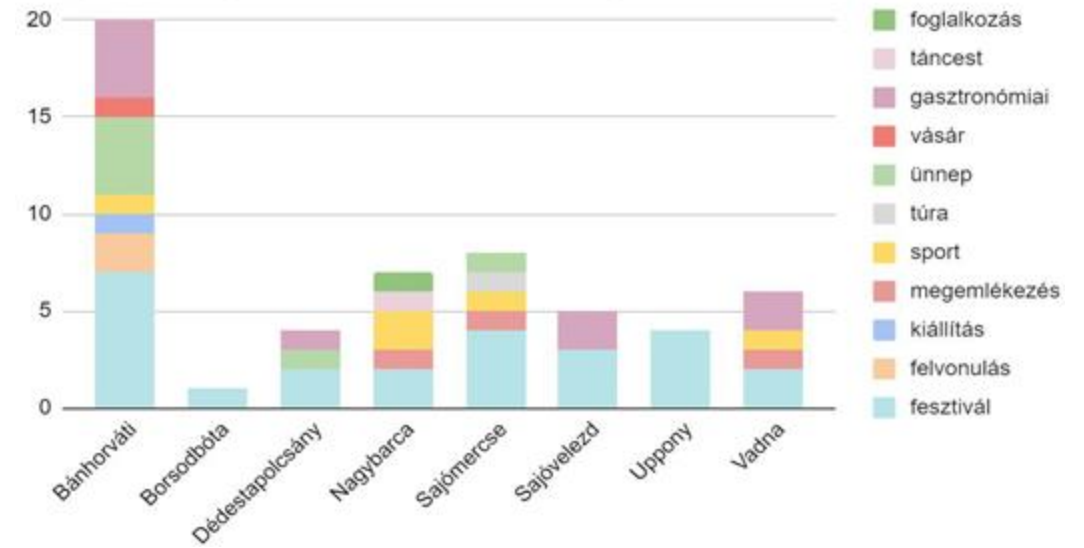

Turisztikai vonzerők

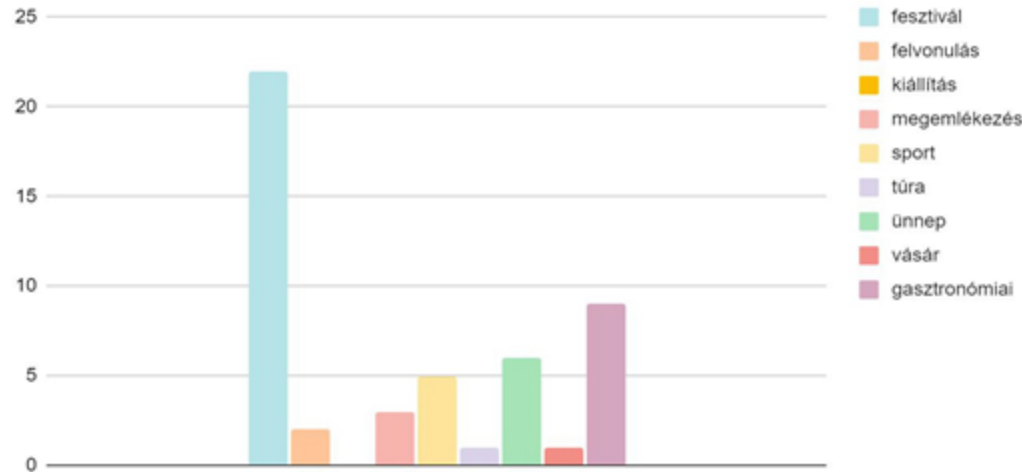
Programok időbeni eloszlása típusonként

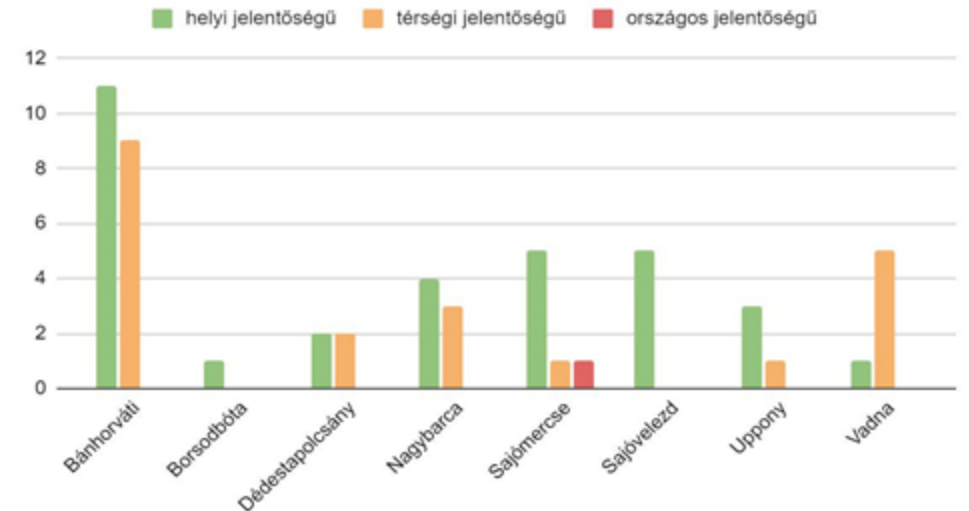
Programok típusainak eloszlása településenként

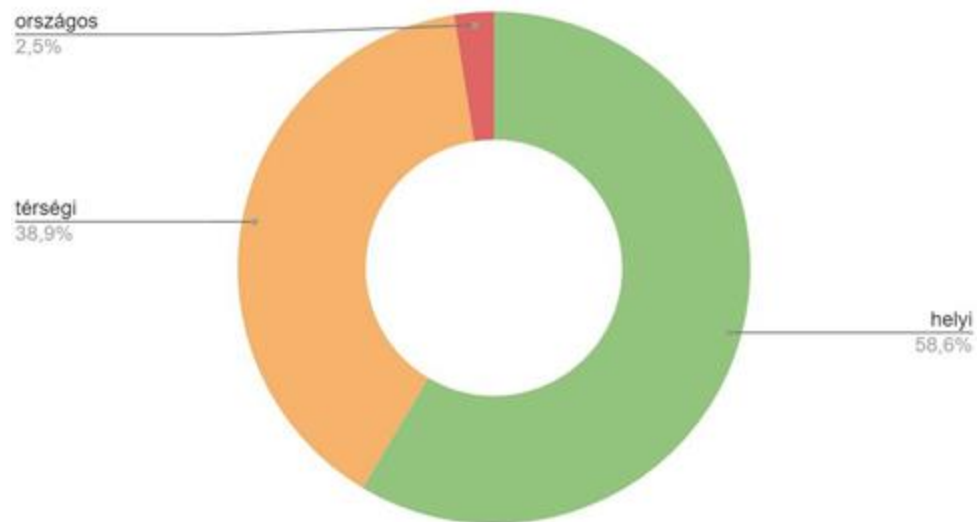
Programok megoszlása típusonként

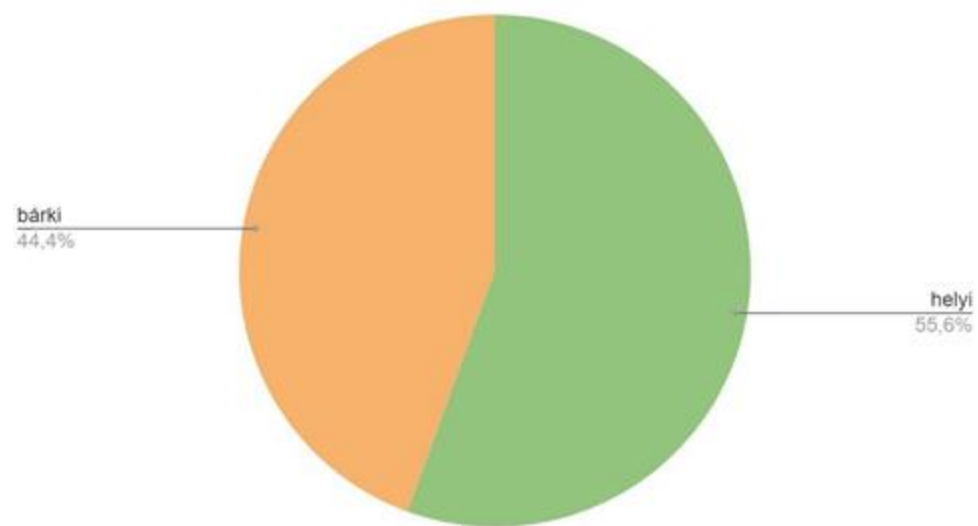
Események megoszlása jelentőség szerint településenként

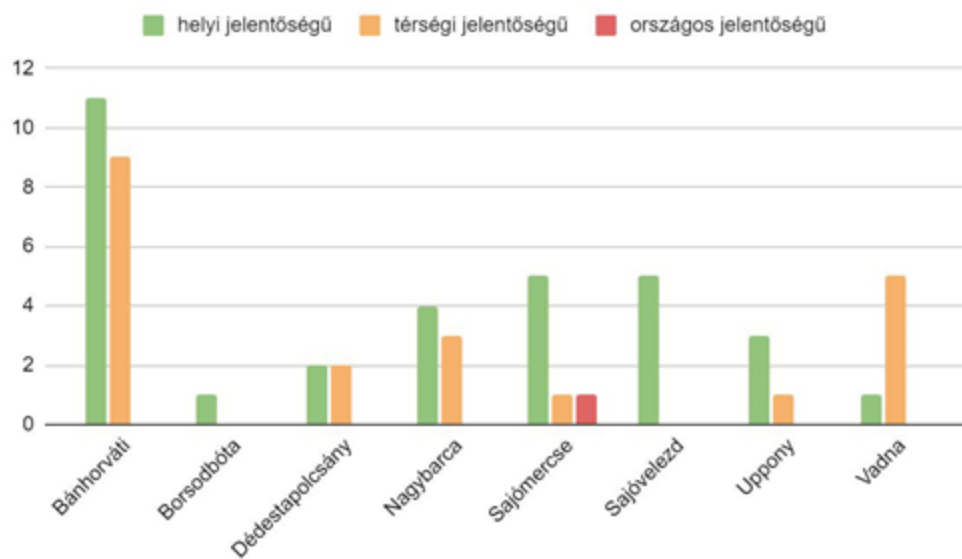
Programok jelentősége

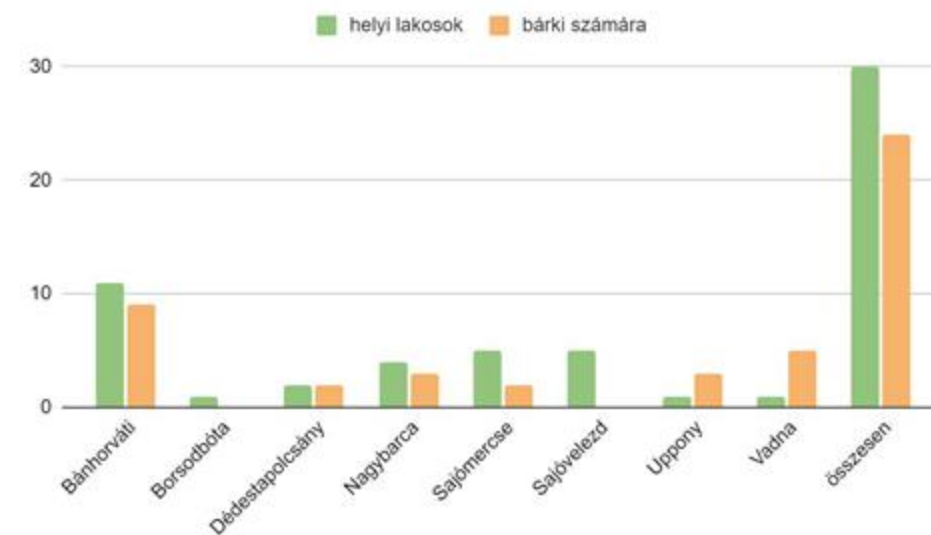
Programok célközönsége

Események megoszlása jelentőség szerint településenként

Programok célközönsége

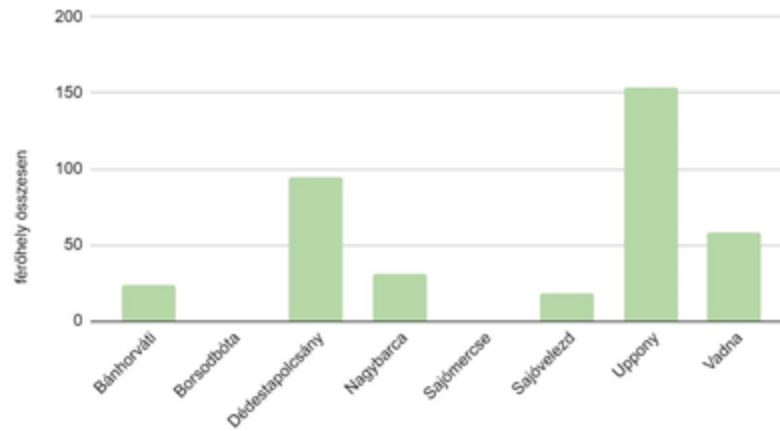

Szálláshelyek, helyi termelők

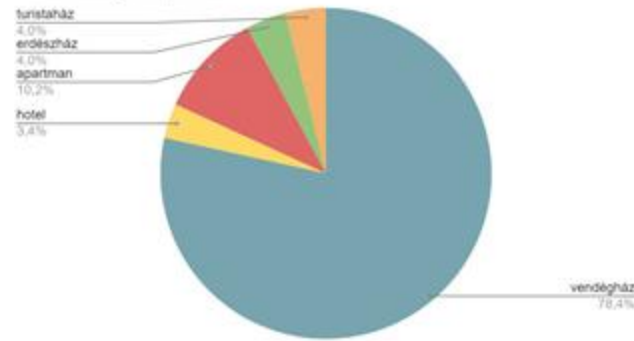
- Szállások
- Élelmiszerüzletek
- Vendéglátóhelyek
- Helyi termelők

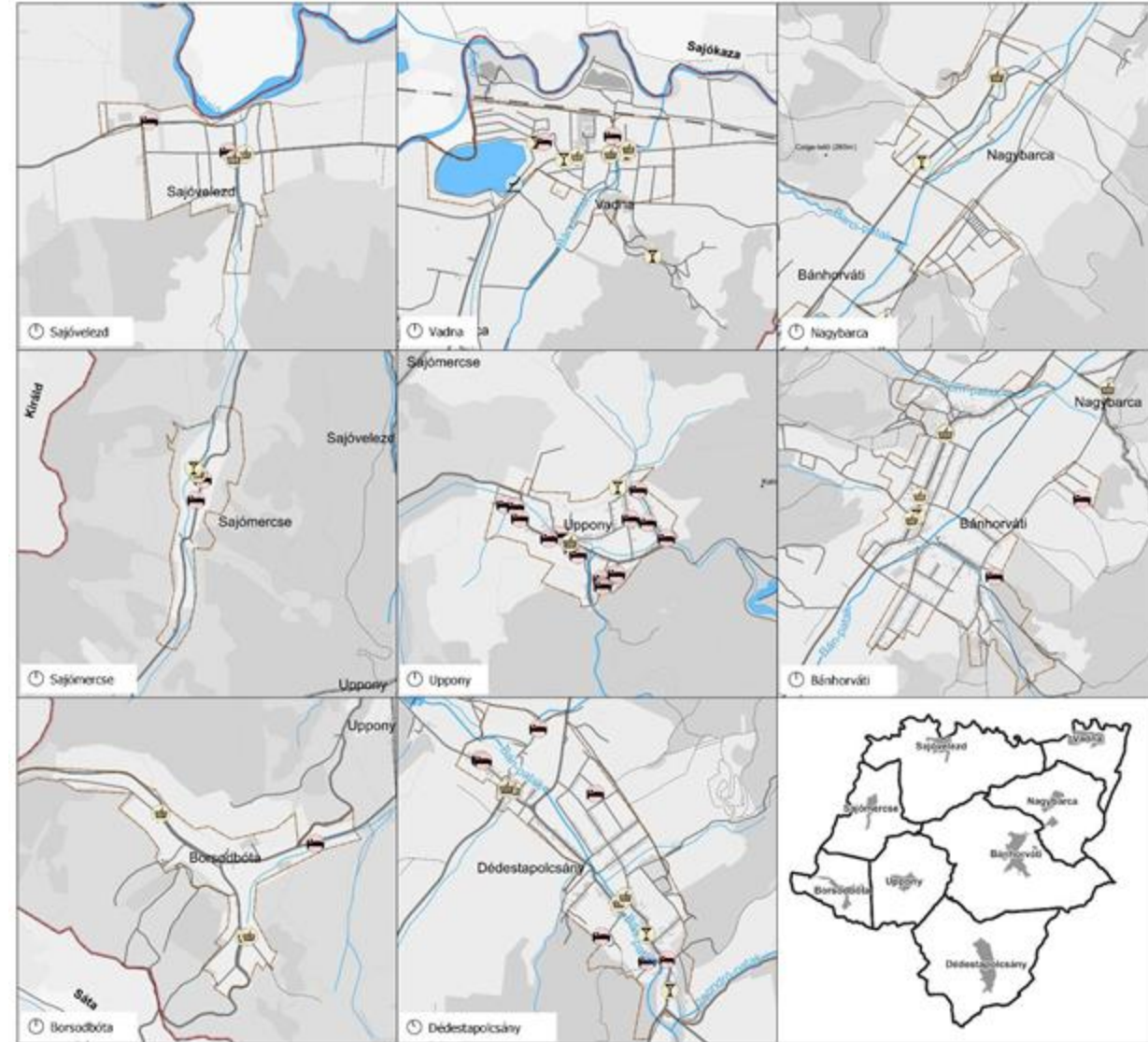
Férőhelyek száma településenként

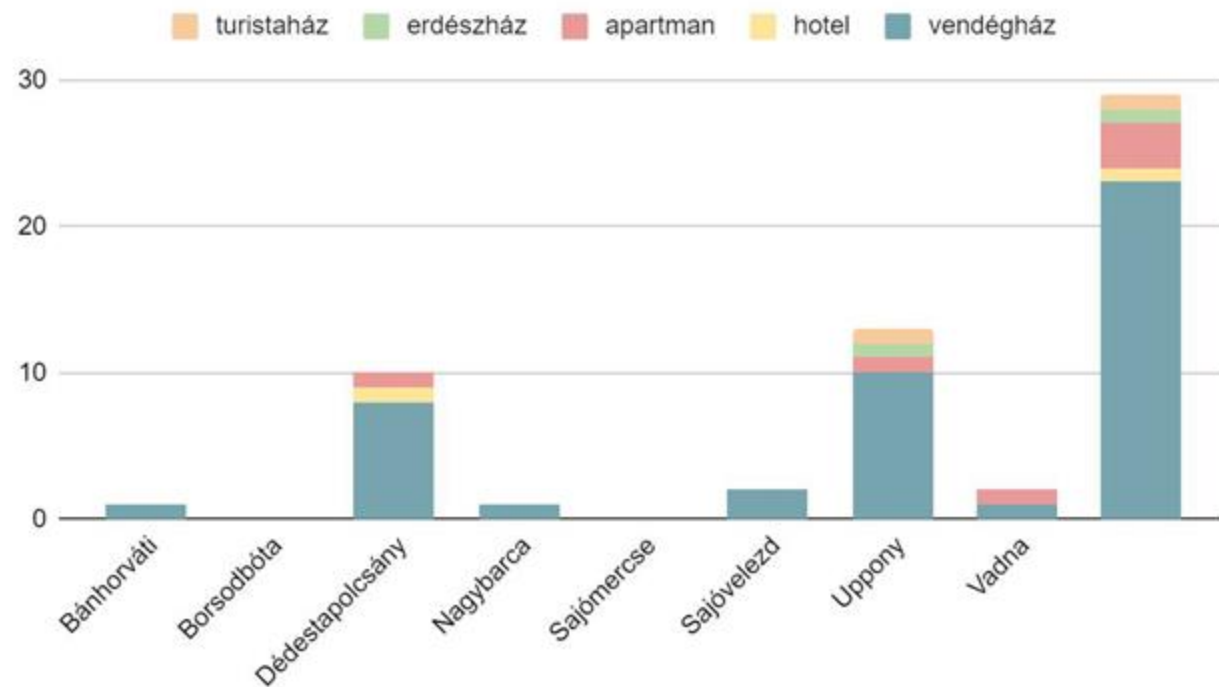
Szálláshelyek típusai

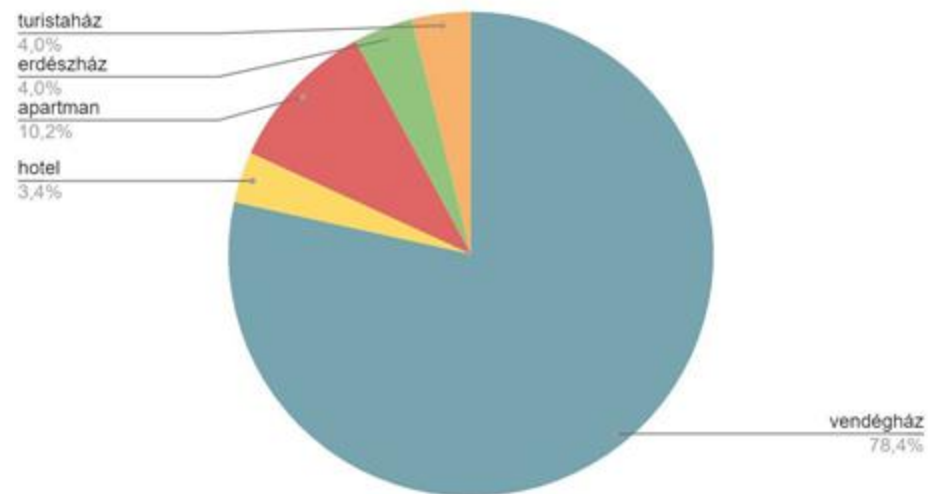
- Legnagyobb arányban vendégházban lehet szállást foglalni
- Férőhelyek tekintetében a legtöbb Upponyban található

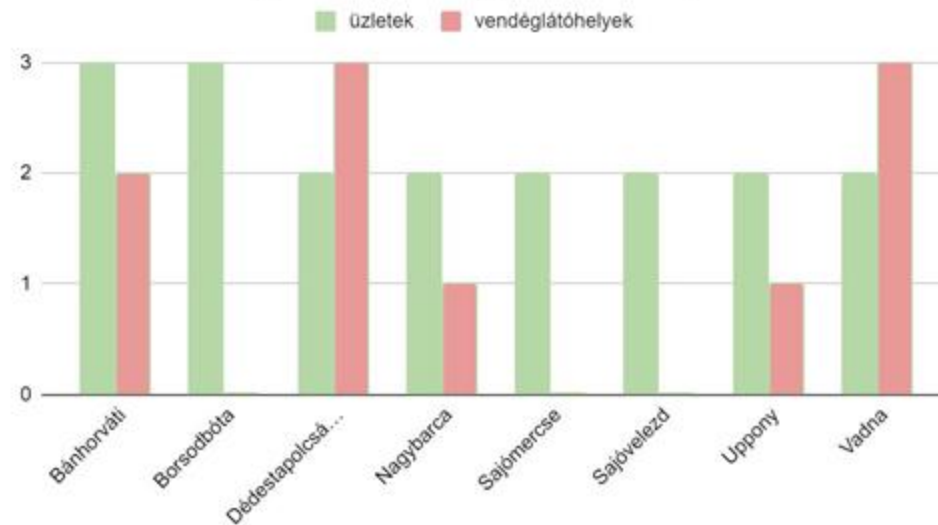
Szállás típusok településenként

Szálláshelyek típusai

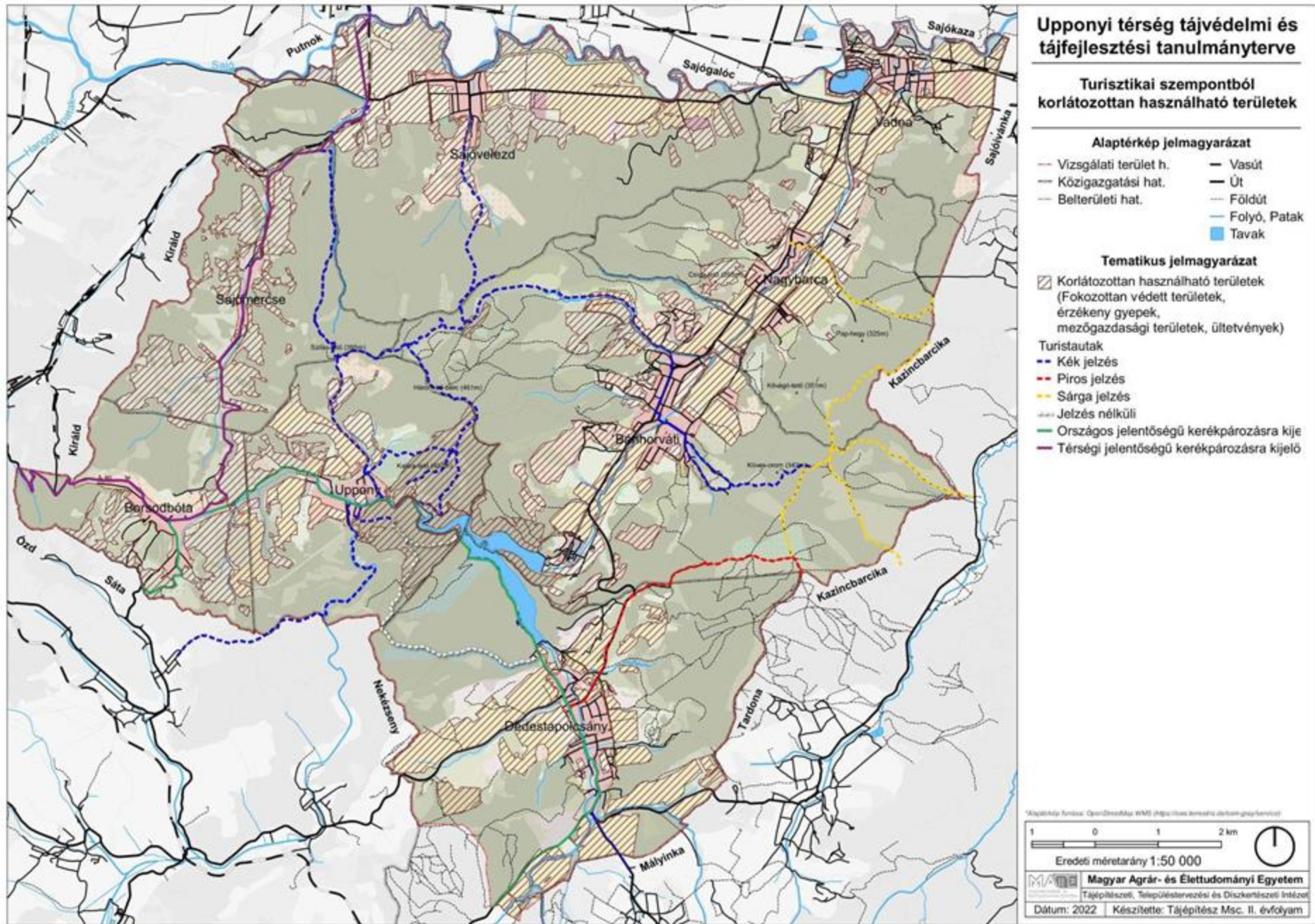

Üzletek és vendéglátóhelyek megoszlása településenként

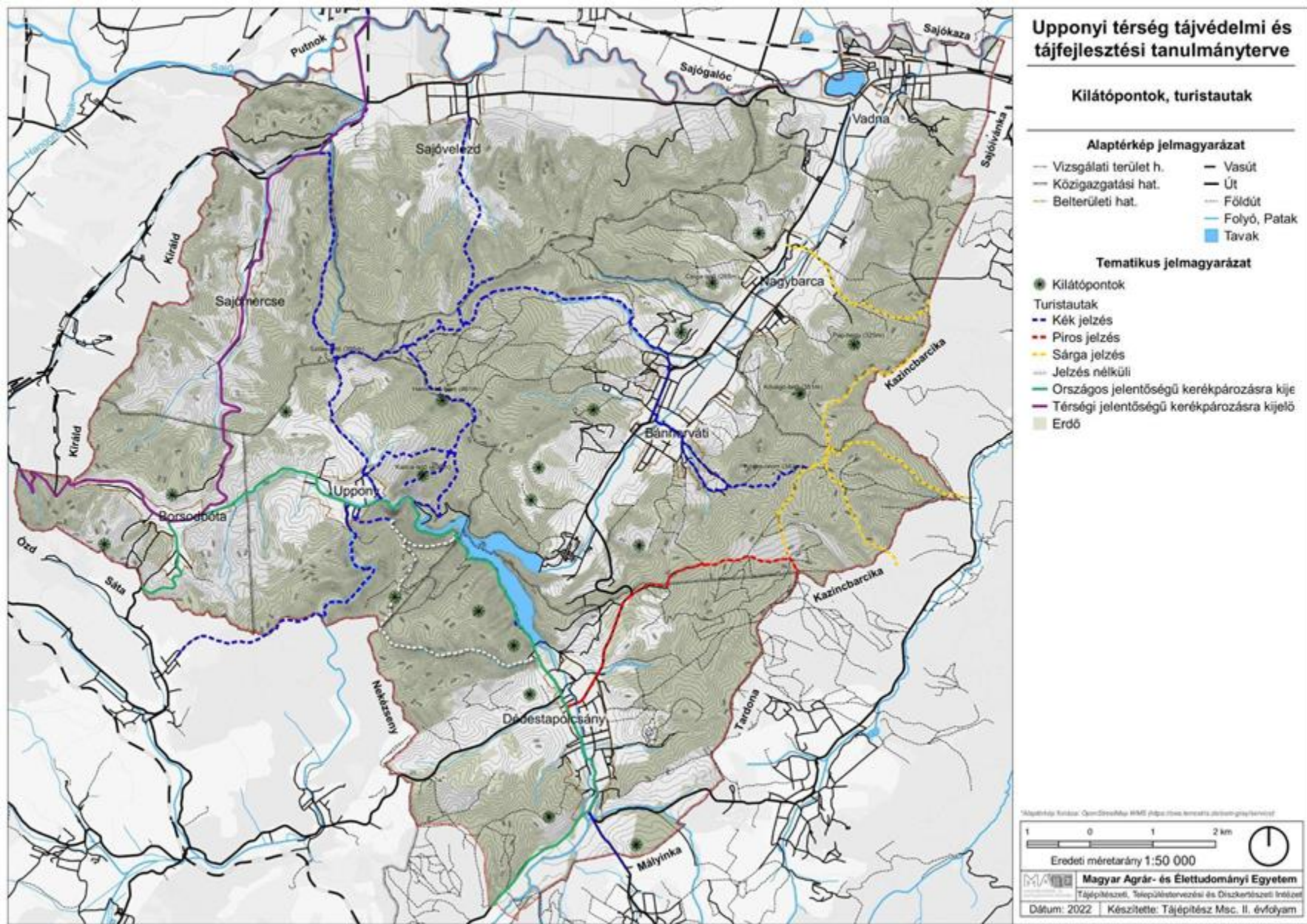

Turisztikai szempontból korlátozott területek

- Fokozottan védett területek
- Érzékeny gyepek
- Mezőgazdasági területek
- Ültetvények

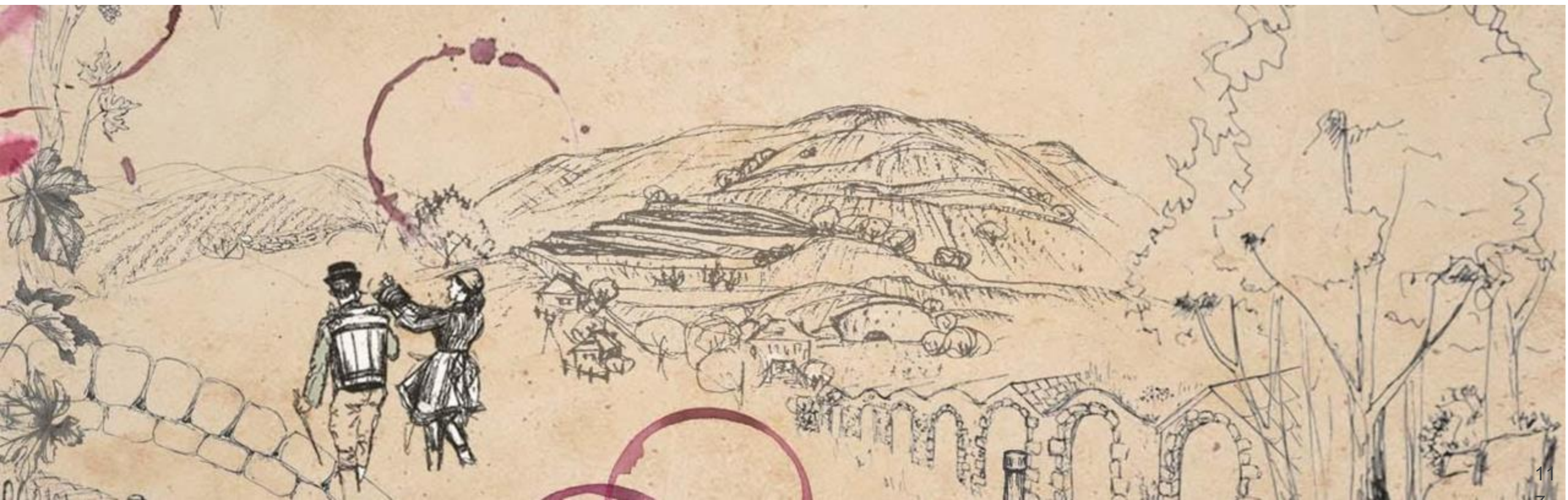
Kilátók, turista útvonalak

- Turistautakkal gazdagon behálózott
- Kiemelkedő tájképi értékek
- Tanösvények
- Kerékpáros közlekedés

JAVASLATOK

Gazdaságra, gazdálkodásra vonatkozó javaslatok

- **Tudatos gazdálkodás** a helyiek számára - képzések, tanfolyamok indítása, **gazdálkodási módszerek bemutatása**
- **Gyümölcsstermesztés népszerűsítése** - adottságoknak megfelelő fajták
- **Helyi termékek népszerűsítése** - termelői piac, termék bolt
- **Együttműködés létrehozása a környező üzletekkel**, saját termékek árulása
- Erdőkben a vágásos üzemmód helyett **szálaló üzemmód, örökerdő gazdálkodás**
- **Gazdálkodók közötti együttműködés népszerűsítése**, egymást segítő hozzáállás
- **Kert örökbefogadási program** - kertek bérlése azoktól akik már nem tudják művelni, mezőgazdasági hasznosítás
- **Szántóterületek helyének megválasztása az adottságokhoz, védettségekhez mérten**
- **Kisparcellás szántók, változatos növénytermesztés, szegélyek, élőhelyek megőrzése**
- **Környezeti nevelés a helyiek számára** - tudatosság
- **Gazdálkodók támogatása** - kommunikáció az igénybevehető támogatásokról
- **Helyi erőforrásokra alapuló gazdasági fejlesztés** - alulhasznosított területek új funkció a környezeti adottságokat figyelembe véve
- Meglévő és újonnan létrejövő **vállalkozások támogatása**
- **Mobilitás fejlesztése** - vonzerő a fiatalok számára

Térségi együttműködésre és infrastruktúra fejlesztésre vonatkozó javaslatok

- **Helyi közösségek erősítése, fejlesztése - klubok, egyesületek** létrehozása (Állatbarát Klub, Kertbarát Klub)
- **Helyi identitás erősítése** (értékek megismerése, gondozása)
- **Közösségi terek fejlesztése** - lehetőség a közösségek létrehozására
- **Népi hagyományokhoz kapcsolódó egyesületek** létrehozása - helyi identitás, értékek

- **Tudatos vízgazdálkodás** - csapadékvízgyűjtés fejlesztése - vizek helyben tartása
- **Mobilszolgáltatások fejlesztése** - azokon a településeken ahol valamilyen szolgáltatás hiányzik, ott mobilrendszerekkel megoldani
- **Táv munkahelyek feltételeinek megteremtése** - fiatalok vonzása a településekre
- **Vendéglátóhelyek létesítése** - szezonális, kisebb kaliberűek
- **Közösségi közlekedés fejlesztése**, alternatív közlekedési megoldások (kisvasút az Upponyi-hegységnél)
- **Turisztikai infrastruktúra kiépítése a pincéknél** - bemutathatóság, látogathatóság

Örökségek összegyűjtéséhez, tanulmányozásához, védelméhez köthető javaslatok

- Tájegységi (Uppony-hegység) **értékleltár létrehozása** digitálisan (térinformatikai módszerek is), írott anyagként vagy akár kiállítás keretein belül, honlap vagy applikáció is készíthető
- Gyűjteményekhez, Hagyományos gazdálkodáshoz kapcsolódó eszközök és tárgyak elhelyezéséhez **tájházak létrehozása** településenként
- **Történetek az Uppony-hegységből** című **gyűjtemény** készítése, régi történetekről, helybéli hagyományokról, anekdotákról
- Útmutató készítése, jó példák bemutatása a régi pincék felújításához, újak átépítésé a hagyományos anyaghasználat preferálása, **Pince Arculati Kézikönyv**
- Ajánlás és kezelési útmutató készítése a térségi erdőkhöz, örökerdő, száraló gazdálkodás szorgalmazása, kialakítása különösen a Lázberczi TK területén
- **Szőlő- gyümölcstermesztési tájékoztató**, edukáló füzetek készítése a helyiek számára, a termesztési kedv fokozása és a hagyományos tájhasználatok visszaállítása érdekében, tájfajták felkutatása
- **Szemléletformálás** céljából tartott gyűlések, képzések a helyiek számára az éghajlatváltozásra való felkészülés, megújuló energiaforrások, környezettudatosság és a égetés nélküli gyepgazdálkodás témakörében
- **Natúrpark** létrehozására törekvés: tanulmány készítés és önkormányzatok közti együttműködés fejlesztése

Örökségek népszerűsítésére vonatkozó javaslatok

- **Kastélyok (Dédestapolcsány, Bánhorváti) jobb kihasználtságának elérése:** akár szállásként, vendéglátó helyként, esküvői helyszíneként, kastélykertben közösségi funkció, közösségi tér létrehozása, nyitott napok látogatásra
- Források kiépítése, rehabilitálása
- **Tájfajták felkutatása** utáni szaporítás és forgalmazás, főleg a helyiek számára hozzáférhetővé tétel
- **Inváziós fajok visszaszorítása**
- Természeti értékek jogi védelme, kezelési terv készítése, szemléletformálás és megismertetés
- **Programok térségi szervezése**
- **Alkotóház létrehozása** helyi népművészek számára, hagyományörzés helyszínének vagy kézműves foglalkozások lebonyolításához

Zöldinfrastruktúra fejlesztési alapelvek

- Hagyományos növénytermesztés, gyümölcsstermesztés, szőlőtermesztés támogatása - zártkertek
- Hagyományos állattartás támogatása - legeltetés
- Helyi gazdaságok+ismeretterjesztés
- Élelmiszerválság → kertekben mezőgazdaság → saját termesztés
- Adottságoknak megfelelő gyümölcsök termesztése - egykori népszerű, helyi fajták
- Erózióveszély csökkentése növénytelpítéssel
- Nagytáblás szántók felosztása mezővédő erdősávokkal
- Idegenhonos fafajok (akác, fenyő) cseréje honosra
- Intenzív gyümölcsstermesztés helyett extenzív + esővizes öntözőrendszer
- Méhlegeltetés - méhészet

Zöldinfrastruktúra fejlesztési alapelvek

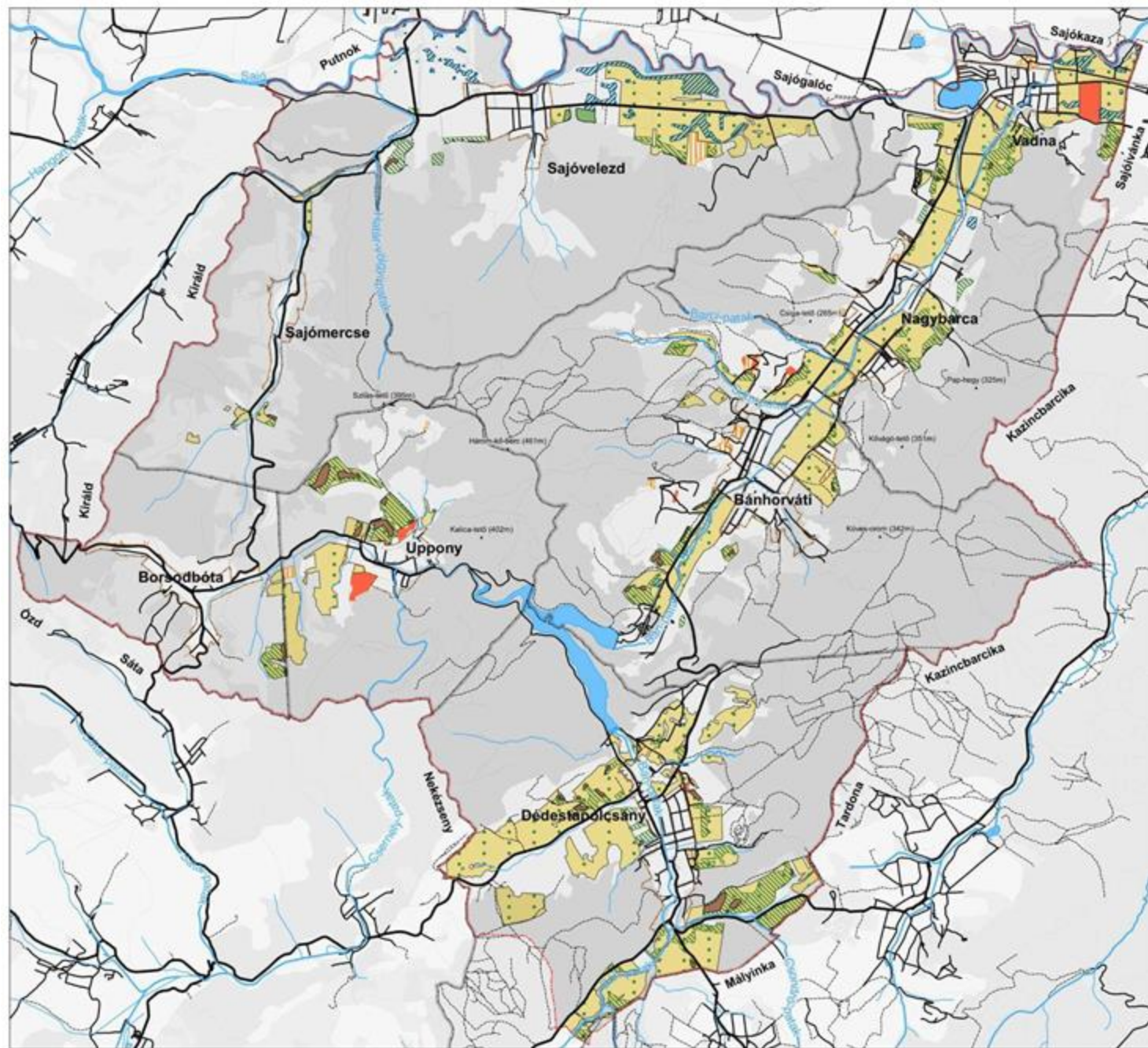
- Közterületek fásítása
- Natura 2000 gyepek tudatos kezelése
- Ökologikus gazdálkodás kialakítása
- Ökológiai hálózat fejlesztése, ökológiai folyosó biztosítása nagyvadak (farkas, medve) számára
- Vadkárok csökkentése
- Hagyományos tájhasználat + gasztroprogramok
- Sajó part területrendezése
 - élőhelyvédelem, partrehabilitáció
 - rekreációs hasznosítás, ökoturizmus
- Vizes élőhelyek fejlesztése
- Vízvisszatartás növelése
- Erdőterületeken környezettudatos erdőgazdálkodás - szálalóvágás, természetes erdőfelújítás, közjóléti erdők hangsúlyozása
- Bemutató turisztikai programok

Mezőgazdaság fejlesztése

Tematikus jelmagyarázat

- Talajjavítás ugaroltatással
- Meredekség csökkentése tereprende­zéssel
- Erózióveszély csökkentése növénytelepítéssel
- Talajtömeg mozgatás - Sajó árterének rendezése
- Nagytáblás szántók mezővédő erdősávokkal való felosztása
- Gyümölcsösökben esővízes öntözőrendszer kiépítése
- Szőlőterületek ifjítása

Mezőgazdaság fejlesztése

Tematikus jelmagyarázat

- Talajjavítás ugaroltatással
- Meredekség csökkentése tereprendezéssel
- Erózióveszély csökkentése növénytelepítéssel
- Talajtömeg mozgatás - Sajó árterének rendezése
- Nagytáblás szántók mezővédő erdősávokkal való felosztása
- Gyümölcsösökben esővízes öntözőrendszer kiépítése
- Szőlőterületek ifjítása

Tematikus jelmagyarázat

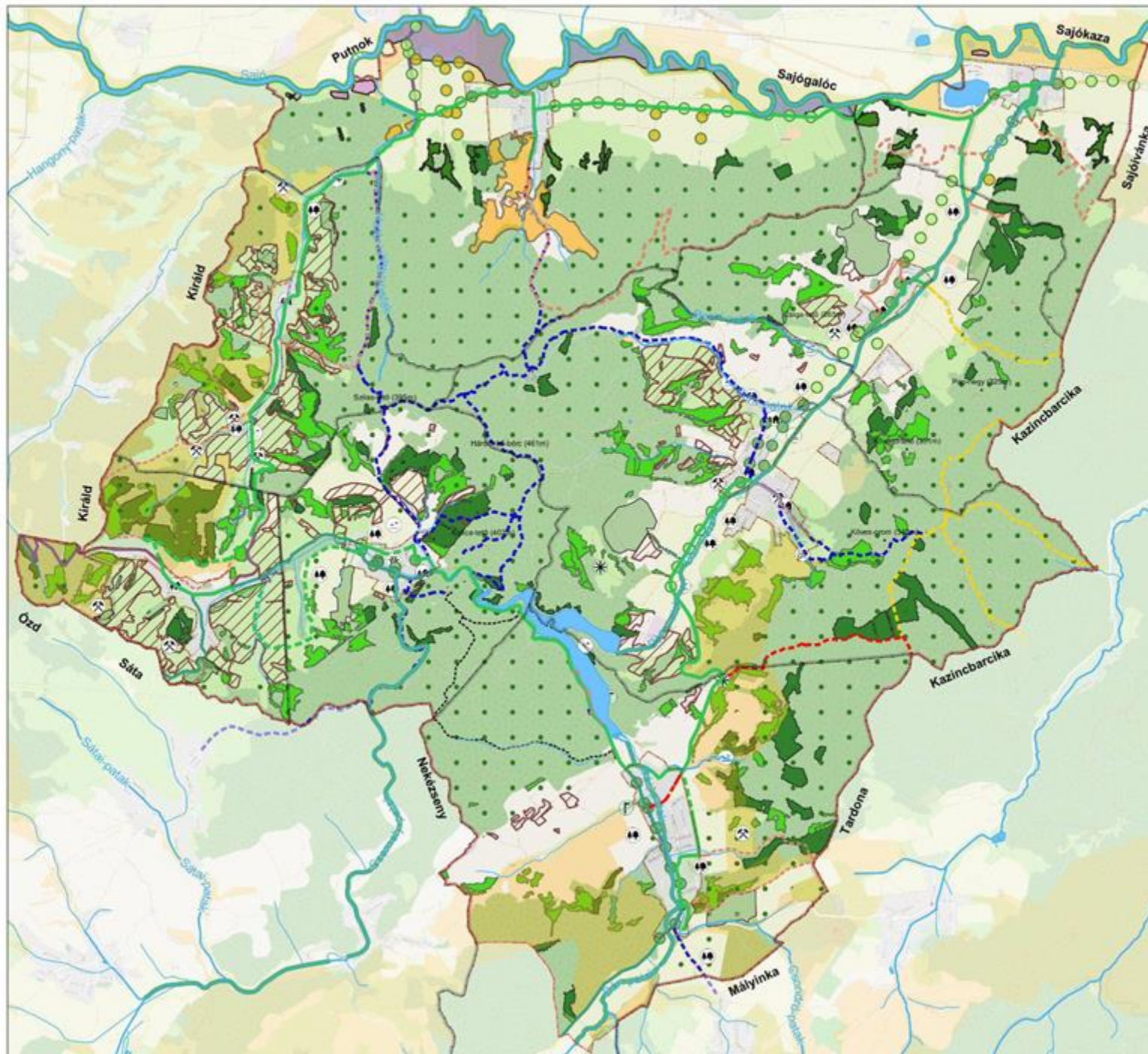
- Belterületi fasor telepítése
- Külterületi fasor telepítése
- Mezővédő erdősáv kialakítása
- Értékes élőhely megőrzése
- Honos fafajok telepítése
- Degradált felületek rehabilitációja
- Gyümölcsösök kialakítása a volt zártkerti területeken
- Ártéri ligeterdő
- Zöldút kialakítása
- Keréppárral járható burkolt zöldút
- - - Gyalogosan járható, burkolat nélküli zöldút
- Keréppárral járható burkolat nélküli zöldút
- - - Gyalogosan járható, burkolt zöldút
- ✱ Kilátóhely
- ✱ Kilátópont
- Kék jelzés
- Piros jelzés
- Sárga jelzés
- Jelzés nélküli
- Országos jelentőségű kerékpározásra kijelölt
- Térségi jelentőségű kerékpározásra kijelölt
- Mezővédő erdősáv telepítése
- ⊗ Degradált területek rehabilitációja
- ⊗ Közösségi park kialakítása
- ⊗ Értékes élőhelyek megőrzése
- Hagyásfás legelők megőrzése
- Vágásos erdők átalakítása szálalóvá
- Natura 2000 gyepek fenntartása
- Ökológiai folyosó
- Akác - hazai honos fajra cserélés
- Fenyves - hazai honos fajra cserélés

Tematikus jelmagyarázat

- Belterületi fasor telepítése
- Külterületi fasor telepítése
- Mezővédő erdősáv kialakítása
- Értékes élőhely megőrzése
- Honos fajok telepítése
- Degradált felületek rehabilitációja
- Gyümölcsösök kialakítása a volt zártkerti területeken
- ▨ Ártéri ligeterdő
- Zöldút kialakítása
- Keréppárral járható burkolt zöldút
- - - Gyalogosan járható, burkolat nélküli zöldút
- - - Keréppárral járható burkolat nélküli zöldút
- Gyalogosan járható, burkolt zöldút
- ✱ Kilátóhely
- ✱ Kilátópont
- - - Kék jelzés
- - - Piros jelzés
- - - Sárga jelzés
- - - Jelzés nélküli
- Országos jelentőségű kerékpározásra kijelölt
- Térségi jelentőségű kerékpározásra kijelölt
- ✱ Mezővédő erdősáv telepítése
- ✱ Degradált területek rehabilitációja
- ✱ Községi park kialakítása
- ✱ Értékes élőhelyek megőrzése
- Hagyásfás legelők megőrzése
- ✱ Vágásos erdők átalakítása szálalóvá
- ▨ Natura 2000 gyepek fenntartása
- Ökológiai folyosó
- Akác - hazai honos fajra cserélés
- Fenyves - hazai honos fajra cserélés

Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

Zöldinfrastruktúra fejlesztési javaslat

Alaptérkép jelmagyarázat

- Vizsgálati terület h.
- Közigazgatási hat.
- Belterületi hat.
- Folyó, Patak
- Tavak
- 10m szintvonal

Tematikus jelmagyarázat

- Belterületi fasor telepítése
- Külsőterületi fasor telepítése
- Mezővédő erdősáv kialakítása
- Értékes élőhely megőrzése
- Honos fafajok telepítése
- Degradált felületek rehabilitációja
- Gyümölcsösök kialakítása a volt zártkerti területeken
- Ártéri ligeterdő
- Zöldút kialakítása
 - Keréppárral járható burkolt zöldút
 - Gyalogosan járható, burkolat nélküli zöldút
 - Keréppárral járható burkolat nélküli zöldút
 - Gyalogosan járható, burkolt zöldút
- * Kilátóhely
- * Kilátópont
- Kék jelzés
- Piros jelzés
- Sárga jelzés
- Jelzés nélküli
- Országos jelentőségű kerékpározásra kijelölt
- Térségi jelentőségű kerékpározásra kijelölt
- Mezővédő erdősáv telepítése
- Degradált területek rehabilitációja
- Közösségi park kialakítása
- Értékes élőhelyek megőrzése
- Hagyásfás legelők megőrzése
- Vágásos erdők átalakítása szálalóvá
- Natura 2000 gyepek fenntartása
- Ökológiai folyosó
- Akácos - hazai honos fajra cserélés
- Fenyves - hazai honos fajra cserélés

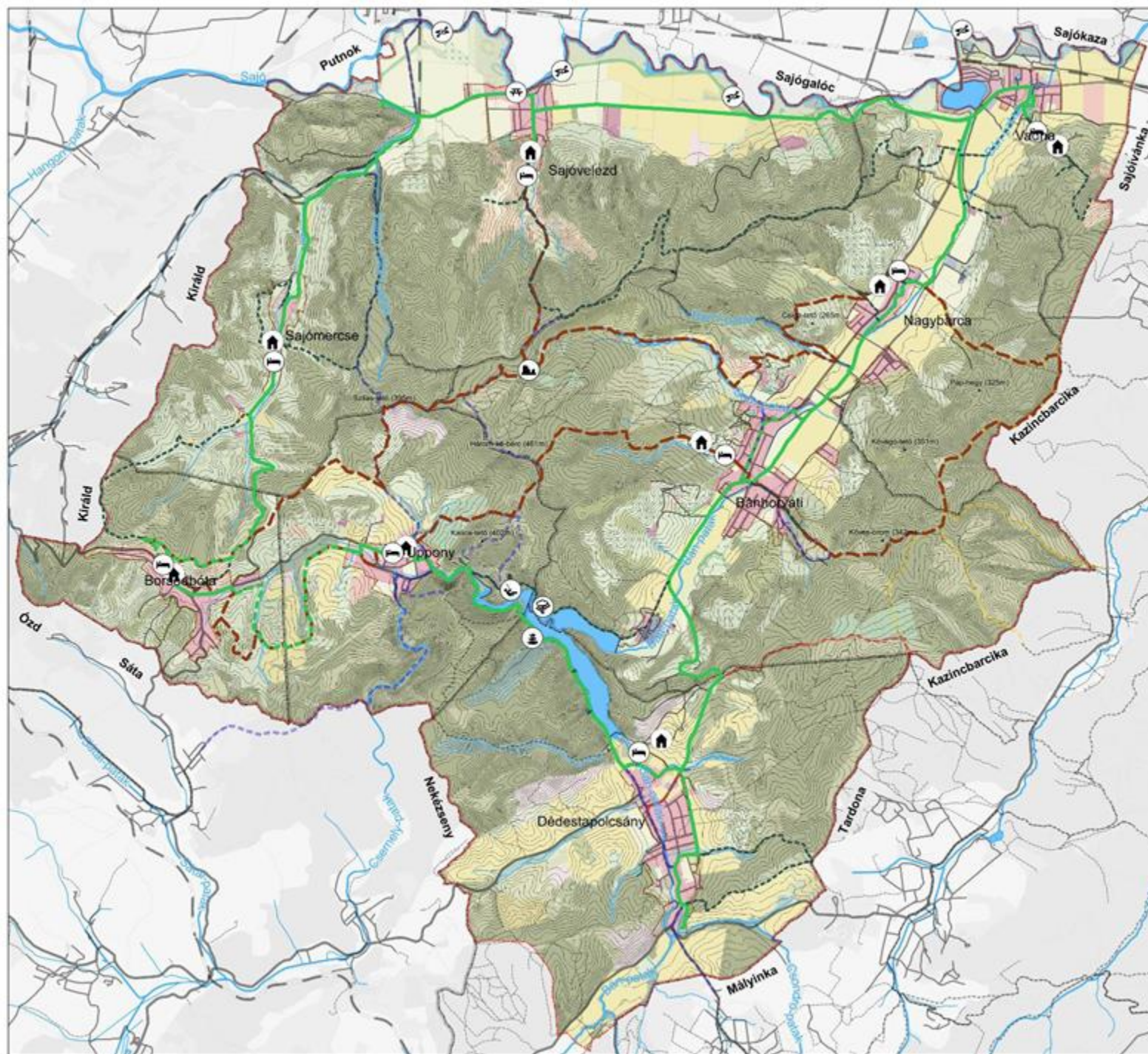
Térképalkotás: OpenStreetMap 18/02 (https://www.openstreetmap.org/terkep)

Eredeti méretarány 1:50 000

MATE Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Dátum: 2022 Készítette: Tájépítész Msc. II. évfolyam

Turisztikai fejlesztési javaslatok

Upponyi térség tájvédelmi és tájfejlesztési tanulmányterve

Turisztikai fejlesztési javaslatok

Alaptérkép jelmagyarázat

Vizsgálati terület h.	Vasút
Vizsgálati terület h.	Út
Közigazgatási hat.	Földút
Belterületi hat.	Folyó, Patak
	Tavak

Tematikus jelmagyarázat

- Meglévő turistautak**
- - Kék turistajelzés
 - - Piros turistajelzés
 - - Sárga turistajelzés
- Tervezett túraútvonalak**
- - A Föld kincsei - Javasolt geológiai tanösvény
 - - Javasolt pinceút
- Tervezett zöldút**
- - Aszfalt burkolatú zöldút
 - - Burkolat nélküli, kerékpárral nem járható út
 - - Burkolat nélküli, kerékpárral járható út
- Tervezett turisztikai fejlesztések**
- ☞ Evezés lehetőség
 - ☞ Javasolt pihenőhely
 - 🏠 A Föld kincsei - Javasolt tematikus bemutató pincék
 - 🏠 Javasolt ökoturisztikai szálláshely
 - 🏠 Damasa-szakadék biztonságossá tétele
 - 🏠 A Föld kincsei - Javasolt geológiai tanösvény
 - 🏠 Javasolt lombkorona tanösvény
 - 🏠 Javasolt kalandpark

Alaptérkép forrása: OpenStreetMap/WMS (https://osm.basnet.hu/dokumentacio/)

1 0 1 2 km

Eredeti méretarány 1:50 000

MATE Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

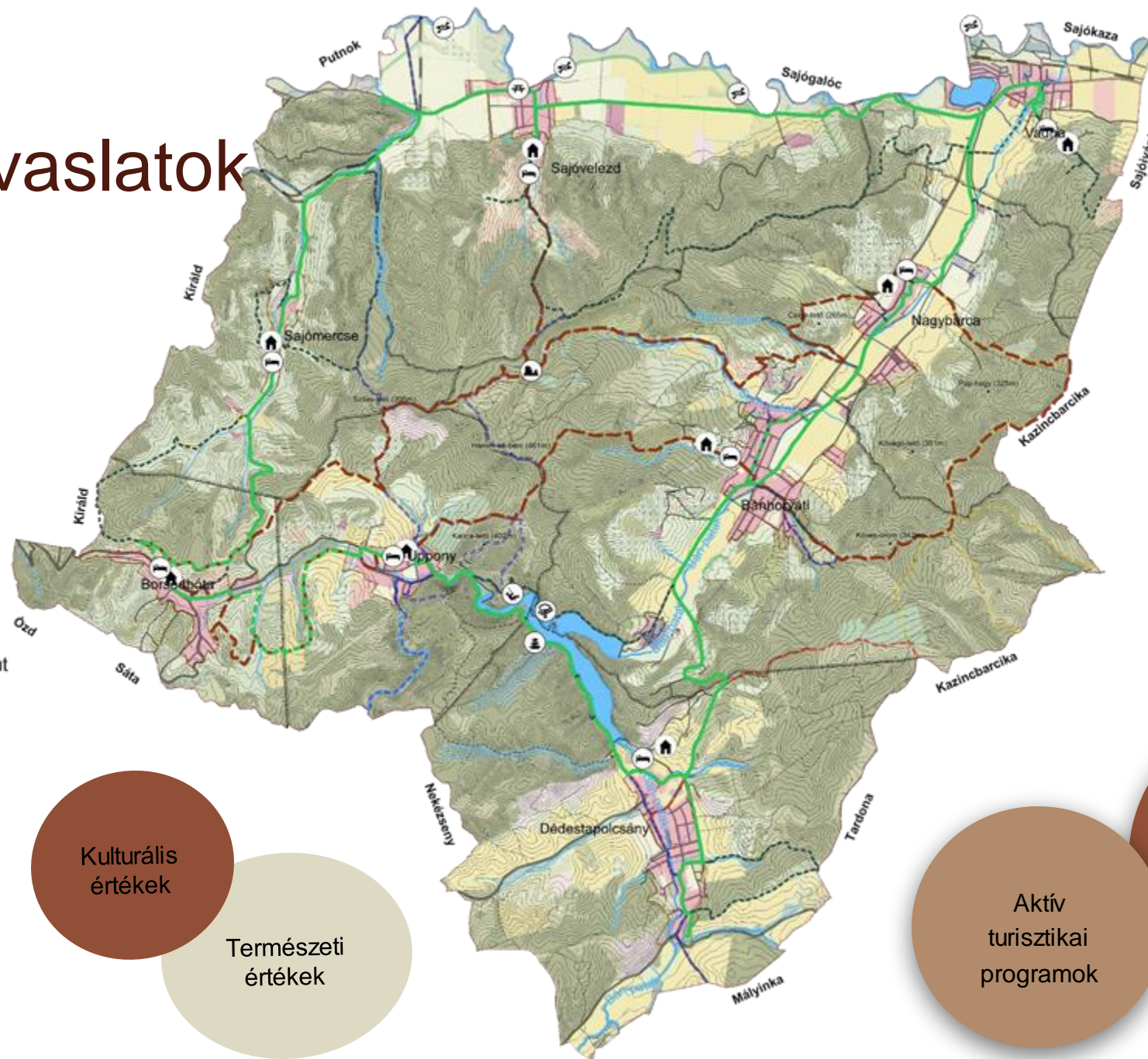
Dátum: 2022 Készítette: Tájépítész Msc. II. évf. 129

Turisztika fejlesztési javaslatok

- Pinceépítészet-kulturális út kialakítása a térségben
- Szezonális szálláshely kialakítása, ökoturizmus fellendítése
- 'A Föld kincsei' téma bemutató pincék
 - Hagyományos tájhasználatok, pinceépítészet bemutatása
 - Bányászat, bánya kultúra bemutatása
- Aktív turisztikai programok településenként
 - Sajó-part fejlesztés, evezős programok népszerűsítése
 - Lovas turizmus fellendítése, lovas utak kijelölése
 - Lombkorona tanösvény kialakítás
 - Kalandpark kialakítása
- Damasa-szakadék biztonság fejlesztése, bemutatás kiépítése
- Sajóvelezden pihenőhely kialakítás a Sajó-partján
- Geológiai tanösvény kialakítása a víztározó mellett
- Alkotóházak kijelölése
- Palóc nyelvjárás, népszokás tábor, környezeti nevelés, erdei iskola, oktató tábor programok szervezése

Turisztikai fejlesztési javaslatok

Tematikus jelmagyarázat

Meglévő turistautak

-- Kék turistajelzés

-- Piros turistajelzés

-- Sárga turistajelzés

Tervezett túraútvonalak

— A Föld kincsei - Javasolt

geológiai tanösvény

— Javasolt pinceút

Tervezett zöldút

— Aszfalt burkolatú zöldút

--- Burkolat nélküli, kerékpárral nem járható út

--- Burkolat nélküli, kerékpárral járható út

Tervezett turisztikai fejlesztések

🚤 Evezés lehetőség

🛖 Javasolt pihenőhely

🏠 A Föld kincsei - Javasolt tematikus bemutató pincék

🏨 Javasolt ökoturisztikai szálláshely

🛖 Damasa-szakadék biztonságossá tétele

🏠 A Föld kincsei - Javasolt geológiai tanösvény

🌳 Javasolt lombkorona tanösvény

👣 Javasolt kalandpark

Kulturális értékek

Természeti értékek

Településeken átívelő fejlesztések

Programok az itt élők számára

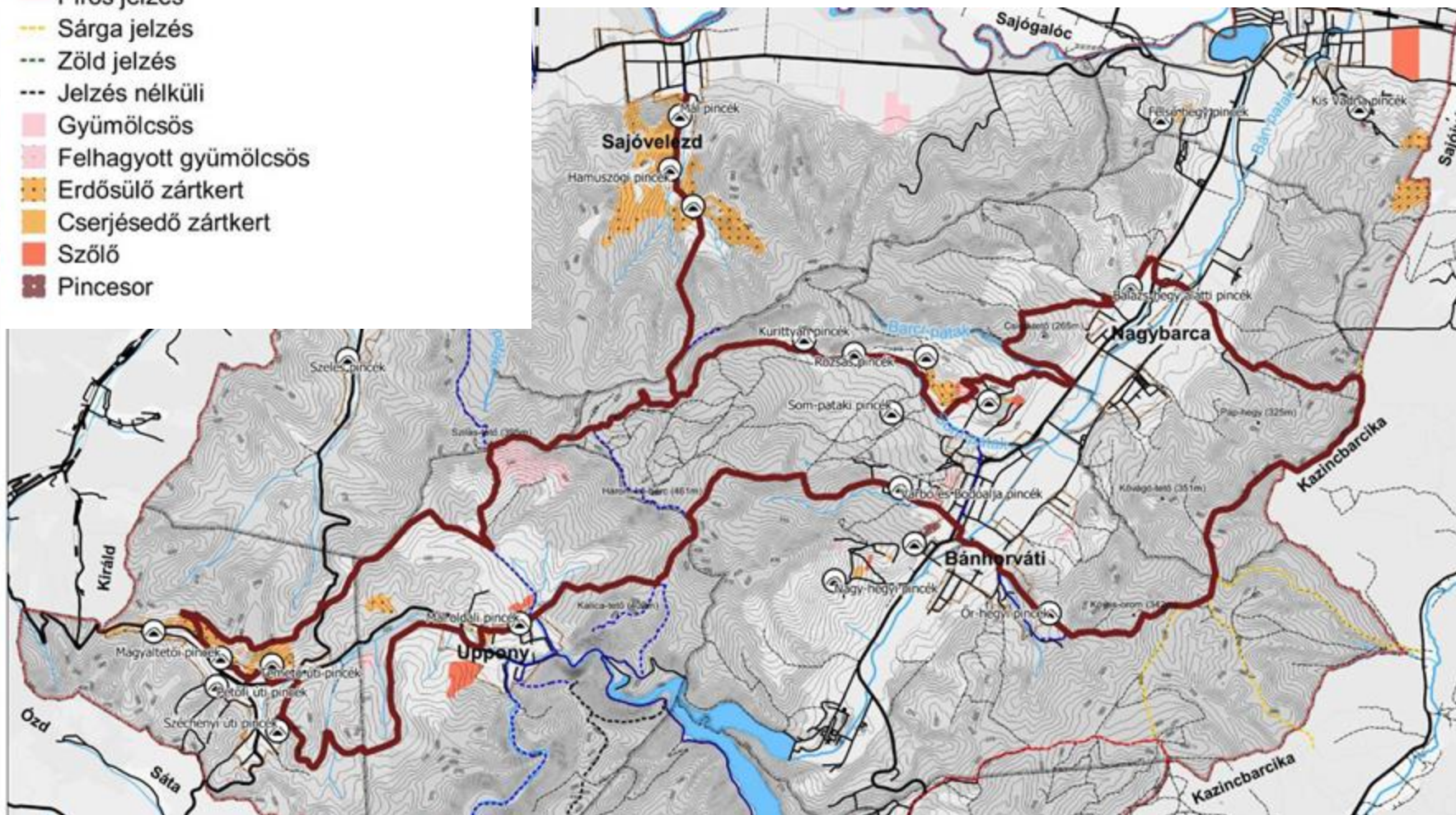
Aktív turisztikai programok

Turizmus fellendítése

Turisztika fejlesztési javaslatok - Pinceút

- Pincesorok
- Tematikus pinceút nyomvonala
- Turistautak
- Kék jelzés
- Piros jelzés
- Sárga jelzés
- Zöld jelzés
- Jelzés nélküli
- Gyümölcsös
- Felhagyott gyümölcsös
- Erdősülő zártkert
- Cserjésedő zártkert
- Szőlő
- Pincesor

Érintett települések: Sajóvelezd, Borsodbóta, Uppony, Bánhorváti, Nagybarca

A nyomvonal-kijelölés szempontjai:

- Jellegzetes pincesorok
- A nyomvonal érinti:
 - turistautak kapcsolatát
 - gyümölcsösöket, felhagyott szőlőket és gyümölcsösöket
- Figyelembe vettük, hogy kényelmes túraútvonalakon haladjon a forgalomtól a lehető leginkább elválasztott módon
- Azok a települések, ahol a pincesor már csak részben van meg, vagy nem különleges az építészeti stílusuk nem kerültek bele az útvonalba
- Összhossz: 48,5 km

Tervezett zöldút

Természetes vagy mesterséges útvonal

Pihenés és kikapcsolódás

Természeti képződmények mentén, vagy utak, túraösvények környékén

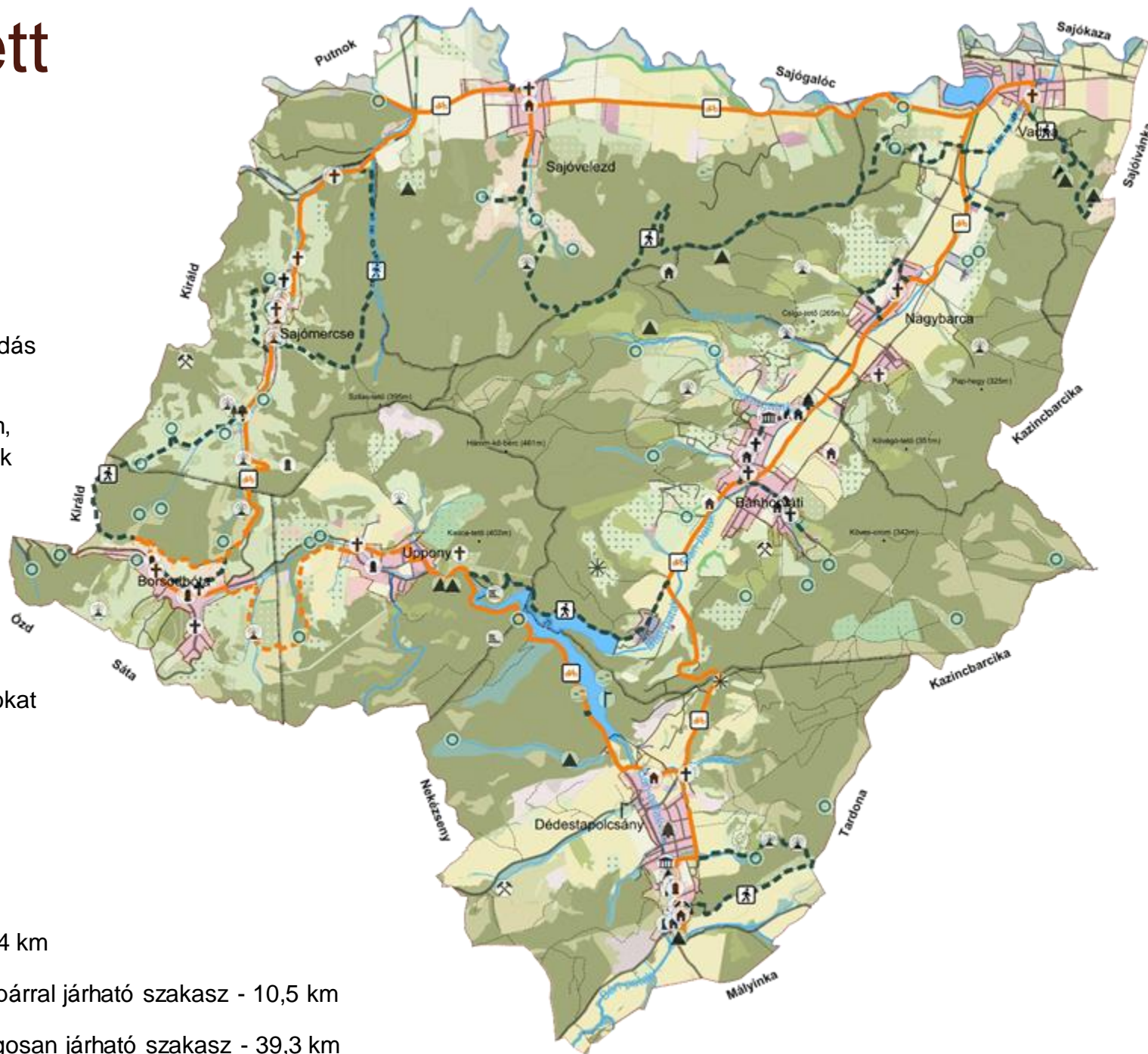
Gyalogosokat, kerékpárosokat, lovasokat szolgáló útvonal

Természeti értékek, történelmi és kulturális emlékhelyek

Burkolat szakasz - 41,4 km

Burkolat nélküli, kerékpárral járható szakasz - 10,5 km

Burkolat nélküli, gyalogosan járható szakasz - 39,3 km

Tematikus jelmagyarázat

Meglévő turistautak

— Kék turistajelzés

— Piros turistajelzés

— Sárga turistajelzés

Tervezett zöldút

— Aszfalt burkolatú zöldút

— Burkolat nélküli, kerékpárral járható út

— Burkolat nélküli, kerékpárral nem járható út

☐ Kerékpáros közlekedésre alkalmas

☐ Gyalogos közlekedésre alkalmas

Értékek

☐ Emlékmű

☐ Épített érték

☐ Értékes élőhely

☐ Fasor

☐ Forrás

☐ Geológiai érték

☐ Ipartörténelmi emlé

☐ Ipartörténelmi emlék

☐ Ipartörténelmi érték

☐ Kilátóhely

☐ Kilátópont

☐ Kút

☐ Múzeum

☐ Park

☐ Szakrális érték

☐ Tanösvény

☐ Várrom

☐ Pincesorok

Tervezett zöldút - Arculat

Bemutató tábla megjelenése

A tervezett pihenőkhöz javasolt növényhasználat:

Javasolt fajok:

- Gyertyán (*Carpinus betulus*)
- Enyves éger (*Alnus glutinosa*)
- Fehér fűz (*Salix alba*)
- Egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*)
- Som (*Cornus*)
- Szelídgesztenye (*Castanea sativa*)

Javasolt lágyszárúak:

- Óriás csenkesz (*Festuca gigantea*)
- Sás (*Carex brioizoides*, *C. humilis*, *C. montana*)
- Perje (*Poa nemoralis*, *Melica uniflora*)
- Csüdfű (*Astragalus glycyphyllos*)
- Margaréta (*Chrysanthemum corymbosum*)
- Harangvirág (*Campanula persicifolia*)
- Pirosló hunyor (*Helleborus purpurascens*)

Zöldút logó

Információs és irányjelző tábla

Zöldút -

Borsodbóta és Sajómercse

ZÖLDÚT KIALAKÍTÁSA AZ UPPONYI TÉRSÉGBEN SAJÓMERCSE, BORSODBÓTA

Kilátó melletti pihenőhely koncepcióterve

Malom melletti pihenőhely koncepcióterve

Legjelentősebb értékek a nyomvonalon

Nyomvonal kialakítása

- Szilárd burkolattal ellátott, kerékpárral járható út
- 3%-os lejtésű, szilárd burkolattal ellátott, kerékpárral járható út
- Stabilizált burkolattal ellátott, kerékpárral járható út
- 3%-os lejtésű, stabilizált burkolattal ellátott, kerékpárral járható út
- Stabilizált burkolattal ellátott, gyalogosan járható út
- 5%-os lejtésű, stabilizált burkolattal ellátott, gyalogosan járható út
- 10%-os lejtésű, stabilizált burkolattal ellátott, gyalogosan járható út

Vízparti illetes növénytelepítések

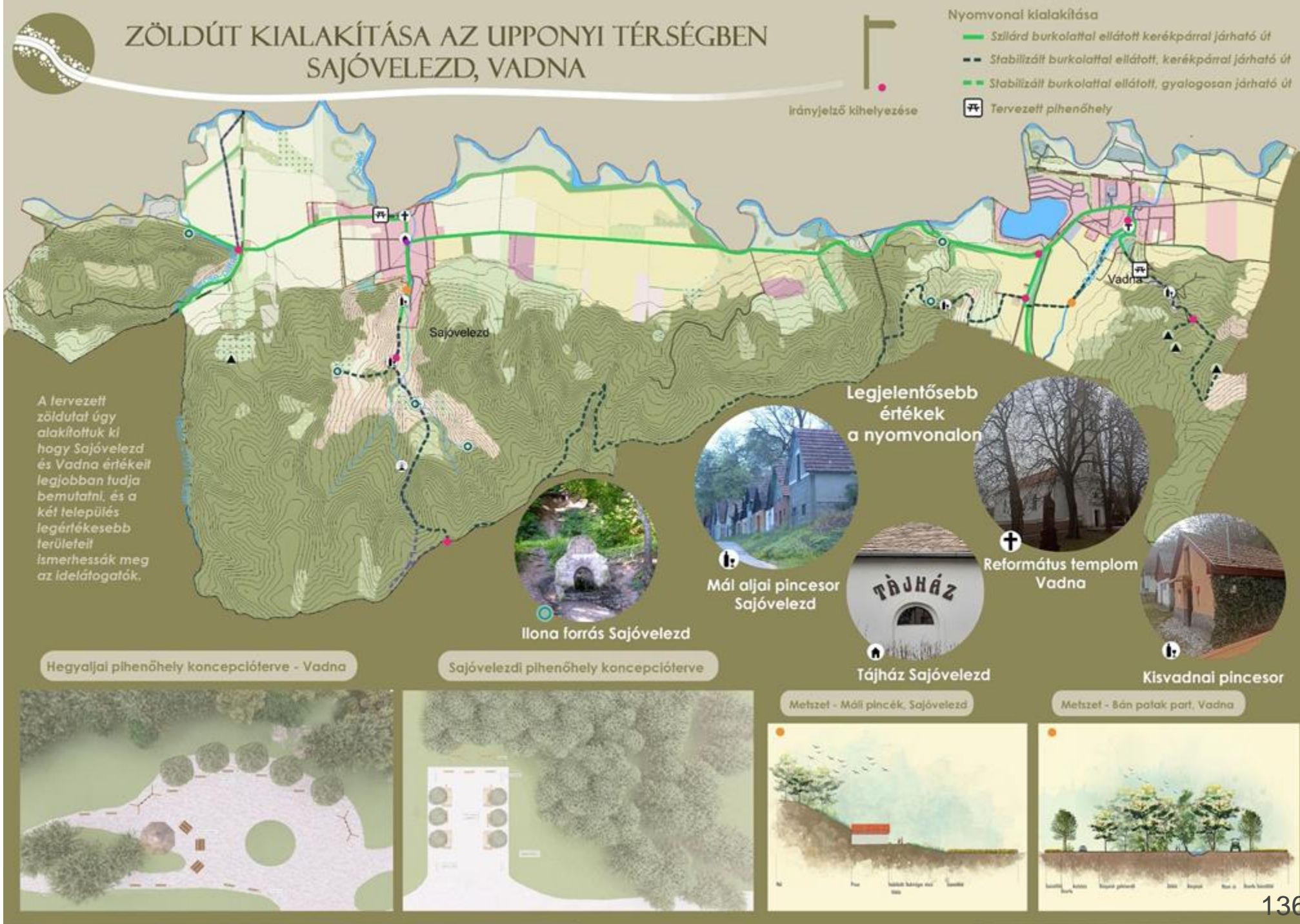
A zöldút nyomvonalán háromféle növénykiültetési formát alkalmaztunk, attól függően, hogy az adott tájképi részhez milyen kiültetés társítható a leginkább lábajlleszteltség elérése érdekében.

Fasor kialakítása

Illetes, csoportos növénytelepítések

Zöldút -

Sajóvelezd és Vadna

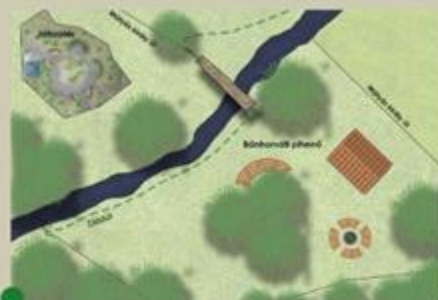
Zöldút -

Nagybarca és Bánhorváti

ZÖLDÚT KIALAKÍTÁSA AZ UPPONYI TÉRSÉGBEN NAGYBARCA, BÁNHORVÁTI

Nagybarcai játszótér melletti pihenő

Bánhorváti játszótér melletti pihenő

Lázbérczi úti pihenő

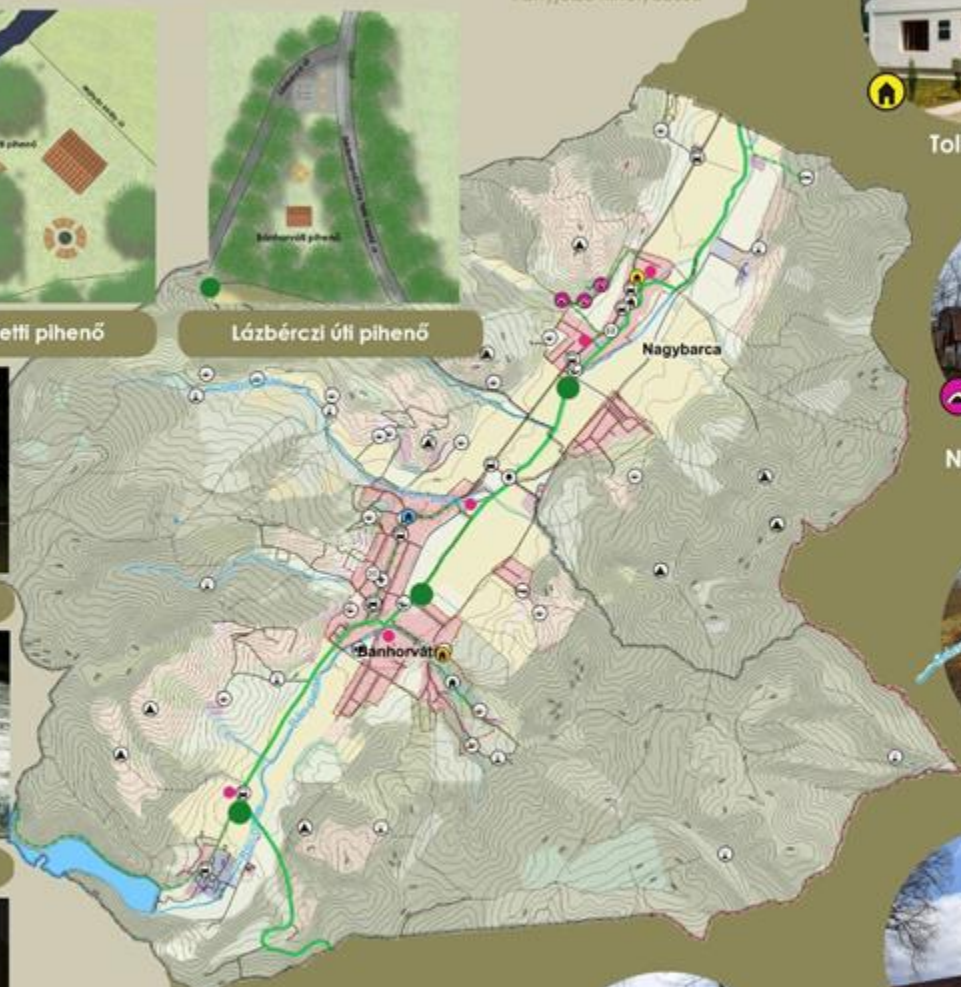
Fő út menti zöldút kerékpáros közlekedésre kijelölt sávjai

Bán-patak menti új zöldút kialakításának látványterve

Települések belterületi szakaszain kijelölt kerékpáros út

irányjelző kihelyezése

Zöldút nyomvonal

- Szárd burkolattal ellátott, kerékpárral járható út
- Szárd burkolattal ellátott, kiegészítő útvonal

Értékek a nyomvonalon

Tollas Tibor Emlékház

Nagybarcai pincesor

Bán-patak

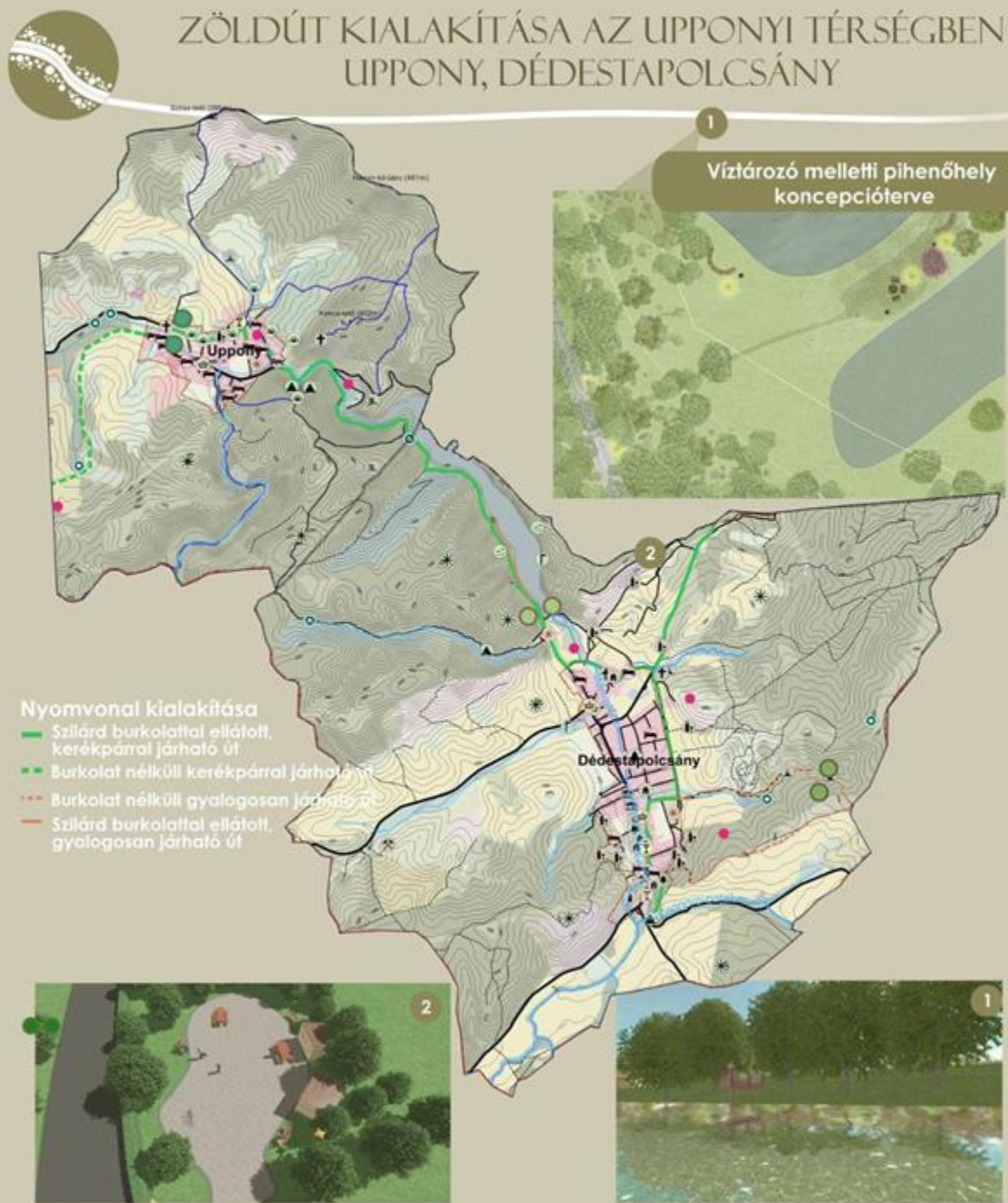
Bánhorváti református temploma

Plaththy kastély

Zöldút -

Dédestapolcsány és Uppony

Pincesor fogadóterének koncepcióterve

Lózbérci-víztározó

Pincesor

Római Katolikus templom

Serényi Kastély

**KÖSZÖNJÜK A MEGTISZTELŐ
FIGYELMET!**